

Besimi
Bazat – Esenca - Negacioni

﴿ الإيمان - أركانه، حقيقته، نواقضه ﴾

[Shqip – Albanian – ألباني]

Muhamed Nuajm Jasin

Përktheu : Muhamed Ilaz Dolaku

Redaktoi: Flamur Sofiu

2010 - 1431

islamhouse.com

﴿ الإيمان - أركانه، حقيقته، نواقضه ﴾
« باللغة الألبانية »

محمد نعيم ياسين

ترجمة: محمد إلياس دولاكو
مراجعة: فلامور صوفيو

2010 - 143 1

islamhouse.com

Dr. MUHAMMED NAIM JASIN

BESIMI

BAZAT - ESENCA - NEGACIONI

Prishtinë, 2004

Autor:
Dr. Muhammed Naim Jasin

Titulli i origjinalit:
EL-IMAN: ERKÂNUHU HAKIKATUHU NEVAKIDUHU

Shqipëroi nga boshnjakishtja:
Muhamed Ilijaz Dolaku

Redaktor profesional:
Flamur Sofiu

Redaktor gjuhësor:
Dr. Mehdi Hyseni

Korrektor:
Arian Koçi

Kopertina/Faqosja:
PLAKU DeSiGn - Bashkim Svirca

Shtypi:

Tirazhi:

Boton:
KOMITETI I BASHKUAR SAUDIT - NDIHMË KOSOVËS
Prishtinë

PARATHËNIE

BISMILAHIR-RAHMANIR-RAHIM

Falënderimi i qoftë All-llahut, Zotit të të gjitha botëve. Bekimi i All-llahut dhe paqja qofshin mbi Pejgamberin, mbi familjen e tij të ndershme, mbi shokët e tij besnikë dhe mbi të gjithë pasuesit e tij deri në Ditën e Gjykimit.

Akidet-teuhid-i është shkencë themelore islame, në bazë të së cilës ndërtohen të gjitha shkencat e tjera të Islamit. Misioni i çdo Pejgamberi ka qenë i përmbledhur në maksimën La ilahe il-lall-llah - nuk ka zot tjetër përveç All-llahut, dhe detyrë e çdo-njërit prej tyre ka qenë ta mbarështojë këtë ide në zemrat e ithtarëve të vet. Mjerisht, kohëve të fundit në mjedisin tonë nuk është punuar në shkrimin dhe në përgatitjen e librave ose të teksteve shkollore nga kjo fushë, të cilat do t'i përgjigjeshin nevojave të muslimanit tonë mesatar ose nxënë-sit mesatar të medresesë. Trajtimi ynë i kësaj fushe është kufizuar në teorizimet filozofike a gjysmëfilozofike - debatime ilmul kelame rreth cilësive të All-llahut xhel-le shanuhu dhe rreth çështjeve të gajbit. Mirëpo, vëllezërit tanë në botën islame kanë shkruar me dhjetëra vepra dhe libra shkollorë bashkë-kohorë nga kjo fushë, të cilët kanë zënë vendin e tyre në fakultete dhe në universitete të famshme islamike. Një nga veprat bashkëkohore të akaidit e pranuar nga profesorët dhe studentët e gati të gjitha universiteteve është edhe kjo vepër, e cila, me vullnetin e All-llahut xhel-le shanuhu, ka gjetur vendin e vet edhe në gjuhën boshnjakishte (tani edhe në gjuhën shqipe MD) Mirëpritja e saj nga ana e numrit të madh të botës islame qe motivi kryesor kur vendosëm ta përkthejmë atë. Autori i kësaj vepre është profesori i famshëm i Universitetit të Jorda-nisë, i cili edhe sot vepron dhe punon. Shpresoj se me këtë vepër do të plotësojmë

sadopak zbrazëtirën e madhe të prani-shme në këtë fushë në gjuhën tonë.

E lus All-llahun xhel-le shanuhu që kjo vepër të hasë në mirë-pranim nga ana e muslimanëve tanë, siç është rasti te vëllezërit tanë në botën arabe, dhe e lus Atë të më shpërblejë në Ditën e Gjykimit për mundin tim për përkthimin e kësaj vepre.

Përkthyesi në boshnjakishte: Mr. Zuhdi Adiloviq

HYRJE

Falënderimi i përket All-llahut, nga Ai kërkohet ndihmë dhe Atë e lusim për ndjesë. Mbështetemi në All-llahun nga të këqijat e vetes sonë dhe nga veprat tona të këqija. Atë që All-llahu e drejton në rrugë të drejtë, për atë nuk ka lajthitje, e atë të cilin e shpie në lajthitje, për të nuk ka udhëzim. Dëshmoj se nuk ka zot tjetër përveç All-llahut dhe se Muhammedi alejhis-selam është rob dhe i Dërguari i Tij.

Bazë e çdo çrregullimi është kundërshtimi i së vërtetës dhe shmangia nga rruga e saj, ndërsa çdo e mirë prehet në pasimin e së vërtetës dhe në zbatimin e udhëzimeve të saj. **E vërtetahakk** është gjendje më e përsosur dhe më e volitshme në të cilën All-llahu xhel-le shanuhu i ka krijuar të gjitha krijesat, andaj prej tyre kërkon që edhe ato të jenë të tilla. Çdo gjë në këtë botë është e ka krijuar vetëm nga All-llahu xhel-le shanuhu dhe në këtë askush nuk ka bashkëpunuar me Të. All-llahu xhel-le shanuhu e ka formuar çdo krijesë në këtë botë në mënyrë të caktuar dhe kujdeset për të në mënyrën e duhur. Ndërsa All-llahu xhel-le shanuhu është i Përkryer dhe larg çdo të mete dhe në krijimtarinë dhe në përcaktimin e Tij prehet vetëm drejtësia dhe korrektesia. Për këtë shkak, çdo gjë që shmanget nga Ligji hyjnor dhe urdhri i Tij shkatërrohet në mënyrë të pashmangshme. Qiejt dhe Tokën All-llahu xhel-le shanuhu i ka krijuar sipas së vërtetës dhe i ka rregulluar sipas urtësisë së Vet, prandaj edhe janë në përsosmëri dhe në harmoni të plotë.

“Sikur të kishte në to (qiej dhe Tokë) zota përveç All-llahut, në të dyja do të mbretëronte çrregullimi.”
(El-Enbija: 22)

Gjithashtu, edhe njeriu është një nga krijesat e All-llahut xhel-le shanuhu dhe korrektesia e jetës së tij varet nga konceptimi i së vërtetës dhe ndjekja e saj, ndërsa lajthitja është rezultat i

pashmangshëm i mosnjohjes së të vërtetës, ose si pasojë e flakjs së saj, pasi është bërë e njohur. Shkaku i jetesës jo-korrekte për mbarë njerëzimin është mosbesimi në Krijuesin dhe mospërfillja e urdhrave dhe e udhëzimeve të Tij dhe e së vërtetës që Ai ka shpallur. Ndërsa shkaku i mbarë jetesës korrekte në këtë botë është besimi në All-llahun xhel-le shanuhu dhe në atë që ka shpallur Ai dhe veprimi sipas udhëzimit të Tij në të gjitha fushat e veprimtarisë njerëzore. Prandaj All-llahu xhel-le shanuhu ka thënë:

“Me të vërtetë, do t’ju arrijë juve udhëzim nga ana Ime, e kush pason udhëzimin Tim, nuk do të humbë (në këtë botë), as që do të jetë fatkeq (në botën tjetër). E, ai që shmanget nga Libri Im, ai do të ketë jetë të vështirë dhe, Ne, në Ditën e Kiametit do ta ringjallim atë të verbër.” (Ta-ha: 123-124)

Udhëzimin e All-llahut xhel-le shanuhu e pason vetëm ai që e beson Atë, e përkujton Atë, e ndien praninë e Tij, cilësitë e Tij dhe madhështinë e Tij. E, kush e harron All-llahun xhel-le shanuhu, në realitet ia kthen shpinën udhëzimit të Tij.

Pra, njeriu në këtë botë është vënë në sprovim ndërmjet këtyre dy gjërave: ta përkujtojë All-llahun xhel-le shanuhu dhe ta ndjekë rrugën e Tij, ose ta harrojë All-llahun dhe të jetë në lajthitje. Ai është në udhëkryqin e këtyre dy udhëzimeve, e i treti nuk ekziston. Para tij është rruga e imanit, e udhëzimit dhe e lumturisë në këtë dhe në botën tjetër, dhe rruga e kufrit, e lajthitjes dhe e fatkeqësisë në të dy botët.

Prandaj, gjëja më e rëndësishme dhe më e lartësuar që mund të mësojë njeriu dhe t’i mësojë edhe të tjerët për këtë është çështja e imanit, e bazave të tij dhe e obligimeve të cilat nënkuptohen me të. E, njëkohësisht gjëja më esenciale me çka do të mbrohet dhe do të armatohet është konceptimi i simptomave të kufrit, i shkaqeve dhe i pasojave të tij. Nëse njeriut i bëhen të qarta këto dy gjëra të rëndësishme, atëherë e ka konceptuar rrugën e lumturisë së vet dhe do ta ndjekë atë me siguri dhe nuk do të shmanget nga ajo, dhe njëkohësisht e ka konceptuar rrugën e fatkeqësisë, së cilës do t’i shmanget me siguri.

Shpresojmë se në këtë libër do të sqarojmë - duke shpresuar që All-llahu xhel-le shanuhu do të na pajisë me dituri dhe me të vërtetën - çështjen e imanit dhe bazat e tij, simptomat e kufrit,

shkaqet e tij dhe rrugët e tij. E, vetëm All-llahu xhel-te shanuhu është Ai i Cili mundëson suksesin. Prandaj, e tërë ajo që ia qëllojmë nga e vërteta është nga All-llahu xhel-te shanuhu, i Vërteti, ndërsa e tërë ajo që gabojmë është nga ana jonë dhe nga shejtani. E lusim All-llahun xhel-te shanuhu të na falë dhe ta obligojë ndonjërin prej robërve të Vet që t'i përmirësojë gabimet në këtë libër dhe ta sqarojë të vërtetën. Në mënyrë që ky libër më lehtë të përdoret, temat e saj do t'i paraqesim në tre kapituj:

- 1. - Bazat e imanit,**
- 2. - Esenca e imanit dhe**
- 3. - Gjërat që nxjerrin nga imani.**

BAZAT E IMANIT (E BESIMIT)

NË EMËR TË ALL-LLAHUT, TË GJITHËMËSHIRSHMIT,
MËSHIRËPLOTIT!

Allahu xhel-le shanuhu thotë: “Pejgamberi beson në atë që i është shpallur nga Zoti i tij, dhe besimtarët; - të gjithë ata besojnë All-llahun, engjëjt e Tij, Librat e Tij dhe Pejgamberët e Tij: “Ne nuk dallojmë asnjërin nga Pejgamberët e Tij.” Ata thonë: “Ne dëgjuam dhe përulemi; falna neve, o Zoti Ynë, dhe te Ti do të kthehemi! (Bekare: 285)

“O besimtarë! Besoni All-llahun, Pejgamberin e Tij, Librin që ia ka dërguar Pejgamberit të Vet dhe Librat që i ka dërguar më parë. E ai që nuk beson All-llahun, engjëjt e Tij, Librat e Tij, Pejgamberët e Tij dhe Ditën e Kiametit, ai me të vërtetë ka humbur larg prej udhës së drejtë.” (En-Nisa’: 136)

“Mirësia nuk është në kthimin e fytyrës suaj nga lindja dhe perëndimi, por, mirësia është kur (njeriu) beson All-llahun, Ditën e Kiametit, engjëjt, Librat, Pejgamberët.” (El-Bekare: 177)

Në hadithin e njohur për Xhibrilin, i cili i ka ardhur Pejgamberit alejhis-selam në figurën e beduinit dhe ka filluar të pyesë për Islamin, imanin dhe ihsanin, qëndron se Pejgamberi alejhis-selam ka thënë se imani është: *“Të besosh All-llahun, engjëjt e Tij, Librat e Tij, Pejgamberët e Tij, botën e ardhshme dhe se çdo*

gjë që ndodh (e mirë a e keqe), ndodh sipas përcaktimit të Allahut.”¹

Këto gjashtë elemente janë bazat e besimit dhe janë parimet themelore me të cilat kanë ardhur të gjithë Pejgamberët alejhimus-selam dhe për të cilat flitet në të gjithë Librat e shpallur. Prandaj, imani i askujt nuk është i plotë dhe i pranuar përderisa nuk beson në të gjashtë bazat e përmendura të imanit. E, ai i cili mohon çkadoqoftë prej tyre, ai ka dalë nga imani dhe është bërë jobesimtar.

Në kapitujt vijues, insh-All-llahu, do t’i trajtojmë këto gjashtë baza.

---

¹ Transmeton imam Muslimi nga Umeri radijAll-llahu anhu. Shih Sahih Muslim me komentin e Neveviut, 1: 175. Këtë hadith e transmeton edhe Buhariu nga Ebu Hurejra radijAll-llahu anhu. Shih Fet’hul Bari, 1: 96-97.

PJESA E PARË

BESIMI NË ALL-LLAHUN XHEL-LE SHANUHU

Besimi në All-llahun xhel-le shanuhu do të thotë bindje e fuqishme se All-llahu është Zot, Sundues dhe Krijues i çdo gjëje. Se vetëm Ai meriton t'i bëhet ibadet me anë të: namazit, agjërimit, duasë, shpresës, frikës, përluljes dhe dëgjësës. Se Ai zotëron të gjitha cilësitë e përsosmërisë dhe se Ai është larg çdo të mete.

Imani - besimi në All-llahun xhel-le shanuhu përfshin tri gjëra:

1. Besimi se vetëm All-llahu është Krijues dhe Sundues i të gjithave (**teuhidur-rububijje**);
2. Besimi se vetëm Atij mund t'i bëhet ibadet (**teuhidul-uluhijje**); dhe
3. Besimi se vetëm Atij i takojnë emrat dhe cilësitë e përsosmërisë (**teuhidul esma'i ves-sifat**).

Prandaj, njeriu nuk mund të jetë besimtar në All-llahun xhel-le shanuhu përderisa nuk beson se All-llahu është Sundues i të gjithave dhe se sundues tjetër nuk ekziston, se vetëm Ai është Zot dhe se vetëm Ai mund të adhurohet, se Ai është plotësisht i përsosur me cilësitë dhe emrat e Vet dhe se askush tjetër nuk është i përsosur dhe i përkryer.

Këto janë tri llojet e teuhidit që ngërthen domethënia e imanit ndaj All-llahut xhel-le shanuhu,² e në vijim detajisht do të sqarojmë çdonjërin prej tyre.

---

² Sherhul 'akidetit-Tahavijje, f. 76. Tejsirul 'Azizil Hamid, f. 17. Er-revdatur nedijje, f. 9, duke transmetuar nga Medarixhus salikin. Një pjesë e ulemasë islame këto tri lloje të teuhidit i reduktojnë në dy lloje: teuhidin e diturisë dhe të besimit, ku bëjnë pjesë teuhidur-rububijje dhe teuhidul esma'i ves-sifat dhe teuhidul iradeti vel kaskd - teuhidi i dëshirave dhe aspiratave, ku bën pjesë teuhidul-uluhijje. Shih Sherhul 'akidetit-Tahavijje, f. 88; Sherhu kasideti, Ibnul Kajjim, 2: 259 dhe Tathirul i'tikad, f. 3.

1. Teuhidur-rububijje

Teuhidur-rububijje shkurtimisht do të thotë:

Bindja e fuqishme se All-llahu xhel-le shanuhu është Krijues dhe Sundues i të gjithave dhe se tjetër Sundues nuk ekziston.

Fjala Rabb në gjuhën arabe do të thotë pronar - udhëheqës.³ E, rububijjeti i All-llahut mbi krijesat e Veta do të thotë se vetëm Ai dhe i Vetmi Ai i ka krijuar ato, se vetëm Ai është pronar dhe se vetëm Ai i mirëmban dhe udhëheq me to. Prandaj, teuhidur-rububijje do të thotë pranimi se All-llahu xhel-le shanuhu është i Vetmi Krijues i të gjitha krijesave dhe i Vetmi Pronar i tyre, se vetëm Ai i ngjall dhe i vdes ato, se Vetëm Ai u sjell dobi a dëm dhe se Vetëm Ai i pranon lutjet e krijesave, po qe se gjenden në situatë pa shtegdalje. Se vetëm Ai mund të bëjë me ta çka të dojë Vetë, se vetëm Ai me të vërtetë jep dhe merr, se vetëm Ai krijon dhe se në duart e Tij janë të gjitha. Përkitazi me këtë All-llahu xh. sh. na thotë:

“Vetëm Ai krijon dhe sundon! I Lartë është All-llahu, Sundues i botëve!” (El-A’raf: 54)

Në këtë lloj të teuhidit bën pjesë edhe besimi në përcaktimin e All-llahut xhel-le shanuhu - besimi se çdo gjë që ndodh, ndodh me dijeninë, vullnetin dhe fuqinë e All-llahut xhel-le shanuhu.⁴ Me fjalë të tjera, ky lloj i teuhidit do të thotë: Kuptimi dhe pranimi se lëvizës i njëmendtë që me të vërtetë vepron në këtë gjithësi është vetëm All-llahu xhel-le shanuhu, krijon, udhëheq, ndryshon, drejton (lëvizjen), rrit dhe zvogëlon, ringjall dhe jep vdekje etj., dhe se në tërë këtë askush nuk i shoqërohet Atij.

Kur’ani flet tejet qartë për këtë lloj të teuhidit. Gati asnjë sure e Kur’anit nuk e lë pa e përmendur atë, ose bile pa e treguar në mënyrë të zhdrejtë. Ky është themeli i llojeve të tjera të teuhidit, ngase vetëm Ai është Krijues i njëmendtë, Sundues dhe Udhëheqës, i Cili meriton t’i bëhet ibadetet (çdo formë e adhurimit), që T’i shprehet dhe T’i drejtohet përulja dhe bindja. Dhe vetëm Ai është merituar që T’i drejtohet falënderimi, dhikri, duaja, shpresa, frika e të ngjashme. Pra, çkadoqoftë nga ibadeti

---

³ El-Misbahul munir.

⁴ Sherhul ‘Akaidetit-Tahavijje, f. 76-77; Tejsirul ‘Azizil Hamid, f. 17-18

mund t'i kushtohet vetëm Atij i Cili zotëron pushtet absolut dhe i udhëheq të gjitha.⁵

Nga ana tjetër, vetëm Ai është Krijues i njëmendtë, Sundues dhe Udhëheqës, që i meriton cilësitë madhështore, të bukura dhe të përsosura. Këto cilësi mund t'i ketë vetëm Sunduesi i të gjitha botëve, sepse është e pamundur t'i përshkruhet pronësia dhe sundimi dikujt që nuk është i gjallë, që nuk dëgjon, nuk sheh, që është i pafuqishëm, memec, që nuk është në gjendje të bëjë atë që dëshiron vetë dhe që nuk është i përkryer në të folurën e vet dhe në veprat e veta.⁶

E për këtë gjejmë se Kur'ani e përmend këtë lloj teuhidi në kontekst të **hamdit** (falënderimit), të **ibadetit**, të **nënshtimit**, të **përkushtimit** ndaj All-llahut xhel-le shanuhu dhe në kontekst të shpjegimit të **cilësive** të larta dhe **emrave** të bukur të Tij.

Në kontekstin e **hamdit** (falënderimit) çdo musliman në çdo rekat këndon:

“Falënderimi i përket vetëm All-llahut, Zotit të botëve!” (Fatiha: 1)

All-llahu xhel-le shanuhu thotë: “Pra, falënderimi i përket vetëm All-llahut, Zotit të qiejve dhe Zotit të Tokës - Zotit të gjithësisë!” (El-Xathije: 36)

Në kontekstin e **nënshtimit** dhe **përkushtimit** (devocionit) Atij, All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Thuaj: “Rruga e All-llahut - është e vetmja rrugë e drejtë, dhe ne jemi të udhëruar t'i bindemi Zotit të gjithësisë.” (En'am: 71)

Në kontekstin e **drejtimit** dhe **mbështetjes** vetëm Atij, All-llahu xhel-le shanuhu thotë: ***“Thuaj: “Me të vërtetë, namazi im dhe adhurimi im, jeta ime dhe vdekja ime i përkasin vetëm All-llahut, Zotit të gjithësisë.” (El-En'am: 162)***

Në kontekstin e **sqarimit** se vetëm All-llahu xhel-le shanuhu merret për mbrojtës e askush tjetër, Kur'ani thotë:

---

⁵ Tefsirul Kurtubi, 5: 395; Sherh Mulla 'Ali el-Kari 'alel fikhil ekber, f. 9.

⁶ Fet'hul Mexhid, f. 13; El es'iletu vel exhvibe, f. 29-30.

“Thuaj: “A të marr për mbrojtës dikë tjetër përveç All-llahut, Krijuesit të qiejve dhe të Tokës! Ai ushqen (botën), e Atë askush nuk e ushqen!” Thuaj: “Mua më është urdhëruar që të jem i pari nga ata që përulen dhe kurrsesi mos u bë nga ata që i bëjnë shok Atij!” (El-En’am: 14)

Në kontekstin e duave, All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Vetëm Ai krijon dhe sundon! I lartë është All-llahu, Zoti i gjithësisë! Lutjuni Zotit tuaj përlushëm dhe ngadalë (në vete)! Ai, me të vërtetë, nuk i do ata që luten me zë të lartë.” (El-A’raf: 54-55)

Në kontekstin e ibadetit, All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Përse të mos e adhuroj Atë që më ka krijuar. E, tek Ai do të ktheheni ju?” (Ja Sin: 22)

“O njerëz! Adhuroni Zotin tuaj, i Cili ju ka krijuar ju dhe ata para jush, që të ruheni nga ndëshkimi. Zoti është Ai që për ju Tokën e ka bërë shtrat dhe qiellin ndërtesë; i Cili prej qielli lëshon shira dhe bën që të rriten frutat, ushqim për ju. Prandaj mos i bëni me vetëdije shok All-llahut, sepse ju e dini (që Ai nuk ka shok)!” (Bekare: 21-24)

Me të vërtetë, vetëm Krijuesi i qiejve, i Tokës dhe i çdo gjëje që gjendet në to, është i Vetmi i Cili meriton që njeriu ta pranojë për Zot dhe për mbrojtës dhe tërësisht t’i dorëzohet Atij, që duatë e veta t’ia drejtojë Atij dhe të mbështetet tek Ai.

Nga ana tjetër, vërejmë se Kur’ani ndërlihd rububijetin e All-llahut xhel-le shanuhu - i cili pasqyrohet në sundimin e Tij me qiejt e me Tokën dhe me çdo gjë që ekziston në to dhe në mbi-këqyrjen e tyre - me emrat e Tij të bukur dhe me cilësitë e Tij të larta. Soditi Fjalët e All-llahut xhel-le shanuhu në ajetul-Kursijj:

“All-llahu është - s’ka tjetër zot përveç Tij - i Gjalli dhe i Përjetshmi! Atë nuk e kaplon as dremi-tja, as gjumi! Të Atij janë të gjitha ato që gjenden në qiej dhe në Tokë. Kush mund të angazhohet për ndokë pa lejen e Tij?! Ai di çdo gjë që ka ndodhur përpara dhe

çdo gjë që do të ndodhë në të ardhmen. Por njerëzit nuk dinë asgjë nga dijenia e Tij, përveç asaj që Ai ka dashur t'u tregojë. Froni (Madhëria) i Tij përfshin qiejt dhe Tokën dhe Atij nuk i vjen rëndë t'i ruajë ato. Ai është shumë i Larti, i Madhërishmi!" (Bekare: 255)

Me të vërtetë, Ai që i ka krijuar qiejt dhe Tokën është i Vetmi që jeton përgjithmonë dhe kurrë nuk vdes, i Cili i mirëmban të gjitha, di çdo gjë, kujdeset për çdo gjë, i Cili është më i Larti, më Madhështori.

Pastaj, përqendrohu në këto Fjalë të All-llahut xhel-le shanuhu:

"Ne e krijojmë njeriun dhe Ne dimë çka pëshpërit shpirti i tij, sepse Ne jemi më afër se damari i qafës së tij." (Kaf: 16)

"E si mos të dinte Ai i Cili ka krijuar çdo gjë dhe që është i informuar hollësisht." (El-Mulk: 14)

Pra, nuk ka kurrfarë dyshimi se Ai i Cili i ka krijuar të gjitha krijesat, i mbikëqyr ato dhe se Ai di çdo gjë që veprojnë ato.

E, për sa i përket atyre që pranojnë se All-llahu xhel-le shanuhu është Sundues dhe Krijues i të gjithave, por nuk e veçojnë nga zotat e tjerë, por së bashku me Të adhurojnë edhe të tjerë, dhe nuk e veçojnë sipas emrave dhe cilësive të Tij, duke i mohuar ato a duke i krahasuar ato me cilësitë e krijesave të tjera, apo duke i komentuar ato në kuptimin figurativ që nuk ka bazë, atyre teuhidi i këtij lloji nuk do t'u shërbejë dhe assesi nuk do t'i nxjerrë ata nga rrethi i mos-besimit në rrethin e imanit. All-llahu xhel-le shanuhu na tregon në Kur'an se jobesimtarët (mushrikët) kanë pranuar se All-llahu është i Vetmi Krijues, por përkundër kësaj kanë mbetur mushrikë,⁷ ngase nuk e kanë veçuar All-llahun xhel-le shanuhu në uluhijjetin (hyjninë) e Tij, por i kanë adhuruar edhe të tjerët përveç Tij. Dhe për shkak se ata nuk i kanë bërë teuhid All-llahut xhel-le shanuhu në emrat dhe cilësitë e Tij, e në këtë mënyrë disa i mohonin dhe nuk i besonin atyre. Prandaj All-llahu xhel-le shanuhu thotë për ta:

---

⁷ Sherhul" Akaidetit-Tahavijje, f. 79: Fet'hul Mexhid, f. 17; Tejsirul Azizil-Hamid, f. 17; Tathirul i'tikad, f. 5.

“Shumica e tyre nuk i besojnë All-llahut, por i bëjnë shok Atij.” (Jusuf: 106)

Mufessiri i njohur, El-Muxhahidi, gjatë komentimit të këtij ajeti thotë: “Imani i tyre në All-llahun është pranimi se ne na ka krijuar All-llahu dhe se Ai na furnizon që të gjithëve, por ata krahas këtij pranimi i bëjnë ibadet edhe të tjerëve përveç Atij.”⁸

Një pjesë e ulemasë nga gjeneratat e para ka thënë: “Kur t’i pyesësh: “Kush i ka krijuar qiejt dhe Tokën?” Ata përgjigjen: “All-llahu”, por megjithëkëtë e adhurojnë tjetërk-ë.”⁹ All-llahu xhel-le shanuhu na thotë në Kur’an se edhe mushrikët kanë besuar se All-llahu është Krijues, Furnizues dhe Sundues:

“E, nëse i pyet kush i ka krijuar, ata, me siguri, do të thonë: “All-llahu!” E, nga po ia mbajnë atëherë?” (Ez-Zuhruf: 87)

“Thuaj: “Kush ju ushqen ju nga qielli dhe nga Toka? Ose, kush mund të krijojë të dëgjuarit dhe të parët? Dhe kush mund të nxjerrë të gjallin nga i vdekuri dhe të vdekurin nga i gjalli? Dhe kush i drejton gjërat? Ata do të thonë: “All-llahu!” E ti (o Muham-med!) thuaj: “E, përse atëherë nuk i frikësoheni Atij?” (Junus: 31)

Nga ajetet e cituara shihet qartë se kushdo që pranon se All-llahu është Zot i të gjithave, njëherazi nuk e ka besuar All-llahun si të Vetmin Zot, të Cilit i bëhet ibadet dhe i Vetmi të Cilit i përkasin të gjithë emrat e bukur dhe cilësitë e përsosmërisë.¹⁰ Shumica e njerëzve nuk e mohojnë Krijuesin, udhëheqjen e krijesave, por shumë mosbesime të tyre rrjedhin nga adhurimi i tjetërkujt përveç All-llahut xhel-le shanuhu¹¹

---

⁸ Tefsirut-Taberi, 16: 28.

⁹ Këtë e përmend Ibni Kethiri prej Ibni ’Abbasit, Muxhahidit, ‘Ata’as, ‘Ikrimes, Esh-Sha’biut, Katades, Dahhakut dhe Abdurrahman b. Zejd b. Eslemit. Shih: Tefsir Ibni Kethir, 2: 494; Tefsiru Taberi, f. 78.

¹⁰ Fet’hul Mexhid, f. 18; Sherhul Mulla ‘Ali el-Kari ‘alel fikhil ekber, f. 9.

¹¹ Ihjau ‘ulumid din, 1: 182; Sherhul ‘Akidetit-Tahavijje, f. 78.

2 - Teuhidul-uluhijje

Teuhidul-uluhijje shkurtimisht do të thotë bindje e fuqishme se vetëm All-llahu xhel-le shanuhu është Zot i vërtetë, se tjetër zot nuk ekziston dhe se të gjitha llojet e ibadetit (adhurimit) duhet t'i kushtohen vetëm Atij.

Fjala **Ilah** (Zot) në gjuhën arabe përdoret në domethënien e fjalës **Me'luh** (ai i cili adhurohet - të cilit i bëhet ibadet)¹² **Ibadet** në gjuhën arabe do të thotë të qenët i dëgjueshëm, i përlshëm, i përvuajtshëm. Disa dijetarë ibadetin e kanë përkufizuar si dashuri e sinqertë me përvuajtëri të plotë. Ibadeti, i cili na është urdhëruar, ngërthen domethënien e përvuajtërisë, e njëkohësisht edhe domethënien e dashurisë, andaj kjo është përlësia e plotë ndaj All-llahut xhel-le shanuhu me dashuri jashtëzakonisht të madhe ndaj Tij. Prandaj, ibadeti ndaj All-llahut xhel-le shanuhu nuk është i rregullt nëse aty nuk përfshihen që të dy domethëniet e përmendura dhe vetëm njëra prej tyre nuk është e mjaftueshme për korrektësinë e tij. All-llahu xhel-le shanuhu për ne duhet të jetë më i dashur se çdo gjë tjetër që ekziston, e njëkohësisht më i larti prej të gjithëve.¹³

Teuhidul-uluhijje, pra, është të besosh sinqerisht vetëm All-llahun xhel-le shanuhu, qenësisht dhe formalisht (në **batin** dhe në **dhahir**), kështu që asgjë prej tij (besimi) nuk guxon t'i kushtohet dikujt tjetër përveç All-llahut xhel-le shanuhu. Prandaj, besimtari adhuron (i bën ibadet) vetëm All-llahun e askë tjetër, pastaj vetëm Atë e do me të vërtetë, frikësohet vetëm prej Tij, shpreson vetëm prej Tij, duanë ia drejton vetëm Atij, mbështetet vetëm tek Ai, vetëm ndaj Tij shpreh përvuajtërinë, përlësinë, pendesën dhe të gjitha llojet e tjera të ibadetit.

Kjo pjesë e teuhidit në thelbin e vet ngërthen të gjitha pjesët e tjera të besimit në All-llahun xhel-le shanuhu si Krijues dhe besimin se Ai është i Vetmi që zotëron emra të bukur dhe cilësi të përsosmërisë, gjë që nuk është njësoj me rastin e kundërt. Sepse, të besohet dhe të pranohet All-llahu xhel-le shanuhu si

---

¹² Fjala ilah në trajtën fe'al e në kuptimin e trajtës me'ul, siç është fjala kitab në kuptimin e fjalës mektub. Shih El-Meshahul munirdhe Tarilul vusul 'ilet 'ilmil me'mul, f. 12.

¹³ Sherh kasideti Ibnul Kajjim, 2: 259; Igathetul lehfan, 2: 128-129; El-'Ubudijje li Ibni Tejmijje, f. 9.

Krijues dhe Sundues nuk do të thotë se Ai pranohet edhe si i Vetmi që adhurohet.¹⁴

Njeriu mund ta pranojë All-llahun xhel-le shanuhu si të Vetmin Krijues, por të mos e adhurojë Atë (nuk i bën ibadet Atij). Gjithashtu, edhe besimi në All-llahun xhel-le shanuhu si i Vetmi të Cilit i përkasin emrat e bukur dhe cilësitë e përsosmërisë (teuhidul-esma'i' ves-sifat) nuk i përfshin llojet e tjera të teuhidit. Por njeriu i cili i bën All-llahut xhel-le shanuhu teuhidul-uluhijje, duke u bindur dhe duke e pranuar Atë si të Vetmin që meriton të adhurohet (që T'i bëhet ibadet) dhe se këtë askush tjetër përveç Tij nuk e meriton nga asnjë aspekt, ai e pranon All-llahun xhel-le shanuhu si Krijues dhe Sundues të gjithçkaje dhe se vetëm Atij i përkasin të gjitha emrat dhe të gjitha cilësitë e përsosmërisë, sepse ibadeti i njëmendtë mund t'i bëhet vetëm Zotit të Përsosur e jo dikujt tjetër që nuk është Zot.¹⁵ Sepse, si mund të adhurohet dikush që nuk është krijues i krijesave, nuk i udhëheq ato dhe nuk është i përsosur?

Me sa parashtruam më sipër, shihet qartë se kelimeit shehadeti (**La ilahe il-lall-llah**) ngërthen të gjitha llojet e teuhidit, sepse domethënia e tij e drejtpërdrejtë është besimi në teuhidul-uluhijje, që përmbledh edhe teuhidur-rububijjen edhe teuhidul-esma'i ves-sifat-in.

Prandaj, me këtë lloj teuhidi (teuhidul-uluhijje) ka filluar dhe ka përfunduar feja, kjo është forma (**dhahir**) dhe esenca (**batin**) e fesë dhe për shkak të tij janë krijuar të gjitha krijesat. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Xhinët dhe njerëzit i kam krijuar vetëm që të Më adhurojnë.” (Edh-Dharijat: 56)

Ibni Tejmije thotë: *“Sipas këtij lloji të teuhidit dallohen muvehhidët dhe mushrikët - ata të cilët sinqerisht adhurojnë All-llahun xhel-le shanuhu dhe ata të cilët krahas Tij adhurojnë*

---

¹⁴ Me gjithë vërejtjen se pranimi i All-llahut xhel-le shanuhu si të vetmin Krijues është argument se vetëm Ai meriton të adhurohet, siç kemi thënë më parë kur folëm për teuhidur-rububijje, një numër i madh njerëzish nuk e përfillin këtë të vërtetë nga inati dhe mosbesimi. Ata e pranojnë All-llahun si Krijues, por nuk e pranojnë si të vetmin i Cili adhurohet, duke mohuar kështu atë që i udhëzon vetë pranimi i tyre.

¹⁵ Sherhul 'Akidetit-Tahavijje, f. 79.

edhe diçka tjetër - dhe për këtë shkak do të realizohet shpërblimi ose ndëshkimi, edhe në këtë botë edhe në botën tjetër, e kush nuk e pranon këtë, do të mbetet ndër mushrikët.”¹⁶

Për shkak të këtij teuhidi janë dërguar Pejgamberët dhe janë shpallur Librat. Nuk ka ekzistuar asnjë Pejgamber që i është dërguar njerëzve e që teuhidul-uluhiyje të mos ketë qenë bazë dhe esencë e misionit të tij.

All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Ne çdo populli i kemi dërguar nga një Pejgamber. Të gjithë ata thoshin: “Adhuroni vetëm All-llahun, e shmanguni idhujve.” (Nahl: 36)

“Ne nuk kemi dërguar asnjë Pejgamber para teje e që të mos ia kemi shpallur: “S’ka zot tjetër përveç Meje, andaj adhuromëni vetëm Mua!” (El-Enbija: 25)

All-llahu xhel-le shanuhu na informon se Pejgamberët e Tij janë: Nuhu, Hudi, Salihu, Shu’ajbi dhe çdonjëri prej tyre i ka thënë popullit të vet: ***“O populli im, adhurojeni vetëm All-llahun! Ju nuk keni zot tjetër përveç Tij!” (El-Mu’minun: 23; Hud: 61; El-A’raf: 65)***

All-llahu xhel-le shanuhu gjithashtu na informon se Ibrahim aalejhis-selam i ka thënë popullit të vet:

“Unë e kthej fytyrën time nga Ai që i ka krijuar qiejt dhe Tokën, duke qenë besimtar i vërtetë, dhe nuk jam nga ata që i bëjnë shok All-llahut!” (El-En’am: 79)

Pra, ky lloj teuhidi është thelbi i fesë islame, andaj shtylla e parë e Islamit është kelimej shehadeti. Pejgamberi i All-llahut ka thënë: ***“Islami bazohet në pesë gjëra: dëshmia se nuk ka zot tjetër përveç All-llahut dhe Muhammedi është Pejgamber i All-llahut, kryerja e namazit, dhënia e zekatit, agjërimi i muajit Ramazan dhe kryerja e haxhit.”¹⁷***

---

¹⁶ Risaletul-haseneti ves-sejjii, në koleksionin e njohur të Ibni Tejmijjes nën titullin Mexhm’u’atur resail, f. 261.

¹⁷ Transmetojnë Buhariu dhe Muslimi. Shih Zadul Muslim fima ittefeka ‘alejhi Buhari ve Muslim, 1: 139.

Pranimi i All-llahut xhel-le shanuhu si i Vetmi që adhurohet kërkon që t'i drejtohem vetëm Atij me çdo trajtë adhurimi dhe që zemrat tona gjatë kësaj të jenë tërësisht të pastra nga çdo drejtim tjetër. Në këtë formulim hyjnë edhe shumë gjëra të tjera. Ja disa prej tyre:

1 - Domosdoshmëria e dashurisë së sinqertë ndaj All-llahut xhel-le shanuhu. Njeriu nuk guxon që në dashurinë e vet të ketë dikë të barabartë ose përmbi All-llahun xhel-le shanuhu. Prandaj, nëse dikush e do dikë siç e do All-llahun xhel-le shanuhu, ose më tepër se Atë, atëherë ky ka bërë shirk. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Ka njerëz që në vend të All-llahut marrin disa gjëra të tjera për hyjni dhe i duan ato si All-llahun; ndërsa ata që besojnë, e duan shumë më tepër All-llahun.” (El-Bekare: 165)

Në shirkun e madh, të cilin All-llahu xhel-le shanuhu nuk do ta falë, vetëm po të pendohemi, bën pjesë edhe ajo që njeriu ta dojë dikë tjetër përveç All-llahut siç duhet All-llahu xhel-le shanuhu.¹⁸ Njeriu, sipas natyrës së vet, ka prirje për ta dashur vetvetën, prindërit, fëmijët, atdheun, pasurinë e të ngjashme, andaj përshpirtëria (devotshmëria) e tij e sinqertë ndaj All-llahut xhel-le shanuhu nuk do të thotë asgjësim apo pengesë të kësaj ndjenje natyrore, por nga besimtari kërkohet që dashuria e tij ndaj çkadoqoftë tjetër në këtë botë të jetë pas dashurisë ndaj All-llahut xhel-le shanuhu, që dashuria ndaj All-llahut xhel-le shanuhu të jetë përmbi dashuritë e tjera, që të jetë i gatshëm që tërë atë që dashuron, nëse shkohet gjer te kontradikta mes asaj që kërkon nga ai dashuria ndaj All-llahut xhel-le shanuhu dhe çkadoqoftë tjetër që dashuron, ta sakrifikojë në emër të All-llahut xhel-le shanuhu. All-llahu xhel-le shanuhu i kërcënon ata që i japin përparësi vlerave të kësaj bote, të cilat i duan më shumë sesa All-llahun xhel-le shanuhu, e thotë:

“Thuaj: “Nëse etërit tuaj, bijtë tuaj, vëllezërit tuaj, gratë tuaja, farefisi juaj, pasuria juaj, që keni fituar, tregtia për të cilën keni frikë se nuk do të shkojë mirë, dhe shtëpitë - në të cilat e ndieni veten

¹⁸ Sherh kasidet, Ibni Kajjim, 2: 268.

rehat, u janë më të dashura sesa All-llahu, i Dërguari i Tij dhe lufta në rrugën e Tij, atëherë pritni derisa ta sjellë vendimin All-llahu. E, All-llahu, nuk do t'i udhëzojë mëkatarët në rrugën e drejtë.” (Et-Teube: 24)

2 - Domosdoshmëria e veçimit të All-llahut në dua, në tevekkul (mbështetje) dhe në shpresë, pasi se askush përveç All-llahut xhel-le shanuhu nuk është në gjendje ta plotësojë atë. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Dhe, përveç All-llahut, mos iu lut tjetërkujt, të cilët nuk të sjellin as dobi, as dëm, e nëse e bën këtë, ti atëherë, me të vërtetë, je nga jobesimtarët.” (Junus: 106)

“...Dhe, nëse jeni besimtarë (të vërtetë), mbështetuni në All-llahun!” (El-Maide: 23)

“Ata që besojnë dhe që emigrojnë dhe luftojnë në udhën e All-llahut, ata mund të shpresojnë mëshirën e All-llahut. Se All-llahu është Mëshirues dhe fal.” (El-Bekare: 218)

3 - Domosdoshmëria e veçimit të All-llahut xhel-le shanuhu nga aspekti i frikës. Ai që konsideron se disa nga krijesat mund t'i sjellin dëm me vullnetin dhe fuqinë e tyre personale,¹⁹ e nga ky shkak i frikësohen atyre, atëherë ky i ka bërë shirk All-llahut xhel-le shanuhu. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“... Dhe, druhuni vetëm prej Meje!” (En-Nahl: 51)

“Nëse All-llahu të sjellë ndonjë dëm, askush nuk mund të ta largojë, përveç Tij, e nëse Ai do të ta bëjë ndonjë të mirë, s'ka kush të ta pengojë

---

¹⁹ Ky kusht jepet për shkak të sqarimit të dallimit mes frikës si ibadet dhe frikës natyrore: e para është e lejuar t'i kushtohet vetëm All-llahut xhel-le shanuhu. Që do të thotë se njeriu duhet të jetë i bindur se vetëm All-llahu xhel-le shanuhu është Ai i Cili me vullnetin dhe me fuqinë e Vet mund të dëmtojë, e kushdoqoftë tjetër nuk mund të sjellë dëm a dobi, përveç nëse All-llahu e bën shkak të dëmit apo të dobisë. E, për sa i përket frikës natyrore, siç është frika nga bishat, apo frika që paraqitet kur të drejtohet arma e të ngjashme, kjo frikë nuk e trazon teuhidin, për shkak se është në vetë natyrën e njeriut, sipas së cilës e ka krijuar All-llahu xhel-le shanuhu.

mirësinë e Tij. Ai ia jep atë mirësi kujt të dojë nga robërit e Tij; dhe Ai është Falës dhe Mëshirues.”
(Junus: 107)

4 - Domosdoshmëria e veçimit të All-llahut xhel-le shanuhu në të gjitha llojet e ibadetit trupor, siç është namazi, ruku'a, sexhdja, agjërimi, therja (e kurbanit), tavafi dhe të gjitha format e ibadetit gjuhësor, siç është betimi, kërkimi i ndjesës etj.

Ky dhe çdo lloj tjetër i ibadeteve duhet t'i kushtohen vetëm e vetëm All-llahut xhel-le shanuhu, e ai i cili cilëndo prej tyre ia kushton dikujt tjetër përveç All-llahut xhel-le shanuhu, ai i ka bërë shirk. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“All-llahu, me të vërtetë, nuk e fal atë që i bën shok Atij, por ia fal të tjerat mëkate kujt të dojë (përveç këtij). Kushdo që t'i bëjë shok All-llahut, ai me të vërtetë, ka humbur larg prej udhës së drejtë.” (En-Nisa: 116)

3- Teuhidul-esma'i ves-sifat

Teuhidul-esma'i ves-sifat shkurtimisht do të thotë bindje e fuqishme se All-llahut xhel-le shanuhu i përkasin të gjithë emrat e bukur dhe cilësitë e përsosmërisë, se Ai është larg attributeve të mangëta dhe se Ai me cilësitë e Tij shquhet mbi të gjitha krijesat. Cilësitë dhe emrat i njeh vetëm nga Fjalët e Tij dhe nga fjalët e Pejgamberit të Tij, pa kurrfarë ndryshi-mesh, pa mohimin e tyre të pjesshëm a të tërësishëm, pa përpjekje që ato të kuptohen tërësisht dhe të shpjegohen thelbësisht ose të bëhen krahasime me cilësitë e krijesave.

Nga ky formulim jepet të kuptohet se teuhidul-esma'i ves-sifati, bazohet në tri parime, e, kush largohet prej tyre, ai nuk do të jetë besimtar në këtë lloj të teuhidit.²⁰

a) - Besimi se All-llahu xhel-le shanuhu nuk i ngjason krijesave dhe se është larg çdo të mete;

b) - Besimi në emrat dhe në cilësitë e All-llahut xhel-le shanuhu, që janë përmendur në Kur'an dhe në Sunet, pa kurrfarë

---

²⁰ Menhexh ve dirasat li ajatil esma'i ves-sifat, faqe 3 dhe 25, autorit-shejh Muhammed el-Emin esh-Shenkiki.

mungese a shtimi dhe pa kurrfarë shtrembërimesh a mohimesh; dhe

c) - Shuarja e çdo dëshire për të kuptuar domethënien e vërtetë të këtyre cilësive.

Me parimin e parë nënkuptohet mohimi i çdo ngjashmërie ndërmjet cilësive të All-llahut xhel-le shanuhu dhe cilësve të krijesave. Argument për këtë janë Fjalët e All-llahut xhel-le shanuhu:

“Dhe askush nuk i ngjason Atij!” (El-Ihlas: 4)

“All-llahun mos e krahasoni me kurrjë!” (En-Nahl:74)

Imam Kurtubi, duke komentuar ajetin ***“Dhe askush nuk i ngjason Atij!”***, thotë: “Këtu flitet se All-llahut xhel-le shanuhu, me lartësinë e Tij, me madhësinë e Tij, me pushtetin e Tij, me emrat e bukur dhe me cilësitë e përsosura të Tij, nuk i ngjason askush nga krijesat e Tij e as që mund të krahasohet ndokush me Të. Gjithashtu, edhe cilësitë e All-llahut xhel-le shanuhu, të cilat janë përmendur në Kur’an dhe në Sunet, e ato janë të përbashkëta sipas shqiptimit në raport me All-llahun xhel-le shanuhu dhe krijesat e tjera, assesi nuk i ngjasojnë domethënies së vërtetë të tyre, ngase cilësitë e Atij që gjithmonë ekziston nuk janë sikurse cilësitë e atyre që janë krijuar nga Ai.”²¹

Kurse El-Vasiti - rahimehullahu te’ala - thotë: ***“Nuk ekziston ndonjë qenie siç është qenia e Tij, as ndonjë emër siç është emri i Tij, as ndonjë vepër siç është vepra e Tij, përveçse nga pikëpamja gjuhësore (shqiptimit). Qenia e pakrijuar është larg asaj që të ketë cilësi si e krijuara. Siç është e pamundur që qenia e krijuar të ketë cilësitë e Atij që nuk është i krijuar. E tërë kjo është drejtim i pasuesve të së vërtetës, udhës (Sunnes) së Pejgamberit alejhis-selam dhe xhema’atit të gjeneratave të para të muslimanëve.”***²²

Sejjid Kutbi në tefsirin e vet, duke komentuar këtë ajet, thotë: ***“Natyra e njeriut në tërë këtë beson vetvetiu, ngase***

---

²¹ Tefsirul Kurtubi, 16: 8, në botimin Mektebetul kutubil masrijje.

²² Tefsirul Kurtubi, 16: 9, darul kutubil masrijje.

gjërat e krijuara, të cilat i ka krijuar ai vetë, njëherazi nuk mund t'i përngjajnë krijuesit.”²³

Në këtë parim bën pjesë edhe mohimi i çdo gjëje që i kundërvihet asaj me të cilën All-llahu xhel-le shanuhu e ka përshkruar Vetveten, ose e ka përshkruar Pejgamberi i Tij. Prandaj besimi në All-llahun xhel-le shanuhu, si i Vetmi të Cilit i përkasin emrat dhe cilësitë e përsosmërisë, kërkon prej nesh të mohojmë dhe të dëbojmë mundësinë se Ai mund të ketë grua, shok, partner (ortak), ndihmës, ndërmjetës (përveç me lejen e All-llahut). Siç kërkon edhe mohimin se Atë mund ta kaplojë dremitja e gjumi, lodhja, kapitja, vdekja, padrejtësia, shkujdesja, harresa, pagjumësia, transformimi dhe cilësi të tjera mangësie.

b) - Parimi i dytë kërkon obligueshmërinë e kufizimit të çdo gjëje që i përshkruhet All-llahut xhel-le shanuhu vetëm në atë që është përmendur në Kur'an dhe në hadithet e Pejgamberit alejhis-selam. Sepse cilësitë dhe emrat e All-llahut xhel-le shanuhu kuptohen me anë të thënieve, e jo me anë të përsiatjes personale. All-llahu xhel-le shanuhu assesi nuk mund të përshkruhet, përveçse me atë që e ka përshkruar Vetveten apo e ka përshkruar Pejgamberi i Tij. Gjithashtu, nuk emëro-het përveçse me emrat e ka quajtur Vetveten ose me të cilat e ka quajtur Pejgamberi i Tij. Për shkak se All-llahu xhel-le shanuhu i di më së miri emrat dhe cilësitë e Veta. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

**“... Thuaj: “A e dini më mirë ju apo All-llahu?”
(Bekare: 140)**

Duke qenë se All-llahu xhel-le shanuhu di më së miri për Vetveten dhe pasi Pejgamberët e Tij kanë folur vetëm të vërtetën, sepse kanë transmetuar vetëm atë që u ka shpallur All-llahu xhel-le shanuhu, atëherë, në sferën e emrave dhe të cilësive të All-llahut xhel-le shanuhu - duke i pranuar ato - jemi të detyruar t'i përmbahemi asaj që na ka informuar All-llahu xhel-le shanuhu dhe Pejgamberi i Tij. Imam Hanbeli thotë: “All-llahu xhel-le shanuhu përshkruhet vetëm me atë që e ka përshkruar Vetveten, ose që e ka përshkruar Pejgamberi i Tij, duke mos e tejkaluar aspak Kur'anin dhe Hadithin.”²⁴

---

²³ Fi Dhildhili-l-Kur'an, 7: 272.

²⁴ Er-Revdatun nedijje, f. 22; Sherhul 'akidetil vasitijje li Muhammed Halil Herras, f. 21

Nu'ajm bin Hammadi, mësuesi i Buhariut, ka thënë: “Ai i cili e krahason All-llahun xhel-le shanuhu me krijesat e Tij, ai ka bërë kufër, kush mohon çkadoqoftë nga ajo me të cilën All-llahu xhel-le shanuhu e ka përshkruar Vetveten ose me çka e ka përshkruar Pejgamberi i Tij, ai ka bërë kufër, ajo me të cilën All-llahu xhel-le shanuhu e ka përshkruar Vetveten dhe e ka përshkruar Pejgamberi i Tij nuk mund të barazohet me asgjë dhe nuk mund të krahasohet me asgjë.”²⁵

Ky parim kërkon nga çdo njeri i moshës madhore - moshës ligjore sipas Sheriatit - që të besojë tërë atë që transmetohet nga emrat dhe cilësitë e All-llahut xhel-le shanuhu në Kur'an dhe në Sunetin e Pejgamberit alejhis-selam. Dhe t'i pranojë ato sipas domethënieve të tyre të qarta dhe parimore në gjuhën arabe, duke mos mohuar diçka prej tyre dhe duke mos shtrembëruar diçka gjatë komentimit duke u larguar nga domethënia e tyre.

c) - Parimi i tretë kërkon nga njeriu që t'i besojë të gjitha cilësive të përmendura në Kur'an dhe në Sunet, pa pyetje për esencën dhe për domethënien e tyre të vërtetë (lidhur me All-llahun xhel-le shanuhu). Sepse njohja e cilësive bazohet në njohjen e qenies, sepse cilësitë dallojnë në ujdi me dallimin e bartësve të tyre. Siç nuk pyesim për qenien e All-llahut xhel-le shanuhu dhe cilësinë e Tij, po ashtu nuk është e saktë të pyesim për cilësitë e Tij.²⁶ Prandaj, transmetohet nga një numër i madh i gjeneratave të para (selef) se, kur i patën pyetur për **ngritjen (el-istiva)** e All-llahut xhel-le shanuhu, ishin përgjigjur: “Ngritja është e njohur, ndërsa mënyra e saj është e panjohur, besimi në të është vaxhib e pyetja për mënyrën e saj është bid'at.”²⁷

Pra, selefët janë pajtuar se mënyra (e ngritjes së All-llahut xhel-le shanuhu mbi Arsh) është e panjohur për ne dhe se pyetja për të është bid'at. Andaj, sikur të na pyeste dikush: “Në ç'mënyrë zbret Zoti ynë në qiellin botëror?” Ne do t'i thoshim: “Si duket Ai?” E, nëse thotë se nuk e di se si duket Ai, ne do t'i thoshim: “Ne nuk dimë se si zbret Ai, sepse dituria për atributin kërkon dituri për bartësin e atij atributi. E, si mund të kërkosh prej nesh të të shpjegojmë në ç'mënyrë All-llahu xhel-le shanuhu dëgjon, sheh, flet, si

²⁵ Dy veprat e sipërcituara; Ithaful kainat, f. 6; Sherhul Mulla 'Ali el-Kari, f. 15.

²⁶ Menhexh ve dirasat li ajatil esma'i ves-sifat, f. 25; Er-Revdatun nedijje, f. 23 dhe 28.

²⁷ Er-Revdatun-nedijje, f. 29.

ngrihet dhe si zbret, kur ti nuk e di se si duket Ai? Nëse ti pranon se All-llahu xhel-le shanuhu dhe ekzistenca e Tij me të gjitha cilësitë e përsosmërisë dhe se askush nuk i ngjason Atij - është fakt i vërtetë, atëherë, njësoj me këtë, edhe të dëgjuarit dhe të parët e Tij, zbritja dhe ngritja e Tij, është fakt i vërtetë, që njëkohësisht nuk i ngjasojnë shqisës së të dëgjuarit të krijesave, të parit, të folurës, zbritjes dhe ngritjes së tyre.²⁸

Me sa u pa më lart, rezulton se këtë lloj teuhidi e trazojnë disa gjëra, të cilat muslimani nuk do të guxonte t'ia lejojte vetes:

1 - Et-teshbih - krahasimi i cilësive të All-llahut xhel-le shanuhu me cilësitë e krijesave (antropomorfizmi), siç e krahasojnë të krishterët Isanë alejhis-selam (të birin e Merjemës), hebrenjtë Uzejrin e mushrikët idhujt e tyre me All-llahun xhel-le shanuhu. Ose, siç e krahasojnë disa sekte fytyrën e All-llahut xhel-le shanuhu me Fytyrën e krijesave, Dorën e Tij me dorën e krijesave, dëgjimin e Tij me dëgjimin e tyre, e të ngjashme.²⁹

2 - Shtrembërimi i domethënies së cilësive të All-llahut xhel-le shanuhu me komentime dhe çfarëdo ndërrimi dhe zëvendësimi në to (et-tahrif bit te'vil), siç është shtrembërimi i fjalëve, emrave dhe cilësive duke shtuar, duke munguar a duke ndërruar hereketet (zanoret në shqiptim) në fjalë, siç kanë vepruar disa me Fjalët e All-llahut xhel-le shanuhu: "... **E, All-llahu, me siguri, ka biseduar me Musanë.**" (En- Nisa: 164) - kështu që në vend të damme-s, në fjalën All-llah, kanë vënë fet'h-in, në mënyrë që domethënia të jetë se All-llahu nuk ka folur me Musanë, por Musai ka folur me All-llahun.

Rruga më e drejtë lidhur me cilësitë e All-llahut xhel-le shanuhu është drejtimi i gjeneratave të para muslimane (selef), të cilët i kanë përshkruar All-llahun xhel-le shanuhu atë që Ai i ka përshkruar Vetes dhe atë që ia ka përshkruar Pejgamberi i Tij, pa alegori, me të cilat mohohen cilësitë dhe pa krahasime të cilat nuk i përshtaten Madhërisë dhe Njëjesisë (vahdaniijeit) së All-llahut xhel-le shanuhu.

Prandaj, e tërë ajo që përmendet në Kur'an dhe në hadithe autentike, siç është dora, fytyra, ngritja, zbritja, hidhërimi,

²⁸ Er-Revdatun-nedijje, f. 34

²⁹ El-Esiletu vel-exhvibetul usulijje, f. 35; Li 'Abdul Aziz el-Muhammed es-Selman, Er-Revdatun nedijje, f. 35.

kënaqësia dhe cilësitë e tjera ia përshkruajmë All-llahut xhel-le shanuhu pa krahasime me cilësitë njerëzore dhe pa komentime alegorike, të cilat shpiejnë në mohimin e tyre.³⁰ Dhe themi ashtu siç ka thënë imam Shafiu: “E besoj All-llahun dhe tërë atë çka ka ardhur nga All-llahu, ashtu siç dëshiron Vetë Ai dhe e besoj Pejgamberin e All-llahut dhe tërë atë që ka ardhur prej tij, ashtu siç ka menduar dhe siç ka dëshiruar ai.”³¹

3 - Et-ta'til - Të kuptuarit se All-llahu është i privuar nga të gjitha atributet, mohimi i cilësive të All-llahut xhel-le shanuhu dhe kundërshtimi i lidhshmërisë së tyre me qenien e All-llahut xhel-le shanuhu. Siç është mohimi i përsosmërisë së plotë të All-llahut xhel-le shanuhu duke kundërshtuar emrat dhe cilësitë e Tij. Ose mohimi i ndërsjelljes me All-llahun xhel-le shanuhu duke lënë ibadetin, ose mohimi i lidhjes mes krijesave dhe Krijuesit të tyre, ose, siç konfirmojnë disa, që materia ka ekzistuar gjithnjë (nuk është krijuar) dhe se All-llahu xhel-le shanuhu nuk e ka krijuar atë.³²

4 - Et-tekjif - diskutimi rreth mënyrës së ekzistimit të cilësive të All-llahut; caktimi i mënyrës së shfaqjes së cilësive të Zotit xhel-le shanuhu dhe konstatimi i esencës së tyre.

Pranimi i vërtetë i cilësive dhe i emrave të All-llahut xhel-le shanuhu, të cilat janë përmendur në Kur'an dhe në Sunet, në domethënien e tyre origjinare, pa bërë krahasime, shtrembë-rime, mohime dhe polemizime për mënyrën e qenies së tyre ka qenë drejtimi (medhhebi) i selefëve - as'habëve, i tabi'inëve dhe i tabi tabi'inëve.

Esh-Shevكاني thotë: “Drejtimi i selefëve - nga as'habët, tabi'inët dhe tabi tabi'inët - është pranimi dhe transmetimi i argumenteve (teksteve) për cilësitë e All-llahut xhel-le shanuhu në domethënien e tyre rrënjësore, pa kurrfarë shtrembëri-mesh, alegorish tejet të theksuara, krahasimesh dhe mohimesh nga shpie pjesa më e madhe e te'vilit (komentimit figurativ) Ata, nëse i pyeste dikush për diçka lidhur me cilësitë e All-llahut xhel-le shanuhu, i citonin argumentet dhe përmbaheshin nga thasethemet, duke thënë: “All-llahu xhel-le shanuhu ka thënë kështu dhe asgjë më tepër nuk dimë lidhur me këtë dhe nuk provojmë të flasim për atë që nuk dimë, e as që na ka dhënë të drejtë All-

---

³⁰ El-Fikhul ekber, f. 15.

³¹ El-Esiletu vel-exhvi betul usulijje, f. 50.

³² Er-Revdatun nedijje, f. 25; El-Esiletu vel-exhvi be, f. 32-33.

llahu xhel-le shanuhu ta tejkalojmë këtë.” E, nëse pyetësi megjithatë përpiquej të kuptonte diçka më tepër përkitazi me këtë, ata e qortonin duke ia ndaluar të interesohej për atë që nuk i përket atij dhe të kërkojë diçka që është e pamundur të arrihet, përveçse duke hyrë në bid’at, i cili është jashtë asaj ku bazoheshin ata, e që e kanë mbajtur mend nga Pejgamberi i All-llahut xhel-le shanuhu, e tabi’inët nga as’habët dhe tabi tabi’inët nga tabi’inët. Në këta shekuj të famshëm ka mbretëruar qëndrimi unanim mbi cilësitë e All-llahut xhel-le shanuhu. Ata kujdeseshin për atë që u ka urdhëruar All-llahu xhel-le shanuhu dhe bënë atë që u ka urdhëruar ta bëjnë, duke filluar nga emrat e All-llahut xhel-le shanuhu e deri te namazi, dhënia e zekatit, agjërimi, haxhi, xhihadi, ndarja (dhënia) e pasurisë për qëllime bamirësie, që është garanci e fitimit të Xhenetit dhe e shpëtimit nga zjarri i Xhehenemit. Pastaj, kujdeseshin për të udhëzuar në të mirë dhe për të ndaluar nga e keqja, e pengonin përdhunuesin nga trazirat me të gjitha mjetet në disponim dhe nuk interesohehin për asgjë tjetër që All-llahu xhel-le shanuhu nuk ka kërkuar prej tyre, e as që i ka obliguar të kuptojnë esencën e tij. Prandaj, atëbotë feja ka qenë e pastër nga risitë (bid’atet).³³

EMRAT E BUKUR TË ALL-LLAHUT XHEL-LE SHANUHU

Emrat e bukur të All-llahut xhel-le shanuhu janë emra të përveçëm të Tij, për të cilët Ai na ka njoftuar në Kur’an kurse Pejgamberi i Tij në hadithe. Çdonjëri prej tyre tregon një a më

---

³³ Et-Tiuhaf fiu mezahibis selef, f. 8, Lish-Shevkanî.

shumë cilësi të All-llahut xhel-le shanuhu. Çdo emër është derivat i foljes përkatëse, si p.sh. el-'Alim - i Gjithëdijshmi është derivat i foljes 'alime - di, ditur. Rasti i njëjtë është edhe me emrat el-Kadir - i Plotfuqishmi (që i cakton të gjitha), es-Semi' - që i dëgjon të gjitha, el-Besir - që i sheh të gjitha, dhe me të gjithë emrat e tjerë.

Ndërsa emri që në vete përmban domethëniet e të gjitha emrave dhe të gjitha cilësive është All-llah. Dijetarët islamë ndahen në mendime rreth rrënjës së kësaj fjale. Disa mendojnë se është nxjerrë nga fjala el-ilah, e të tjerët mendojnë se ky nuk është derivat.³⁴

Këta emra njëkohësisht janë edhe cilësi të All-llahut xhel-le shanuhu dhe këtu nuk ka kontradikta. **Err-Rrahman** është njëkohësisht edhe emër edhe cilësi e All-llahut xhel-le shanuhu. Të gjithë emrat e All-llahut xhel-le shanuhu kanë domethënie të caktuar, e pa përjashtim janë atribute lavdërimi.³⁵

Emrat e All-llahut xhel-le shanuhu janë quajtur të bukur ngase me to quhet dhe përshkruhet më i Bukuri dhe se kanë domethënien më fisnike.

Teuhidul-esma'i kërkon prej nesh që t'i besojmë çdo emri me të cilin All-llahu xhel-le shanuhu e ka quajtur Vetën, t'i besojmë kuptimit që shënon emri përkatës, si dhe të reflektohet ky besim në te ne.

Në Kur'an, bie fjala, përmendet emri **Err-Rrahim** dhe ne besojmë se ai është emri i All-llahut xhel-le shanuhu, se ai tregon se All-llahu xhel-le shanuhu është i Mëshirshëm dhe se Ai do ta mëshirojë kë të dojë. Njësoj është edhe me emrat e tjerë të përmendur në Kur'an dhe në Sunet.³⁶

Për sa i përket numrit të emrave të bukur të All-llahut xhel-le shanuhu, në hadith përmenden 99: Buhariu dhe Muslimi transmetojnë hadithin nga Ebu Hurejra radijAll-llahu anhu, ku ka thënë: "I Dërguari i All-llahut alejhis-selam ka thënë: *"All-llahu xhel-le shanuhu i ka 99 emra, një më pak se njëqind, dhe vepra sipas tyre, e do të hysh në Xhe-*

---

³⁴ Fet'hul Mexhid, f. 11; Imam Taberiu përkitazi me domethënien e kësaj fjale thotë: "All-llah do të thotë Ai i Cili zotëron të gjitha cilësitë e hyjnisë dhe që meriton që vetëm Atij t'i bëjnë ibadet të gjitha krijesat." Tefsirut Taberi, 1: 123.

³⁵ Fet'hul Mexhid, f. 14; El-Esiletu vel-exhvibetul-usulijje, f. 44.

³⁶ El-Esiletu vel-exhvibetul-usulijje.

net. All-llahu është Vitër (tek) dhe e do vitrin.”³⁷ Ulemaja islame janë të një mendimi se me fjalët e Pejgamberit s.a.v.s “nëntë-dhjetë e nëntë emra” nuk janë përfshirë të gjitha emrat me këtë numër, porse në këtë hadith janë përmendur 99 emra dhe se kush i mëson përmendsh dhe vepron sipas tyre, do të hyjë në Xhenet. E me këtë hadith nuk mohohen emrat e tjerë të All-llahut xhel-le shanuhu. Pra, me këtë hadith informohet se do të hyjë në Xhenet ai i cili i përfshin këta 99 emra, e jo se All-llahu xhel-le shanuhu ka vetëm 99 emra.³⁸ Argument se All-llahu xhel-le shanuhu ka edhe emra për të cilët nuk na ka informuar, por i ka mbajtur te Ai në gajb, është hadithi i Pejgamberit alejhis-selam, ku thuhet: “Asnjë musliman nuk do ta godasë ndonjë mynxyrë a pikëllim, kur ai thotë: “All-llahu im i dashur, unë jam rob i Yt, biri i robit Tënd dhe i robëreshës Sate, jeta ime është në dorën Tënde, mbi mua realizohet vendimi Yt, përcaktimi Yt ndaj meje është i drejtë, unë të lus me çdo emër Tënd me të cilin e ke quajtur Vetën, që e ke shpallur në Librin Tënd, a ia ke zbuluar ndokujt prej robërve të Tu, apo e ke mbajtur tek Ti në gajb, që Kur’anin ta bësh pranverë të zemrës sime, zhdukje të pikëllimit tim dhe largim të mynxyrave dhe vështirësive të mia”, e që All-llahu xhel-le shanuhu të mos i largojë prej tij mynxyrat dhe pikëllimet e tij e të mos ia zëvendësojë me lumturi.” Atëherë as’habët thanë: “O i Dërguari i All-llahut, a do t’i mësojmë këto fjalë përmendsh?” “Gjithsesi”, - u përgjigj ai, “secili që i dëgjon këto, do të duhej t’i mësonte përme-ndsh.”³⁹

Për sa i përket përfshirjes së emrave të All-llahut xhel-le shanuhu në hadithin e lartcituar, me këtë nënkuptohet se ata duhet t’i mbajmë mend, t’u besojmë, t’i kuptojmë, të përpiqemi që t’u përgjigjemi, të veprojmë sipas kuptimit të tyre në marrëdhënien tonë ndaj All-llahut xhel-le shanuhu dhe me ta t’i

³⁷ Këtë hadith e transmetojnë Buhariu, Muslimi, Tirmidhiu, Nesaiu dhe Ibni Maxhe. Shih: Sahihu-l-Buhari me’a Fet’hul Bari, 5: 372; Hidajetu-l-Bari, 1: 135; dhe Sahih Muslim bi Sherhin Nevevi, 17: 5.

³⁸ El-Esmau ves-sifatu lil-Bejheki, f. 6; Isarul Hakk ‘alel halk lil-Murteda el-Jemani, f. 169; Fet’hul-Bari, 11: 183; Tefsirul Kasimi, 7: 2911; Sherhul ‘akidetit-tahavijje, f. 110; dhe Sahih Muslim bi Shehriin Nevevi, 17: 5.

³⁹ Këtë hadith e transmetojnë imam Ahmedi dhe Ebu ‘Avane në Sahihun e vet, e për këtë imam Huthajmi në”Mexhme’udh dhe vaid” thotë: ”Këtë e transmeton Ahmedi, Ebu Ja’la dhe el-Bezzari. Ibni Hibbani e konsideron të besueshëm. Shih: Isarul Hakk ‘alel halk, f. 180; El-Esmau ves-sifat, f. 6-7; dhe Sherhul ‘akidetit-Tahavijje, f. 110.

lutemi All-llahut xhel-le shanuhu. Andaj domethënia e hadithit do të ishte: Ai i cili i mëson përmendsh emrat e All-llahut, duke menduar për domethënien e tyre, duke vepruar sipas asaj që ata kërkojnë prej tij dhe duke pranuar shenjtërinë e Atij që quhet me ta, ai do të hyjë në Xhenet.⁴⁰

ARGUMENTET PËR TEUHIDUL-ESMA'I VES-SIFAT

Argumentet nga Kur'ani dhe Suneti për këtë lloj teuhidi janë të shumta. Në çdo sure të Kur'anit përmenden emrat dhe cilësitë e All-llahut xhel-le shanuhu, madje edhe në çdo faqe të Kur'anit. Kur'ani i përmend emrat dhe cilësitë e All-llahut xhel-le shanuhu dhe tërheq vëmendjen në shumë tema për të cilat flet. Kur flet për teuhidin, ibadetin, legjislacionin, kontekstin e urdhrorit dhe ndalesës, premtimit dhe kërcënimit, rrëfimit dhe parashtrimit të shembujve. Në këtë rast do të përmendim suren që përmban të gjitha fushat e këtij lloji teuhidi dhe ajetin më të rëndësishëm të Kur'anit.

Për sa i përket sures, ajo është *suretul Ihlas*, e cila, sipas vlerës së saj, i përgjigjet një të tretës të Kur'anit, siç theksohet në hadith.⁴¹

All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Thuj: “Ai, All-llahu është Një! All-llahu është mbrojtës i gjithkujt. (Ai) nuk ka lindur prej dikujt,

---

⁴⁰ El-Esmau ves-sifatu, f. 6; El-Esiletu vel-exhvibe, f. 45; Fet'hul Bari, 13: 322; dhe Sahih Muslim bi sherhin Nevevi, 17: 5-6.

⁴¹ Buhariu në "Sahihun" e vet, transmeton nga Ebu Se'id el-Hudrije radijAll-llahu anhu, se një njeri kishte dëgjuar dikë i cili (në çdo rekat) përsëriste gjithnjë "kul huvAll-llahu ehad". Pasi agon, shkon tek i Dërguari i All-llahut dhe i tregon për këtë, duke konsideruar se kjo është pak (e vogël). Pejgamberi alejhis-selam tha: "Pasha All-llahun, ajo vlen sa një e treta e Kur'anit!" Ebu Se'idi transmeton se Pejgamberi i All-llahut ka thënë: "A mos ka nga mesi i juaj të atillë që nuk mund ta lexojnë një të tretën e Kur'anit për çdo natë?" Kjo u erdhi vështirë as'habëve, andaj thanë: "E kush do të ishte në gjendje

prej nesh ta bënte këtë, o Pejgamber?" "All-llahul Vahidus Samed është një e treta e Kur'anit", tha Pejgamberi alejhis-selam" Shih: Sahihu-l-Buhari me'a Fet'hul Bari, 9: 49. Hadithet mbi fadiletet (vlerat) e sures Ihlas janë të shumta. Shih: Zadul Me'ad, 1: 82.

as nuk ka lindur kë. Dhe askush nuk i ngjason Atij.”
(El-Ihlas: 1-4)

Kjo sure e lartësuar ka përfshirë përshkrimin e çdo forme të përsosmërisë së All-llahut xhel-le shanuhu dhe mohimin e çdo të mete. Me anë të saj All-llahu xhel-le shanuhu na informon se Ai është i Vetmi Zot dhe se Ai është mbrojtës i çdokujt, se nuk ka lindur kë, as është i lindur prej dikujt dhe se askush nuk i ngjason Atij. Fjala **Ehad** do të thotë Ai të Cilit askush nuk i ngjason dhe me të Cilin askush nuk i është i barabartë.⁴² Ky emër tregon se All-llahu xhel-le shanuhu është i Vetmi që meriton t’i drejtohem për ndihmë gjatë mynxyrës dhe fatkeqësisë. Këtë fakt nuk e cenon veprimi i atyre që kanë devijuar nga rruga e drejtë dhe kanë humbur, i drejtohen tjetërkujt dhe ia kthejnë shpinën Krijuesit të tyre. Sepse, nëse All-llahu xhel-le shanuhu është Krijues dhe Drejtues i të gjithave dhe pasi nuk ekziston Krijues dhe Udhëheqës tjetër përveç Tij, atëherë drejtimi drejt dikujt tjetër është marrëzi e madhe, sepse të gjitha janë në duart e Tij.⁴³ Pra, sikurse me emrin **El-Ehad** mohohen të gjitha cilësitë e të metave dhe të gjymtësisë, po ashtu me emrin **Es-Samed** vërtetohen të gjitha cilësitë e përsosmërisë dhe të madhë-shtisë.⁴⁴

Për këtë shkak, i Dërguari i All-llahut ka thënë se kjo sure i përgjigjet një të tretës së Kur’anit, sepse përmban akaidin e plotë, që bazohet në përshkrimin e të gjitha cilësive të përsosmërisë së All-llahut xhel-le shanuhu në mohimin e cilësive të të metave, dhe në adhurimin e All-llahut Një të Vetmit, me të gjitha llojet e ibadeteve që i përkasin Atij. Në realitet, i tërë Kur’ani është akide që u shpjegon njerëzve se çka janë të obliguar të besojnë nga cilësitë dhe emrat e All-llahut xhel-le shanuhu është Sheriat, që u shpjegon njerëzve të drejtat dhe obligimet e tyre, mënyrën e sjelljes reciproke. Në të ka rrëfime dhe tregime me të cilat Kur’ani u shpjegon njerëzve ligjshmëritë e All-llahut në marrëdhënien e Tij ndaj njerëzve dhe shpjegohet detajisht shpërblimi dhe ndëshkimi, premtimi dhe kërcënimi i All-llahut xhel-le shanuhu.

---

⁴² El-esmau ves-sifat, f. 21; Sherh Mulla ‘Ali el-Kari ‘alel fikhul-ekber, f. 14.

⁴³ El-esmau ves-sifat, f. 85.

⁴⁴ Fet’hul Bari, 9: 50.

Alimi i famshëm, Ibnul Kajjimi, gjatë komentimit të kësaj sureje thotë: “Suretu-l-Ihlas përmban të gjitha llojet e teuhidit dhe tërë atë që jemi të obliguar të besojmë nga cilësitë e All-llahut xhel-le shanuhu, nga **ehadijjeti** (njësia, uniteti), me çka mohohet çfarëdo forme e ortakllëkut me All-llahun xhel-le shanuhu, nga samedijjeti (All-llahu xhel-le shanuhu si mbrojtës i gjithkujt), mohimi i lindjes dhe të lindurit, që është obligueshmëri e samedijjetit dhe mohimi i çdo barazie me Të, që tërheq me vete mohimin e çfarëdo përngjasimi dhe krahasimi të Tij me dikë tjetër. Pra, kjo sure përmban përshkrimin e të gjitha formave të përsosmërisë së All-llahut xhel-le shanuhu dhe mohimin e çdo lloj gjymtësie, mohimin e çfarëdo ngjashmërie dhe barazie me Të në përsosmërinë e Tij dhe mohimin e çfarëdo shoku të Tij. Këto indikacione qenësore janë thelb i teuhidit shkencor, sipas të cilit bartësi i tij dallohet nga të gjitha sektet e lajthitjes dhe shirkut.”⁴⁵

Për sa i përket ajetit, ky është ajetu-l-Kursijj, për të cilin Pejgamberi i All-llahut ka thënë se ky është ajeti më madhështor i Kur’ani, e në të cilin All-llahu i Lartë thotë:

“All-llahu është një- s’ka tjetër zot përveç Tij - i Gjalli dhe i Përjetshmi! Atë nuk e kaplon as dremitja, as gjumi! Të Atij janë të gjitha ato që gjenden në qiej dhe në Tokë. Kush mund të angazhohet për dikë tek Ai pa lejen e Tij?! Ai di çdo gjë që ka ndodhur përpara dhe çdo gjë që do të ndodhë në të ardhmen. Por, njerëzit, nuk dinë asgjë nga dijenia e Tij, përveç atë që Ai ka dashur t’ua tregojë. Froni i Tij përfshin qiejt dhe Tokën dhe Atij nuk i vjen rëndë t’i mirëmbajë ato. Ai është Shumë i Larti, i Madhërishmi!” (El-Bekare: 255)

Ky ajet madhështor përfshin që të tri pjesët e teuhidit, sepse përmban emrat e bukur të All-llahut xhel-le shanuhu dhe cilësitë e Tij, dhe çdonjëra prej tyre paraqet një nga parimet e akides:

Fjalët e All-llahut xhel-le shanuhu: ***“All-llahu është një - s’ka tjetër zot përveç Tij”*** konfirmojnë parimin e uluhijjetit (prani-

⁴⁵ Zadul me’ad hedji hajril ‘ibad, 1: 81-82.

min se vetëm All-llahu xhel-le shanuhu është Ai i Cili adhurohet), që është thelb dhe themel i teuhidit të tërësishëm, në të cilin prehet aspekti islam i tërë jetës dhe nga i cili rezulton adhurimi dhe drejtimi në formë të ibadetit vetëm All-llahut xhel-le shanuhu dhe se njeriu nuk mund të jetë rob i askujt tjetër përveç i All-llahut xhel-le shanuhu. Ai nuk do t'i drejtohet askujt në formën e ibadetit përveç All-llahut xhel-le shanuhu, askujt nuk do t'i jetë i nënshtruar përveç All-llahut xhel-le shanuhu, askujt nuk do t'i drejtohet për gjykim përveç All-llahut xhel-le shanuhu dhe prej askujt nuk do të pranojë ligje, ideale, rregulla të sjelljes, e as mënyrë kuptimi përveç All-llahut xhel-le shanuhu⁴⁶

Fjalët e All-llahut xhel-le shanuhu: **“I Gjalli dhe i Përjetshmi!”**, Qenies shumë të Lartë i përshkruajnë dy cilësi të larta: **El-Hajj** (i Gjalli), është Ai të Cilit i takon jeta e amshueshme dhe ekzistenca e amshueshme, i Cili nuk ka as fillim, as mbarim.⁴⁷ Jeta që i përshkruhet All-llahut xhel-le shanuhu është jeta e Tij e pavarur, e cila nuk ka rezultuar nga ndonjë burim tjetër, siç është rasti me jetën e krijesave të gjalla, jeta e të cilave është e dhuruar nga Krijuesi i tyre. Jeta e Tij, gjithashtu, është e përhershme dhe e përgjithmonshme, nuk ka filluar në ndonjë moment e as nuk mbaron në ndonjë termin (kohë të caktuar).⁴⁸

El-Kajjum është Ai i Cili i mirëmban të gjitha krijesat dhe udhëheq tërë gjithësinë, në të gjitha gjendjet (situatat) e tyre. Pra, Ai është udhëheqës i të gjitha krijesave. Ai i furnizon, i ruan, kujdeset për to dhe u cakton atë që dëshiron Vetë.⁴⁹

Këta dy emra (**El-Hajj** dhe **El-Kajjum**) bëjnë pjesë ndër emrat më të mëdhenj (më të zgjedhur) të All-llahut xhel-le shanuhu, sepse në këta bazohen të gjithë emrat e tjerë e të bukur të All-llahut xh.sh dhe domethënia e të gjithë emrave të tjerë reduktohet në këta dy emra. Atributi i jetës përmban të gjitha atributet e tjera të përsosmërisë dhe asnjëri nga ata nuk mungon, vetëm nëse është fjala për ndonjë jetë të dobët e jo të plotë, duke qenë se All-llahu xhel-le shanuhu jeton tërësisht një jetë të përkryer, atëherë Atij i

---

⁴⁶ Fi Dhilalil Kur'anil Kerim, 1: 418-419.

⁴⁷ Tefsirut-Taberi, 5: 388; El-Esmau ves-sifat, f. 20.

⁴⁸ Fi Dhilalil Kur'anil Kerim, 1: 418-419.

⁴⁹ Elesmau ves-sifat, f. 48; Sherhul 'akidetit-Tavahijje, f. 124; Tefsirut-Taberi, 5: 388; Er-Revdatun nedijje, f. 61.

përket çdo lloj përsosmërie. Ndërsa cilësia **El-Kajjum** përmban pavarësinë e plotë dhe fuqinë absolute të Tij, sepse Ai ekziston nga Vetvetja dhe nuk ka nevojë për askë nga çfarëdo aspekti qoftë. Ai i mirëmban dhe i furnizon që të gjithë, andaj të gjithë ekzistentët janë të varur nga ekzistimi i All-llahut xhel-le shanuhu dhe nga përcaktimi i Tij.⁵⁰

Këta dy emra kanë ndikim të madh te njeriu i cili i beson dhe ia prezanton vetes domethëniet e tyre të lartësuar. Ndërgjegjja e tij gjithnjë do të jetë e lidhur me dashurinë ndaj All-llahut xhel-le shanuhu, me ibadet dhe me devotshmëri ndaj Tij, sepse është i vetëdijshëm dhe e di mirë se All-llahu xhel-le shanuhu është Zoti i tij dhe Ai i Cili ia rregullon dhe ia përcakton jetën e tij dhe çdo gjë që ndodh rreth tij, ndodh sipas diturisë së Tij dhe sipas planit të Tij të caktuar që më parë. Andaj gjatë jetës së vet do t'i përmbahet rregullave të sistemit me të cilat udhëheq ajo urtësi dhe mbi të cilat realizohet plani i përmendur, prej tyre njeriu do t'i nxjerrë vlerat dhe udhëzimet e veta dhe sipas tyre do të orientohet në të gjitha situatat.⁵¹

Fjalët e All-llahut xhel-le shanuhu **“Atë nuk e kaplon as dremitja, as gjumi!”** janë vërtetim se Ai i mirëmban të gjitha dhe me ndihmën e Tij ekziston çdo gjë. Sepse, dremitja dhe gjumi janë në kontrast me jetën e përkryer dhe me pavarësinë e plotë.⁵²

Fjalët e All-llahut xhel-le shanuhu **“Të Atij janë të gjitha ato që gjenden në qiej dhe në Tokë”**, vërtetojnë sundimin e Tij absolut mbi gjithçka që ekziston, sundimin e pakufizuar, i cili është larg çfarëdo ortakllëku. Një besim i këtellë, nëse përforcohet në zemrat e njerëzve, ka ndikim shumë të madh në jetën e tyre. Sejjid Kutbi, rahimehullahu, thotë: “Po qe se kuptohet në mënyrë korrekte (të drejtë) pronësia absolute e All-llahut xhel-le shanuhu, atëherë bëhet e qartë se njerëzit në realitet nuk zotërojnë asgjë, porse e tërë ajo që posedojnë është vetëm huazim nga Pronari i Vetëm dhe i vërtetë, në pronësinë e të Cilit është çdo gjë. Prandaj, në këtë huazim duhet të sillen e të veprojnë sipas udhëzimeve të Pronarit të Vërtetë, i Cili i ka

---

⁵⁰ Sherhul ‘akidetit-tahavijje, f. 124-125.

⁵¹ Fi Dhilalil Kuranil Kerim, 1: 419.

⁵² Fi Dhilalil Kuranil Kerim, 1: 419; Er-Revdatun nedijje, f. 63.

ngarkuar me to. E, udhëzimet e Tij janë shpjeguar në Ligjin - Sheriatin e Tij, dhe ata nuk kanë të drejtë t'i tejkalojnë këto udhëzime, sepse në të kundërtën do ta humbasin të drejtën e disponimit të gjërave të besuara dhe veprimet e tyre do të jenë të paligjshme. Vetë vetëdija e njeriut për këtë fakt, ndjenja e tij se Sunduesi i vërtetë i gjithçkaje që ekziston në qiej dhe në Tokë është All-llahu xhel-le shanuhu, të kuptuarit se njeriu nuk është pronar i vërtetë i gjërave që posedon dhe se Pronar i vërtetë është All-llahu xhel-le shanuhu, ndjenja se çdo gjë që ka është vetëm huazim në kohë të caktuar, të cilën pas skadimit të kohës, do ta marrë përsëri Pronari i tij, i Cili ia ka lejuar këtë huazim në kohë të caktuar, vetë vetëdija për këto fakte të pakontestueshme është e mjaftueshme që ta zbusë zjarrin e lakmisë dhe të pangopshmërisë së njeriut, koprracinë, dorërrudhësinë dhe grabitshmërinë e çartur të tij. Dhe, njëkohësisht është e mjaftueshme që t'ia zgjojë njeriut fatbardhësinë dhe lumturinë me atë që i vjen nga furnizimi, t'ia zgjojë tolerancën dhe shpirtmadhësinë (dorëdhënësinë) me atë që posedon dhe t'ia mbushë zemrën me rehati dhe lumturi, pa dallim në pati a nuk pati pasuri. Për këtë shkak nuk do të pikëllohet së tepërmi për atë që i shmanget e as që do t'i gëzohet për së tepërmi asaj që me të vërtetë e ka dëshiruar dhe e ka fituar.⁵³

Me Fjalët e All-llahut xhel-le shanuhu: ***“Kush mund të angazhohet për ndokënd tek Ai pa lejen e Tij?!”*** janë sqaruar gradat e uluhijjetit (hyjnisë) dhe gradat e ubudijjetit (robërisë) Sepse, çdo krijesë është rob i All-llahut xhel-le shanuhu dhe në asnjë rast nuk mund t'i tejkalojë kufijtë e robërimit e as të dalë jashtë tyre. Prandaj nuk mund të bëjë diçka për të tjerët vetëm se me lejen e All-llahut xhel-le shanuhu. Me këtë fakt feja islame ka vënë kufirin e qartë ndërmjet robërimit (ubudijjetit) dhe zotërimit (rububijjetit), kështu që assesi nuk mund të përzihen dhe nuk kanë asgjë të përbashkët në cilësi dhe veçori.⁵⁴

Fjalët e All-llahut xhel-le shanuhu ***“Ai di çdo gjë që ka ndodhur përpara dhe çdo gjë që do të ndodhë në të ardhmen. Por, njerëzit, nuk dinë asgjë nga dijenia e Tij, përveç asaj që Ai ka dashur t'ua tregojë.”***, janë vërtetim se dijenia e All-llahut xhel-le

---

⁵³ Fi Dhilalil Kur'anil Kerim, 1: 420-421.

⁵⁴ Fi Dhilalil Kur'anil Kerim, 1: 420-421.

shanuhu përfshin hapësirën, kohën dhe të gjitha sendet dhe shpjegim se krijesat janë të pafuqishme, se dijenia e tyre është e mangët dhe se mund të dinë vetëm atë që ua lejon All-llahu xhel-le shanuhu.⁵⁵ Besimi i muslimanit në këtë cilësi të All-llahut xhel-le shanuhu dhe ndjenja e thellë në zemrën e tij, se vetëm All-llahu xhel-le shanuhu i di të gjitha, ndikon që vijimisht ta ketë në mendje All-llahun xhel-le shanuhu dhe të kujdeset për dispozitat e Tij, që të pendohet me të shpejt nëse bën ndonjë vepër të keqe dhe të jetë i vetëdijshëm për dobësinë dhe padijeninë e vet, si dhe të jetë i vetëdijshëm për dhuntitë e All-llahut xhel-le shanuhu ndaj tij për të gjitha që e mëson Ai nga e vërteta. E tërë kjo bën që njeriu vazhdimisht të jetë falënderues ndaj All-llahut xhel-le shanuhu dhe larg kryelartësisë dhe mburrjes.

Fjalët e All-llahut xhel-le shanuhu: ***”Froni (Kursijja) e Tij përfshin qiejt dhe Tokën dhe Atij nuk i vjen rëndë t’i mirëmbajë ato.”*** Janë argument i fuqisë së Tij absolute.

Pastaj All-llahu xhel-le shanuhu e përfundon këtë ajet me dy emrat e Vet të bukur: ***“Ai është Shumë i Larti, i Madhëri-shmi!”*** Shumë i Larti është Ai i Cili gjendet mbi të gjitha krijesat⁵⁶ dhe askush nuk mund ta arrijë Atë, e nëse dikush përpiqet ta bëjë këtë, All-llahu xhel-le shanuhu do ta turpërojë dhe do ta kthejë në humnerë në këtë botë dhe do t’ia përgatisë ndëshkimin dhe poshtërimin në botën tjetër. E, i Lartmadhëri-shmi (El-Adhim) është Pronar i madhërisë dhe çdo gjë tjetër është më e vogël se Ai dhe nuk ekziston asgjë që është më e madhe dhe më madhështore se All-llahu xhel-le shanuhu.⁵⁷

Kur i ngulitet njeriut e vërteta për madhësinë në lartësinë e All-llahut xhel-le shanuhu, ai kurrë nuk do të kapërdiset (krenohet) dhe nuk do të bëhet dhunues, por do ta ketë frikën e All-llahut xhel-le shanuhu, do të frikësohet prej Tij dhe do të jetë i njerëzishëm ndaj Tij dhe krijesave të Tij.⁵⁸

Këta janë vetëm disa nga treguesit për lartësinë dhe madhësinë e ajetu-l-Kursijj, që na bëjnë me dije se çdo musliman duhet ta mësojë përmendsh këtë ajet, të mendojë për

---

⁵⁵ Tefsirul Taberi, 5: 396-397; Er-Revdatun nedijje, f. 64.

⁵⁶ Tefsirul Taberi, 5: 305.

⁵⁷ Tefsirul Taberi, 5: 305.

⁵⁸ Fi Dhillali Kur’anil Kerim, 1: 424.

domethënien e tij, t'i përkujtohet gjithnjë dhe të përpiqet që të veprojë ashtu siç kërkon ai prej tij.

Për vlerën e këtij ajeti flasin shumë hadithe. Buhariu transmeton nga Ebu Hurejra radijAll-llahu anhu një hadith tjetër, ku qëndron se i Dërguari i All-llahut ka thënë: *“Kur të biesh në shtratin tënd, këndoje ajetin Kursijj: **“All-llahu la ilahe ila huvel Hajjul Kajjum”** - gjer në fund të ajetit, e All-llahu do ta dhurojë ruajtësin i cili do të të mbrojë nga shejtani, kështu që nuk do të mund të të afrohet gjersa të zgjohesh nga gjumi.”*⁵⁹

Ndërsa Muslimi transmeton në Sahihun e vet nga Ubejj b. Ka'bi se ka thënë: “I Dërguari i All-llahut ka thënë: *“O Ebal Mundhir, a e di se cili është ajeti më i vlefshëm në Kur'an?”* Thashë: *“All-llahu dhe i Dërguari i Tij e dinë më së miri.”* I Dërguari i All-llahut përsëri tha: *“O Ebal Mundhir, a e di se cili është ajeti më i vlefshëm në Kur'an?”* Atëherë unë i thashë: *“All-llahu la ilahe ila huvel Hajjul Kajjum.”* I Dërguari i All-llahut më përkëdheli në gjoks e tha: *“Le të të jetë e këndshme dituria, o Eba Mundhir!”*⁶⁰

---

⁵⁹ Sahihu-l-Buhari me'a Fet'hul Bari, 2: 384.

⁶⁰ Sahih Muslim bi sherhin Nevevi, 6: 93.

PJESA E DYTË

BESIMI NË ENGJËJ

Një nga bazat e imanit është edhe besimi në engjëj. Me këtë nënkuptohet bindja e fuqishme se engjëjt ekzistojnë, se All-llahu xhel-le shanuhu i ka krijuar ata nga nuri (drita), se ata përpikërisht i kryejnë urdhrat e All-llahut xhel-le shanuhu, se ata assesi nuk gabojnë dhe se kryejnë funksione të caktuara me të cilat i ka ngarkuar All-llahu xhel-le shanuhu.⁶¹

Pra, engjëjt janë një lloj krijesash të All-llahut xhel-le shanuhu dhe imani i njeriut nuk është korrekt përderisa nuk beson në ekzistimin e tyre dhe në çdo gjë që thuhet në Kur'an dhe transmetohet në hadithe autentike për cilësitë dhe punët e tyre, pa kurrfarë shtimesh a cungimesh dhe pa kurrfarë shtrembërimesh. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Pejgamberi beson në atë që i shpallet nga Zoti i tij, dhe besimtarët; - të gjithë ata besojnë All-llahun, engjëjt e Tij, Librat e Tij dhe Pejgamberët e Tij.”
(El-Bekare: 285)

Ndërsa në hadithin që e transmeton Buhariu nga Umeri r. a., kur Xhibrili e ka pyetur Pejgamberin alejhis-selam mbi imanin, qëndron se Pejgamberi alejhis-selam ka thënë: *“Ta besosh All-llahun, engjëjt e Tij, Librat e Tij, Pejgamberët e Tij, Ditën e Gjykimit dhe të besosh se çdo gjë që ndodh - prej të mirave dhe prej të këqijave - ndodh me përcaktimin e All-llahut xhel-le shanuhu”*.

---

⁶¹ Ibnu Haxheri, përkitazi me domethënien e fjalës melek (engjëll), thotë: “Shumica e ulemasë islame janë dakord se melekët janë qenie të rafinuara, të cilëve u është dhënë fuqia (mundësia) e shndërrimit në figura të ndryshme dhe se ata janë të vendosur në qiej.”; Fet’hul Bari, 6: 223; El-Esiletu vel edzhvibetul usulijje, f. 21.

Ekzistimi i engjëjve bazohet në argumente të pakontestueshme në të cilat është e pamundur të dyshohet. Andaj mohimi i ekzistimit të tyre, sipas pajtueshmërisë të të gjithë muslimanëve dhe sipas tekstit kur'anor, është kufër, sepse All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“... E ai që nuk beson All-llahun, engjëjt e Tij, Librat e Tij, Pejgamberët e Tij dhe Ditën e Kiametit, ai, me të vërtetë, ka humbur larg prej udhës së drejtë.” (En-Nisa': 136)

Ai i cili i lexon të gjitha ajetet dhe të gjitha hadithet që flasin për engjëjt, për veçoritë e tyre, punët dhe gjendjet e tyre, do të konstatojë se ato (ajetet dhe hadithet) shpjegojnë raportin e tyre ndaj All-llahut xhel-le shanuhu, ndaj gjithësisë dhe ndaj njeriut. All-llahu xhel-le shanuhu na ka mësuar tërë atë që kemi nevojë për pastrimin e akides, për pastrimin e zemrave tona dhe për korrektësinë e veprave tona.

E, për sa i përket esencës së engjëjve, këtë All-llahu xhel-le shanuhu e ka lënë për Vete. Kjo është edhe njëra nga veçoritë themelore të besimit islam, i cili i përfshin të vërtetat e gjithëmbarshme dhe na njofton për to vetëm aq sa kanë nevojë njerëzit, në mënyrë që të veprojnë korrekt në këtë botë dhe që të jenë të shpëtuar në botën e ardhme, dhe vetëm aq sa është në gjendje të kuptojë mendja e tyre. Prandaj, All-llahu xhel-le shanuhu nuk na ka zbuluar të gjitha gjërat e gajbit (të padukshme), qoftë ato që kanë të bëjnë me All-llahun xhel-le shanuhu, cilësitë e Tij dhe emrat e Tij, qoftë me krijesat e padukshme të Tij.

Besimtari i sinqertë fuqimisht beson tërë atë që na ka informuar Zoti ynë, përgjithësisht dhe pjesërisht, dhe kurrë nuk do të shtojë ose të cunjojë, as që do të përpiqet të kuptojë atë për çka All-llahu xhel-le shanuhu nuk na ka informuar nga gajbi, e as që do të hyjë në polemizime përkitazi me këtë.

Veçoritë e engjëjve

Nga ajo që parashtruam më lart, kuptohet se All-llahu xhel-le shanuhu nuk na ka informuar detajisht për veçoritë e engjëjve, porse vetëm diçka të vogël ka thënë për ta. Na informon se ata

janë krijuar para Ademit.⁶² Në Kur'an përmendet se si All-llahu xhel-le shanuhu u ka lajmëruar atyre se Ai do ta krijojë njeriun dhe se atë do ta bëjë mëkëmbës të Vetin në Tokë:

“Kur Zoti yt u tha engjëjve: “Unë do të caktoj përfaqësuesin në Tokë.” Ata thanë: “A do të jetë përfaqësuesi Yt ai që në të do të bëjë çrregullime e do të derdhë gjak? Ne të madhërojmë e të lavdërojmë dhe të ngremë ashtu si të takon Ty.” Ai tha: “Unë di atë që ju nuk dini.” (El-Bekare: 30)

E, për sa i përket materies nga e cila janë të krijuar, i Dërguari i All-llahut na informon se All-llahu xhel-le shanuhu i ka krijuar nga nuri. Imam Muslimi shënon hadithin nga Aishja radijAll-llahu anhu, se i Dërguari i All-llahut xhel-le shanuhu ka thënë: ***“Engjëjt janë krijuar nga nuri, e xhinët nga zjarri i flakëruar, kurse Ademi është krijuar nga ajo për çka ju është treguar tanimë.”***⁶³

Ajetet dhe hadithet që flasin për engjëjt provojnë se engjëjt janë krijuar nga nuri, se nuk kanë figurë materiale që mund të shihet a të ndihet me shqisat njerëzore dhe se ata nuk janë sikurse njerëzit, nuk hanë, nuk pinë, nuk flejnë dhe nuk martohen, nuk kanë pasione shtazarake dhe janë të mbrojtur nga mëkatet dhe gabimet dhe nuk zotërojnë asnjë veçori fizike nga ato të njerëzive.⁶⁴

Ata kanë mundësi të shndërrohen dhe të shfaqen në figurën njerëzore, me lejen e All-llahut xhel-le shanuhu. Për këtë na informon All-llahu xhel-le shanuhu në Kur'an, kur flet për Xhibrilin alejhis-selam, i cili i ka ardhur Merjemes në figurën e njeriut:

“Dhe përmende (o Muhamed!) në Libër (Kur'an) Merjemen (historinë e saj), kur u tërhoq nga familja në një vend në lindje, dhe mori një perde që të skajohet nga ata; Ne dërguam tek ajo engjëllin, Xhibrilin, dhe iu paraqit asaj në formën e mashkullit të zhvilluar mirë.” (Merjem: 16-17)

---

⁶² Fet'hul Bari, 6: 234.

⁶³ Transmetjonë Muslimi dhe imam Ahmedi në Mesnedin e vet; Fet'hul bari, 6: 232: Muhtesar Sahih Muslim, 2: 338.

⁶⁴ Sherh Mulla 'Ali el-Kari 'alel fikhil ekber, f. 11; El-'Akidetul islamijje li Sejjid Sabik, f. 111; Fet'hul Bari. 6: 232.

Gjithashtu, Xhibrili përmendet edhe në hadithin e njohur kur erdhi t'i mësojë as'abët për domethënien e Islamit, imanit, ihsanit dhe shenjave të Ditës së Kiametit. Umeri radijAll-llahu anhu thotë se ai kishte ardhur në figurën e njeriut, rrobat e të cilit ishin jashtëzakonisht të bardha, e flokët i kishte jashtëzakonisht të zeza, në të cilin nuk vëreheshin gjurmët e udhëtimit dhe se ishte ulur përballë Pejgamberit alejhis-selam duke e mbështetur gjurin e vet në të tijin dhe duke i vënë duart e veta në këmbët e tij, e pastaj kishte filluar të pyeste.

All-llahu xhel-le shanuhu na informon se ata kanë krahë, numri i të cilëve dallon prej engjëlli në engjell. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Falënderimi qoftë për All-llahun, Krijuesin e qiejve dhe të Tokës, i Cili i ka bërë lajmëtarë engjëjt me krahë, me nga dy, tre dhe katër. Ai shton në krimtari çka të dojë. All-llahu, me të vërtetë, është i pushtetshëm për çdo gjë.” (Fatir: 1)

Muslimi dhe Buhariu transmetojnë hadithin nga Abdull-llah b. Mes'udi radijAll-llahu anhu, ku thuhet se i Dërguari i All-llahut e ka parë Xhibrilin, i cili i kishte 600 krahë.

Kjo është e tërë ajo që na ka informuar All-llahu i Lartmadhëri-shëm për krijesat fisnike, për natyrën dhe karakterin e tyre, dhe ne i besojmë kësaj ashtu siç ka ardhur te ne dhe më nuk pyesim asgjë lidhur me këtë, sepse, sikurse të kishte ndonjë dobi nga shpjegimi në detaje, me siguri se kjo nuk do të fshihej nga ne. Ngase All-llahu xhel-le shanuhu është i Mëshirshëm dhe i Butë ndaj nesh dhe Ai na mëson të vërtetën dhe të mirën.

Robërit fisnikë

E, për sa i përket qëndrimit të tyre ndaj All-llahut xhel-le shanuhu, ky bazohet në dëgjueshmëri të plotë, në ibadet dhe në kryerje të tërësishme të urdhrave të Tij dhe vetëm në këtë kuptim flitet për qëndrimin e tyre ndaj All-llahut xhel-le shanuhu, ngase ata nuk janë zot në krahasim me Të, e as që janë pasardhës të Tij - djem a vajza të Tij - siç pohonin mushrikët (idhujtarët)

“Dhe ata thonë: “Mëshiruesi ka marrë për Vete fëmijë”. - I pastër është Ai - Jo, ata (engjëjt) janë robër të ndershëm. Ata nuk flasin pa lejen e Tij dhe ata punojnë me urdhrin e Tij. Ai di se ç’kishte para tyre dhe çka do të ketë pas tyre, dhe (ata) ndërmjetësojnë vetëm për atë me të cilin është i kënaqur (All-llahu), e ata edhe vetë janë të brengosur nga frika prej Tij.” (El-Enbija’: 26-28)

“I druajnë Zotit të tyre, që ka pushtet mbi ta dhe punojnë atë që u urdhërohet.” (El-Nahl: 50)

“... Të cilët nuk u kundërshtojnë urdhrave të All-llahut dhe të cilët punojnë atë që urdhërohen.” (Et-Tahrim: 6)

Pra, ata janë nga krijesat e shumta të All-llahut xhel-le shanuhu, janë të nënshtruara dhe nuk janë në gjendje të bëjnë asgjë nga vetvetiu, e as që janë në gjendje t’i propozojnë diçka All-llahut xhel-le shanuhu. Ata vijimisht janë të zënë me ibadet ndaj All-llahut xhel-le shanuhu dhe i kryejnë të gjitha urdhrat e Tij. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Çdonjëri prej nesh (engjëjve) e ka vendin e caktuar, ne jemi ata që qëndrojmë në radhë, dhe ne jemi ata që i lutemi Atij (All-llahut).” (El-Saffat: 164-165)

Kjo është e vërteta për engjëjt, prandaj, të besuarit se ata janë në gjendje të bëjnë çkado qoftë sipas dëshirës së tyre, bën pjesë në shirk. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Ai njeri nuk do t’u urdhërojë juve që engjëjt dhe Pejgamberët t’i konsideroni për zotë. Vallë! Si mund t’ju urdhërojë ai juve të bëheni mohues, pasi jeni bërë muslimanë?” (Ali ‘Imran: 80)

QËNDRIMI I ENGJËJVE NDAJ GJITHËSISË DHE NJERIUT

Pamë se qëndrimi i engjëjve ndaj Sunduesit ishte nënshtrimi i plotë dhe kryerja e përpiktë e urdhrave të Tij, ndërsa qëndrimi i tyre ndaj gjithësisë dhe njeriut është vetëm një pjesë e atij nënshtrimi. Ngase ibadeti i tyre nuk shfaqet vetëm me madhërim dhe lavdërim të All-llahut xhel-le shanuhu, por edhe me kryerjen e urdhrave të Tij lidhur me rregullimin e tërë gjithësisë dhe për mirëmbajtjen e saj me të gjitha krijesat që gjenden në të. Këto urdhra i përkasin të gjitha lëvizjeve dhe aktiviteteve, të gjitha gjallesave dhe jogjallesave, të gjitha ligjeve dhe fuqive që gjenden në gjithësi dhe për realizimin e përcaktimit të Tij ashtu siç ka urdhëruar Ai, për të gjitha krijesat parciaisht (veç e veç). Ata i kryejnë urdhrat e All-llahut xhel-le shanuhu në përcjelljen dhe shënimin e vëmendshëm të çdo gjëje që ndodh në gjithësi nga lëvizjet e vetëdijshme dhe të pavetëdijshme. Ata janë të ngarkuar për qiejt dhe për Tokën, për çdo lëvizje në këtë botë, në mënyrë që të bëhet ashtu siç dëshiron All-llahu xhel-le shanuhu.⁶⁵ Përkritazi me këtë All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Dhe pasha engjëjt, të cilët me shpejtësi i rregullojnë të gjitha gjërat (i kryejnë të gjitha urdhrat).” (En-Nazi’at: 4)

Kur’ani dhe Suneti vënë në pah se ekzistojnë shumë lloj engjëjsh, të cilët janë të ngarkuar për lloj-lloj krijesash. All-llahu xhel-le shanuhu i ka caktuar engjëjt për Diellin e Hënën, për yjet, për malet, për retë, për shiun, për mitrën e nënës, për embrionin derisa kompletohet krijimi i tij, për çdo krijesë dhe për çdo gjë që ndodh në gjithësi nga dukuritë “natyrore”, për të gjitha këto janë ngarkuar engjëjt të caktuar.⁶⁶

E tërë kjo nuk është në kundërshtim me atë që vërejmë në gjithësi nga ligjet dhe rregullat, të cilat janë të ndërlidhura mes vete, ngase këto ligje dhe këto rregulla janë krijesa të All-llahut xhel-le shanuhu dhe engjëjt janë të ngarkuar edhe për to, ashtu siç i ruajnë dhe i mirëmbajnë edhe krijesat e tjera. Dhe sikur të mos ekzistonte vullneti i All-llahut xhel-le shanuhu për ruajtjen e

⁶⁵ Igathetul lehvan, 2: 120; Sherhul ‘akidetit-Tahavijje, f. 335.

⁶⁶ Igathetul lehvan, 2: 120; Sherhul ‘akidetit-Tahavijje, f. 335.

këtyre ligjeve dhe dukurive dhe sikur të mos ekzistonte përcaktimi i All-llahut xhel-le shanuhu që engjëjt ta ruajnë njeriun, arsyeja nuk do të mund ta kuptonte shkakun dhe domosdoshmërinë e ekzistimit gjatë periudhave kaq të gjata të një sistemi kaq preciz dhe të përsosur.

E, për sa i përket njeriut, ai, gjithashtu, sipas natyrës së tij të lindur, i përket kujdesit të engjëjve, ngase edhe ai vetë është një nga krijesat e shumta të All-llahut xhel-le shanuhu në gjithësi, madje edhe më tepër, ai është krijesa të cilit All-llahu xhel-le shanuhu ia ka nënshtruar të gjitha krijesat e tjera në gjithësi. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“A nuk po e shihni se si All-llahu ju ka mundësuar t’i shfrytëzoni të gjitha ato që gjenden në qiej dhe në Tokë...” (Llukman: 20)

Prandaj, ruajtja e qiejve dhe e Tokës, dhe e të gjitha atyre që janë në to nga ana e engjëjve, njëkohësisht, paraqet edhe ruajtjen e njeriut dhe ndihmesë atij që t’i kryejë obligimet e mëkëmbësisë së vet në Tokë.

Engjëjt kanë edhe obligime dhe detyra të tjera lidhur me jetën e njeriut, që kanë për qëllim, siç ka saktësuar All-llahu xhel-le shanuhu, t’i udhëzojnë dhe t’i bëjnë të lumtur njerëzit në këtë botë dhe t’u ndihmojnë në ibadetin e tyre ndaj All-llahut xhel-le shanuhu, të zgjedhin udhëzimin kundrejt lajthitjes dhe të flakin të keqen, çrregullimin dhe bredhjen. All-llahu xhel-le shanuhu i ka zgjedhur ata që t’ua dërgojnë njerëzve udhëzimin e Tij përmes Pejgamberëve të ndershëm të Tij. Engjëlli i caktuar për këtë detyrë të ndershme është Xhibrili alejhis-selam. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Dhe me të vërtetë, ai (Kur’ani) është Shpallje e Zotit të gjithësisë. Atë e e ka sjellë Shpirti i besueshëm (Xhibrili) në zemrën tënde, që të bëhesh nga ata që paralajmërojnë.” (Esh-Shu’ara’: 192-194)

Ata e përcjellin njeriun në çdo moment të jetës së tij dhe kanë për detyrë ta udhëzojnë atë në të mirë dhe ta bëjnë të lumtur. U tregojnë sheshit të vërtetën, punët e mira dhe i nxisin t’i kryejnë ato.

Muhammedi alejhi-selam ka thënë: *“Djalli (shejtani) ka ndikim te njeriu, por edhe engjëlli ka ndikim. Djalli e drejton atë në të keq dhe të vërtetën ia bën të rrejshme, ndërsa engjëlli e drejton atë në të mirë dhe ia vërteton të vërtetën. E, ai i cili prej nesh ndien diç nga kjo e mirë, le ta dijë se ajo është nga All-llahu xhel-le shanuhu, kurse nëse ndien të kundërtën e kësaj, le të kërkojë mbrojtje nga All-llahu xhel-le shanuhu nga shejtani i mallkuar.”* Pastaj ka recituar: *“Djalli ju frikëson me skamje e varfëri dhe ju urdhëron të bëni mëkate (si koprracia etj.) Por All-llahu ju premtom falje mëkatesh dhe dhuntinë e Tij. All-llahu është i Mëshirshëm pa masë dhe i di të gjitha.”* (El-Bekare: 268)⁶⁷

All-llahu xhel-le shanuhu na informon se i ka angazhuar ata që të bëjnë dua për besimtarët dhe të kërkojnë falje për mëkatet e tyre:

“Ata (engjëjt) që e mbajnë Arshin dhe ata që janë rreth tij, e madhërojnë Zotin e tyre me falënderim dhe i besojnë Atij, si dhe kërkojnë falje (prej All-llahut) për ata që kanë besuar (duke thënë): “O Zoti ynë, Ti përfshin çdo gjë me mëshirën dhe dijeninë Tënde; prandaj fali ata që u penduan dhe ndoqën rrugën Tënde dhe ruaji Ata prej dënimit të ferrit! O Zoti ynë, shpjeri ata në kopshtet e Adnit, të cilat jua ke premtuar atyre, dhe prindërit e tyre dhe bashkëshortet e tyre dhe pasardhësit e tyre, - ata që kanë qenë të mirë; Ti je i Plotfuqishëm dhe i Urtë. Dhe ruaji ata nga ndëshkimi për shkak të veprave të këqija, sepse, kë e ruan Ti atë ditë nga ndëshkimi për shkak të veprave të këqija - Ti e ke mëshiruar atë, e ky, me të vërtetë do të jetë sukses i madh!” (Mu'min: 7-9)

Pejgamberi i All-llahut ka thënë: *“Çdo ditë me të gdhirë zbresin dy engjëj dhe njëri prej tyre thotë: “O All-llah i dashur,*

---

⁶⁷ Këtë hadith e transmeton Tirmidhiu dhe thotë se është hasen garib. E transmetojnë edhe Nesaiu dhe Ibnu Hibbani nga Mes'udi. Fejdul Kadir lil Munavi, 2: 449)

Ti dhuroji bereqet pasurisë së atij që jep”, e tjetri thotë: “O All-llah i dashur, Ti shkatërroja pasurinë e atij që nuk jep.”⁶⁸

Ata e nxisin njeriun të jetë i përlurur dhe t'i bëjë ibadet Zotit të vet dhe ia bëjnë të këndshëm leximin e Kur'anit dhe përmendjen e All-llahut xhel-le shanuhu, duke e inkurajuar të përfitojë dijeni dhe të bëjë vepra të mira dhe janë të pranishëm gjatë namazit dhe leximit të Kur'anit nga ai. Për të gjitha këto flasin hadithet autentike.

Buhariu dhe Muslimi transmetojnë nga Ebu Hurejre radijAll-llahu anhu, se Pejgamberi i All-llahut ka thënë: *“Namazi i njeriut në xhemat është më i vlefshëm se namazi i tij në shtëpinë e tij a diku tjetër për njëzet e disa shkallë. Kush merr abdest në formën më të mirë, pastaj shkon në xhami me të vetmin qëllim që ta falë namazin me xhemat, duke mos i interesuar asgjë tjetër, për çdo hap të tij i shtohet nga një gradë dhe i shlyhet nga një mëkat derisa të hyjë në xhami, e kur të hyjë në xhami, atëherë në namaz është aq sa e ka përfshirë namazi. Secilin prej jush e bekojnë engjëjt, derisa të gjendeni në vendin ku keni falur namazin, ata thonë: “O Zot, mëshiroje! O Zot, fale! O Zot, pranoj pendimin!” Engjëjt veprojnë kështu përderisa njeriu të mos fillojë t'i mundojë të tjerët, ose ta prishë abdesin në xhami.”⁶⁹*

Ebu Hurejra radijAll-llahu anhu transmeton se Pejgamberi i All-llahut ka thënë: *“Engjëjt ndërrohen në kujdestari mbi ju, engjëjt e ditës dhe engjëjt e natës. Të gjithë ata mbledhen në namazin e sabahut dhe të ikindisë, pastaj ata që e kanë kaluar natën me njerëzit ngrihen tek All-llahu xhel-le shanuhu, e Ai i pyet, edhe pse Ai e di më së miri: “Si i latë robërit e Mi?” Ata përgjigjen: “Ne i kemi lënë e ata faleshin, siç i kemi lënë në namaz, kur kemi ardhur.”⁷⁰*

Për pjesëmarrjen e tyre nëpër ndejat e dhikrit kuptojmë nga hadithi që transmeton Ebu Hurejra radijAll-llahu anhu, ku thotë: *“I Dërguari i All-llahut alejhis-selam ka thënë: “Vërtet, All-llahu i*

---

⁶⁸ Muttefekun 'alejhi. Shih Sahihu-l-Buhari me'a Fet'hul Bari, 3: 237; Muhtesar Sahih Muslim, 1: 150.

⁶⁹ Muttefekun 'alejhi. Sahih Muslim bi sherhin Nevevi, 5: 165; Shih Fet'hul Bari 1: 448.

⁷⁰ Muttefekun 'alejhi: Sahihu-l-Buhari me'a Fet'hul Bari, 6: 239.

Madhërishëm ka engjëj që udhëtojnë gjithnjë dhe kërkojnë ithtarë të dhikrit, e kur e gjejnë popullin që e përmend All-llahun e Madhërishëm, engjëjt thërrasin: 'Ejani nga nevojat tuaja!', e pastaj i rrethojnë me krahët e tyre deri në qiellin e kësaj bote, kurse Krijuesi i tyre, edhe pse e di më mirë se ata, i pyet: "Ç'po flasin njerëzit e Mi?" Ka thënë: "Engjëjt thanë: "Po të lavdërojnë (tesbih) Ty, po të madhërojnë (tekbir) Ty, po të falënderojnë (tahmid) Ty dhe po të lartësojnë (temxhid) Ty". All-llahu tha: A më kanë parë robërit e Mi? Engjëjt thanë: "Jo, për All-llahun, ata nuk Të kanë parë!" All-llahu pyeti: "Si do të ishin, sikur të më shihnin?" Engjëjt thanë: "Sikur të të shihnin, ata edhe më tepër do të të adhuronin, do të të falënderonin dhe do të të lavdëronin." All-llahu tha: "A po kërkojnë diçka robërit e Mi?" Engjëjt thanë: "Po, të lusin për Xhenet." Pejgamberi alejhisselam tha: "All-llahu thotë: "A e kanë parë atë?". Engjëjt thanë: "Jo, për All-llahun, o Krijues, nuk e kanë parë Xhenetin". All-llahu atëherë u tha: "E si do të luteshin për Xhenetin, sikur ta kishin parë?" Engjëjt thanë: "Sikur ta kishin parë Xhenetin, ata edhe më shumë do të lakmonin për të, edhe më shumë do ta kërkonin, e edhe më shumë do ta dëshironin." Atëherë All-llahu i pyeti ata: "Prej çka ata kërkojnë mbrojtje dhe strehim?" Engjëjt thanë: "Ata kërkojnë mbrojtje nga zjarri." All-llahu tha: "A e kanë parë ata zjarrin?" Engjëjt thanë: "Jo, për All-llahun, nuk e kanë parë!" All-llahu tha: "E si do të kërkonin ata mbrojtjen nga zjarri sikur ta kishin parë?" Engjëjt thanë: "Sikur ta kishin parë zjarrin, ata edhe më shumë do të iknin nga ai, e edhe më shumë do të frikësoheshin nga ai." All-llahu i Madhërishëm tha: "Bëhuni dëshmitarë që po ua fal atyre." Muhammedi alejhisselam ka thënë: "Një prej engjëjve tha: "O Krijues, në mesin e tyre është një që nuk është prej tyre, ai ka ardhur në mesin e tyre për shkaqe private." All-llahu i Madhëruar tha: "Ata të gjithë së bashku ulen, nuk mund të jetë i pakënaqur një fqinj i tyre që qëndron ulur në shoqërinë e njëjtë."⁷¹

Ndërsa për inkurajimin e dijetarëve (alimëve), të cilët kërkojnë dituri, Pejgamberi i All-llahut ka thënë: "Nuk ka kurrë njeri që braktis shtëpinë e vet për të kërkuar dituri, e që engjëjt nuk ia zgjasin krahët e vet të kënaqur me atë që bën

⁷¹ Muttefekun 'alejhi: Sahihu-l-Buhari me'a Fet'hul Bari, 11: 175-176.

ai.”⁷² Ata po ashtu e përforcojnë njeriun të bëjë vepra të mira, posaçërisht për xhihad në rrugën e All-llahut xhel-le shanuhu All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“(Kujtoje) kur i urdhëroi Zoti yt engjëjt: “Unë jam me ju, andaj forconi ata që besojnë.” Unë do t’u shtie frikën në zemër mohuesve, andaj rrihni ju ata në qafë dhe në të gjithë gishtërinjtë.”(Enfal: 12)

Një nga detyrat e engjëjve, për të cilat na flet All-llahu xhel-le shanuhu, e që kanë ndikim të madh në jetën e njeriut dhe mbrojtjen e tyre nga mëkatet dhe të këqijat, është edhe mbikëqyrja dhe përcjellja e tyre e zellshme e tërë asaj që punojnë njerëzit dhe shënimi i veprave të tyre. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Ne e kemi krijuar njeriun dhe Ne dimë se çka i pëshpërit shpirti atij, ngase Ne jemi më afër se damari i tij i qafës. Kur takohen dy veta dhe ulen njëri nga e djathta, e tjetri nga e majta, ai nuk e thotë asnjë fjalë e që pranë tij të mos jetë ai që mbikëqyr.” (Kaf: 16-18)

“Dhe mbi ju, me të vërtetë, vigjilojnë rojtarët, që janë të çmuar tek Ne, që i shkruajnë veprat tuaja, të cilët dinë çka punoni.” (Infitar: 10-12)

“Vallë, a mendojnë ata se Ne nuk dëgjojmë çka flasin ata tinëzisht dhe haptazi ndërmjet vete? Përkundrazi, Ne dëgjojmë, e të dërguarit Tanë (engjëjt), që janë pranë tyre, shënojnë.”(Zuhruf: 80)

Dhe, në fund të ekspozesë sonë rreth qëndrimit të engjëjve ndaj njeriut dhe ndikimit të tyre në veprat e tyre të vetëdijshme dhe të pavetëdijshme, t’i përmendim fjalët tejet të bukura të alimit Ibnul Kajjum El-Xhevziut mbi këtë temë, në veprën e tij të njohur “Ilgasetul Lehvan”, ku thotë: “E engjëjt,

---

⁷² Transmeton Tirmidhiu duke thënë se hadithi është sahih, pastaj Ibnu Maxhe e këto janë fjalët të transmetimit të tij, Ibnu Hibbani në Sahih dhe Hakimin e vet dhe thotë se senedi i vet (zinxhiri i transmetuesëve) është autentik (sahih). Shih Tergib vet-terhib, 1: 104.

të cilët janë të ngarkuar të kujdesen për njeriun që nga fillimi i jetës së tij e gjer në vdekje, kanë tjetër qëndrim ndaj tij. Ata janë të ngarkuar që ta formojnë atë dhe ta bëjnë figurën më të bukur, që ta mbrojnë atë në “thellësitë e tri errësirave”, që t’ia shkruajnë nafakën (fatin), datën dhe çastin e vdekjes së tij, a do të jetë fatlum a fatkeq dhe që ta përcjellin në të gjitha situatat dhe punët e tij. Që t’i shënojnë fjalët e tij dhe çdo vepër të kryer gjatë jetës së tij, që ta ruajnë në jetën e tij, që t’ia marrin shpirtin në çastin e vdekjes së tij dhe ta dërgojnë atë para Zotit dhe Krijuesit të tij. Ata janë të ngarkuar edhe ta ndëshkojnë a ta shpërblejnë atë në jetën e Përtejvarrit (berzah) dhe pas ringjalljes, janë të ngarkuar edhe për përdorimin e instrumenteve të kënaqësive dhe të ndëshkimeve. Ata e përforcojnë njeriun besimtar dhe ia mësojnë atë nga e cila do të ketë dobi, luftojnë duke e mbrojtur atë dhe i janë ndihmës edhe në këtë botë edhe në botën tjetër. Ata e udhëzojnë në të mirë, duke e thirrur në të, dhe e ndalojnë nga e keqja, duke ia tërhequr vërejtjen në të. Pra, ata janë mbrojtës dhe ndihmës të vërtetë, mbikëqyrës dhe mësues, këshillëdhënës, bëjnë dua dhe kërkojnë falje për të. Ata bëjnë salavat për të, përderisa ai i është nënshtruar Zotit të tij dhe përderisa i mëson të tjerët për të mirë. Ata i sjellin lajme të gëzuara për nderimin që e pret te Zoti i tij, me rast të ëndërrimit, vdekjes dhe ringjalljes. Ata e thërrasin të jetë i modestë në këtë botë dhe t’i japin përparësi ahiretit. Ata e përkujtojnë kur harron, e aktivizojnë kur e kaplon përtacia dhe e përforcojnë kur frikësohet. Ata punojnë për të mirën e tij në këtë botë dhe në botën e ardhme. Pra, ata janë të dërguarit e All-llahut xhel-le shanuhu, të ngarkuar që të kujdesen për gjithë krijimtarinë dhe tërë atë lidhur me të dhe ata janë ambasadorët e Tij dërguar te njerëzit, sipas urdhrit të Tij, që zbresin në të gjitha pjesët e botës dhe ngrihen tek Ai, gjithashtu sipas urdhrit të Tij.”⁷³

---

⁷³ Gasetul lehvan min mesajidish shejtan, 2: 125-126.

NUMRI I ENGJËJVE

Engjëjt janë aq të shumtë, saqë numrin e tyre nuk e di askush përveç All-llahut xhel-le shanuhu

“Ne kemi bërë rojtarë të zjarrit (engjëjt) dhe kemi caktuar numrin e tyre, vetëm për t’i provuar jobsimtarët; për t’u bindur njerëzit, të cilëve u është dhënë Libri; që

t’u shtohet (forcohet) besimi atyre që besojnë, e mos të dyshojnë, ata të cilëve u është dhënë Libri, dhe ata në zemrat e të cilëve ka sëmundje dhe ata që janë jobsimtarë, të thonë “Çka ka dashur Zoti (të tregojë) me këtë shembull?” Kështu, All-llahu e lë në huti (dhe në humbje) atë që do, dhe e udhëzon në rrugë të drejtë atë që do. Askush tjetër përveç Tij nuk e di numrin e ushtrisë së Zotit tënd. Kjo është vetëm këshillë për njerëzit.” (El-Muddeththir: 31)

Tirmidhiu, Ibni Maxhe dhe Bezzari shënojnë hadithin nga Ebu Dherri, i cili transmeton nga Pejgamberi alejhis-selam, ku thuhet: “Kërcëllyen qiejt..., e si mos të kërcëllejné kur në to nuk ka vend as sa katër gishtërinj, e që në të të mos bëjë sexhde ndonjë engjëll.”⁷⁴

Në hadithin e Mi’raxhit, Pejgamberi i All-llahut ka thënë: “Pastaj qemë të ngritur gjer tek Bejt el-Ma’ëmur,⁷⁵ e unë e pyeta Xhibrilin për këtë. Ai u përgjigj: “Ky është Bejt el-Ma’ëhuri, në të falen çdo ditë 70 mijë engjëj.”⁷⁶

BESIMI NË ENGJËJ, INDIVIDUALISHT DHE PËRGJITHËSISHT

Jemi të obliguar t’u besojmë egjëjve, emrat e të cilëve janë përmendur individualisht në Kur’an dhe në Sunet. Më të zgjedhurit janë tre engjëj: Xhibrili, Mikaili dhe Israfil. Xhibrili

---

⁷⁴ Fet’hul Bari, 6: 232.

⁷⁵ Bejt el-Ma’ëmur - shtëpi e vizituar, që gjendet në qiell; në disa transmetime thuhet se kjo shtëpi është në një vijë me Ka’ben. Sh. p.

⁷⁶ Sahihu-l-Buhari me’a Fet’hul Bari, 6: 233

është i obliguar të sjellë Shpalljen, e cila është jetë e zemrave dhe të shpirtave.⁷⁷ Xhibrili dhe Mikaili përmenden në këto ajete kur'anore:

“Thuaj: “Kush është armik i Xhibrilit? (duke qenë i lavdërueshëm); Ai e ka zbritur Kur’anin në zemrën tënde me lejen e All-llahut - për të vërtetuar Librat e Shenjtë - dhe është udhërrëfyes e sihariq për besimtarët. Kush është armik i All-llahut dhe i engjëjve të Tij, dhe i Pejgamberëve të Tij, dhe i Xhibrilit e Mikailit (ai është kafir) - e All-llahu është me të vërtetë armik i atyre që nuk duan të besojnë.” (El-Bekare: 97-98)

All-llahu xhel-le shanuhu e lavdëron Xhibrilin në Kur’an në mënyrën më të bukur dhe e përshkruan atë me cilësi më të bukura:

“Dhe betohem në yjet që perëndojnë, të cilët lëvizin dhe zhduken nga shikimi (horizonti), dhe në natën kur errësohet, dhe në agimin kur gdhin (zbardhëllon drita), Kur’ani është me të vërtetë të dëftuarit e të Dërguarit fisnik (Xhibrilit), të fuqishëm, të çmuar nga Zoti i Arshit, të cilin e dëgjojnë (engjëjt) dhe është i besuar (i madh).” (Tekuir: 15-21)

“E mësoi atë një (engjëll) me fuqi të madhe, me inteligjencë të lartë, i cili u paraqiti në figurën e vet.” (En-Nexhm: 5-6)

Mikaili është engjëlli i obliguar për shiun, i cili është burim i jetës së tokës, i bimëve dhe i kafshëve.⁷⁸

Israfili është engjëlli i obliguar t’i fryjë Surit, zëri i të cilit është burim i jetës i të gjitha krijesave pas vdekjes së tyre.⁷⁹

Në Kur’an përmendet edhe engjëlli Malik, rojtar i Xhehenemit. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Ata (atëherë) do të thërrasin: “O Malik (engjëlli i mbikëqyrjes së zjarrit)! Le të bëjë Zoti yt që të vde-

---

⁷⁷ Igasetul-lehvan, 2: 122.

⁷⁸ Igasetul-lehfan, 2: 122; Usulul iman li Muhammed bin ‘Abdul Vehhab, f. 14.

⁷⁹ Igasetul-lehfan, 2: 122; Usulul iman li Muhammed bin ‘Abdul Vehhab, f. 14.

sim!” - e ai do të thotë: “Ju, do të qëndroni përherë aty!” (Ez-Zuhruf: 77)

Ai përmendet edhe në një hadith autentik.⁸⁰

Jemi të obliguar të besojmë në engjëjt të përmendur individualisht dhe në engjëjt e tjerë, emrat e të cilëve janë përmendur në hadithet sahih, së bashku me detyrat e tyre me të cilat janë të ngarkuar. E, për sa u përket engjëjve që nuk janë përmendur individualisht, jemi të obliguar të besojmë në ekzistimin e tyre sipas llojeve, ashtu siç i përshkruan Kur’ani dhe Hadithi, me të gjitha punët e tyre që janë përmendur.⁸¹ Prandaj edhe besojmë në Kiramen Kitaben, të cilët All-llahu xhel-le shanuhu i ka obliguar të na ruajnë:

“Dhe mbi ju, me të vërtetë, vigjilojnë rojtarët, që janë të çmuar tek Ne, që i shkruajnë veprat tuaja, të cilët dinë çka punoni.” (Infitar: 10-12)

“Njeriu ka përcjellës (engjëjt), para tij dhe pas tij, - e mbikëqyrin atë me urdhrin e All-llahut.” (Er-Ra’d: 11)

“Vallë, a mendojnë ata se Ne nuk dëgjojmë çka flasin ata tinëzisht dhe haptas mes tyre? Përkundrazi, në dëgjojmë, e të dërguarit Tanë (engjëjt), që janë pranë tyre, shënojnë.” (Ez-Zuhruf: 80)

Disa mufessirë, duke komentuar këtë ajet, thonë se ata janë dy engjëj nga ana e djathtë dhe dy nga ana e majtë e njeriut, të cilët i shënojnë të gjitha veprat e tij. Ai që rri në anën e djathtë shkruan veprat e mira, kurse ai që rri në anën e majtë shkruan veprat e këqija. Ndërsa dy të tjerët e mbrojnë dhe e ushqejnë atë, njëri është para tij e tjetri mbrapa tij, kështu që çdo njeri gjendet ndërmjet katër engjëjve.⁸²

---

⁸⁰ Sahihu-l-Buhari me’a Fet’hul Bari, 6, 242.

⁸¹ Imam Buhariu ka ndarë një kapitull të veçantë për hadithet të cilët flasin mbi engjëjt, ku ka përmendur tridhjetë të tillë. Shih: Sahihu-l-Buhari me’a Fet’hul Bari, 6: 232-243

⁸² Sherhul ‘akidetit-tahavijje, f. 493.

Imam Muslimi dhe imam Ahmedi transmetojnë nga ‘Abdullah bin Mes’udi radijAll-llahu anhu se ka thënë: “Pejgamberi i All-llahut ka thënë: *“Për çdonjërin është caktuar përcjellësi i tij nga xhinët dhe përcjellësi i tij nga engjëjt.”* Atëherë as’habët pyetën: “A edhe për ty, o Pejgamber i All-llahut?” *“Po, edhe për mua, por mua All-llahu më ka ndihmuar kundër tij (xhinit - djallit), andaj m’u ka dorëzuar tërësisht dhe më udhëzon vetëm në të mirë.”* - tha Pejgamberi alejhis-selam.”⁸³

Gjithashtu i besojmë edhe engjëllit të vdekjes, i cili është i obliguar për marrjen e shpirtave:

“Thuj: “Do t’jua marrë shpirtin engjëlli i vdekjes, i cili është caktuar për ju, e pastaj të ktheheni te Zoti juaj.” (Es-Sexhde: 11)

Kur’ani nuk e ka përmendur emrin e tij, e as që ai përmendet në hadithe autentike, por në disa transmetime nga gjeneratat e para të muslimanëve thuhet se emri i tij është Azrail, e All-llahu e di më së miri.⁸⁴ Dhe i besojmë mbajtësve të Arshit, për të cilët All-llahu xhel-le shanuhu na flet në Kur’an:

“Dhe engjëjt do të rrinë anëve të qiellit, kurse atë ditë - tetë (grupe engjëj) do ta mbajnë Arshin e Zotit tënd.” (El-Hakka: 17)

Së bashku me ta do të jetë edhe Israfilu, i cili do të fryjë në Sur.

Gjithashtu u besojmë edhe engjëjve të obliguar për Xhehenem All-llahu xhel-le shanuhu na ruajttë nga ai! - torturues (zebanitë) në krye të dymbëdhjetë engjëjve. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Dhe, ata që gjenden në zjarr, do t’u thonë rojtarëve të skëterrës: “Luteni Zotin tuaj që të na lehtësojë vuajtjet, (madje) qoftë edhe për një ditë!” (El-Mu’min: 49)

---

⁸³ Sahih Muslim bi sherhin Neveviu, 17: 157. Fjala “esleme” ka domethënie “është dorëzuar dhe është bërë i dëgjueshëm”, andaj ka thënë: “dhe më udhëzon vetëm në të mirë.” Këtu nuk mendohet se ai ka pranuar Islamit dhe është bërë besimtar, sepse djajtë nuk mund të jenë besimtarë. Shehrul ‘akidet-tahavije, f. 439.

⁸⁴ Usulul iman li Muhammed bin ‘Abdul Vehhab, f. 14.

“O ju që besoni! Ruajeni veten dhe familjet tuaja nga zjarri, lëndë djegëse të të cilit do të jenë njerëzit dhe gurët, dhe të cilin do ta mbikëqyrin engjëjt e fuqishëm dhe të ashpër, të cilët nuk u kundërshtojnë urdhrave të All-llahut dhe të cilët punojnë për atë që urdhërohen.” (Et-Tahrim: 6)

“Mbi të vigjilojnë nëntëmbëdhjetë. Ne kemi bërë rojtarë të zjarrit engjëj dhe kemi caktuar numrin e tyre, vetëm për t’i provuar jobesimtarët.” (El-Muddeththir: 30-31)

I besojmë edhe engjëjt e obliguar për pallatet dhe kopshtet e Xhenetit, të cilët janë të ngarkuar t’i gostisin dhe të kujdesen për banorët e tyre, duke u përgatitur rroba, ushqim, pije të llojllojshme dhe gjëra të tjera, çfarë syri i njeriut kurrë nuk ka parë dhe veshi kurrë nuk ka dëgjuar dhe çfarë atij as që ka mundur t’i bjerë ndërmend.⁸⁵

ROLI DHE RËNDËSIA E BESIMIT NË ENGJËJ NË JETËN E NJERIUT

Thamë se e tërë ajo që na ka informuar All-llahu xhel-le shanuhu nga gjërat e gajbit (të padukshme, të panjohura) paraqet mençuri të madhe dhe janë tejet të vlefshme për ne. Prandaj All-llahu xhel-le shanuhu, nga mëshira e madhe e Tij ndaj nesh, na ka informuar për këto krijesa fisnike dhe besimi në to është një pjesë e besimit në gajb, besim ky që i përshkruhet besimtarëve të singertë. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Elif, Lam, Mim. Ky libër, në të cilin nuk ka dyshim aspak, është udhëzim për të devotshmit, të cilët e besojnë të fshehtë, e kryejnë faljen dhe japin nga ajo që u kemi dhënë Ne.” (El-Bekare: 1-3)

Besimi në engjëj ka ndikime të mëdha në jetën e njeriut, nga të cilat janë:

---

⁸⁵ Për t’u njoftuar më gjerësisht për botën e engjëjve, lexoni librin “Bota e engjëjve fisnikë”, vepër kjo e dr. Sulejman Eshkariut. Kjo vepër tanimë është përkthyer në gjuhën boshnjake dhe besoj që së shpejti do të paraqitet në mesin e lexuesve. (sh. p. b.)

- Qëndrueshmëria në rrugën e All-llahut xhel-le shanuhu, ngase ai i cili e ndien me plot zemër ekzistimin e engjëjve, ushtarëve të All-llahut xhel-le shanuhu, dhe beson se ata përcjellin çdo lëvizje dhe çdo fjalë të tijën dhe se janë të pranishëm në çdo situatë të tij, do të turpërohet nga All-llahu xhel-le shanuhu dhe nga ushtarët e tij, e nuk do t'i kundërvihet urdhrin të Tij e as që do të jetë i padëgjueshëm ndaj Tij, as haptazi as fshehurazi. Sepse si mund t'i lejojë vetes diçka të tillë duke qenë i vetëdijshëm se të gjitha shihen, kundrohen dhe shënohen.

- Durimi dhe vazhdimi i xhihadit pa pikëllim, por duke ndier kënaqësi dhe qetësi. Këto domethënie janë fuqimisht të lidhura me besimin në engjëj dhe në atë që na ka informuar All-llahu xhel-le shanuhu përkritazi me ta. Prandaj, kur njeriu (besimtari) të gjendet në shoqërinë e atyre që kanë lajthitur nga rruga e drejtë, të cilët i sundon xhahilijeti, dhe kur të bëhet i huaj në atdheun e vet, ndër të afërmit dhe ndër popullin e vet, i përqeshur, i nënçmuar dhe i penguar në përfundim të tij ndaj All-llahut xhel-le shanuhu dhe në qëndrueshmërinë në rrugën e Tij, në gjendje të tillë ai i gjen vetes shokun dhe mikun i cili e përcjell, e shoqëron, i jep zemër, e nxit të jetë i durueshëm dhe e ndihmon të marshojë rrugës së All-llahut xhel-le shanuhu. Sepse ushtria e All-llahut xhel-le shanuhu është me të, e adhuron All-llahun siç e adhurojnë edhe ata, aspiron nga Krijuesi i qiejve dhe i Tokës sikurse edhe ata dhe i inkurajojnë hapat e tij dhe e ndihmojnë atë, duke ia përkujtuar të mirat që e presin te Zoti i tij. Pra, ai nuk është i vetmuar në rrugë, por udhëton i shoqëruar në varganin e madh së bashku me shumë krijesa të All-llahut xhel-le shanuhu, me engjëjt fisnikë - të dërguarit e All-llahut xhel-le shanuhu, - me qiejt dhe me Tokën. Pra, ai ka shumë shoqëri dhe mbështetje më të madhe sesa të tjerët. Kjo ndjenjë e sinqertë e bën atë të durueshëm dhe të qetë, kështu që pengesat e njerëzve vetëmsa ia përforcojnë qëndrueshmërinë në xhihad.

Shih, o vëlla i dashur, sa shumë na ka shpërblyer All-llahu xhel-le shanuhu me krijimin e engjëjve dhe me besimin në ta, gjë që paraqet ndikim të madh në zemrat tona, në veprat tona dhe në korrektësinë e jetës sonë në këtë botë. E, imani në engjëj është njëkohësisht edhe vërtetimi i Fjalëve të All-llahut xhel-le shanuhu dhe fjalëve të Pejgamberit të Tij besnik.

PJESA E TRETË

BESIMI NË PEJGAMBERËT DHE LAJMËTARËT E ALL-LLAHUT XHEL-LE SHANUHU

Besimi vijues nga bazat e imanit është edhe besimi në Pejgamberët e All-llahut xhel-le shanuhu. Në këtë bazë bën pjesë besimi në të gjithë Pejgamberët dhe Lajmëtarët të cilët i ka emërtuar All-llahu xhel-le shanuhu në Kur'an dhe besimi se All-llahu xhel-le shanuhu përveç tyre ka dërguar edhe Pejgamber të tjerë, numrin e të cilëve nuk e di askush, përveç All-llahu xhel-le shanuhu. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Ne, me të vërtetë, para teje kemi dërguar Pejgamberë dhe prej tyre disa t’i kemi treguar, e disa prej tyre nuk t’i kemi treguar.” (El-Mu’min: 78)

“... Nuk ka pasur asnjë popull që të mos i ketë ardhur paralajmërues.” (Fatir: 24)

“Çdo popull ka pasur Pejgamber.” (Junus: 47)

Pejgamberët dhe Lajmëtarët⁸⁶

Disa alimë konsiderojnë se Pejgamber është ai të cilit i është shpallur ligji i ri fetar (Sheriati), kurse Lajmëtar ai i cili është dërguar të vërtetojë ligjin paraprak fetar.⁸⁷

Në Kur'an janë përmendur njëzet e pesë Pejgamberë dhe Lajmëtarë: Ademi, Nuhu, Salihu, Ibrahim, Hudi, Luti, Junusi, Ismaili, Is'haku, Ja'kubi, Jusufi, Ejjub, Shu'ajbi, Musai, Haruni, Eljesani, Dhulkifli, Davudi, Zekerijjai, Sulejmani, Iljasi, Jahjai, Isai dhe Muhammedi, salevatullahi ve selamuhu 'alejhim exhme'in.

Tetëmbëdhjetë prej tyre janë përmendur në këto ajete:

“Këto janë argumentet Tona që ia dhamë Ibrahim kundër popullit të tij. E Ne e ngremë në shkallë më të lartë kë të duam. Me të vërtetë, Zoti yt është i Plotdijshëm dhe i Gjithëdijshëm. Ne ia dhuruam atij (Ibrahim) Is'hakun dhe Ja'kubin. Të dy këta i kemi udhëzuar në rrugë të drejtë. Dhe Nuhun e patëm udhëzuar më parë në rrugë të drejtë dhe nga pasardhësit e tij: Davudin, Sulejmanin, Ejjubin, Jusufin, Musanë dhe Harunin. - Dhe kështu Ne i shpërblejmë ata të cilët bëjnë vepra të mira - dhe Zekerijjanë, Jahjanë, Isanë, Iljasin, të gjithë këta kanë qenë nga njerëzit të mirë; dhe Ismailin, Eljesanë, Junusin dhe Lutin - të gjithë këta i veçuam nga të tjerët; edhe disa nga prindërit e tyre, nga pasardhësit e tyre dhe nga vëllezërit e tyre - i kemi zgjedhur ata dhe i kemi udhëzuar në rrugë të drejtë.” (El-En'am: 83-87)

---

⁸⁶ Ferrëfytes është ai të cilit i ka ardhur Shpallja nga All-llahu xhel-le shanuhu, me urdhër që këtë t'ua kumtojë të tjerëve ose të mos ua kumtojë. E, nëse nuk është i urdhëruar që këtë t'ua kumtojë të tjerëve, atëherë ky është Lajmëtar e jo Pejgamber. E, nëse është i urdhëruar që t'ua kumtojë të tjerëve, atëherë ai është edhe Pejgamber edhe Lajmëtar, andaj çdo Pejgamber është njëkohësisht edhe Lajmëtar, kurse Lajmëtari nuk është edhe Pejgamber. Shih Sherhul 'akidetit-tahavijje, f. 167; Sherh Mulla 'Ali el-Kari fikhil ekber, f. 69.

⁸⁷ Shih Resulu ver risalet li dr. Sulejman el-Eshkar, f. 15. Ky e merr këtë nga tefsiri i Alisiut.

E të tjerët përmenden në vende të ndryshme të Kur'anit:

“Ia dërguam (popullit) Adit vëllanë e tyre - Hudin.”
(A’raf: 65)

“Dhe (Ne, ia dërguam popullit) Themudit vëllanë e tyre - Salihun.” (El-A’raf: 73; Hud: 61)

“Dhe Ne (ia dërguam) popullit të Medjenit vëllanë e tyre - Shuajbin.” (El-A’raf: 85; Hud: 84)

“All-llahu e zgjodhi Ademin, Nuhun.” (Ali Imran: 33)

“Dhe (kujtoje) Ismailin, Idrisin dhe Dhulkiflin! Të gjithë këta kanë qenë të durueshëm.” (El-Enbija’: 85)

“Muhammedi është Pejgamber i All-llahut. E, ata që janë me të (shokët e tij) janë të ashpër ndaj mohuesve, e të mëshirshëm ndërmjet vete.” (El-Fet’h: 29)

Pra, duhet të besojmë se të gjithë të përmendurit kanë qenë Pejgamberë ose Lajmëtarë, çdonjëri prej tyre veç e veç. Kështu që nëse dikush do të pyetet për cilindoqoftë prej tyre, nuk do ta mohojë peygamberllëkun ose ferrëfimin e tyre. E, ai i cili mohon peygamberllëkun e cilitdoqoftë prej tyre a shpalljen e tij, ai është jobesimtar.⁸⁸

Për sa i përket Pejgamberëve dhe Lajmëtarëve të cilët Kur’ani nuk i ka përmendur personalisht, jemi të obliguar që atyre t’u besojmë përgjithësisht. Dhe ne nuk kemi të drejtë të konfirmojmë se cilitdo prej njerëzve i ka zbritur Shpallja, po që se nuk është i përmendur në mesin e Pejgamberëve dhe Lajmëtarëve, ose nëse për këtë nuk na ka informuar Pejgamberi s. a. v. s.

---

⁸⁸ Vetëm se për njeriun e paarsimuar (i cili nuk e di këtë) nuk mund të thuhet se është jobesimtar përderisa nuk i shpjegohet kjo e të dijë se ç’flet. Sherhul Bejxhuri ‘alel xhevher.

Pejgamberët më të zgjedhur (Ulul‘adhm)⁸⁹

Një numër i madh alimësh, në grupin e Pejgamberëve më të zgjedhur numërojnë pesë prej tyre: Muhammedin, Ibrahimin, Musanë, Nuhun dhe Isanë ‘alejhim efdalus salati ues selam.⁹⁰ All-llahu xhel-le shanuhu i permend këta në këtë ajet:

“(Kujtoje ti o Muhammed) kur nga Pejgamberët Ne morëm zotimin, edhe prej teje, edhe prej Nuhut, edhe prej Ibrahimit, edhe prej Musait, edhe prej Isait, të birit të Merjemës. Ne, prej tyre kemi marrë zotimin e fortë.” (El-Ahzab: 7)

PËRMBAJTJA E SHPALLJES

Jemi të obliguar të besojmë se All-llahu xhel-le shanuhu u ka dërguar njerëzve Pejgamberët e Vet për t’i sihariquar ata dhe për t’ua tërhequr vërejtjen; për t’i sihariquar me kënaqësinë e All-llahut xhel-le shanuhu, me shpërblim dhe me Xhenet - nëse i besojnë Atij dhe Pejgamberëve të Tij dhe nëse i nënshtrohen Atij. E, t’ua tërheqin vërejtjen për hidhërimin e All-llahut xhel-le shanuhu nëse bëhen jobesimtarë dhe të padëgjueshëm. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Ne ua dërguam Pejgamberët vetëm si sihariques dhe qortues. Pra kushdo që beson dhe bën vepra të mira, mos të frikësohet e as nuk do të pikëllohen. Për ata që përgënjeshtrojnë argumentet Tona, ata do t’i godet dënimi për mëkatet e bëra.” (El-En‘am: 48-49)

Jemi të obliguar të besojmë se All-llahu xhel-le shanuhu i ka dërguar të gjithë Pejgamberët për realizimin e qëllimit qenësor:

---

⁸⁹ Në bazat gjuhësore Azm do të thotë mundim, përpjekje. Shih: El-Misbahul munir. Në Kur’an përmendet se sabri dhe takuaja janë veçoritë qenësore të azmit. All-llahu xhel-le shanuhu thotë: *“... Nëse jeni durimtarë dhe i druheni All-llahut, me të vërtetë, ajo është vendosmëri (e madhe) (azm) në vepër.”* (Ali Imran: 186) *“E, ti bëhu i durueshëm (o Muhammed!) ashtu siç kanë duruar me këmbëngulje Pejgamberët e tjerë.”* (El-Ahkaf: 35) *“Ne, madje edhe Ademit që në fillim i patëm urdhëruar, por ai harroi dhe nuk u tregua i vendosur.”* (Ta Ha: 115)

⁹⁰ El-Esiletu vel exhvibetul usulujje, f. 22; Sherhul ‘akidetit tahavijje, f. 349.

të adhurohet vetëm All-llahu xhel-le shanuhu dhe të rivendoset ligji i Tij, të besohet All-llahu xhel-le shanuhu si i Vetmi Krijues, i Vetmi të Cilit i bëhet ibadet dhe i Vetmit të Cilit i përkasin të gjithë emrat e bukur dhe të gjitha cilësitë e përsosmërisë. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Ne nuk kemi dërguar asnjë Pejgamber para teje e të mos ia kemi shpallur atij se: “Nuk ka të adhuroar tjetër përveç Meje, andaj adhuromëni Mua!” (El-Enbija’: 25)

“Ai ju ka urdhëruar nga feja atë që ia ka urdhëruar Nuhut dhe atë që ta shpallëm ty, dhe me atë që e urdhëruam Ibrahimin, Musanë dhe Isanë: “Predikoni fenë e drejtë dhe mos u përçani në të!...” (Shuara: 13)

“Ne çdo populli i kemi dërguar nga një Pejgamber. (Ata u thoshin atyre): “Adhuroni All-llahun e shmanjiuni idhujve!” (En-Nahl: 36)

Jemi të obliguar t’i besojmë të gjithë Pejgamberët dhe Shpalljet e tyre. Nuk guxojmë të bëjmë dallime mes tyre. E, kush bën dallime ndërmjet të Dërguarve të All-llahut - disa prej tyre i beson e disa i mohon, ose disa i mbështet e disa i përgënjeshtron - ai, sipas tekstit kur’anor, konsiderohet si jobesimtar.

“Me të vërtetë, ata që mohojnë All-llahun dhe Pejgamberët e tij dhe dëshirojnë të ndajnë All-llahun nga Pejgamberët e Tij (në besim) dhe të cilët thonë: “Ne diçka besojmë, e diçka nuk besojmë”, dhe dëshirojnë që në mes të kësaj të zgjedhin një rrugë - (ndërmjet besimit e mohimit) - ata, me siguri, janë mohues të vërtetë. Ne kemi përgatitur dënim poshtërues për mohuesit.” (En-Nisa’: 150-151)

Jemi të obliguar t’u bindemi atyre dhe të mos punojmë në kundërshtim me urdhrat e tyre, ngase bindja atyre është pjesë e bindjes ndaj All-llahut xhel-le shanuhu All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Kush i bindet Pejgamberit, ai i është bindur All-llahut.” (En-Nisa’: 80)

“Dhe ne kemi dërguar Pejgamber vetëm me qëllim që njerëzit, me lejen e All-llahut, t’u përulen atyre...” (En-Nisa’: 64)

Jemi të detyruar të besojmë se ata janë krijesat më të përkryera, edhe për nga dijenia edhe për nga veprat, se janë më të sinqertit dhe se janë më të përsosurit sipas edukimit dhe sjelljes së tyre dhe se All-llahu xhel-le shanuhu i ka dekoruar ata mbi të gjitha krijesat e tjera me veçori që nuk i ka askush tjetër përveç tyre.

Jemi të obliguar të besojmë se All-llahu xhel-le shanuhu i ka mbrojtur ata dhe i ka larguar nga gënjeshtria, mashtrimi, fshehja dhe nga të gjitha të metat e tjera, sa i përket kumtimit të Shpalljes, dhe nga të gjitha mëkatet e mundshme.⁹¹ Mirëpo, ngandonjëherë është e mundur të bëjnë ndonjë lëshim ose gabim të vogël, që nuk ka rëndësi për shkallën e tyre të lartë, siç i ka ndodhur Ademit alejhis-selam kur pati ngrënë frytin nga pema të cilin e kishte të ndaluar, pasi për një çast kishte harruar ndalesën.⁹² Por All-llahu xhel-le shanuhu ata nuk i lë në gabim, ngase ua mundëson që të pendohen menjëherë.

Gjithashtu, jemi të obliguar të besojmë se të gjithë Pejgamberët kanë qenë njerëz - meshkuj. Nuk kanë qenë engjëj, e as që All-llahu xhel-le shanuhu për Pejgamber ka dërguar femër.⁹³ All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Edhe para teje kemi dërguar vetëm njerëz, të cilëve u kemi shpallur (ashtu si ty).” (El-Enbija’: 7)

Besojmë se All-llahu xhel-le shanuhu nuk u ka dhuruar atyre kurrfarë cilësish mbinatyrore, por i ka zgjedhur nga mesi i

---

⁹¹ El-fikhul-ekber ve sherhuhu li Mulla ‘Ali el-Kari, f. 65. Më gjerësisht për pagabueshmërinë e Pejgamberëve shih Kitabur-rusul ver-risalet lid dr. Sulejman el-Eshkar, f. 97-112.

⁹² El-fikhul ekber li Ebi Hanifete ve sherhuhu li Mulla ‘Ali el-Kari, f. 57; Ve Sherhul akaïd en nefise, f. 467; Ver rusul ver risalet, f. 107.

⁹³ Ulemaja islame janë të një mendimi se të gjithë Pejgamberët kanë qenë njerëz - meshkuj dhe se All-llahu xhel-le shanuhu nuk ka obliguar kurrë ndonjë femër të kumtojë Shpalljen e Tij. Përkitazi me këtë Kur’ani flet qartë. Mirëpo, një pjesë e ulemasë konsideron se All-llahu xhel-le shanuhu disa femra i ka prirur me shkallën nubuvvete, siç është Merjemja. Prej atyre që përkrahin këtë mendim janë: Ebul Hasan el-Esh’ariu, Kurtubi dhe Ibnul Hazmi. Shih El-rusul ver risalet, f. 86.

njerëzve që hanë dhe pinë, ecin rrugëve, flenë, rrinë ulur dhe qeshin. Kanë gra dhe fëmijë, u kanosen mynxyra të ndryshme, i arrin dora e dhunuesve dhe u ndodhin persekutime dhe trysni. Vdesin sikurse edhe njerëzit e tjerë, e ndodh që ndokush prej tyre të vritet në mënyrë të padrejtë. Ndiejnë dhembje dhe i godet sëmundja, si dhe përjetojnë çdo gjë tjetër që zakonisht u ndodh njerëzve, e që nuk bie në mospajtim me pozitën e lartë të autoritetit në mesin e njerëzve. Në këtë na udhëzojnë shumë ajete kur'anore:

“Muhammedi është vetëm Pejgamber, e edhe para tij ka pasur Pejgamberë. E, nëse ai vdes ose vritet, a mos do të ktheheni ju prapa? Kushdo që kthehet prapa (në fe të gabuar) nuk i bën kurrfarë dëmi All-llahut. Se All-llahu do t’i shpërblejë mirënjohësit.”
(Ali Imran: 144)

“E, Ne edhe para teje kemi dërguar vetëm Pejgamberë, të cilët hanin ushqimin dhe shëtisnin nëpër tregje...” (El-Furkan: 20)

“Ne, me të vërtetë, edhe para teje kemi dërguar Pejgamberë dhe u kemi dhënë gra dhe pasardhës...”
(Er-Ra’d: 38)

“Mesihu - i biri i Merjemës, është vetëm Pejgamber, - edhe para tij kanë kaluar Pejgamberë. Nëna e tij kurdoherë ka qenë e drejtë. Që të dy hanin ushqim...” (El-Maide: 75)

Pejgamberi i All-llahut ka thënë: *“Por, unë agjëroj dhe ha, falem, fle dhe bëj jetë bashkëshortore!”*⁹⁴ Ngjante që Pejgamberi i All-llahut të sëmurej dhe të ndiente dhembje, ndiente uri, etje, hidhërohej, pezmatohet, lodhej dhe të ngjashëm me këtë, gjë që nuk paraqet kurrfarë të mete reale.⁹⁵

---

⁹⁴ Transmeton Buhariu në fillim të kaptinës për martesën.

⁹⁵ Kjo duket qartë gjatë studimit të jetëshkrimit të Pejgamberit alehis-selam. Për vetitë dhe virtytet e tij janë shkruar libra të veçantë dhe jashtëzakonisht të vlefshëm. Shih p.sh. “Esh shemailun nebevije” nga Tirmidhiu, dhe “El vefa bi ahvalil Mustafa” nga Ibën Dxezviu.

Ne besojmë se Pejgamberët nuk kanë asgjë nga cilësitë hyjnore, se nuk ndikojnë në lëvizjet në kozmos, e as që mund ta ndihmojnë ose ta dëmtojnë dikë, se nuk kanë ndikim në vullnetin e All-llahut xhel-le shanuhu, e as që e dinë gajbin (fshehtësinë), përveç asaj që i ka informuar All-llahu xhel-le shanuhu, All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Thuaj: “Unë nuk mund t’i sjell vetes as dobi as dëm, përveç atë që do All-llahu. E sikur t’i dija fshehtësitë, do t’i shumëzoja të mirat dhe nuk do të më prekte asnjë e keqe. Unë jam vetëm paralajmërues dhe sihariques për njerëzit që besojnë.” (El-A’raf: 188)

“Vetëm Ai i di fshehtësitë dhe Ai nuk ia zbulon fshehtësitë e Veta askujt; përveç atij të cilin Ai e ka zgjedhur për ta dërguar (Pejgamber).” (El-Xhin: 26-27)

Mirëpo, atyre All-llahu xhel-le shanuhu u ka dhënë aftësi të posaçme dhe virtyte dhe cilësi të cilat i kanë bërë të gatshëm për ta pranuar Shpalljen dhe barrën e saj, në mënyrë që t’u jenë shembuj njerëzve të tjerë në çështjet e fesë dhe të mënyrës së jetesës në këtë botë. Prandaj, jemi të obliguar të besojmë se Pejgamberët janë të mbrojtur nga çfarëdo e mete, e cila do ta gjymtonte besimin e tyre dhe bindjen ndaj All-llahut xhel-le shanuhu, ose aftësinë e tyre që ta dorëzojnë Shpalljen, e t’ua kumtojnë njerëzve.⁹⁶ All-llahu xhel-le shanuhu për ta thotë:

“Këta janë ata që u kemi dhënë libër, dijeni të hollë dhe pejgamberllëk. E, nëse ata (banorët e Mekës) i mohojnë këto, Ne do t’ia besojmë një populli tjetër që nuk di t’i mohojë. Këta janë ata (Pejgamberët e përmendur), të cilët All-llahu i ka udhëzuar në rrugën e drejtë, andaj edhe ti (o Muhammed!) ndiqe rrugën e tyre.” (El-En’am: 89-90)

Pra, All-llahu xhel-le shanuhu flet për besnikërinë e tyre, për sinqeritetin, për mendjemprehtësinë, për konsekuencën në dorëzimin e Shpalljes dhe për cilësitë e tjera, të cilat janë të

---

⁹⁶ Sherhun-Nevevi ala sahih Muslim, 3: 53.

nevojshme për kryerjen e obligimeve dhe detyrave të parashtruara. Prandaj All-llahu xhel-le shanuhu për Ismailin alejhis-selam thotë:

“Dhe përmende (o Muhammed!) në Libër (Kur’an), Ismailin! Me të vërtetë, Ai plotësonte premtimin e dhënë dhe ka qenë Pejgamber, Lajmëtar.” (Merjem: 54)

E për Ibrahimin alejhis-selam thotë:

“(O Muhamed!) Përmende në Libër (Kur’an) Ibrahimin! Ai ka qenë (njeri) i sinqertë dhe Lajmëtar.” (Merjem: 41)

Edhe në shumë ajete të tjera All-llahu xhel-le shanuhu dëshmon për sinqeritetin dhe të udhëzuarit e Pejgamberëve alejhis-selam.

Jemi të obliguar të besojmë se All-llahu xhel-le shanuhu i ka ndihmuar ata me mu’xhize (vepra të jashtëzakonshme të cilat i bën All-llahu xhel-le shanuhu me anë të Pejgamberëve të Vet me të cilat ata i studjojnë njerëzit që të bëjnë diçka të ngjashme nëse nuk u besojnë atyre)⁹⁷ të llojllojshme dhe me argumente të qarta të cilat udhëzojnë në vërtetësinë e asaj me çka kanë ardhur nga Zoti i tyre. Ne u besojmë të gjitha mu’xhizeve të përmendura në Kur’an dhe në hadithe autentike dhe me këto veçori janë të barabartë të gjithë Pejgamberët që i ka zgjedhur All-llahu xhel-le shanuhu. Mirëpo, edhe krahas kësaj barazie, ne besojmë se All-llahu xhel-le shanuhu disa prej tyre i ka dekoruar mbi të tjerët. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Disa nga ata Pejgamberë i kemi dekoruar më shumë se disa të tjerë. Me disa prej tyre ka folur (biseduar) All-llahu, kurse disa prej tyre i ka lartësuar në shkallë të lartë. E Isait, birit të Merjemës, i kemi dhënë argumente të qarta dhe e kemi forcuar me Xhibrilin.” (El-Bekare: 253)

Dhe besojmë se më i zgjedhuri ndër ta dhe më i zgjedhuri prej të gjitha krijesave është Pejgamberi Muhammed bin Abdullah, alejhis-selam. Disa nga selefët (gjenerata e parë e

---

⁹⁷ Lume’ul edille li Imamil haremejn, f. 110.

muslimanëve), Fjalët e All-llahut xhel-le shanuhu **“kurse disa prej tyre i ka lartësuar në shkallë të lartë”** i komentojnë se kjo ka të bëjë me Pejgamberin tonë, Muhammedin alejhiss-selam.⁹⁸ Lidhur me këtë ekzistojnë shumë hadithe, ndër të cilat është edhe hadithi i transmetuar nga Ebu Hurejre radijAll-llahu anhu se Pejgamberi alejhiss-selam ka thënë: **“Unë jam kryepar i të gjithë njerëzve në Ditën e Kiametit, i pari do të dal nga kaburi (varri) dhe i pari që do të bëjë shefa’at (ndërmjetësim), e shefa’ati im do të pranohet.”**⁹⁹ Vasil bin Eska radijAll-llahu anhu transmeton: “E kam dëgjuar Pejgamberin e All-llahut që ka thënë: **“All-llahu xhel-le shanuhu i ka zgjedhur kenanët prej bijve të Ismailit, kurejshitët prej ken’anëve, benu hashimët prej kurejshitëve, e mua më ka zgjedhur prej benu hashimëve.”**¹⁰⁰ Hadithet e përmendura dhe hadithet e tjera lidhur me këtë temë tregojnë qartazi se Muhammed bin Abdull-llahu alejhiss-selam, është më i miri nga të gjitha krijesat.¹⁰¹

---

⁹⁸ Tefsirut-Taberi, 5: 378.

⁹⁹ Transmetojnë imam Muslimi dhe të tjerë. Shih Muslim bisherrhin Nevevi, 15: 37-38.

¹⁰⁰ Transmetojnë imam Muslimi dhe Tirmidhiu, të cilët thonë se hadithi është hasen sahih. Shih Sahih Muslim bisherrhin Nevevi, 5: 36; Sunenet-Tirmidhi bisherrh Ibnil Arebi el Maliki, 13: 102-103.

¹⁰¹ E, për sa i përket hadithit në të cilin Pejgamberi alejhiss-selam ka thënë: “Mos më konsideroni më të mirë se Musanë”, ky është hadith autentik (muttefekun alejhi), e përgjigja në këtë do të ishte: All-llahu xhel-le shanuhu ka ndaluar që kjo të bëhet për inat të dikujt (hebrenjve) apo që me këtë të mos theksohet dobësia e Musait. Sepse, hadithi ka shkakun e vet i cili aludon në këtë. Njëri prej hebrenjve ka thënë: “Jo, pasha Musanë, të cilin All-llahu e ka zgjedhur mbi të gjithë njerëzit!” Me këtë rast njëri nga muslimanët ia flakëron një shuplakë dhe i thotë: “A do të flasësh diçka të tillë e Pejgamberi i All-llahut është mes nesh.” Hebreu vajtj tek Pejgamberi alejhiss-selam dhe u ankua për shuplakën e muslimanit. Me këtë rast Pejgamberi alejhiss-selam e ka thënë këtë hadith. Rasti i njëjtë është edhe me hadithin “Mos bëni dallime mes Pejgamberëve të All-llahut.” Shih Sahih Muslim bisherrhin Nevevi, 15: 37, 120; Sherhul Tahavijje, 170-171; Er-resulu ver risalet, f. 223.

BESIMI NË MUHAMMEDIN ALEJHIS-SELAM

Jemi të obliguar të besojmë se Muhammed bin Abdull-llahu, paqja qoftë mbi të, është Pejgamber i All-llahut dhe rob i zgjedhur i Tij. Se kurrë nuk i ka adhuruar idhujt, se asnjëherë nuk i ka bërë shirk All-llahut xhel-le shanuhu dhe se kurrë nuk ka bërë ndonjë mëkat, qoftë të vogël e as të madh.¹⁰² Dhe besojmë se ai është Pejgamberi i fundit, ngase për këtë na flet Kur'ani dhe hadithet autentike. All-llahu xhel-le shanuhu thotë në Kur'an:

“... por është Pejgamber i All-llahut dhe vulë e Pejgamberëve.” (El-Ahzab: 40)

E Pejgamberi i All-llahut ka thënë: “Shembulli im dhe i Pejgamberëve të tjerë është si shembulli i një njeriu që ka ndërtuar shtëpinë, pastaj e ka përfunduar dhe e ka stolitur mirë, përveç një thegulle që s’e ka vënë në një qoshe. Njerëzit e vizitonin shtëpinë dhe të mrekulluar me të thoshin: “Sikur ta vinte edhe këtë tjegull.” Unë jam ajo tjegull, tha unë jam Pejgamber i fundit.”¹⁰³ Në një hadith tjetër Resulull-llahu alejhis-selam thotë: “Unë jam Muhammedi, unë jam Ahmedi, unë jam Mahiu, me të cilin fshihet kufri, unë jam Hashir, pas të cilit do të ringjallen njerëzit e tjerë dhe unë jam Akib, e Akib është ai pas të cilit më nuk do të ketë Pejgamberë.”¹⁰⁴ Ne fuqimisht besojmë se më nuk do të ketë Pejgamber pas Muhammedit alejhis-selam dhe se është gënjeshtar çdokush që thotë për vete se është Pejgamber. Pejgamberi i All-llahut ka thënë: “Nuk do të vijë Dita e Kiametit derisa të paraqiten dexhalët (rrenacakët), numri i të cilëve do të jetë gjithsej tridhjetë dhe çdonjëri prej tyre do të pohojë se është i Dërguar i All-llahut.”¹⁰⁵ Gjithashtu jemi të obliguar të besojmë se Muhammedi alejhis-selam është imam (prijës) i muttekijëve (besimtarëve të vërtetë), i cili është shembull i çdo mirësie. Vetëm ai është i denjë që ta marrim si shembull dhe askush tjetër. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

¹⁰² El-fikhul ekber me’a sherhihi li Mulla ‘Ali el-Kari, f. 59-61.

¹⁰³ Hadithin e transmetojnë Buhariu dhe Muslimi (muttefekun), e ky është shënim i Muslimit. Shih Sahih Muslim bishherhin Nevevi, 15: 15.

¹⁰⁴ Muttefekun ‘alejhi, e ky është shënim i Muslimit. Shih Sahih Muslim bishherhin Nevevi, 15: 104..

¹⁰⁵ Transmeton Muslimi. Shih Muhtesar Sahih Muslim, 2: 295.

“Thuaj (o Muhammed!): “Nëse ju e doni All-llahun, ejani pas meje, atëherë All-llahu ju do ju dhe ju fal mëkatet tuaja!...” (Ali ‘Imran: 31)

“Betohem në Zotin tënd, se ata nuk do të jenë besimtarë të vërtetë, përderisa nuk të marrin ty për arbitër, për ato konflikte që ekzistojnë ndërmjet tyre, e pastaj të mos ndiejnë kurrfarë dëshpërimi ndaj gjykimit tënd dhe të të binden ty plotësisht.” (En-Nisa’: 65)

Gjithashtu besojmë se Muhammedi alejhis-selam është i dashuri i All-llahut xhel-le shanuhu dhe se është në shkallën më të lartë të dashurisë së All-llahut ndaj dikujt (shkallë e veçantë e miqësisë dhe dashurisë). Pejgamberi i All-llahut ka thënë: ***“Sikur të zgjidhja për vete ndonjë halil (mik - dost më i ngushtë), do ta zgjidhja Ebu Bekrin. Por ai është vëllai im dhe shoku im. E All-llahu xhel-le shanuhu si halil të Vetin ka zgjedhur shokun tuaj (duke treguar në veten e vet).”***¹⁰⁶

Jemi të obliguar të besojmë se ai i është dërguar të gjithë xhinëve dhe njerëzve, me udhëzimin dhe me të vërtetën. All-llahu xhel-le shanuhu i transmeton fjalët e xhinëve në Kur’an:

“O populli ynë, përgjigjuni ju grishtarit të All-llahut dhe besojini Atij! Ai do t’jua falë disa mëkate tuaja dhe do t’ju shpëtojë prej dënimit të dhembshëm.” (El-Ahkaf: 31)

Se ai i është dërguar tërë njerëzimit e vërtetojnë këto ajete:

“Ne të kemi dërguar ty për tërë njerëzimin - sihariques dhe paralajmërues, por shumica e njerëzve nuk e dinë.” (Sebe’: 28)

“Thuaj: “O njerëz, unë jam Pejgamber i All-llahut për të gjithë ju...” (El-A’raf: 158)

“I lartë është Ai, që i ka shpallur Kur’anin (i cili ndan të vërtetën prej së pavërtetës) robit të Vet (Muham-

---

¹⁰⁶ Sahih Muslim bishërhin Nevevi, 15: 152.

medit), që të jetë paralajmërues për të gjithë botët.” (El-Furkan: 1)

Pejgamberi alejhis-selam ka thënë: *“Unë jam i dekoruar mbi Pejgamberët e tjerë me gjashtë gjëra: më është dhënë aftësia e të shprehurit të veçantë, jam i ndihmuar me frikë (ndaj të tjerëve), më është lejuar preja (plaçka) e luftës, e gjithë toka më është bërë mesxhid dhe e pastër (për kryerjen e namazit në çdo vend), unë i jam dërguar për të gjitha krijesat dhe me mua ka përfunduar pejgamberllëku.”¹⁰⁷ Komentuesi i Tahaviut thotë: *“Se Muhammedi alejhis-selam i është dërguar tërë njerëzimit, bën pjesë në gjërat domosdo të njohura në Islam.”¹⁰⁸ Ne jemi të obliguar që dashurinë ndaj Pejgamberit alejhis-selam ta vëmë para dashurisë ndaj prindërve, fëmijëve dhe vetes sonë.¹⁰⁹ Enesi radijAll-llahu anhu transmeton se Pejgamberi i All-llahut ka thënë: *“Askush prej jush nuk do të jetë besimtar përderisa nuk bëhem për të më i rëndësishëm se prindërit e tij, fëmijët e tij dhe të gjithë njerëzit e tjerë.”¹¹⁰ E, Abdull-llah bin Hishami transmeton: *“Kemi qenë te Pejgamberi i All-llahut kur e mban-te Umerin për dore, e Umeri i tha: “O Pejgamber i All-llahut, me të vërtetë, ti më je më i dashur se të gjithë të tjerët, përveç vetes sime.” Atëherë Resulull-llahu alejhis-selam tha: “Jo, pasha All-llahun, përderisa nuk të të bëhem më i dashur se vetja jote.” Umeri tha: “Tani, pasha All-llahun, më je më i dashur edhe se vetja ime.” Pejgamberi i All-llahut tha: “Tani, o Umer?!”¹¹¹****

Gjithashtu, jemi të obliguar të besojmë se All-llahu xhel-le shanuhu e ka përkrahur atë me mu’xhize, të cilat në mënyrë të padyshimtë argumentojnë vërtetësinë e tërë asaj me çka ka ardhur ai. Dhe se Kur’ani Madhështor është mu’xhizja e tij me të cilën e ka provokuar tërë njerëzimin, por askush nuk ka mundur

---

¹⁰⁷ Muttefekun ‘alejhi, e ky është shënim i Muslimit. Shih Sahih Muslim bishërhin Nevevi, 5: 5; Ibnul Xhevzi, në pjesën e fundit të vëllimit të parë të librit të vet (El vafa bi ahbaril Mustafa), përmend shumë gjëra me të cilat është dekoruar Muhammedi alejhis-selam mbi Pejgamberët dhe Lajmëtarët e tjerë.

¹⁰⁸ Shehrul akidetit-tahavijje, f. 178.

¹⁰⁹ El vafa bi ahvalil Mustafa.

¹¹⁰ Muttefekun ‘alejhi. Shih Sahihu-l-Buhari, 1: 39; Sahih Muslim bishërhin Nevevi, 2: 15.

¹¹¹ Transmeton Buhariu në kapitullin mbi imanin dhe nezrin (zotimin)

të bëjë diçka të ngjashme me Kur'anin, madje as një pjesë të ngjashme me atë të Kur'anit. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Nëse dyshoni ju në atë (Kur'anin) që ia kemi dërguar robit Tonë (Muhammedit), atëherë hartojeni një sure të ngjashme si atë që ia kemi shpallur atij, dhe nëse jeni të drejtë thirrni dëshmitarët tuaj, (hyjnitë që i adhuroni), përveç All-llahut. Nëse nuk mundeni, e kurrsesi nuk do të mundeni (t'i bëni shembull Kur'anit), atëherë ruajuni zjarrit, lëndë djegëse e të cilat do të jenë njerëzit dhe gurët. Ai është përgatitur t'i ndëshkojë mohuesit.” (El-Bekare: 23-24)

Dhe besojmë se All-llahu xhel-le shanuhu e ka përkrahur me mu'xhize ndijore, të cilat janë përmendur në hadithe autentike, siç është: çarja e Hënës, thirrja e selamit nga ana e gurëve, rrjedhja e ujit nga gishtërinjtë e tij, ngopja e shumë njerëzve me fare pak ushqim, lajmërimi se delja e pjekur është e helmuar (kur hebrenjtë patën provuar ta helmojnë atë), reja e cila gjithnjë i bënte hije para pejgamberllëkut, pastaj rasti i Ebu Xhehlit dhe i gurit me të cilin pat tentuar ta godasë Pejgamberin alejhiss-selam në kokë, rasti i deles Ummu Ma'bed, kur me dorën e vet e pat fërkuar gjirin e saj, gjuajtja e pluhurit në fytyrat e mushrikëve dhe goditja në sytë e tyre, paralajmërimi për gjërat që do të ndodhin, të cilat janë realizuar ashtu siç kishte thënë, plotësimi i lutjes së tij nga ana e All-llahut xhel-le shanuhu, mbrojtja e tij nga vrasja dhe shumë gjëra të tjera, për të cilat janë shkruar libra dhe vepra voluminoze.¹¹² Për mu'xhizet e tij ndijore na flasin shumë hadithe, prej të cilave ka edhe hadithe muttevetir, e shumë prej tyre janë meshhur (shumë të njohura).

---

¹¹² Këto dhe mu'xhizet e tjera, të cilat provojnë pejgamberllëkun e Muhammedit alejhiss-selam, do t'i gjeni në shumë vepra të sireve (jetëshkrime të Muhammedit alejhiss-selam) dhe në hadithe. Buhariu në Sahihun e vet e ka emërtuar një kapitull të tërë “Kapitulli i shenjave të pejgamberllëkut”. Të njëjtin gjë e ka bërë edhe Muslim bin Haxhxhaxh el-Kushejri në “Kapitullin mbi mu'xhizet e Resulull-llahut alejhiss-selam” Disa alimë kanë shkruar vepra individuale për këtë temë, siç është “Delailin nubuvveh” nga imam Ebi Nu'ajm Ahmed bin Abdull-llah el Ashshani, i cili e ka shkruar veprën e famshme “Hiljetul evlija”; I'lamun nubuvveh” nga Ebi Hasan bin Muhammed Meverdi; “En nubuvveh” nga El-Bejhkei dhe “El vefa bi ahvalil Mustafa” nga bin Xheuzi.

Këto hadithe japin dituri të padyshimtë (el ilmul jekin) se këto ngjarje kanë ndodhur me të vërtetë dhe se Muhammedi alejhisselam është me të vërtetë Pejgamber i All-llahu.¹¹³ Siç besojmë edhe në atë se All-llahu xhel-le shanuhu e ka përkrahur me argumente të pakontestueshme dhe me shenja të qarta, të cilat pasqyrohen në cilësitë e tij dhe në virtytet morale të tij.

Besojmë se All-llahu xhel-le shanuhu i ka dhuruar atë konstrukcion dhe pamje trupore, saqë çdo njeri mendjehollë nga pamja e tij mund të ketë kuptuar se ka të bëjë me Pejgamberin dhe se është e vërtetë gjithçka që flet ai.¹¹⁴ E, sa të bukura janë fjalët e Hassan bin Thabitit radijAll-llahu anhu: “Edhe sikur të mos posedonte shenja të qarta, pamja e tij tërësisht do ta thoshte këtë.”

Dhe besojmë se All-llahu xhel-le shanuhu ia ka dhuruar të gjitha virtytet morale që i rekomandon Kur’ani dhe se All-llahu xhel-le shanuhu e ka përkrahur atë në mënyrë të drejtpërdrejtë. Askush nuk ka dëgjuar asnjë gënjeshtër nga goja e tij, qoftë për ndonjë çështje të fesë, qoftë për çfarëdo çështje tjetër të jetës së tij, as para pejgamberllëkut, e as pas pejgamberllëkut. E, sikur t’i ndodhte atij çkadoqoftë nga kjo, madje edhe vetëm një herë, armiqtë e tij do të bënin çmos për t’ua trumbetuar këtë edhe të tjerëve. Nuk ka bërë kurrë vepër të keqe ose të pahijshme, as para pejgamberllëkut, as pas pejgamberllëkut. E, as që ka ikur ndonjëherë prej cilitdo armik, pa marrë parasysh se në çfarë situatë të rrezikshme e të vështirë gjendej, siç ka ndodhur në Betejën e Uhudit dhe në Betejën e Hendekut. Ka qenë tejet i mëshirshëm dhe shumë i kujdesshëm ndaj umetit të tij, saqë edhe All-llahu xhel-le shanuhu, për ta zbutur këtë, i ka thënë:

“... e mos u shkatërro ti për humbjen e tyre!” (Fatir: 8)

“Nga gjiri juaj ju erdhi një Pejgamber. Atij i vjen rëndë për mëkatet që bëni ju, por ai përpiqet që ju të shkonë rrugës së drejtë, dhe ndaj besimtarëve është i butë dhe mëshirues.” (Et-Teube: 128)

---

¹¹³ El vefa bi ahvalil Mustafa, 1: 139.

¹¹⁴ Isarul hakk ‘alel halk, f. 80.

Ka qenë në nivelin më të lartë të fisnikërisë dhe të dorëdhënësisë. Nuk ishte lakmues për këtë botë, kënaqej me pak, nuk kursente asgjë (nuk ka pasur kursim). Ka pasur elokuencë të jashtëzakonshme dhe fuqi të posaçme të shprehjes. Ishte shumë i butë dhe falte shumë. Nuk hidhërohej kurrë, vetëm se për hir të All-llahut xhel-le shanuhu. Ishte modest ndaj besimtarëve, i devotshëm ndaj All-llahut xhel-le shanuhu dhe muxhahid në rrugën e Tij. I ka mbetur konsekuent cilësive dhe virtyteve të veta fisnike që nga fillimi i jetës së tij e gjer në vdekje. Në asnjë mënyrë nuk është ndryshuar ose korrigjuar. Përkitazi me këtë All-llahu xhel-le shanuhu na flet në këtë ajet:

“Thuaj (o Muhammed!): “Unë prej jush nuk kërkoj kurrfarë shpërblimi për të (Kur’anin), e as nuk jam nga ata që paraqiten të atillë (çfarë nuk janë).” (Sad: 86)

Është e sigurtë se ai i cili paraqitet dhe dëshiron të tregohet ç’nuk është në realitet, nuk mund të mbetet i tillë gjatë tërë jetës së tij. E Pejgamberin alejhis-selam e kanë stolitur të gjitha cilësitë pozitive, çdonjëra në pikëarritjen e nivelit më të lartë të saj, gjë që nuk i është mundësuar askujt tjetër përveç atyre që i ka ruajtur All-llahu xhel-le shanuhu.

Bashkimi i të gjitha këtyre cilësive dhe i virtyteve në personalitetin e Pejgamberit alejhis-selam gjithsesi është një nga argumentet më të mëdha të pejgamberllëkut të tij.¹¹⁵ Prandaj, shohim se një numër i madh i mendimtarëve, pasi janë njoftuar me sjelljen dhe sinqeritetin e tij dhe me të gjitha detajet e jetës së tij, kanë konkluduar se ai flet të vërtetën. Ta përkujtojmë vetëm rastin e Hatixhes radijAll-llahu anha, e cila e ka njohur mirë sinqeritetin dhe besnikërinë e Pejgamberit alejhis-selam, kur ai e pat informuar atë se i ka ardhur Shpallja, duke i thënë: *“Unë frikësohem për veten time”*, e ajo kishte thënë: *“Jo, për Zotin, kurrsesi. All-llahu nuk të turpëron dhe nuk të braktis kurrë, sepse ti i viziton të afërmit, i ndihmon bonjakët dhe ata që nuk janë të aftë, u jep të varfërve, je mikpritës dhe po u ndihmon atyre të cilët e mbrojnë të vërtetën.”*¹¹⁶ Kështu ka

¹¹⁵ Isarul hakk ‘alel halk, f. 80.

¹¹⁶ Transmeton Buhariu. Shih Sahihu-l-Buhari me’a Fet’hul Bari, 1: 29.

ndodhur edhe me Herakliun - mbretin e bizantinëve. Kur Pejgamberi alejhis-selam i pati dërguar një mesazh me anë të të cilit e thërriste në Islam, ai kishte kërkuar njërin nga arabët që ato ditë gjendeshin në mbretërinë e tij. Atëbotë Ebu Sufjani së bashku me disa kurejshitë të tjerë ishte në kalim e sipër për në Sham, e Herakliu e ftoi në pallatin e tij, ndërsa rreth tij ishin njerëzit më autoritativ të mbretërisë. Ky e thirri përkthyesin, e pastaj filloj të pyesë për Pejgamberin alejhis-selam. Kur dëgjoj përgjigjet, ai nxori konkluzionin e sigurtë se ajo që kishte dëgjuar për Muhammedin alejhis-selam dhe për cilësitë e virtytet e tij është argument i mjaftueshëm, se është e vërtetë ajo me çka ka ardhur dhe se ai është Pejgamber. Për shkak të rëndësisë së madhe të kësaj bisede, e cila është zhvilluar mes Herakliut dhe Ebu Sufjanit, ne do ta citojmë këtu në tërësi ashtu siç e transmeton muhaddithi më i njohur dhe emiri i të gjithë muhaddithëve, Buhariu, në Sahihun e vet. Në këtë hadith do të gjejmë shumë mësim dhe udhëzime dhe argumentin se All-llahu xhel-le shanuhu e ka përkrahur të Dërguarin e Vet me dëshmi të qartë dhe me shenja të dukshme të vërtetësisë së tij, që pasqyrohet përmes moralit dhe sjelljes së tij gjatë jetës së tij, me gjithë Kur'anin dhe mu'xhizet e qarta.

Buhariu rahimehullahu te'ala thotë: “Na ka treguar Ebu-l-Jeman El-Hakem b. Nafiu, duke transmetuar nga Shu’ajbi, ky nga Zuhriu, ky nga Ubejdullah b. ‘Abdull-llah b. Utbe b. Harbi b. Mea’udi, këtij i ka thënë ‘Abdull-llah b. ‘Abbasi, se e ka njoftuar Ebu Sufjani se Herakliu e kishte ftuar në rezidencën e tij së bashku me disa kurejshitë, që kishin ardhur në Sham për tregti, gjatë periudhës së Marrëveshjes Paqësore të Hudejbijes, dhe vajtëm në llia, ku gjendej ai së bashku me njerëzit më autoritativ të Bizantit. E thirri përkthyesin e tha: “Pyeti, cili është më i afërt për nga origjina me atë njeri që po pretendon se është Pejgamber?” Ebu Sufjani u përgjigj: “Unë jam më i afërmi i tij.”

Herakliu tha: “Ma afroni atë, e shokëve të tij thojuni që të radhiten prapa tij.” Pastaj Herakliu i tha përkthyesit: “Këtë njeri këtu (Ebu Sufjanin) do ta pyes për atë njeri (Resulull-llahun alejhis-selam), e nëse e fshih të vërtetën, shokët e tij le të reagojnë.”

Ebu Sufjani tha: “Pasha Zotin, sikur të mos më vinte turp që prej meje të dëgjojnë gënjeshtër, unë do të gënjeja për të”, -

tha Ebu Sufjani për vete, - pastaj pyetja e parë që ma shtroi ishte:

- Çfarë origjine ka ai në mesin tuaj?

- Ndër ne ai është me origjinë të ndershme”, - i thashë.

- Herakliu: “A ka folur ndonjëherë dikush prej jush fjalë të tilla para tij?”

- Ebu Sufjani: “Jo.”

- Herakliu: “A ka qenë ndokush prej etërve të tij mbret?”

- Ebu Sufjani: “Jo.”

- Herakliu: “A e pasojnë atë njerëzit e pasur apo njerëzit e varfër?”

- Ebu Sufjani: “Njerëzit e varfër.”

- Herakliu: “A është duke u shtuar numri i tyre apo duke u pakësuar?”

- Ebu Sufjani: “Duke u shtuar.”

- Herakliu: “A e lëshon ndonjëri prej tyre fenë e tij nga urrejtja ndaj saj pasi ta ketë pranuar atë?”

- Ebu Sufjani: “Jo.”

- Herakliu: “A e keni akuzuar për rrenë, para se të thotë këtë që është duke thënë tani?”

- Ebu Sufjani: “Jo.”

- Herakliu: “A është mashtrues?”

- Ebu Sufjani: “Jo, por që prej kur nuk jemi bashkë nuk dimë se ç’është duke bërë.”

Ebu Sufjani rrëfen: “Nuk munda të shtoj më asgjë tjetër, pas kësaj fjalie.”

- Herakliu: “A keni luftuar kundër tij?”

- Ebu Sufjani: “Po.”

- Herakliu: “Si ka qenë rezultati i luftës mes jush?”

- Ebu Sufjani: “Ndërmernim lufta të ndërsjella, lufta garuese, herë fitonin ata, herë fitonim ne.”

- Herakliu: “Çfarë ju urdhëron?”

- Ebu Sufjani: “Na urdhëron të adhurojmë vetëm All-llahun dhe të mos i përshkruajmë shok Atij. Të braktisim atë që thonë

prindërit tanë, ta kryejmë namazin, të jemi të sinqertë, të ndershëm dhe të kujdesshëm ndaj të afërmve tanë.”

Pastaj Herakliu i tha përkthyesit: “Përktheja atij: Të pyeta për origjinën e tij, e ti më the se është me origjinë të ndershme ndër jush. Kështu është me të gjithë Pejgamberët, ata zgjidhen nga familjet e ndershme. Të pyeta a ka folur dikush prej jush fjalë të tilla, para tij, ti the jo. Sikur të kishte folur ndokush fjalë të tilla para tij, do të kisha menduar se ky njeri është duke imituar të tjerët. Të pyeta se a ka qenë ndokush prej të parëve të tij mbret, ti më the jo. Sikur të kishte qenë dikush prej të parëve të tij mbret, do të kisha menduar se qenka njeri i cili kërkon sundimin - pushtetin e të parëve të tij. Të pyeta se a jeni duke e akuzuar për gënjeshtëri para se të thotë këtë që është duke thënë, ti më the jo, e unë e di se ai nuk mund të ketë qenë i sinqertë ndaj njerëzve e rrenacak ndaj All-llahut. Të pyeta se a janë duke iu përgjigjur thirrjes së tij paria e popullit apo shtresa e ulët (masa e gjerë) e tij, ti më the se është duke iu përgjigjur populli i thjeshtë dhe i pambrojtur, e zakonisht të tillë kanë qenë ithtarët e të gjithë Pejgamberëve. Të pyeta se a janë duke u shtuar apo duke u pakësuar, e ti më the se numri i ithtarëve të Pejgamberit është duke u rritur. Kjo ndodh zakonisht me besimin, derisa shpallja të plotësohet tërësisht. Të pyeta se a e ka lëshuar ndonjëri prej tyre fenë nga pakënaqësia ndaj saj pasi e ka pranuar atë, ti më the se jo. Kështu ndodh kur njerëzit e pranojnë besimin me gjithë zemër. Të pyeta se a është mashtrues, ti më the se jo. Kjo është cilësi e të gjithë Pejgamberëve, ata kurrë nuk janë mashtrues. Pastaj të pyeta se çka ju urdhëron të besoni, e ti më the se ju urdhëron të besoni All-llahun dhe të mos i përshkruani shok Atij, që do të thotë se ju ndalon t’i adhuronit idhujt. Pastaj ju urdhëron ta kryeni namazin, të jeni të sinqertë dhe të ndershëm, e nëse është kështu siç thua ti, atëherë ai së shpejti do të sundojë edhe në këtë vend ku tani gjenden këmbët e mia. E kam ditur se ai do të paraqitet, por nuk e kam ditur se do të jetë njëri prej jush (arab). Sikur ta dija se do të mund të arrija tek ai, mu tani do të nisesha në rrugë për t’u takuar me të. E sikur të isha pranë tij, do t’ia kisha larë edhe këmbët.”¹¹⁷

---

¹¹⁷ Sahihu-l-Buhari me’a Fet’hul Bari, 1: 26-31.

PJESA E KATËRT

BESIMI NË LIBRAT E ALL-LLAHUT

XHEL-LE SHANUHU

Një nga bazat e imanit është të besohen Librat e All-llahut xhel-le shanuhu, të cilët ua ka shpallur Pejgamberëve të Vet. All-llahu xhel-le shanuhu ua ka shpallur Librat e Vet si Muhammedit alejhis-selam - Kur'anin - ashtu edhe Pejgamberëve të tjerë.

Disa prej këtyre Librave All-llahu xhel-le shanuhu i ka përmendur në Kur'an:

1 - Teuratin, të cilin ia ka shpallur Musait alejhis-selam. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Ne kemi dërguar Teuratin, në të cilin është udhëzimi dhe drita. Sipas tij Pejgamberët, të cilit ishin të bindur e të ndershëm ndaj All-llahut, i gjykonin hebrenjtë, por edhe të diturit dhe juristët gjykonin sipas asaj që është ruajtur nga Libri i All-llahut, e për të cilin ata dëshmonin (se është i vërtetë)” (El-Maide: 44)

2 - Ungjilli, i cili i është shpallur Isait alejhis-selam. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Ne dërguam në gjurmët e Pejgamberëve, Isanë - të birin e Merjemës, vërtetues të Teuratit që e kanë para tyre. Dhe na ia dhamë atij Inxhilin, në të cilin ka udhëzim dhe dritë, vërtetues i Teuratit të shpallur para tij - udhërrëfim dhe këshillim për ata që i druheh All-llahut.” (El-Maide: 46)

3 - Zeburi, i cili i është shpallur Davudit alejhis-selam. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“... dhe Davudit i kemi dhënë Zeburin.” (El-Is’ra: 55)

4 - Suhufet (fletushkat), të cilat All-llahu xhel-le shanuhu ua ka shpallur Ibrahimit alejhis-selam dhe Musait alejhis-selam Për to All-llahu xhel-le shanuhu na informon në këto ajete:

“Vallë, a nuk është i lajmëruar ai - për atë që gjendet në fletët e Musait (në Teurat) dhe të Ibrahimit i cili i plotësoi (obligimet) - që askush nuk do t’i bartë mëkatet e personit tjetër, dhe që njeriu do të ketë vetëm atë që ka punuar, dhe që përpjekjet e tij pa dyshim do të shihen së shpejti, (dhe se) do të shpërblehet me shpërblim të plotë dhe se te Zoti yt do të jetë kthimi.” (En-Nexhm: 36-42)

“Shpëtimin do ta arrijë ai që pastrohet (nga të këqijat) dhe që e përmend emrin e Zotit të vet dhe bën namaz! Por ju, përkundrazi, më shumë po e parapëlqeni jetën e kësaj bote, por jeta tjetër është më e mirë dhe e përhershme (e amshuar) Kjo, me të vërtetë, ka qenë shënuar në faqet e broshurave të lashta, në fletët e Ibrahimit dhe Musait.” (El-A’la: 14-19)

E, për sa i përket Librave të tjerë, që u janë shpallur Pejgamberëve të tjerë, All-llahu xhel-le shanuhu nuk na informon për emrat e tyre, porse na lajmëron se çdo Pejgamber i Tij ka pasur shpalljen që ia ka kumtuar popullit të vet. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“(Dikur) të gjithë njerëzit i kanë takuar një bashkësie (pastaj lindi mospajtimi ndër ta), dhe All-llahu u ka dërguar Pejgamberë si sihariqtarë dhe si qortues, dhe me ta dërgoi Libër në të cilin gjendej e vërteta, që me të të gjykoheshin njerëzit për ato gjëra për të cilat nuk janë pajtuar...” (El-Bekare: 213)

Ne jemi të obliguar t’u besojmë këtyre Librave edhe pse nuk janë përmendur me emra. Por nuk e kemi të lejuar që All-llahut xhel-le shanuhu t’ia përshkruajmë çfarëdo libri qoftë të cilën Ai nuk ia ka përshkruar Vetes në Kur’an.

Jemi të obliguar të besojmë se të gjithë këta Libra kanë ardhur me të vërtetën, dritën, udhëzimin dhe teuhidin (veçimin, njësimin) e All-llahut xhel-le shanuhu, në rububijjetin e Tij, uluhijjetin e Tij me emrat e bukur dhe me cilësitë hyjnore të Tij. E çdo gjë që është shkruar më vonë në to dhe kundërshtohet me këto baza, është falsifikim që e kanë bërë njerëzit. All-llahu xhel-le shanuhu për Teurat thotë:

“Na kemi dërguar Teuratin, në të cilin është udhëzimi dhe drita.” (El-Maide: 44)

Për Inxhilin thotë: ***“Ne dërguam në gjurmët e Pejgamberëve, Isanë - të birin e Merjemes, vërtetues të Teuratit që e kanë para tyre. Dhe Ne ia dhamë atij Inxhilin, në të cilin ka udhëzim dhe dritë, vërtetues i Teuratit të shpallur para tij - udhërrëfim dhe këshillim për ata që i druajnë All-llahut.” (El-Maide: 46)***

Jemi të obliguar të besojmë se Kur’ani është Libri i fundit që është shpallur nga All-llahu xhel-le shanuhu dhe se All-llahu xhel-le shanuhu e ka dekoruar atë me dekorata të posaçme mbi të gjithë librat e tjerë të shpallur më herët. Dekoratat më të rëndësishme janë:

1 - Ai përmban porosinë e Zotit dhe se ka ardhur si vërtetim i asaj që thuhej në Librat e mëparshëm për teuhidin (njëshmërinë) e All-llahut xhel-le shanuhu, për adhurimin kushtuar vetëm Atij dhe obligueshmërinë e nënshtrimit vetëm Atij; ka përmbledhur tërë atë që ka qenë e shpërndarë nëpër ata Libra për të mirën dhe për virtytet; ka ardhur si fjalë e fundit me të cilin kontrollohet korrektësia e të gjitha librave të tjerë, sepse ky verifikon të vërtetën që gjendet në to dhe flak ato që njerëzit kanë futur në to duke u përpjekur t’i shtrembërojnë ato. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Ne ty (o Muhammed!) ta kemi dërguar Librin (Kur’anin), të vërtetën e kulluar, që t’i vërteton Librat e shpallur më parë dhe të vigjilojë mbi to.” (El-Maide: 48)

Të besojmë se ai ka ardhur me Sheriat (Ligjin) për tërë njerëzimin e kemi obligim. Sheriati përmban tërë atë që i nevojitet njerëzve për lumturinë e tyre në të dy botët dhe me këtë

janë anuluar të gjitha ligjet e mëparshme që u kanë ardhur popujve të mëparshëm. Në Sheriat janë caktuar ligjet e fundit e të përjetshme (amshueshme), të cilat vlejnë për të gjitha kohët dhe për të gjitha vendet.

2- *Se Kur'ani është i vetmi Libër mbrojtjen e të cilit e garanton All-llahu* xhel-le shanuhu:

“Ne, me të vërtetë, kemi shpallur Kur'anin, dhe Ne, me të vërtetë, do ta ruajmë atë (origjinalitetin e tij)” (El-Hixhër: 9)

“Me të vërtetë, ata që e kanë mohuar Këshillën (Kur'anin), kur u ka ardhur atyre (do të dënohen), me të vërtetë, ai (Kur'ani) është Libër i madhërishtëm (i mbrojtur), të cilit nuk mund t'i vijë gënjeshtria, nga asnjëra anë (as përpara, as për mbrapa). Kjo është Shpallja prej të Gjithëdijshtit, të Falënderuarit.” (Fussilet: 41-42)

Kjo cilësi dalluese rrjedh nga një tjetër cilësi dalluese, e kjo është se Kur'ani i është shpallur tërë njerëzimit nëpërmjet Muhammedit alejhis-selam, se nuk i është dërguar vetëm një populli, siç ka qenë rasti me shpalljen e Librave të tjerë. Prandaj, mbrojtja e tij nga falsifikimi dhe nga keqpërdorimi është e domosdoshme, në mënyrë që të mbetet argument i All-llahut xhel-le shanuhu kundër njerëzve derisa të ekzistojë kjo botë.

E, për sa u përket librave të tjerë, fjala e çdonjërit prej tyre ka qenë e dedikuar vetëm një populli të caktuar. Dhe ato, edhe pse janë në pajtueshmëri për nga bazat e besimit, kanë ardhur me dispozita ligjore lidhur vetëm për një kohë të caktuar dhe për një popull të caktuar. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“... Ne për të gjithë ju kemi bërë ligj dhe rrugë të qartë.” (Maide: 48)

Prandaj All-llahu xhel-le shanuhu nuk është angazhuar që t'i ruajë ato gjatë tërë historisë, siç ka bërë me Kur'anin. Mirëpo, All-llahu xhel-le shanuhu na informon për falsifikimet që kanë përjetuar ata Libra. Për falsifikimet dhe ndërrimet që kanë bërë hebrenjtë në Teurat, All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“A shpresoni ju se për hir tuajin hebrenjtë do të bëhen besimtarë, kur disa prej tyre i dëgjonin Fjalët e Zotit, e pasi i kuptonin, me vetëdije i pështjellonin (ato fjalë).” (El-Bekare: 75)

“Në mesin e hebrenjve ka të tillë që shtrembërojnë kuptimin e fjalëve...” (En-Nisa’: 46)

Ndërsa për ndërrimet që i kanë bërë të krishterët në Ungjill, All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Dhe prej atyre që thanë: “Jemi të krishterë”, kemi marrë zotimin e tyre, por edhe këta kanë harruar një pjesë nga ato me çka janë këshilluar, prandaj ua shtimë armiqësinë dhe urrejtjen në mes tyre deri në Ditën e Kiametit. Se, All-llahu, me të vërtetë, do t’i lajmërojë ata për ato që kanë punuar. O ithtarë të Librit! Ju erdhi juve Pejgamberi Ynë, i cili ju shpjegon gjëra nga ato që i keni fshehur ju prej Librit (Teuratit dhe Inxhilit) dhe ju fal shumë (kalon në heshtje) E, prej All-llahut ju erdhi juve dritë (Pejgamberi) dhe Libri i qartë (Kur’ani).” (El-Maide: 14-15)

Nga gjërat e shtrembëruara që i kanë futur hebrenjtë dhe të krishterët në fenë e tyre është edhe ajo se hebrenjtë pohojnë se Uzejri është i biri i All-llahut, e të krishterët pohojnë se Mesihu është i biri i All-llahut. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Hebrenjtë thonë: “Uzejri është i biri i All-llahut”, të krishterët thonë: “Isai është i biri i All-llahut”. Këto janë fjalët e tyre, nga goja e tyre, i imitojnë fjalët e mohuesve të mëparshëm. I vraftë All-llahu! Si po shmangen (nga e vërteta)!” (Et-Teube: 30)

Kur’ani e korrigjon këtë gabim dhe shtrembërim të tyren të Fjalëve të All-llahut xhel-le shanuhu, e thotë:

“Thuaj: Ai, All-llahu është Një! All-llahu është mbrojtës i gjithkujt. (Ai) nuk ka lindur prej dikujt, as nuk ka lindur kë. Dhe askush nuk i ngjason Atij.” (El-Ihlas: 1-4)

Kur'ani verifikon faktin se të gjithë Pejgamberët janë njerëz, të cilët All-llahu xhel-le shanuhu i ka dekoruar me shpallje dhe me cilësi të cilat u mundësojnë ta pranojnë atë nga All-llahu xhel-le shanuhu dhe t'ua komunikojnë besnikërisht njerëzve. All-llahu xhel-le shanuhu i drejtohet Pejgamberit të Vet duke thënë:

“Thuaj: “Unë jam vetëm njeri si ju, mua më është shpallur që Zoti juaj është vetëm një Zot. Kush shpreson takimin me Zotin e vet, le të punojë vepra të mira dhe, le të mos i bëjë shok askënd në adhurimin e Zotit të vet!” (El-Kehf: 110)

Nga shtrembërimet që i kanë bërë të krishterët, e për çka na informon All-llahu xhel-le shanuhu në Kur'an, bën pjesë edhe ajo se disa prej tyre e kanë çoroditur domethënien e pejgamberllëkut dhe kanë filluar t'i veshin Isait, birit të Merjemës, cilësi hyjnore, ndërsa të tjerët atë e konsideronin njërin prej të treve. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Jobesimtarë janë ata të cilët thonë: “Me siguri Zot është Mesihu - i biri i Merjemes!” (El-Maide: 72)

“Jobesimtarë janë ata që thonë: “All-llahu është njëri prej treve! E, s'ka zot tjetër përveçse një Zot!” (El-Maide: 73)

Kur'ani sinjalizon në këtë falsifikim dhe duke shpjeguar korrektësinë e besimit përkitazi me Isanë alejhisselam thotë:

“Mesihu - i biri i Merjemës, është vetëm Pejgamber, - edhe para tij kanë kaluar Pejgamberë. Nëna e tij përherë ka qenë e drejtë. Që të dy hanin ushqim...” (El-Maide: 75)

Fakti rreth të cilit nuk do të kundërshtohet kurrë një njeri objektiv është se sot nuk ekziston asnjë libër që me siguri të plotë mund t'i përshkruhet All-llahut xhel-le shanuhu, përveç Kur'anit madhështor. Në këtë fakt udhëzojnë edhe shumë argumente shqisore, me gjithë lajmërimet e All-llahut xhel-le shanuhu se Librat e mëparshëm janë falsifikuar që të tëra. Ja disa prej këtyre argumenteve:

1 - Ekzemplarët originalë të Librave të shpallur para Kur'anit janë humbur, andaj sot në duart e njerëzve ekzistojnë vetëm përkthimet e tyre. E, për sa i përket Kur'anit, ai gjer më sot është ruajtur me të gjitha kaptinat, fjalitë, fjalët dhe shkronjat, ashtu siç e ka mësuar Xhibrili alejhis-selam Pejgamberin e All-llahut dhe ashtu siç i ka mësuar Pejgamberi alejhis-selam as'habët e vet, radijAll-llahu anhum.¹¹⁸

2 - Në këta libra janë përzier Fjalët e All-llahut xhel-le shanuhu me fjalët e njerëzve, të cilët kanë komentuar dhe kanë folur për historinë, për jetëshkrimin e Pejgamberëve dhe të nxënësve të tyre dhe për konkluzionet e fakihëve (juristëve). Prandaj nuk mund të dihet se cilat janë Fjalët e All-llahut xhel-le shanuhu e cilat janë fjalët e njerëzve. E, për sa i përket Kur'anit, ai është e folur e All-llahut xhel-le shanuhu dhe në të nuk është përzier asgjë tjetër, as hadithi i Pejgamberit alejhis-selam, e as e folura e as'habëve a e kujtdoqoftë tjetër.¹¹⁹

Ebu Vefa Ali bin Akliu thotë: “Nëse dëshiron të vërtetohesh se Kur'ani nuk është e folura e Pejgamberit alejhis-selam, por i është shpallur atij, shiko të folurin e tij se si dallohet nga Kur'ani dhe kundroje dallimin ndërmjet dy të folurave dhe dy stileve. Është e njohur se të folurat e njerëzve i ngjajnë njëra-tjetrës, kurse asnjë fjalë e Pejgamberit alejhis-selam nuk i ngjan të folurës së Kur'anit. Gjithashtu nga mu'xhizet e Kur'anit bën pjesë edhe ajo se askush nuk mund të gjejë në Kur'an ndonjë fjali të marrë nga librat e mëparshëm, ndërsa njerëzit edhe sot e kësaj dite zbulojnë se si njerëzit marrin njëri nga tjetri, e themi, bie fjala, se Mutenebbi ka marrë nga Buhariu, e të ngjashme.”¹²⁰

3 - Shkencërisht nuk mund të dëshmohet lidhshmëria e asnjë libri me Pejgamberin, të cilit ia veshin atë (libër). Asnjëri prej tyre nuk zotëron një zinxhir të pandërprerë historik (sened) të personave që i transmetojnë ato. Kapitujt e Biblës, që quhet Dhiata e Vjetër, ose të Teuratit, janë shkruar disa shekuj pas vdekjes së Musait alejhis-selam. Muhammed Ferid Vexhdi transmeton nga Enciklopedia Shkencore “Larus” këto fjalë: “Shkenca

---

¹¹⁸ Bazat e Islamit, El-Mevdudi f. 77.

¹¹⁹ Bazat e Islamit, El-Mevdudi f. 77.

¹²⁰ El vefa bi ahvalil Mustafa, 1: 270.

bashkëkohore, e para së gjithash kritikizmi gjerman, pas studimeve të gjata të zbulimeve arkeologjike dhe pas njohurive gjuhësore, konstaton se Teuratin nuk e ka shkruar Musai alejhis-selam, por është vepër e priftërinjve hebrenj, emrat e të cilëve nuk janë përmendur. Ata e kanë shkruar këtë periodikisht, duke u bazuar në traditat gojore që kanë dëgjuar para robërimit në Babiloni. Aq më tepër, një numër shkencëtarësh pohojnë se këta pesë libra të Dhiatës së Vjetër nuk përmbajnë të gjitha traditat e hebrenjve, por ato përmbajnë vetëm tezat, simbolet dhe tregimet më elementare.”¹²¹ E për sa i përket Kur’anit, ky është i vetmi Libër autenticiteti i të cilit dhe lidhshmëria e të cilit me Pejgamberin Muhammed alejhis-selam mund të argumentohet në mënyrë të padyshimtë. Kur’ani është transmetuar me të gjitha suret dhe fjalët e tij, me radhitjen e tyre dhe me mënyrën e shqiptimit, në çdo periudhë pas shpalljes së tij, nga ana e një numri të madh njerëzish. Kështu që nuk ka dyshim se Kur’ani, të cilin ne e mësojmë sot, është Kur’ani i njëjtë të cilin All-llahu xhel-le shanuhu ia ka shpallur Pejgamberit të Vet të ndershëm.¹²²

4 - Një nga argumentet e shtrembërimit të këtyre librave është edhe ekzistimi i ekzemplarëve të llojllojshëm, të cilët dallojnë esencialisht sipas përmbajtjes së tyre.¹²³

5 - Një nga argumentet e pakontestueshme për shtrembërimin e Biblës është edhe ai se ajo përmban besime të parregullta dhe prezantim të gabueshëm të Zotit xhel-le shanuhu dhe të Pejgamberëve të Tij fisnikë. Në Bibël do të gjesh krahasimin e Zotit me njeriun dhe dhunimin e dinjitetit të Pejgamberëve, që

---

¹²¹ El-‘Akaidul islamijje li Nedim el-Mellah, f. 57.

¹²² Bazat e Islamit, f. 77, El-Mevdudi, f. 78.

¹²³ El-‘Akaidul islamijje, Sejjid Sabik, f. 168. Në këtë vepër, mes të tjerash, thuhet: “Argument i mjaftueshëm për ndërrimet që janë bërë në Ungjill, i cili sot gjendet në duart e të krishterëve, është edhe ai se prej shtatëdhjetë ekzemplarësh janë zgjedhur vetëm katër. Këta ungjij përmbajnë shkresa për jetëshkrimin e Isait alejhis-selam, shkruesit e të cilave janë të njohur, emrat e tyre janë të shkruar në frontespacet e librave. Vetë kritikët e krishterë kanë pranuar se premisat religjioze të ungjijve të sotëm janë të bazuara në mendimin e Palit, pa mendimin e nxënësve të tjerë të Isait alejhis-selam dhe të ithtarëve më të afërt të tij. Në bibliotekën e një princi të Parisit është gjetur një ekzemplar i Ungjillit të Barnabës, i cili dallon në shumë gjëra nga katër ungjijtë e njohur. Ky ekzemplar është përkthyer në gjuhën arabe dhe e ka botuar shtëpia botuese El-Menar.

është gjithsesi në kundërshtim me pagabueshmërinë e tyre.¹²⁴ Pas shtrembërimeve dhe ndryshimeve që kanë përjetuar Librat e mëparshëm, jemi të obliguar të besojmë se ato në esencën e tyre janë nga All-llahu xhel-le shanuhu, të cilat Ai ua ka shpallur Pejgamberëve të Vet, me qëllim të njëjtë për çka është shpallur edhe Kur’ani. Për përmbajtjen e tyre, ne sot nuk besojmë se është nga All-llahu xhel-le shanuhu, përveç asaj që na ka informuar Kur’ani a Pejgamberi alejhis-selam. E, për sa i përket Kur’anit Madhështor, jemi të obliguar të besojmë se ai është ekskluzivisht Fjalë e All-llahut xhel-le shanuhu, se është e Vërtetë e kulluar dhe se është ruajtur çdo fjalë e tij. Jemi të obliguar t’i zbatojmë të gjitha urdhrat e tij e t’i shmangemi të gjitha ndalesave të tij. T’i besojmë asaj që thuhet aty dhe t’i flakim të gjitha ato që janë në kundërshtim me të.

---

¹²⁴ Në librin e zanafillës 3/22 qëndron: ”Atëherë Zoti tha: “Ja, tani njeriu u bë sikurse njëri prej nesh, e njeh mirë edhe të keqen.” E pastaj: “Zoti u pikëllua që e krijoi njeriun dhe u pendua thellë në zemrën e Vet.” Ndërsa detajet të cilat e dhunojnë dinjitetin e Pejgamberëve janë më të shpeshta. Për Ibrahimin alejhis-selam thonë se është rrenacak. Për Lutin alejhis-selam thonë se ka bërë kurvëri me dy vajzat e tij. Për Harunin thonë se ai i ka thërritur izraelitët që ta adhurojnë vëçin. Për Sulejmanin thonë se i ka adhuruar idhujt në mënyrë që ta bëjë të kënaqur gruan e vet. A ekziston argument më i madh për shtrembërimin e Biblës se ky? Këtë e kemi cituar nga libri: El-‘Akaidul islamiije, Sejjid Sabik, f. 168. Shih edhe Er-resul ver-risalet, f. 104-106.

PJESA E PESTË

BESIMI NË BOTËN E ARDHSHME

Me besimin në botën e ardhshme nënkuptohet besimi në tërë atë që na ka informuar All-llahu xhel-le shanuhu në Librin e Vet dhe Pejgamberi Tij në Hadithin e vet, për atë se çka do të ndodhë pas vdekjes, siç është: provimi dhe vuajtja ose kënaqësia në kabur (varr), ringjallja pas vdekjes, tubimi në një vend, parashtrimi i librit të veprave, llogaria, peshimi (matja) e veprave, Havdi (Burimi), ura Sirat, shefa'ati, Xheneti, Xhehenemi dhe çdo gjë tjetër që All-llahu xhel-le shanuhu ka përgatitur në to për banorët e tyre.

THEKSIMI I VEÇANTË I KËSAJ BAZE TË BESIMIT NË KUR'AN DHE SHKAKU I KËSAJ

Kur'ani Madhështor shumë shpesh përmend botën e ardhshme, duke vërtetuar me kujdes në çdo vend ekzistimin e saj dhe në të gjitha rastet duke tërhequr vërejtjen në të, e gjatë tërë kësaj përdor metoda të ndryshme ligjërimi të gjuhës arabe.

Një nga argumentet e theksimit të kësaj baze të besimit është ai se Kur'ani ndërlihd fuqimisht besimin në All-llahun xhel-le shanuhu me besimin në botën e ardhshme. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“...Mirësia është kur (njeriu) beson All-llahun, Ditën e Kiametit.” (El-Bekare: 177)

“...Kushdo që beson All-llahun (si është urdhëruar) dhe jetën tjetër, e bën vepra të mira, për ata, me të vërtetë, ka shpërblim të Zoti i tyre; për ta nuk ka kurrfarë droje, e as mërzie!” (Bekare: 62)

“Kështu këshillohet çdonjëri prej jush që beson All-llahun dhe Ditën e Kiametit.” (El-Bekare: 232)

“Luftoni kundër atyre që nuk besojnë All-llahun, as Ditën e Kiametit.” (Et-Teube: 29)

“... Adhuroni vetëm All-llahun, shpresoni në Ditën e Kiametit (shpëtimin) dhe mos bëni keq në Tokë.” (El-Ankebut: 36)

Ekzistojnë edhe shumë ajete të tjera që flasin përkitazi me këtë.

Se sa rëndësi të madhe i jep Kur’ani botës së ardhshme, shihet edhe nga ajo se sa shpesh përmendet. Gati nuk kalon asnjë faqe e Kur’anit e të mos flitet për botën e ardhshme dhe për atë se çka do të ndodhë në të, e tërë kjo përmes mënyrave të ndryshme të shpjegimit. Gjithashtu do të vëresh se Kur’ani i parashtron hollësisht detajet e fillimit të Ditës së Kijametit, që nuk ndodh me temat e ndryshme të gajbit.

Një nga argumentet është edhe shumësia e emrave me të cilët Kur’ani e quan atë, e çdo emër tregon një nga detajet e asaj Dite. Disa prej atyre emrave janë: **El-Kijame** (Ngritja, zgjimi), **Es-Sa’a** (Çasti), **El-Ahireh** (Bota tjetër), **Jeumud-Din** (Dita e fesë), **Jeumul-Hisab** (Dita e dhënies së llogarisë), **Jeumul-Fet’h** (Dita e fitores), **Jeumul-Telak** (Dita e takimit), **Jeumul-Xhem’** (Dita e tubimit), **Jeumul-Tegabun** (Dita e vetëmashtrimit), **Jeumul-Hulud** (Dita e amshimit), **Jeumul-Hasre** (Dita e pendimit), **Jeumul-Tenad** (Dita e thirrjes), **El-Azife** (Kiameti), **Et-Tamme** (Vështirësia, Mynxyra), **El-Sahha** (Zëri shurdhues), **El-Hakka** (Çasti i pashmangshëm), **El-Gashije**

(Mynxyrë e rëndë), **El-Vaki'a** (Ndodhia) etj.¹²⁵ Ndërsa shkaku i dhënies rëndësi kaq të madhe kësaj baze të besimit është se:

Besimi në botën e ardhshme ka ndikim të madh në jetën e njeriut. Imani (besimi) në botën e ardhshme dhe në çdo gjë që do të ndodhë në të: Xheneti, Xhehenemi, dhënia e llogarisë, ndëshkimi dhe shpërblimi, shpëtimi dhe dështimi, në mënyrë efikase ndikoj në drejtimin e njeriut, në disiplinën e tij gjatë jetës në këtë botë, në kryerjen e veprave të mira dhe në ruajtjen e imperativit të devotshmërisë. Ekziston një dallim i pakrahasueshëm ndërmjet dy njerëzve: atij që nuk i beson ringjalljes pas vdekjes, as dhënies së llogarisë për veprat dhe fjalët e veta dhe nuk udhëhiqet nga asgjë gjatë veprimeve të veta, përveçse nga interesi personal dhe nga leverdia personale, dhe atij i cili beson se do të vijë dita kur do të pyetet për veprat dhe fjalët e veta para Gjykatësit më të drejtë, e do të shpërblehet për veprat e mira ose do të ndëshkohet për veprat e këqija. I pari, gjithsesi është jashtë çdo kontrolli, përveç kontrollit të pasioneve dhe lakmive të veta dhe qëllimi i tij është tërësisht egoist; ai arsyeton të gjitha mjetet dhe sjelljet pa marrë parasysh sesa të dëmshme janë ato. Ndërsa i dyti është i kufizuar në kufijtë e së vërtetës dhe së mirës, e këto janë gjëra të cilat atë ditë do ta kenë peshën dhe vlerën e vet tek All-llahu xhel-le shanuhu. All-llahu xhel-le shanuhu thotë: **“Peshimi (i veprave) atë Ditë do të jetë i drejtë, atij që i rëndohet terezia me vepra të mira, do të jetë i lumtur; kurse atij që i lehtësohet terezia me vepra të mira, ai do ta humbë veten, për shkak se i ka mohuar argumentet Tona.”** (El-A'raf: 8-9).

Për këtë, në shumë vende, tregon edhe metoda se si Kur'ani lidh kryerjen e veprave të mira me besimin në botën e ardhshme:

“A e di ti për atë që e përgënjeshtroi Ditën e Llogarisë? E ai është që ashpër i dëbon bonjakët dhe nuk nxiton t'i ushqejë të varfërit.” (El-Ma'un: 1-3)

“Xhamitë e All-llahut i mirëmbajnë vetëm ata që i besojnë All-llahut dhe botës tjetër...” (Et-Teube: 18)

---

¹²⁵ El-'Akaidul islamijje, Sejjid Sabik, f. 261-264.

“Nga ti nuk do të kërkojnë leje për të mos luftuar me pasurinë dhe trupin e tyre ata që besojnë All-llahun dhe Ditën e Kiametit. E All-llahu i di mirë ata që ruhen nga mëkatet. Nga ti do të kërkojnë leje vetëm ata që nuk besojnë në All-llahun dhe në Ditën e Gjykimit dhe ata zemrat e të cilëve dyshojnë. Ata luhaten në dyshimin e vet.” (Et-Teube: 44-45)

“Njerëzit që besojnë All-llahun dhe Ditën e Kiametit nuk duhet të ushqejnë dashuri ndaj atyre që kundërshtojnë All-llahun dhe Pejgamberin e Tij.” (El-Muxhadele: 22)

“Me të vërtetë, ky ka qenë shembull i mirë për ju, për ata që shpresojnë në All-llahun dhe në Ditën e Kiametit.” (Mumtehine: 6)

“... Kjo është këshillë për ata që i besojnë All-llahut dhe Ditës së Kiametit.” (Et-Talak: 2)

“... Ata që besojnë në jetën e ardhshme besojnë edhe në të (Kur’an).” (El-En’am: 92)

Ekzistojnë edhe shumë ajete të tjera që flasin për këtë.

Meqenëse njeriu gjithmonë synon t’i përmbushë interesat e veta dhe të largojë çfarëdo dëmi prej vetes, besimi në botën e ardhshme e nxit vetëkontrollin e tij dhe prirjen për të bërë vepra të mira, duke e larguar të keqen. Për këtë shkak, Kur’ani shpeshherë dhe me kujdes të madh përkujton ahiretin, e pasqyron dhe e prezanton atë në mënyra të ndryshme, në mënyrë që kjo ndjenjë (vetëkontrolli) të zmadhohet në zemrën e njeriut dhe ndikimi i tij të rritet.

Shkaku pse Kur’ani thekson shpesh ngjarjet në ahiret, me siguri është ngaqë njerëzit shpeshherë e harrojnë atë dhe nuk i japin rëndësi, për shkak të lojalitetit të madh ndaj jetës së kësaj bote dhe nga dashuria ndaj kënaqësive të kësaj bote. Prandaj, besimi në botën e ardhshme, me të gjitha kënaqësitë dhe ndëshkimet që do të jenë në të, e zbut dëshirën e tepruar për kënaqësitë e kësaj bote dhe njerëzit bëhen të vetëdijshëm se të gjitha kënaqësitë e kësaj bote nuk meritojnë çfarëdo mundimi, qoftë dhe nxitimi për to, ngase ajo që e meriton që

për shkak të saj të bëjmë gara është ajo që na ka përgatitur All-llahu xhel-le shanuhu në botën tjetër. Lidhur me këtë All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“O besimtarë! Ç’keni që ngurroni, - thuajse jeni ngjitur përtokë - kur ju thuhet: “Dilni në luftë, në rrugën e All-llahut!” A jeni të kënaqur me jetën e kësaj bote, në vend të së përhershmes (të amshueshmës) E, kënaqësia e kësaj bote, në krahasim me atë të botës tjetër - është shumë e vogël.” (Et-Teube: 38)

Shkaku i përmendjes së shpeshtë të ahiretit me siguri është edhe fakti se, edhe sot e kësaj dite, ky nxit te jobesimtarët dhe kafirët çudi dhe habi, për shkak se kjo i kundërvihet asaj që ata shohin me shqisat e tyre të kufizuara e çka paraqet (sipas tyre) të kundërtën e ringjalljes pas vdekjes. Ata, bie fjala, shohin se trupi i njeriut shndërrohet në pluhur, e si të ringjallet pastaj? Për të tillët All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Kaf. Pasha Kur’anin e Madhërishëm! Ata janë çuditur që nga mesi i tyre u ka ardhur një paralajmërues, e, mohuesit thanë: “Kjo gjë është e çuditshme: vallë, a pasi të vdesim e të bëhemi dhe (do të ringjallemi)? Ky kthim nuk mund të paramendohet!” (Kaf: 1-3)

All-llahu xhel-le shanuhu u përgjigjet atyre në shumë ajete (disa do t’i përmendim më vonë) se shqisat, në bazë të të cilave ata refuzojnë këtë fakt, janë të papërkryera dhe të paafta të shohin këtë, edhe pse ekzistojnë shumë shembuj në jetën e njeriut të cilat udhëzojnë në ringjalljen pas vdekjes, por, nuk janë të verbër sytë, po të verbëra janë zemrat që gjenden në kraharor.

ARGUMENTET E BESIMIT NË BOTËN E ARDHSHME DHE PËRGJIGJJA NDAJ DYSHIMIT TË JOBESIMTARËVE

Se duhet besuar në botën e ardhshme provojnë Kur’ani, Hadithi i Pejgamberit alejhis-selam, mendja njerëzore dhe karakteri (natyra) korrekt. All-llahu xhel-le shanuhu shpeshherë përmend

besimin në botën e ardhshme dhe sjell argumente për të dhe në shumë vende i përgjigjet dyshimeve të jobesimtarëve për botën e ardhshme. Gjithashtu, Kur'ani i përshkruan imtësisht ngjarjet e Ditës së Kijametit, që nuk ndodh me asnjë Libër të mëparshëm, edhe pse çdo Pejgamber që ka dërguar All-llahu xhel-le shanuhu e ka sihariqar popullin e vet me lajme të gëzuara për këtë Ditë dhe ua ka tërhequr vërejtjen për mynxyrat e saj. Prandaj, çdonjëri që mohon këtë a dyshon në të konsiderohet si jobesimtar. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“All-llahu është Një, i Vetëm - i Pashoq. Ai me të vërtetë do t’ju tubojë në Ditën e Kiametit, Për këtë nuk ka dyshim fare! E kush është në fjalë më i drejtë se All-llahu?” (En-Nisa’: 87)

“Mirësia nuk është kthimi i fytyrës suaj nga lindja dhe perëndimi, por mirësia është kur (njeriu) beson All-llahun, Ditën e Kiametit...” (El-Bekare: 177)

“... E ai që nuk beson All-llahun, engjëjt e Tij, Librat e Tij, Pejgamberët e Tij dhe Ditën e Kiametit, ai, me të vërtetë, ka humbur larg prej udhës së drejtë.” (En-Nisa’: 136)

Kur'ani na informon se Nuhu alejhisselam i ka thënë popullit të vet:

“All-llahu ju ka krijuar nga toka (dheu) ashtu si bimët, pastaj ju kthen në të dhe prej saj sërish do t’ju nxjerrë.” (Nuh: 17-18)

E Ibrahim i a. s. thotë: ***“Dhe i Cili, shpresoj, se do të m’i falë gabimet e mia në Ditën e Kiametit!”*** (Esh-Shu’ara’: 82)

E Musai alejhisselam ka thënë: ***“Çasti i ringjalljes do të arrijë me siguri - dhe Unë pothuaj e mbaj të fshehtë atë - kur secili sipas angazhimit të vet i shpërblyer apo i ndëshkuar do të jetë. Andaj, le të të mos shmangë ty assesi nga besimi në të ai që nuk i beson kësaj dhe që jepet pas epsheve të tij, e të humbasësh”*** (Ta Ha: 15-16)

All-llahu xhel-le shanuhu në shumë vende të Kur’anit i ka urdhëruar Pejgamberit të Vet, Muhammedit alejhisselam, që të përбетohet me Të për njëmendësinë e ringjalljes pas vdekjes:

“Mohuesit kujtojnë se kursesit nuk do të ringjallen. Thuaj: “Po, pasha Zotin tim, pa tjetër do të ringjalleni dhe pastaj do të informoheni se ç’ keni punuar!” E kjo për All-llahun është lehtë!” (Et-Tegabun: 7)

Ata që mohojnë ringjalljen i përgënjeshtrojnë të gjithë Pejgamberët, për sinqeritetin e të cilëve dhe për tërë atë që kanë thënë ekzistojnë argumente të pakontestueshme racionale dhe shqisore. Prandaj, të konsiderohet i rrejshëm cilido lajm që kanë sjellë ata, do të thotë mospërfillje globale e arsyes e cila ka nxjerrë konkluzion për sinqeritetin e tyre dhe përgënjeshttrim i vetë asaj (arsyes), që gjithsesi paraqet kokëfortësi pa kurrfarë kuptimi.

Mohuesit e ringjalljes nuk kanë kurrfarë argumenti për mohimin e tyre, ngase kjo është çështje e gajbit (të padukshmës), të cilin nuk e di askush përveç All-llahut xhel-le shanuhu. Dhe, rregull i përgjithshëm i gjërave që i përkasin gajbit është se askush nuk është në gjendje që t’i argumentojë a t’i mohojë këto, përveçse në një mënyrë të vetme - me lajmërimin e All-llahut xhel-le shanuhu përkritazi me të. E, ai i cili zotëron argumente të pakontestueshme se ka pranuar Shpalljen nga All-llahu xhel-le shanuhu, ai gjithsesi është tërësisht i sinqertë për atë që transmeton për ndonjë gjë të gajbit.¹²⁶ Ky sinqeritet është vërtetuar vetëm te Pejgamberët fisnikë. Këta janë ata të cilët All-llahu xh. sh. i ka përkrahur dhe i ka forcuar me mu’xhize dhe

---

¹²⁶ Ky rregull është një nga bazat e të vërtetave mendore, ngase ne automatikisht e dimë se askush nuk ka mundësi të pohojë a të mohojë ekzistimin e diçkaje në vend të caktuar, vetëm nëse e sheh vetë ose për këtë e informon dikush që e ka parë, me kusht që ekzistimin e saj nuk e kundërshton arsyeja dhe vetvetiu nuk është e pamundshme. Sikur dikush nga njerëzit e thjeshtë të pohonte apo të mohonte, për shembull, ekzistimin e yllit në ndonjë vend të caktuar në qiell, e që për këtë të mos jetë i informuar nga askush, ne me siguri do të thoshim se ky njeri gënjen. Gjithashtu, për çdo person që do të pohonte se nuk ekziston bota e ardhshme, do të thoshim se gënjen, madje edhe nëse askush nuk na ka informuar për ekzistimin e saj, e sidomos pasi për këtë na kanë informuar ata, gënjeshtër e të cilëve është e pamundur - Pejgamberët dhe Lajmëtarët e All-llahut xhel-le shanuhu. Të gjithë njerëzit, nga pikëpamja e botës së gajbit, janë injorantë në raport me ta dhe i vetmi që di për të dhe e sheh atë është All-llahu xhel-le shanuhu, prandaj, lidhur me këtë çështje, ne pasojmë vetëm ata të cilët i ka mësuar All-llahu xhel-le shanuhu, e këta janë Pejgamberët e tij fisnikë.

u ka zbuluar diçka nga bota e gajbit, e tanimë kemi thënë se të gjithë ata kanë folur për botën e ardhshme.

Mirëpo, ata që e mohojnë ringjalljen theksojnë disa dyshime për ekzistimin e botës së ardhshme, duke thënë, për shembull, se është larg mendjes dhe i pamundur kthimi i sërishëm në jetë pasi të jenë bërë një herë hi e pluhur. Ata patën thënë atë që All-llahu xhel-le shanuhu thotë për ta: **“Vallë, a pasi të vdesim e të bëhemi dhe (do të ringjallemi)? Ai kthim është larg (mendjes e mundësisë)!”** (Kaf: 3)

“E, ata thonë: “Ekziston vetëm jeta jonë në këtë botë, vdesim dhe jetojmë, e vetëm koha na shkatërron. Ata për këtë nuk kanë kurrfarë dijenie, ata vetëm parafytyrojnë ashtu.” (El-Xhathije: 24)

Pra, të gjitha dyshimet e tyre mbështeten në konstatimin se ringjallja është e largët, e pamundshme dhe e çuditshme.

All-llahu xhel-le shanuhu është përgjigjur në këto dyshime dhe në shumë vende të Kur’anit e ka sqaruar pathemelësinë e tyre. U ka sqaruar se arsyeja nuk e mohon besimin në ringjallje, porse e pranon atë dhe se ringjallja nuk është në kundërshtim me atë që është e zakonshme, por ajo posedon shembujt e vet në jetën e kësaj bote dhe për këtë dëshmojnë shumë dukuri natyrore, të cilat gjithashtu janë vepra të All-llahut xhel-le shanuhu.

1 - All-llahu xhel-le shanuhu thotë: **“Ata thonë: “Vallë, kur të bëhemi eshtra dhe pluhur, a do të ringjallemi në krijesa të reja?” Thuaj: “Po, edhe sikur të jeni gurë ose hekur, ose çfarëdo krijese qoftë për të cilën mendoni se nuk mund të ringjallet.”** Ata do të thonë: **“Kush do të na rikthejë ne në jetë?”** Thuaj: **“Ai që ju ka krijuar herën e parë.”** E ata do të tundin kokat e tyre nga ti (duke të përqeshur) e do të thonë: **“Kur është ajo (ringjallja)?”** Ti thuaj: **“Ndoshta së shpejti!”** Atë ditë kur do t’ju thërrasë Ai, e do t’i përgjigjeni duke iu falënderuar Atij dhe do të mendoni se në këtë jetë nuk keni qëndruar veçse pak kohë”. (El-Isra’: 49-52)

Shikoji vetëm dyshimet dhe pyetjet që bëjnë mohuesit e ringjalljes në të gjitha kohët, e do të shohësh se ato sillen rreth asaj që ata e konsiderojnë si të pamundshme (nga All-llahu xhel-le shanuhu) se hiri dhe pluhuri, në çka do të shndërrohen trupat e

njerëzve, do të shndërrohen në krijesa të reja që do të ecin dhe do të ndiejnë. Ata mendojnë se kjo është përtej fuqisë së All-llahut xhel-le shanuhu dhe konsiderojnë se kjo është e largët, ngase nuk dinë se kur do të ndodhë kjo.

Siç po e sheh, të gjitha dyshimet e tyre rrjedhin nga mosnjohja e realitetit të jetës dhe vdekjes, nga mosnjohja e fuqisë së All-llahut xhel-le shanuhu dhe nga mospërfillja e argumentit të qartë të kësaj fuqie absolute, që mund të krijojë nga hiçi. E, do të mjaftonte të jenë të arsyeshëm, t'u përkujtohet fuqia e All-llahut kur i krijoi herën e parë, pasi ishin hiç, e të bëhen të sigurt në vërtetësinë e Sunduesit kur i informon ata për ringjalljen e sërishme, për dhënien e llogarisë, për shpërblimin dhe ndëshkimin. Pra, çështja është e thjeshtë e përgjigjja shembullore, e njëkohësisht e thjeshtë dhe bindëse. Sepse, njeriu e di se është krijuar edhe pse nuk ka ekzistuar më parë. Pra, duhet të ekzistojë krijuesi i cili e ka krijuar, kur ai nuk ka ekzistuar më parë. Pastaj, me vdekjen e tij, është shndërruar nga një gjendje në tjetër dhe duhet të ekzistojë faktori i këtij ndërrimi. Gjithsesi, ky nuk mund të jetë askush tjetër përveç All-llahut xhel-le shanuhu, i Cili e ka krijuar herën e parë, ngase, sikur ta kishte bërë këtë dikush tjetër, atëherë ai do të ishte në gjendje që edhe ta shpëtojë nga vdekja. Prandaj, çdo polemizim rreth asaj se a mundet Krijuesi, Dhuruesi i jetës dhe i vdekjes, - kur thotë se do ta ringjallë njeriun edhe për të dytën herë dhe do t'ia kthejë pamjen dhe figurën e tij - ta bëjë këtë me të vërtetë, është vetëm inatosje dhe kryelartësi.

All-llahu xhel-le shanuhu thotë: ***“Thuaju (atyre): “All-llahu ju ngjall (ju jep jetën), pastaj ju vdes, e mandej do t’ju tubojë në Ditë e Kiametit; në këtë nuk ka kurrfarë dyshimi, por (këtë) shumica e njerëzve nuk dinë.” (El-Xhathije: 26)***

2 - All-llahu xhel-le shanuhu thotë: ***“Dhe ai na sjell shembull, e harron krijimin e vet. (thotë) “Kush do t’i ngjallë eshtrat duke qenë ato të kalbura (shkapërderdhura)?” Thuaj: “Do t’i ngjallë Ai që i krijoi herën e parë; Ai i di të gjitha ato që i ka krijuar, (Ai) i Cili e bëri për ju - prej drurit të njomë - zjarrin dhe ju prej tij ndezni. Vallë, a nuk është i fuqishëm Ai që krijoi qiejt dhe Tokën të krijojë qenie të ngjashme (të ringjallë pas vdekjes)? Po, me të vërtetë, Ai është Krijues i çdo gjëje dhe Ai është i Gjithëdijshëm.” (Ja Sin: 78-81)***

Komentuesi i Tahaviut, duke i komentuar këto ajete, thotë: “Sikur dikush ndër më të njohurit, me oratori më të madhe dhe me shkathtësi hulumtimi do të bënte përpjekje që të vijë me argument më të mirë se ky, apo të ngjashëm me të, sipas fjalëve që do t’i përngjanin këtyre fjalëve, sipas koncizionit dhe qartësisë së argumentimit, nuk do të ishte në gjendje ta bënte këtë. All-llahu xhel-le shanuhu e fillon këtë argumentim me pyetjen të cilën e parashtron jobesimtari dhe kërkon përgjigje duke harruar se si është krijuar. Fjalët e All-llahut xhel-le shanuhu përmbajnë përgjigje dhe argument të mjaftueshëm, saqë nuk ka vend më për dyshim. E kur All-llahu xhel-le shanuhu ka dashur ta vërtetojë argumentin dhe ta arsyetojë edhe më, atëherë ka thënë: **“Thuj: “Do t’i ngjallë Ai që i krijoi herën e parë”**, duke marrë krijimin nga hiçi si argument të fuqisë për rikthimin në gjendjen e përparshme. Pra, duke argumentuar krijimin e parë me mundësinë e krijimit të sërishëm, ngase çdo njeri i arsyeshëm e di se ai i cili ka mundur të krijojë diçka për herë të parë, ai mund të krijojë edhe për herë të dytë, e nëse nuk është në gjendje të krijojë për herë të dytë, atëherë as që do të jetë në gjendje të krijojë për herë të parë. E pasi që akti i krijimit kërkon fuqinë e krijuesit për krijimin e krijesave dhe njohjen e të gjitha pjesëve të krijesave të veta, All-llahu xhel-le shanuhu vazhdon: **“dhe Ai është i Gjithëdijshëm”**. Ai i di të gjitha detajet lidhur me krijimin e parë, pjesët e materies dhe të formës. Njësoj është edhe me krijimin e dytë. E, nëse Sunduesi posedon dituri të përsosur dhe të plotë, atëherë si të mos jetë në gjendje t’i ngjallë eshtrat e kalbura!? Pastaj këtë e konfirmim me argument të pakundërshtueshëm dhe të qartë, i cili në vete përmban përgjigjen e pyetjes së jobesimtarit tjetër, i cili thotë: “Kur eshtrat shndërrohen në pluhur, atëherë ato bëhen të thata dhe me natyrë të ngurtë, ndërsa është e njohur se mbartësi i jetës duhet të jetë me natyrë të ngrohtë dhe të lagësht (të njomë).” E All-llahu xhel-le shanuhu thotë: **“(Ai) i Cili e bëri për ju - prej drurit të njomë - zjarrin dhe ju prej tij ndezni.”** All-llahu xhel-le shanuhu na informon për nxjerrjen e kësaj substance (zjarrin) jashtëzakonisht të nxehtë (të thatë) nga drunjtë e njomë, i cili është plot lagështirë dhe i ftohtë. Prandaj, Ai i Cili prej diçkaje nxjerr diçka tërësisht të kundërtë dhe të Cilit i nënshtrohen të gjitha krijesat dhe pjesët përbërëse

të tyre, gjë që nuk paraqet kurrfarë vështirësie për Të, atëherë Ai është në gjendje që me të vërtetë të bëjë atë që mohojnë jobesimtarët. Çdo njeri i arsyeshëm është i vetëdijshëm se ai që është në gjendje të bëjë diçka të madhe dhe të komplikuar, gjithsesi është në gjendje të bëjë diçka më të thjeshtë dhe më të lehtë. Ai i cili është në gjendje ta mbajë peshën njëtonshe, ai gjithsesi e ka shumë më lehtë ta mbajë një barrë më të lehtë. All-llahu xhel-le shanuhu thotë: **“Vallë, a nuk është i fuqishëm Ai që krijoi qiejt dhe Tokën - të krijojë qenie të ngjashme (të ringjallë pas vdekjes)?”** Pra, Ai i Cili i ka krijuar qiejt dhe Tokën, madhësinë e tyre, rolin e tyre dhe mënyrën mrekulluese të funksionimit të tyre, Ai gjithsesi e ka shumë më lehtë t'i ngjallë eshtrat e shndërruara në pluhur dhe t'i rikthejë në gjendjen e tyre të mëparshme.¹²⁷¹²⁷

3 - All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“O njerëz, nëse ju dyshoni në ringjalljen (pas vdekjes), dini se Ne ju kemi krijuar ju prej dheut (Ademin), pastaj prej pikës së farës (spermës), pastaj prej droçkave të gjakut, pastaj prej (copëzës) mishit (embrionit) me pjesë (gjymtyrë) të dukshme e të padukshme, për t'ju treguar juve (fuqinë Tonë). Dhe Ne, e mbajmë në mitër atë që duam deri në kohën e caktuar. Pastaj ju nxjerrim ju si fëmijë; e pas kësaj, do të arrini ju (fuqinë) më të madhe. disa nga ju vdesin e disa ngelin deri në kufirin më të ulët të jetës, që të mos dijë asgjë nga ajo që ka ditur më parë. Dhe, ti, e sheh tokën e thatë, e kur Ne lëshojmë ujin (të reshurat) në të, ajo lëkundet dhe gufon, dhe mbijnë (rriten) gjithfarë lloj bimësh të mrekullueshme, meqë All-llahu ekziston, dhe Ai është i fuqishëm për t'i ngjallur të vdekurit, dhe Ai është i Plotfuqishëm për çdo gjë, dhe, ngase, me të vërtetë Dita e Kiameti do të vijë. Për të s'ka dyshim dhe që, në të vërtetë, All-llahu do t'i ringjallë ata që janë në varre (të vdekurit).” (El-Haxh: 5-7)

¹²⁷ Sherhul 'akidetit-Tahavijje, f. 460-461.

Kundroji mirë këto ajete të madhërishme nga surja Haxh. Në to do të gjesh argumentet për ringjalljen pas vdekjes dhe shenjat e qarta për fuqinë e All-llahut që t'i ngjallë të vdekurit. Këto argumente zhdukin nga zemrat çdo dyshim për këto çështje, duke larguar çdo çuditje, dhe i rrëzojnë të gjitha dyshimet e jobesimtarëve:

a) - Para së gjithash ato përmbajnë argumentin e krijimit të të gjitha krijesave, ndërsa njerëzit janë krijuar nga dheu, ku nuk ekzistojnë kurrfarë shenjash jete. Për këtë argument tanimë kemi folur.

b) - Me anë të këtyre ajeteve shprehet një aspekt i fuqisë së All-llahut xhel-le shanuhu nëpërmjet krijimit të njeriut dhe kalimit të tij nga një fazë në fazën tjetër, e cila ndryshon tërësisht nga ajo e para, e kështu me radhë. Me të vërtetë, Ai që e ka kaluar nga faza e një pike të farës në fazën e droçkave të gjakut, pastaj në fazën e një copëze mishi, pastaj ia ka formuar të dëgjuarit dhe të parët, pastaj i ka vënë shqisa, i ka dhënë fuqi, eshtra, nerva, e të tjera. Ai pastaj e ka përsosur qenien e tij në mënyrën më të mirë dhe e ka nxjerrë në këtë formë dhe pamje, që paraqet formën dhe pamjen më të bukur. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Me të vërtetë, Ne e kemi krijuar njeriun në formën (harmoninë) më të bukur.” (Et-Tin: 4)

A thua vallë, Ai i Cili i ka bërë të gjitha këto, nuk është në gjendje ta ringjallë njeriun dhe t'ia kthejë jetën? E kjo nuk paraqet asgjë tjetër veçse kalim prej një faze në fazë tjetër, e këtë e vëren edhe fanatiku në vetvete dhe te çdo njeri tjetër në këtë botë.

Profesor Sejjid Kutbi - rahimehull-llahu - pas komentimit të ajeteve të cekura, na ka tërhequr vërejtjen për një porosi shumë të rëndësishme të tyre: “...dhe se këto faza, nëpër të cilat kalon embrioni, e pastaj fëmija, pasi ta ketë parë dritën, na mësojnë se ky vullnet që drejton këtë do ta shpie njeriun gjersa ky ta arrijë përsosmërinë e plotë në shtëpinë e përsosmërisë, e duke qenë se njeriu nuk mund të arrijë përsosmërinë gjatë jetesës në këtë botë, sepse ai ngec në të, e pastaj kthehet (...në mënyrë që së shpejti të harroni atë që dini), është nevoja për botën e ardhshme, ku do të përkryhet personaliteti i njeriut.”

Këto etapa, nëpër të cilat kalon njeriu, provojnë në dy mënyra ringjalljen pas vdekjes. Ato provojnë ringjalljen nga aspekti i faktit se ai i cili ka qenë në gjendje të krijojë nga hiçi, gjithsesi është në gjendje përsëri ta rikthejë në jetë. Dhe provojnë ringjalljen me atë që “vullneti sundues” do ta përsosë zhvillimin e njeriut në botën e ardhshme.

Pra, shohim se si takohen ligjet e krijimit me ligjet e kthimit të sërishëm, ligjet e jetës me ligjet e ringjalljes dhe ligjet e llogarisë me ligjet e ndëshkimit ose të shpërblimit. E tërë kjo dëshmon për ekzistimin e Krijuesit udhëheqës, në përhershmërinë e të Cilit nuk ka kurrfarë dyshimesh.”¹²⁸ Përmes kuvendimit për fazat e njeriut dhe krijimin e tij nga pika e farës dhe droçkave të gjakut, shënojmë edhe një vërejtje, me të cilën dëshirohet t’u tërhiqet vëmendja atyre të cilët me kokëfortësi refuzojnë të besojnë në ringjallje, se ajo pasqyrohet në vetveten e tyre dhe te çdo njeri, ngase ai, para se të bëhet vërtet krijesë, ka qenë vetëm një pikë lëngu pa kurrfarë vlere, pastaj droçkë gjaku, pastaj mish i paformësuar. Të gjitha këto janë faza të ulëta, në të cilat njeriu është pothuajse tërësisht i vdekur. Mirëpo, pas kësaj All-llahu xhel-le shanuhu ia jep jetën, e formëson dhe e pajis me nevojat elementare për jetë, derisa, në fund, rritet në njeri të kompletuar, që mendon, ndien, bën polemizime dhe diskutime. A nuk i ngjan kjo vepër e All-llahut xhel-le shanuhu ngjalljes së të vdekurve, të cilën nuk e besojnë mohuesit e ringjalljes? Prandaj All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“A s’ka qenë njeriu së pari pikë fare (sperme) që hidhet lehtë, pastaj u bë gjak i droçkuar, nga i cili Ai (All-llahu) e ka krijuar dhe e ka formuar të plotë, dhe prej tij i bëri çiftet: mashkullin e femrën, e, vallë, Ai Krijues, a nuk ka fuqi edhe t’i ngjallë të vdekurit?” (Kijame: 37-40)

c) - Në ajetet e cituara gjendet edhe një argument për fuqinë e All-llahut xhel-le shanuhu që t’i ngjallë të vdekurit. Në tokë të thatë, në të cilën nuk sheh asnjë gjurmë të jetës dhe nuk mbin asgjë, pasi All-llahu xhel-le shanuhu lëshon shiun mbi të, paraqitet jeta, mbijnë bimë lloj-lloj ngjyrash, shijesh, aromash

---

¹²⁸ Fi Dhilali Kur’anil Kerim, 5: 583.

dhe për qëllime të ndryshme. Lidhur me këtë All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“E, s’ka dyshim se Ai që e ngjall atë, do t’i ngjallë edhe të vdekurit, sepse Ai është i Plotfuqishëm për çdo gjë.” (Fussilet: 39)

E kanë pyetur Pejgamberin alejhis-selam “Si do t’i ngjallë All-llahu xhel-le shanuhu të vdekurit? Dhe kush është argument për këtë në krijesat e tij? Pejgamberi alejhis-selam është përgjigjur: “A nuk ke kaluar ndonjëherë pranë luginës që ka pësuar nga thatësira?” Tha: “Po.” “E pastaj një herë tjetër ke kaluar pranë saj dhe e ke parë se ajo është plot gjelbërim?” Tha: “Po, e kam parë.” “Kështu All-llahu do t’i ngjallë të vdekurit dhe kjo është shenjë e Tij në mesin e krijesave të Tij.”¹²⁹

4 - All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Mos vallë, keni menduar se Ne ju krijuam kot dhe se nuk do ktheheni te Ne?” (El-Mu’minun: 115)

“Vallë, a mendon njeriu se do të lihet në vullnet të vet (pa përgjegjësi)?” (El-Kijame: 36)

Këto dy ajete, dhe të tjerat të ngjashme me këto, vërtetojnë se besimi në ringjallje, në llogari dhe në ndëshkim a shpërblim, është pjesë e përbërëse e besimit në cilësitë e përsosmërisë dhe në emrat e bukur të All-llahut xhel-le shanuhu. Kjo bazë është e lidhur ngusht me bazën e parë të emrave, prandaj ai që e mohon këtë bazë, ai nuk e beson All-llahun xhel-le shanuhu, ngase kjo në mënyrë të pashmangshme shpie në mohimin e urtësisë së All-llahut xhel-le shanuhu, të drejtësisë së Tij në krijim dhe shpie nga mohimi i cilësive të Tij.

Gjithashtu, nga mohimi i ringjalljes rezulton edhe nënçmimi i vetë njeriut, sepse ai konsideron se është krijuar më kot, e jo nga urtësia e madhe, se ekzistenca e tij është e kufizuar vetëm me jetën e shkurtër të kësaj bote, e cila është përplot me vështirësi, mynxyra, fatkeqësi, padrejtësi, krime dhe mëkate. Konsideron se ai është i lënë vullnetit të vet dhe se dhunuesi nuk do të jetë i ndëshkuar për krimet e tij, as i drejti nuk do të

¹²⁹ Transmetojnë Ahmedi, Ebu Davudi dhe Ibni Maxhe. Shih Tefsir Ibën Kethir, 2: 208; Sahihu-l-xhami’ is sagir, 1: 42)

shpërblehet për drejtësinë e tij, e as shkatërruesi nuk do të ndëshkohet për veprën e tij.

Pra, ringjallja pas vdekjes pikërisht i përgjigjet madhërisë së All-llahut *xhel-le shanuhu* dhe drejtësisë e urtësisë së Tij. Kështu konkludon arsyeja njerëzore, siç e pranon edhe natyra e paturbulluar e njeriut.¹³⁰

HOLLËSITË E BESIMIT NË BOTËN E ARDHSHME

Besimi në botën e ardhshme është nga bazat më të rëndësishme të imanit dhe ky nuk do të realizohet e as do të plotësohet përderisa nuk përfshihen edhe këto dy gjëra:

E para: Që njeriu të besojë në botën e ardhshme përgjithësisht. E ky është minimumi që duhet të realizohet në mënyrë që të zotërohet themeli i imanit.

E dyta: Që të besojë tërë atë që na ka informuar Pejgamberi i All-llahut për ndodhitë pas vdekjes. Në faqet vijuese do të shqyrtojmë gjërat më të rëndësishme për të cilat na flasin ajetet kur'anore dhe hadithet autentike.

1 - Sprovimi në varr dhe marrja në pyetje nga engjëjt

Jemi të obliguar të besojmë në tërë atë për të cilën na ka informuar Pejgamberi *alejhis-selam* lidhur me sprovimin dhe pyetjet e dy engjëjve ndaj çdo njeriu për Zotin e tij, për fenë e tij dhe për Pejgamberin e tij. Pejgamberi *alejhis-selam* na ka informuar, me anë të haditheve autentike, se njerëzit do të pyeten në varret e tyre dhe se çdonjërit prej tyre do t'i thuhet: “Kush është Zoti yt? Cila është feja jote? Kush është Pejgamberi yt?” Besimtari do të përgjigjet: “Zoti im është All-llahu, feja ime është Islami, ndërsa Muhammedi është Pejgamberi dhe Lajmëtar i im.” Ai i cili është i hutuar do të përgjigjet: “Nuk e di, i dëgjoja njerëzit se diçka shqiptonin, andaj shqiptoja edhe unë”, pastaj do të rrihet dhe mundohet.

---

¹³⁰ El-vaḥjul Muhammediij, f. 178-179; Mebadiul Islam lil Mevdudi, f. 91; El 'akaidul islamijje, f. 279-280; Sherhul 'akidetil vasitijje li Muhammed Halil Herras, f. 129-130.

Buhariu dhe Muslimi transmetojnë nga Enesi radijAll-llahu anhu, se Pejgamberi alejhis-selam ka thënë: *“Mu në këtë çast pashë tërë atë që nuk më është treguar gjer më tani, madje e pashë Xhenetin dhe Xhehenemin dhe më është shpallur se ju do të jeni të sprovuar në varret tuaja, me një sprovim që do të jetë i ngjashëm me sprovimin e Dexhalit. Çdonjëri prej jush do të pyetet: “Ç’di ti për këtë njeri?” Besimtari - mu’mini ose mukini - do të përgjigjet: “Ky është Muhammedi, i Dërguari i All-llahut. Na ka ardhur me argumentin e qartë dhe me Udhëzimin, e ne i jemi përgjigjur dhe e kemi pasuar atë. Ai është Muhammedi (tri herë)” Pastaj do t’i thuhet: “Fli i qetë, ne e kemi ditur se ti fuqimisht i ke besuar atij.” E, për sa i përket munafikut, ai do të thotë: “Nuk di, i dëgjoja njerëzit se shqiptonin diçka, andaj edhe unë shqiptoja.”¹³¹*

Buhariu dhe Muslimi transmetojnë nga Enes bin Maliku radijAll-llahu anhu, se Pejgamberi alejhis-selam ka thënë: *“Kur njeriu vendoset në varr e largohen të pranishmët - e ai i dëgjon mirë rropatjet e këpucëve të tyre - do t’i vijnë dy engjëj e do ta vendosin ulur, e pastaj do ta pyesin: “Çka mendon ti për këtë njeri?” Për sa i përket besimtarit, ai do të thotë: “Dëshmoj se ai është robi i All-llahut dhe i Dërguari i Tij.” Pastaj do t’i thuhet: “Shikoje vendin tënd në zjarr, të cilin All-llahu xhel-le shanuhu ta ka zëvendësuar me një vend në Xhenet.” Atëherë Pejgamberi i All-llahut tha: “E do t’i shohë që të dyja.” Katade thotë: “Na ka thënë se varri i tij do të zgjerohet dhe do të bëhet shtatëdhjetë llëra (bërryla), do të mbushet me gjelbërim dhe do të qëndrojë kështu gjer në ringjalljen e sërishme.” E për sa i përket munafikut dhe kafirit, atij do t’i thuhet: “Ç’ke folur për këtë njeri?” Ai do të përgjigjet: “Nuk di, kam folur për të ashtu si flisnin njerëzit.” Pastaj do t’i thuhet: “As që ke ditur, as që ke folur.” Pastaj do të goditet me çekan të hekurt aq fort, saqë klithmën e tij do ta dëgjojnë të gjitha krijesat në afërsi të tij, përveç njerëzve dhe xhinëve.”¹³²*

¹³¹ Sahihu-l-Buhari me’a Fet’hul Bari, 1: 148. Ky hadith është muttefekun ‘alejhi, e këto janë fjalët e Buhariut.

¹³² Muttefekun ‘alejhi. Shih Sahih Muslim bi sherhin Nevevi, 17: 203; Sahihu-l-Buhari me’a Fet’hul Bari, 3: 184.

Buhari dhe Muslimi transmetojnë edhe nga Bera bin ‘Azibi radijAll-llahu anhu, se Pejgamberi alejhis-selam ka thënë: *“All-llahu i forcon besimtarët me fjalë të qëndrueshme.”*

Ky ajet është shpallur përkitazi me çështjen e sprovimit në varr, ku do t’i thuhet njeriut: “Kush është Zoti yt?” Ai do të përgjigjet: “Zoti im është All-llahu, e Muhammedi është Pejgamberi im.” Këto janë Fjalët e All-llahut xhel-le shanuhu: *“All-llahu i forcon besimtarët me fjalë të qëndrueshme, në këtë botë dhe në botën tjetër, kurse zullumqarët i shpie në humbje; All-llahu punon ç’të dojë.”* (Ibrahim: 27)

Ekzistojnë shumë hadithe autentike që flasin për sprovimet e varrit dhe pyetjet e engjëjve.

2 - Vuajtjet dhe kënaqësitë në varr

Jemi të obliguar të besojmë edhe në vuajtjet dhe kënaqësitë në varr, të cilat do të ndodhin pas marrjes në pyetje, e për të cilat na flet Pejgamberi alejhis-selam. Për këtë temë flasin shumë ajete dhe hadithe. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“...e ithtarët e faraonit i kaploi dënimi i vrazhdë. Ata ia nënshtroi zjarrit mëngjes e mbrëmje, e kur të arrijë Çasti (Dita e Kiametit, u thuhet engjëjve): “Shpini ithtarët e faraonit në dënimin më të rëndë!” (El-Mu’min: 45-46)

All-llahu xhel-le shanuhu i ka kërcënuar njerëzit e faraonit me dy lloj dënimesh: së pari me fjalët: *“Ata ia nënshtroi zjarrit mëngjes e mbrëmje”, e së dyti me fjalët: “e kur të arrijë Çasti (Dita e Kiametit) u thuhet engjëjve: “Shpini ithtarët e Faraonit në dënimin më të rëndë!”* Pjesës së dytë ia ka shtuar “atf”, që do të thotë se ato dënime nuk janë të llojit të njëjtë. Nëse lloji i dytë i dënimit fillon pas Ditës së Kiametit (siç kuptohet nga ajeti), atëherë është e qartë se lloji i parë fillon pas vdekjes së tyre e gjer në ringjallje, që është gjithsesi vuajtje e varrit. All-llahu xhel-le shanuhu tërheq vërejtjen në vuajtjet e varrit edhe me këto fjalë: *“... E, sikur t’i shihje mizorët kur janë në agoni të vdekjes, e*

*engjëjt zgjasin duart (për t'ua marrë shpirtin, duke thënë): “Shpëtoni pra vetveten (nëse mundeni)!”
“Sot ju do të ndëshkoheni me dënim të turpshëm për shkak të pavërtetave që i keni thënë për All-llahun dhe që jeni krenuar (duke mos besuar) ajetet e Tij.”
(El-En'am: 93)*

Transmetohet se Ibni Abbasi radijAll-llahu anhu, duke komentuar këtë ajet, ka thënë: “Kjo ngjan gjatë vdekjes së tyre, atëherë ata do të goditen nëpër fytyrat dhe shpinat e tyre.” Ibni Haxheri thotë: “Këtë e vërteton edhe ky ajet: **“E, si do të jetë atëherë puna e tyre, kur engjëjt ua marrin shpirtin, duke i rrahur ata nëpër fytyrat dhe shpinat e tyre?”** (Muhammed: 27), e pastaj tha: “Edhe pse këtu flitet për vuajtjen para varrimit, kjo megjithatë bën pjesë në vuajtjet që do të ngjajnë deri në Ditën e Gjykimit. Por i veshet varrit, pasi shumica e këtyre vuajtjeve (para Ditës së Gjykimit), do të ndodhin në të.”¹³³

Për sa u përket haditheve që flasin për vuajtjet e varrit, ato janë të shumta dhe arrijnë shkallën e tevaturit. Imam Neveviu, në komentin e vet të Sahihut të Muslimit, thotë: “Dije, se pasuesit e drejtimit të Ehli Sunetit dënimin e kaburit e konsiderojnë të vërtetë, sepse për të ekzistojnë shumë argumente nga Kur’ani dhe Suneti. All-llahu xhel-le shanuhu thotë: **“Ata i nënshtroi zjarrit mëngjes e mbrëmje”**, ndërsa ekzistojnë shumë hadithe të Pejgamberit alejhis-selam që i transmetojnë shumë as’habë nga viset e ndryshme e që flasin në favor të kësaj. Gjithashtu, duke shikuar arsyeshëm, nuk është e pamundur që All-llahu xhel-le shanuhu t’ia kthejë jetën një pjese të trupit dhe ta ndëshkojë atë. E, nëse kjo nuk bie në kundërshtim me arsyen, e për këtë kemi vërtetim në argumentin shariatik, atëherë kjo duhet të pranohet dhe të besohet.”¹³⁴

Imam Muslimi në Sahihun e vet cek shumë hadithe që vërtetojnë vuajtjen në kabur dhe thotë se Pejgamberi alejhis-selam i ka dëgjuar ata të cilët vuajnë në kabur, se të vdekurit dëgjojnë rropëllimën e këpucëve të atyre që largohen nga varrezat, e të ngjashme. Në hadithe përmendet edhe fjalimi i Muhammedit

¹³³ Fet’hul Bari, 3: 180.

¹³⁴ Sherhul Nevevi ‘ala sahih Muslim, 17: 200-201.

alejhis-selam drejtuar kufomave të idhujtarëve të varrosur në varrin e përbashkët, pas Betejës së Bedrit, atëherë kur i është përgjigjur as'habëve se ata aspak nuk dëgjojnë më mirë se ata (të varrosurit). Pastaj flitet për atë se si do t'u zgjerohet varri atyre që janë të shpëtuar dhe do t'u tregohet vendi në Xhenet, ndërsa e kundërta atyre që kanë pësuar dhe gjëra të tjera, që mund të lexohen në këto hadithe.

Imam Muslimi në Sahihun e vet transmeton nga Zejd bin Thabiti, se ka thënë: “Së bashku me Pejgamberin alejhis-selam ishim në një parcelë, e cila ishte në pronësinë e Beni Nexh-xharit, kur papritmas u shqetësua mushka në të cilën kishte hipur dhe për pak sa nuk e hodhi poshtë. Kur, aty i vërejtëm disa varre (gjashtë, ose pesë, ose katër) e Pejgamberi alejhis-selam pyeti: *“Cili prej jush i njeh këta që janë varrosur këtu?”* Njëri nga të pranishmit tha: “Unë.” Pejgamberi alejhis-selam pyeti: *“Kur kanë vdekur?”* “Para Islamit”, - tha (njeriu). *“Njerëzit vërtet ndëshkohen në varre. Sikur ju të mos varroseshit, do ta lusja All-llahun xhel-te shanuhu që t’jua mundësojë t’i dëgjoni vuajtjet e varrit siç i dëgjoj unë.”* Pastaj u kthye nga ne e tha: *“Kërkoni nga All-llahu mbrojtje prej zjarrit.”* Ne të gjithë zëshëm e lutëm All-llahun që të na mbrojë nga zjarri. Pastaj tha: *“Kërkoni mbrojtje nga vuajtjet e varrit.”* Atëherë ne kërkuam mbrojtje nga vuajtjet e varrit. Pastaj tha: *“Kërkoni nga All-llahu mbrojtje prej të gjitha ngatërresave - të hapta dhe të fshehta.”* Ne atëherë kërkuam mbrojtje nga të gjitha llojet e ngatërresave - të hapta dhe të fshehta. Pastaj tha: *“Kërkoni mbrojtje nga All-llahu prej sprovimit të Dexhalit.”* Atëherë ne kërkuam mbrojtje nga Dexhali dhe sprovimi i tij.”¹³⁵

Buhariu, Muslimi dhe të tjerë transmetojnë nga Ibni Abbasi radijAll-llahu anhu, se ka thënë: “Pejgamberi alejhis-selam duke kaluar pranë dy varresh ka thënë: *“Ata janë duke u ndëshkuar, e dënimi u ka arritur për shkak të gjërave të imëta.”* Pastaj ka thënë: *“Njëri prej tyre përçonte lajme të rrejshme, me të cilat i fuste të tjerët në ngatërresë, e i dyti nuk merrte tahret (pastrim) pas kryerjes së nevojës të vogël.”*¹³⁶

¹³⁵ Sahih Muslim bi sherhin Nevevi, 17: 202.

¹³⁶ Muttefekun 'alejhi, e këto janë fjalët e Buhariut; Sahihu-l-Buhari, 3: 188.

Buhariu e Muslimi transmetojnë nga Abdull-llah bin Umeri radijAll-llahu anhu, se Pejgamberi alejhis-selam ka thënë: *“Kur dikush prej jush vdes, vendi i vet i tregohet për çdo mëngjes dhe mbrëmje. Nëse është nga banorët e Xhenetit, i tregohet vendi në Xhenet, e nëse është nga banorët e Xhehenemit, i tregohet vendi në Xhehenem. Dhe i thuhet: “Ky është vendi që të pret pas Ditës së Gjykimit.”*¹³⁷

Për sa i përket mënyrës së ndëshkimit në varr ose kënaqësisë në të dhe mënyrës së kthimit të shpirtit në trupin e mejjtit (të vdekurit), lidhur me këtë çështje nuk është e lejuar t'i shtohet asgjë asaj që është transmetuar në hadithet sahih. Komentuesi i Tahaviut thotë: “Hadithet që flasin për vuajtjet ose kënaqësitë e varrit dhe për pyetjet e engjëjve kanë arritur shkallën e tevaturit, prandaj jemi të obliguar të besojmë në këtë. E dimë se sheriatu nuk ka ardhur me asgjë që është në kundërshtim me arsyen, por mund të vijë me diçka që do të mund ta hutonte arsyen, prandaj ne nuk do të shqyrtojmë mënyrën e vuajtjeve të varrit, mënyrën e ndëshkimit a provimit, sepse arsyeja nuk është në gjendje të kuptojë këtë, ngase kjo nuk ndodh në këtë botë. Gjithashtu, kthimi i shpirtit në trup nuk është mënyrë e zakonshme në jetën e kësaj bote, por kjo ndodh në mënyrë krejtësisht tjetër, e për ne të panjohur.

Dhe dije se vuajtja e varrit është vuajtje në berzah. Çdokë që ka vdekur e që ka merituar vuajtjen e varrit, ajo do ta arrijë njësoj, u varros ai a jo, e kanë ngrënë bishat apo është djegur, a është bërë hi e është shpërndarë në ajër, a është gozhdur apo është mbytur në det - shpirtin dhe trupin e tij do ta arrijë dënimi njësoj sikur të ketë qenë varrosur. E. për sa i përket haditheve në të cilat transmetohet se i vdekuri do të vendoset ulur, se brinjë do t'i ndahen nga dhembja dhe ngjashëm me këtë, prej këtu duhet të nxirret mësimi i Pejgamberit alejhis-selam pa shtime a mungime. Prandaj fjalët e tij nuk do të komentohen me çfarë atë që nuk përmbajnë, e as që do të lihen pas dore, saqë të shpërfillet udhëzimi dhe shpjegimi i Pejgamberit alejhis-selam.¹³⁸

¹³⁷ Muttefekun ‘alejhi. Shih. Sahihu-l-Buhari me’a Fet’hul Bari, 3: 118; Sahih Muslim bi sherhin Nevevi, 17: 200.

¹³⁸ Sherhul ‘akidetit-Tahavijje, f. 451-452.

Ibni Kajjumi thotë: “Seleful ummeti (brezat e parë) dhe të parët në dituri konsiderojnë se kur njeriu vdes, do të jetë në kënaqësi ose në vuajtje dhe se kjo pasqyrohet në shpirtin e tij dhe në trupin e tij dhe se shpirti pas ndarjes së tij nga trupi edhe më tej mbetet në kënaqësi a në vuajtje dhe se ai ngandonjëherë bashkohet me trupin, i cili së bashku me të kënaqet ose vuan. E kur të vijë Dita e Gjykimit shpirtrat do t’u kthehen trupave të tyre dhe njerëzit do të ngrihen nga varret dhe do të nisen te Zoti i tyre. Ringjallja e trupit është gjë për të cilën janë në pajtueshmëri muslimanët, hebrenjtë dhe të krishterët.”¹³⁹

3 - Parashenjat e Ditës së Gjykimit

Jemi të obliguar të besojmë se Dita e Gjykimit do të vijë dhe se në këtë nuk ka aspak dyshim. Se kohën e saj nuk e di askush përveç All-llahut xhel-le shanuhu, i Cili e ka fshehur këtë nga njerëzit, madje edhe nga Pejgamberët dhe Lajmëtarët, dhe se askush nuk është në gjendje të mësojë se edhe sa kohë i ka mbetur kësaj bote.

“Të pyesin ty (o Muhammed!) kur do të ngjajë Dita e Kiametit. Thuaj: “Atë e di vetëm Zoti im. Kohën kur do të ndodhë do ta tregojë vetëm Ai. (Tmerret e Ditës së Kiametit) do të jenë të rënda për qiejt dhe Tokën, do t’u vijë krejtësisht papritmas. Të pyesin, thuajse ti di diçka për të. Thuaj: “Këtë e di vetëm All-llahu; e shumica e njerëzve nuk e kuptojnë këtë (të vërtetë).” (El-Araf: 187)

Mirëpo, ne jemi të obliguar të besojmë në parashenjat e Ditës së Gjykimit, për të cilat na flet Pejgamberi alejhisselam në hadithet sahih. Është transmetuar me besnikëri nga Resulull-llahu alejhisselam se ai i ka përmendur parashenjat e vogla të Ditës së Gjykimit, të cilat më së shpeshti flasin për prishjen e njerëzve kohëve të fundit, për çrregullimet që do të paraqiten në mesin e tyre, e disa flasin për udhëzimin e All-llahut xhel-le shanuhu dhe për rrugën e Pejgamberit alejhisselam, si dhe për parashenjat e mëdha.

---

¹³⁹ El ‘akaidul islamijje, Sejjid Sabik, f. 237.

Për sa i përket parashenjave të vogla, për këto flasin shumë hadithe, e ne do t'i përmendim vetëm disa prej tyre:

a - Buhariu dhe Muslimi transmetojnë një hadith nga Resulull-llahu alejhis-selam, ku ai thotë: *“Unë jam i Dërguar, e deri në Ditën e Gjykimit ka mbetur vetëm aq sa është largësia ndërmjet këtyre dy gishtërinjve”*, dhe e zgjati gishtin tregues dhe gishtin e mesëm.¹⁴⁰

Ky hadith është argument për pejgamberllëkun e Muhammedit alejhis-selam dhe për përfundimin e pejgamberllëkut me të, që është një nga parashenjat e ardhjes së afërt të Ditës së Gjykimit. Nga hadithi kuptohet se ndërmjet Resulull-llahut alejhis-selam dhe Ditës së Gjykimit nuk do të ketë më asnjë Pejgamber, porse ajo do të vijë menjëherë pas tij, që gjithsesi paralajmëron afërsinë e Ditës së Gjykimit.¹⁴¹

b - Në hadithin e njohur të Xhibrilit, ku ai e pyet Resulull-llahun alejhis-selam për Ditën e Gjykimit, Resulull-llahu alejhis-selam është përgjigjur: *“Kur robëresha i lind vetes zotëriun”¹⁴² dhe kur t'i shohësh barinj të dhe të varfrit të zbathur dhe të mbathur ligisht se si nxitojnë në ngritjen e ndërtesave të larta.”¹⁴³*

---

¹⁴⁰ Transmetojnë Buhariu, Muslimi dhe Tirmidhiu. Shih Sahihu-l-Buhari me'a Fet'hul Bari, 11: 293; Muhtesar Sahih Muslim, 1: 113.

¹⁴¹ El 'akaidul islamijje,

¹⁴² Ibni Haxheri, duke i komentuar këto fjalë, thotë: "Do të përhapet padëgjesa e fëmijëve ndaj prindërve të tyre, fëmija do të sillet ndaj nënës së vet sikurse zotëriu ndaj robëreshës së vet," duke e poshtëruar, duke e sharë, duke e rrahur dhe duke kërkuar prej saj shërbime të ndryshme. Prandaj ky fëmijë quhet zotëriu i nënës së vet duke i simbolizuar të gjitha këto domethënie. Ose me emrin zotëri nënkuptohet kujdestari, që sipas mendimit tim është komentimi më i drejtë. Ngase në hadith flitet për atë se kjo gjendje do të jetë e çuditshme, se shenja e afërsisë së Ditës së Gjykimit do të jetë ajo që shumë gjëra do të jenë të kthyer plotësisht mbrapshtë. Kështu fëmija që edukohet do të shndërrohet në edukator, e të pavlefshmit do të shndërrohen në të vlefshëm, që puthitet me pjesën vijuese të hadithit, ku flitet se barinj të e zbathur do të bëhen pronarë të tokës." Shih: Fet'hul Bari, 1:101.

¹⁴³ Muttefekun 'alejhi. Shih Sahihu-l-Buhari me'a Fet'hul Bari, 1: 99-100; Sahih Muslim bi sherhin Nevevi, 1: 158. Kurse për domethënien e nxitimit të barinjve të zbathur në ndërtimin e ndërtesave të larta, Kurtubi thotë: "Me këtë dëshirohet të tërhiqet vërejtje në ndryshimet tejet të mëdha që do të ndodhin, kështu që beduinët do të ngadhënjëjnë përdhunshëm në disa shtete dhe do të sundojnë padrejtësisht, pastaj do të tubojnë pasuri që do ta shpenzojnë në ndërtimin e ndërtesave të larta duke u krenuar me to, e ne jemi dëshmitar të kësaj këto ditë." Transmeton Ibni Haxheri nga Kurtubi në Fet'hul Bari, 1:101.

c - Buhariu transmeton nga Ebu Hurejre radijAll-llahu anhu, se Resulull-llahu alejhis-selam ka thënë: “Nuk do të ndodhë Dita e Gjykimit derisa të fillojnë luftën dy grupe të mëdha¹⁴⁴, ndërmyet të cilave do të bëhet luftë shumë e madhe, e të dyja do t’i takojnë së njëjtës fe. Dhe përderisa të mos paraqiten peygamberë të rrejtshëm, numri i të cilëve do të arrijë 30,¹⁴⁵ e çdonjëri prej tyre do të thotë se është i Dërguar i All-llahut. Derisa të zhduket dituria (ilmi), me vdekjen e ulemasë. Derisa të rritet numri i tërmeteëve. Derisa koha të bëhet e shkurtër dhe të kalojë shpejt.¹⁴⁶ Derisa të rritet numri i luftërave dhe i vrasjeve. Derisa në mesin tuaj të paraqitet pasuri aq e madhe, saqë njeriu do të ofrojë zekatin e vet e askush nuk do të dëshirojë ta marrë, por ai të cilit i ofrohet do të thotë: “Unë nuk kam nevojë për të.” Derisa në mesin e njerëzve të paraqitet vrapimi në ndërtimin e banesave të larta. Derisa të vijë aso kohe kur njeriu, duke kaluar pranë varrit të shokut të vet, të thotë: “Ku të kisha fat e të isha unë në vendin tënd.” Derisa Dielli të lindë nga perëndimi,¹⁴⁷ e kur të ndodhë kjo, e njerëzit ta shohin këtë, të gjithë do të besojnë, por atëherë askujt nuk do t’i shërbejë imani i tij nëse nuk ka besuar më herët ose si besimtar nuk ka bërë ndonjë vepër të mirë. Dita e Gjykimit do të ndodhë aq befasisht, saqë rroba për të cilën kanë bërë pazar dy veta do të mbetet e pablerë dhe e pambështjellur (e kthyer); njeriu do ta bartë qumështin që e ka mjelë nga deveja e vet, por nuk do të arrijë ta pijë atë. Do të arrijë aq befasisht, saqë njeriu do ta riparojë burimin, por nuk do të arrijë të pijë ujë nga ai. Do të arrijë aq befasisht, saqë njeriu

¹⁴⁴ Ibni Haxheri thotë: “Këtu mendohet për grupin e Aliut dhe grupin e Mu’aviut.” Fet’hul Bari, 12: 72.

¹⁴⁵ Njëri prej tyre është El-Esved el-’Anesi, i cili është paraqitur në San’a’ dhe Muselejme el-Kedhdhabi, i cili është paraqitur në Jemame. Se janë peygamber kanë pohuar edhe Tulejhe bin Huvejlidi dhe Sexhxhahi, por këta dy janë penduar për veprat e tyre. Ndër këta të sotmit bën pjesë edhe themeluesi i sektit kadijaniy dhe bahaij. Shih: Fet’hul Bari, 13: 73; El ‘akaidul islamijje li Sejjid Sabik, f. 246.

¹⁴⁶ Kjo do të thotë se do të ketë bërëqet nga gjithçka, madje edhe nga koha. Kështu që një vit do të jetë sikur një muaj, një muaj si një javë, një javë si një ditë, një ditë si një orë. Fet’hul Bari, 13: 13; Tejsirul vusul, 4: 91.

¹⁴⁷ Kjo është një nga parashenjat e mëdha, e të gjitha të tjerat në këtë hadith janë të vogla.

nuk do të këtë kohë ta hajë kafshatën të cilën tanimë e ka afruar te goja e vet."¹⁴⁸

d - Enes b. Maliku radijAll-llahu anhu transmeton, se Resulull-llahu alejhis-selam ka thënë: *"Prej parashenjave të Ditës së Gjykimit është edhe se do të zhduket dituria e do të paraqitet mosdija, zinallëku (prostitucioni), alkooli, do të rritet numri i grave e do të zvogëlohet numri i meshkujve, kështu që mes pesëdhjetë grash do të jetë vetëm një mashkull."*

e - Ebu Hurejre radijAll-llahu anhu transmeton: "Një njeri i ka thënë Resulull-llahu alejhis-selam: "Kur do të ndodhë Dita e Gjykimit?" Resulull-llahu alejhis-selam u përgjigj: *"Kur të zhduket besimi ndërmjet njerëzve, prite Ditën e Gjykimit."* Njeriu përsëri pyeti: "Si do të zhduket besimi ndërmjet njerëzve?"

*"Kur funksionet me përgjegjësi të madhe i besohen atyre që nuk e meritojnë, prite Ditën e Gjykimit."*¹⁴⁹

f - Ebu Hurejra radijAll-llahu anhu gjithashtu transmeton se Resulull-llahu alejhis-selam ka thënë: *"Nuk do të ndodhë Dita e Gjykimit derisa muslimanët të fillojnë luftën kundër hebrenjve, kur muslimanët do t'i mbysin aq shumë, sa që hebrenjtë do të fshihen pas drunjsh dhe gurësh, por çdo dru dhe çdo gur do të flasë: "O muslim, o rob i Zotit, ja tek është një hebre, është fshehur pas meje, eja e mbyte atë", përveç drurit Gardak, sepse ai është dru hebre."*¹⁵⁰

Ekzistojnë edhe shumë hadithe të cilat na flasin për parashenja të tjera të Ditës së Gjykimit, e që mund të kërkohen në koleksionet autentike të haditheve.¹⁵¹

E, për sa i përket parashenjave të mëdha, në hadithet autentike përmenden dhjetë, siç është hadithi i Hudhejfe b. Usejd el Gaffarit, ku thuhet: "Resulull-llahu alejhis-selam na hasi duke i përsëritur disa ligjerata, e pyeti: *"Çka mësoni kështu?"* "Ligjeratë për Ditën e Gjykimit" - thamë ne. Ai tha: *"Dita e*

---

¹⁴⁸ Transmeton Buhariu. Shih Sahihu-l-Buhari me'a Fet'hul Bari, 13: 70, 76.

¹⁴⁹ Sahihu-l-Buhari me'a Fet'hul Bari, 11: 279.

¹⁵⁰ Transmetojnë Buhariu dhe Muslimi, e ky është transmetim i Muslimit. Shih Sahih Muslim bi sherhin Nevevi, 18: 44.

¹⁵¹ Këto hadithe do t'i gjejmë tek Buhariu dhe Muslimi, në kaptinën "për çrregullimet dhe parashenjat e Ditës së Gjykimit", në kaptinën "er rikak" dhe në vende të tjera.

Gjykimit nuk do të vijë derisa para tij t'i shihni dhjetë parashenja”, e pastaj përmendi Duhanin, Dexhalin, lindjen e Diellit nga perëndimi, zbritjen e Isait alejhis-selam, birit të Merjemes, Je’xhuxhët dhe Me’xhuxhët, tri depresione të mëdha të tokës: në lindje, në perëndim dhe në Gadishullin Arabik, e i fundit prej tyre do të jetë zjarri, i cili do të paraqitet në Jemen dhe do t’i përzërë njerëzit në vendin e llogarisë.”¹⁵²

Në faqet vijuese do t’i sqarojmë parashenjat më të rëndësishme me radhë, ashtu siç i kanë përmendur komentuesit e haditheve.

a - Lindja e Diellit nga perëndimi

Kjo parashenjë është fillimi i ndërrimit që do të bëjë All-llahu xhel-le shanuhu në sistemin e gjithësisë së kësaj bote, kështu që do të paraqiten gjërat që për njerëzit do të jenë tërësisht të jashtëzakonshme e që do të jenë argument i qartë për fillimin e Ditës së Kiametit, në ku do të ndodhë ndërrimi total në sistemin e gjithësisë. Për këtë ndërrim All-llahu xhel-le shanuhu na flet në shumë sure të Kur’anit Madhështor. Fillimi i këtij ndërrimi, siç përmendet në shumë hadithe, do të jetë lindja e diellit nga perëndimi, që është tërësisht në kundërshtim me ligjet ekzistuese. Por, Ai që ka qenë në gjendje të bëjë që Dielli të lindë nga lindja, Ai është në gjendje ta ndërrojë këtë e Dielli të lindë nga perëndimi, sepse Ai e ka krijuar dhe e mirëmban atë.

Në disa hadithe autentike thuhet se kjo do të jetë parashenja e parë e madhe që do të paraqitet.¹⁵³ Abdull-llah bin

---

¹⁵² Shih Sahih Muslim bi sherhin Nevevi, 18: 27.

¹⁵³ Për radhën e paraqitjes së parashenjave të mëdha, Ibni Haxheri thotë: “Prej të gjitha haditheve bashkarisht mund të konkludohet se parashenja e parë e madhe që do të paraqitet është Dexhxhali, me të cilin do të paralajmërohet ndërrimi tejet i madh në shumë gjëra në tërë botën. E kjo do të përfundojë me vdekjen e Isait alejhis-selam, të birit të Merjemes. Kurse lindja e Diellit nga perëndimi është e para nga parashenjat e mëdha me të cilën do të shënohet fillimi i këtij ndërrimi në Gjithësi e do të përfundojë me ndodhjen e Ditës së Kiametit. Për sa i përket daljes së kafshës (Ed-Dabbe) nga toka, me siguri se kjo do të ndodhë në të njëjtën ditë kur Dielli lind nga perëndimi. E shkak i kësaj është se me lindjen e Diellit nga perëndimi do të mbyllën dyert e pendesës, e nga toka do të dalë një kafshë e cila do t’i shënojë besimtarët dhe t’i ndajë ata nga jobesimtarët, si plotësim i aktit të mbylljes së dyerve të pendesës. Parashenja e parë, e cila me të vërtetë do ta shënojë çastin e fillimit të Ditës së Gjykimit është zjarri që do t’i ndjekë njerëzit nga lindja në perëndim.” (Fet’hul Bari, 1: 296-297) Nga fjalët e Ibni Haxherit konkludojmë se këtu kemi të

Amër bin Asi radijAll-llahu anhu transmeton se Resulull-llahu alejhis-selam ka thënë: *“Parashenjat e para që do të paraqiten janë lindja e Diellit nga perëndimi dhe dalja e kafshës nga toka në mëngjesin e ditës së njëjtë dhe cilado prej tyre që paraqitet e para, e dyta pason menjëherë pas saj.”*¹⁵⁴

Në hadithin e përmendur më parë, të cilin e transmeton Ebu Hurejre radijAll-llahu anhu, thuhet se pas paraqitjes së kësaj parashenje të gjithë njerëzit do të besojnë, por atëherë nga imani nuk do të kenë dobi ata që nuk kanë besuar më parë, siç thotë All-llahu xhel-le shanuhu:

“Atë ditë kur të vijë parashenjat nga Zoti, atëherë askush nuk do të ketë dobi prej asaj që do të besojë, nëse nuk ka besuar më parë, ose nuk ka bërë ndonjë të mirë si besimtar.” (El-En’am: 158)

Një numër i madh mufessirësh, duke komentuar këtë ajet, thonë se jobesimtarit nuk do t’i bëjë dobi imani pas lindjes së Diellit nga perëndimi, siç nuk do të vlejë as pendimi i mëkatarëve, e as veprat e mira të atyre që këto nuk i kanë bërë më parë, madje edhe nëse janë besimtarë.¹⁵⁵

b - Dalja e kafshës nga toka

Për këtë parashenjë All-llahu xhel-le shanuhu flet në Kur’an, ku thotë:

“Dhe, kur të vijë koha që ata të ndëshkohen, Ne do të bëjmë që nga toka të dalë një kafshë, e cila do t’u thotë atyre se njerëzit nuk u janë bindur argumenteve Tona.” (En-Nemël: 82)

Dalja e kafshës nga toka përmendet edhe në shumë hadithe, prej të cilave disa janë sahih (disa i kemi përmendur), por në

---

bëjmë me tri lloj parashenjash të mëdha: parashenjat me të cilat paralajmërohet fillimi i ndërrimeve të mëdha të gjendjes në Tokë, parashenjat me të cilat paralajmërohet fillimi i ndërrimeve në Gjithësi dhe parashenjat të cilat paralajmërojnë fillimin e Ditës së Kiametit. Prandaj lindja e Diellit nga perëndimi konsiderohet si parashenjë e madhe nga grupi i dytë, pas paraqitjes së të cilës do të mbyllet dyert e imanit.

¹⁵⁴ Transmetojnë Muslimi dhe Ebu Davudi. Shih Fet’hul Bari, 11: 297; Sunen Ebu Davud - kaptina për parashenjat e Ditës së Kiametit; Tejsirul vusul - kaptina për parashenjat e ndryshme; Sahih Muslim bi sherhin Nevevi, 18: 77.

¹⁵⁵ Fet’hul Bati, 11: 297.

hadithet sahih nuk transmetohet përshkrimi i kësaj kafshe, të cilën All-llahu xhel-le shanuhu do ta nxjerrë nga toka si parashenjë për ardhjen e Ditës së Kiametit. E tërë ajo që përmendet në disa libra për përshkrimin e saj është marrë nga hadithet të cilat nuk kanë arritur shkallën e autenticitetit. Mirëpo, besimtari as që lakmon që të mësojë përshkrimin e saj, sepse atij i mjafton të mbetet në tekstin e Kur'anit dhe të hadithit sahih, ku thuhet se dalja e kësaj kafshe është një nga parashenjat e Ditës së Gjykimit, kur do të përfundojë periudha e pranimit të pendesës dhe kur njerëzit do të gjykohen sipas veprave të bëra gjer në atë çast. Atëherë All-llahu xhel-le shanuhu do ta nxjerrë kafshën nga toka dhe do t'i shënojë besimtarët dhe jobesimtarët. E, nëse njerëzit nuk janë mësuar me të folurën e kafshëve, All-llahu xhel-le shanuhu, Krijuesi i Gjithëmbarshtëm, është Ai i Cili do t'ia mundësojë këtë asaj. Njerëzit do ta kuptojnë atë dhe do të dinë se ajo është një prej mrekullive të All-llahut xhel-le shanuhu, me të cilën paralajmërohet afrimi i Ditës së Kiametit, pasi para kësaj nuk kishin besuar në shenjat e All-llahut xhel-le shanuhu e as në Ditën e Gjykimit.¹⁵⁶

c - Paraqitja e Dexhshalit

Dexhshal në gjuhën arabe do të thotë rrenacak, me aftësi të madhe mashtrimi. Prandaj rrenacaku quhet dexhshal, ngase ai të vërtetën e fsheh me gënjeshtërën e vet.

Njëra nga parashenjat e mëdha të Ditës së Gjykimit është edhe paraqitja e personit të cilin All-llahu xhel-le shanuhu e ka quajtur “Dexhshal”, për shkak të gënjeshtrove dhe mashtrimeve të tij tejet të mëdha. Ai do ta konsiderojë veten zot dhe do të përpiqet t'i kthejë njerëzit nga feja e tyre me gjërat mbinatyrore të tij, të cilat do të jetë në gjendje t'i bëjë me dëshirën e All-llahut xhel-le shanuhu. Në këtë mënyrë, ai do ta mashtrojë një pjesë të njerëzve, e pastaj All-llahu xhel-le shanuhu do të lejojë që sprovimit të tij t'i vijë fundi, prandaj do të zbresë Isai alejhis-selam dhe do ta mbysë.

Në komentin e Neveviut të Sahihut të Muslimit qëndron: “Hadithet që i përmend Muslimi dhe të tjerët për Dexhshalin janë argument për pasuesit e së vërtetës për njëmendësinë e ardhjes së tij. Ai është person i caktuar, nëpërmjet të cilit All-llahu xhel-le

¹⁵⁶ Fi Dhilalil Kur'anil Kerim, 6: 308.

shanuhu do t'i sprovovë robërit e Vet. All-llahu xhel-le shanuhu do t'ia mundësojë atij gjërat të cilat nuk është në gjendje t'i bëjë askush përveç All-llahut xhel-le shanuhu, siç është ngjallja e njerëzve të vdekur, të cilët i ka mbytur po ai, kopshti i gjelbër që do ta përcjellë gjithnjë, xheneti dhe zjarri, dy lumenj, pasuria e thesarëve të kësaj bote, urdhri ndaj qiejve që të bjerë shi, e me të vërtetë ndodh kjo gjë, urdhri ndaj tokës që të mbijë, e kjo e bën këtë, e të gjitha këto do t'i bëjë me dëshirën dhe fuqinë e All-llahut xhel-le shanuhu. Pastaj All-llahu xhel-le shanuhu do t'ia bëjë të pamundshme këtë, e nuk do të jetë më në gjendje të mbysë asnjë njeri, e as të bëjë më çkadoqoftë prej asaj që bënte më parë. Pastaj këtë do ta mbysë Isai alejhis-selam, kurse All-llahu xhel-le shanuhu do t'i përforcojë besimtarët në imanin e tyre.

Ky është qëndrimi i pjesëtarëve të Ehli Sunnetit, i të gjithë muhadithëve, fakihëve dhe apologjetëve.

Havarixhët, xhemhitë dhe disa mu'etezilë e mohojnë këtë për dallim nga të tjerët, që këtë e konsiderojnë si të vërtetë, ata mendojnë se ai nuk do të mund të realizojë asgjë nga veprat mbinatyrore që përmenden, por kjo do të jetë vetëm mashtrim dhe imagjinatë e pavërtetë. Dhe konfirmojnë se, nëse kjo është e vërtetë, atëherë mu'xhizet e Pejgamberëve nuk do të ishin kompetente. Mirëpo, ky është gabim total i të dy grupeve, ngase ai nuk do të pohojë se është Pejgamber e që këto vepra mbinatyrore t'i shërbejnë për vërtetim, por ai do të pohojë se është Zoti vetë, gjë që e mohon automatikisht duke u paraqitur me figurën e tij të gjytmë dhe me paaftësinë e tij që ta largojë verbërinë e tij të qartë, si dhe me fjalën (kafir) ndërmjet syve të tij.

Për shkak të gjitha këtyre, ai nuk do të jetë në gjendje t'i mashtrojë njerëzit, përveç injorantët totalë dhe të gjorët të cilët do t'i besojnë atij në mënyrë që t'i kënaqin nevojat e veta për ushqim dhe për gjëra të tjera, ose do ta bëjnë këtë në mënyrë iluzore duke u frikësuar nga ndëshkimi i tij, ngase sprovimi i tij do të jetë shumë i rëndë, do ta hutojë arsyen dhe do ta marrë mendjen. E tërë kjo do të përcillet me lëvizjen e tij shumë të shpejtë, kështu që njerëzit e dobët nuk do të mund të shohin gjendjen e tij të vërtetë dhe gjytmësinë e tij dhe kështu do t'i besojnë atij. Për këtë shkak, të gjithë Pejgamberët ua kanë tërhequr vërejtjen njerëzve për sprovimin e tij dhe kanë

treguar sheshit mangësitë dhe argumentet e rrejshme të pohimit të tij. E, për sa i përket atyre që janë të përkrahur nga All-llahu xhel-le shanuhu, ata nuk do të mashtrohen me të e as me marifetet e tij, sepse do t'i njohin shenjat e tij të pavërtetësisë, të cilat tanimë i kemi përshkruar, duke poseduar dituri paraprake për paraqitjen e tij.”¹⁵⁷

Për Dexhxhalin flasin një numër hadithesh. Ja disa prej tyre:

- Nga Abdull-llahu bin Umeri radijAll-llahu anhu transmetohet se ka thënë: “Resulull-llahu alejhis-selam është ngritur mes njerëzve, ka falënderuar All-llahun xhel-le shanuhu në mënyrë të denjë si e meriton Ai, pastaj e ka përmendur Dexhxhalin dhe ka thënë: *“Unë jua tërheq vërejtjen për të. Nuk nuk ka pasur asnjë Pejgamber e që popullit të vet të mos ia ketë tërhequr vërejtjen në të. Por, unë do t’ju them juve diçka që asnjë Pejgamber para meje nuk i ka thënë popullit të vet: Ai është i verbër, e All-llahu nuk është i verbër.”*¹⁵⁸

- Hudhejfe bin Jemani radijAll-llahu anhu transmeton se Resulull-llahu alejhis-selam ka thënë: *“Unë di më shumë sesa vetë Dexhxhalli për atë se çka do të ketë me vete: do t’i ketë dy lumenj të cilët do të rrjedhin, njëri prej tyre në shikim të syve do të duket se ka ujë të bardhë, ndërsa tjetri zjarr të flakëruar, e nëse dikush prej jush arrin, le ta zgjedhë lumin që duket si zjarr dhe le t’i mbyllë sytë, pastaj le të përkulet dhe le të pijë ujë nga ai dhe do ta shohë se uji është i ftohtë. Një sy i Dexhxhallit do të jetë krejtësisht i mbyllur me një xhungë të vrazhdë e të mishtë, e ndërmjet syve shkruan kafir”,* që do ta lexojë çdo besimtar, analfabet a jo.”¹⁵⁹

- Nga Bevas b. Sem’ani radijAll-llahu anhu transmetohet se ka thënë: “Me një rast Resulull-llahu alejhis-selam e ka përmendur Dexhxhalin dhe e ka nënçmuar aq tepër duke folur për shenjat e dukshme të gënjeshtërisë së tij, e pastaj e ka ngritur aq tepër duke folur për madhësinë e sprovimit me të cilin do t’i sprovohë njerëzit, saqë menduam se tanimë ka ardhur në paralagjen e Medinës. Pas kësaj, kur shkuam tek Resulull-llahu alejhis-selam, ai e vërejtiti këtë te

¹⁵⁷ Sherhun Nevevi ‘ala Sahih Muslim, 18: 58-59.

¹⁵⁸ Sahihu-l-Buhari me’a Fet’hul Bari, 13: 80; Sahih Muslim bi sherhin Nevevi, 18 :59.

¹⁵⁹ Sahih Muslim bi sherhin Nevevi, 18: 91.

ne, e pyeti: “Ç’po ndodh me ju?” Ne u përgjigjëm: “O Pejgamber i All-llahut! Sot e përmende Dexhxhalin dhe aq tepër e nënçmove, e pastaj aq tepër e ngrite, saqë menduam se tanimë ka ardhur gjer te plantacionet e Medinës.” Tha: “Unë për ju frikësohem nga diçka tjetër përveç Dexhxhalit, nëse paraqitet gjersa jam unë me ju, unë do t’ju mbroj nga ai, e nëse paraqitet e unë nuk jam në mesin tuaj, atëherë çdonjëri prej jush le ta ruaje veten, e All-llahun xhel-le shanuhu e lus që të mbrojë çdo musliman. Ai është i ri, me flokë jashtëzakonisht kaçurrel, i verbër në një sy, i përngjan Uzza bin Katit. Kush e përjeton prej jush, le të këndojë fillimin e sures El-Kehf. Ai do të paraqitet ndërmjet Shamit e Irakut dhe do të fillojë t’i mbartë sprovimet e veta djathtas e majtas, prandaj, o robërit e All-llahut, mbahuni fuqishëm.” Atëherë ne thamë: “O i Dërguari i All-llahut, sa kohë do të qëndrojnë në tokë?” Ai u përgjigj: “Dyzet ditë. Një ditë si një vit, një ditë si një muaj, një ditë si një javë, e ditët e tjera do t’i jenë sikurse edhe ditët tuaja.” Ne thamë: “A do të jetë e mjaftueshme për ne që t’i falim vetëm namazet e një dite në ditën që do të jetë sa viti?” Tha: “Jo, por do t’i caktoni kohët e namazit.” Thamë: O i Dërguari i All-llahut, me çfarë shpejtësie do të ecë në tokë?” Tha: “Si shiu kur e bart era. Do të vijë te popujt edhe do t’i thërrasë që ta besojnë, e ata do t’i përgjigjen thirrjes së tij dhe do t’i besojnë, e ai do të urdhërojë qiellin, e qielli do ta lëshojë shiun, dhe do të urdhërojë tokën, e cila menjëherë do të mbijë, e bagëtia do t’u bëhet më e trashë se kurrë ndonjëherë më parë, me gjinj dhe me barqe të mëdha (nga ngopja). E pastaj do t’i vijë një populli e do t’i thërrasë që ta besojnë, e populli do ta refuzojë, e ai do t’i braktisë ata, por ata do të varfërohen, do të mbesin pa kurrgjë nga pasuria e tyre. Do të kalojë pranë gërmadhave të vjetra e do t’u thotë: “Nxirrni jashtë pasurinë tuaj!”, e pas tij do të nisen thesarët e artë si luzma bletësh. Pastaj do ta thërrasë një djalë të ri e të shëndoshë të cilin do ta godasë me shpatë e do ta presë më dysh, pastaj përsëri do ta thërrasë e ai do të ngrihet dhe do të niset nga ai me fytyrë të qeshur. Ai do të veprojë kështu derisa All-llahu ta dërgojë Isanë, të birin e Merjemës, i cili do të zbresë te minarja e bardhë nga ana lindore e Damaskut, i veshur me rroba të bardha, duke u mbajtur me duar në krahët e engjëjve. Kur e ul kokën, i pikojnë lotët, e kur e ngre, nga fytyra e tij bien gurë të çmuar si margaritarë. Asnjë jobesimtar nuk do të mund të mbetet gjallë kur do ta ndiejë erën e frymës së tij,

ndërsa fryma e tij do të shtrihet në largësi sa mund të shihet para tij. Ai do ta kërkojë Dexhxhalin gjersa ta gjejë në Babulludd (në Kuds, Palestinë), ku edhe do ta mbysë.”¹⁶⁰

Këto hadithe dhe hadithet e tjera janë argument të Ehli Sunnetit për obligueshmërinë e besimit në ardhjen e Dexhxhalit, në mënyrën që na ka shpjeguar Pejgamberi s.a.v.s, me të gjitha cilësitë dhe vetitë për të cilat na ka informuar ai, dhe se fundi i tij do të jetë ashtu siç ka thënë ai dhe se kjo është një nga parashenjat e mëdha të Ditës së Kiametit.

Nëse dikush do të thoshte: “Si do t’ia mundësojë All-llahu xhel-le shanuhu të gjitha ato vepra mbinatyrore, kur e dimë se mu’xhizet janë karakteristike vetëm për Pejgamberët?”, do të përgjigjemi me fjalët e imamit të famshëm El-Hattabit, i cili në lidhje me këtë çështje ka thënë: “Kjo është kështu vetëm për t’u sprovuar njerëzit, sepse ata në të njëjtën kohë kanë argumente të qarta, të cilat, në mënyrë të pakontestueshme, flasin se ai është rrenacak dhe se nuk është e vërtetë ajo që thotë ai, është i verbër e tij dhe fjala “kafir” i është shkruar në ballë, fjalë të cilën do ta lexojë çdo besimtar. Pra, fjalët e tij përgënjeshtrohen me vetë faktin se ai nuk do të jetë në gjendje t’i largojë shenjat e mangësisë dhe të gjymtësisë nga vetvetja, e sikur të ishte Zot, ai do të ishte në gjendje ta bënte këtë. Ndërsa, mu’xhizet e Pejgamberëve nuk vijnë në kundërshti me asgjë, kështu që ato assesi nuk mund të krahasohen me këtë.”¹⁶¹ Ndërsa Ibni Haxheri thotë: “Megjithatë, Dexhxhali mban në vete shenja të cilat janë të mjaftueshme për atë që është i arsyeshëm që të kuptojë se ai me të vërtetë është rrenacak. Sepse, ai është i përbërë nga pjesët dhe shihet se është i krijuar. Duke i pasur këto të meta të dalluara, të cilat shihen në syrin dhe në ballin e tij, kur u thotë njerëzve se ai është Zoti i tyre, gjëja më e vogël që do të konkludojë njeriu më i paditur nga njerëzit e ditur do të jetë se ai që nuk është në gjendje t’ia largojë vetes të metat, ai as që mund të jetë në gjendje që të tjerët t’i krijojë në formë të përkryer. Pra, e pakta që do të mund të thuhet, është: “O ti, që pohon se je krijuar i qiejve dhe i Tokës, së pari rregullo veten dhe largo të metat e tua, e nëse thua se Zoti

---

¹⁶⁰ Sahih Muslim bi sherhin Nevevi, 18: 63 e më tej.

¹⁶¹ Transmeton Ibni Haxheri në Fet’hul Bari, 13: 89.

nuk i bën asgjë vetes, atëherë fshije atë që është shkruar në mes të dy syve të tu!”¹⁶²

ç - Zbritja e Isait alejhis-selam

Ekzistojnë argumente në hadithe, si dhe njëzëshmëria e ulemasë, se në periudhën e fundit të kësaj bote do të zbresë Isai alejhis-selam në kohën e Dexhhalit, dhe se do ta mbysë atë, e pastaj do të sundojë sipas ligjeve të shariatit, do t’i ringjallë të gjitha ato që njerëzit i kanë lënë pas dore nga ligjet e All-llahut xhel-le shanuhu, do të qëndrojë në tokë për një kohë të caktuar nga All-llahu xhel-le shanuhu dhe do të vdesë. Ndërsa muslimanët do t’ia falin xhenazen dhe do ta varrosin. Për këtë na flasin shumë hadithe sahih, prej të cilave disa tanimë i kemi cituar. Prandaj, çdo musliman është i detyruar të besojë në zbritjen e tij dhe në atë që na flet Kur’ani në mënyrë të qartë, se atë nuk e kanë mbytur hebrenjtë, por se All-llahu xhel-le shanuhu e ka ngritur tek Ai dhe se ai nuk do të vdesë para se të zbresë në prag të Ditës së Kiametit. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Dhe për shkak të fjalëve të tyre: “Ne e kemi mbytur Mesihun - Isanë, birin e Merjemes, Pejgamberin e All-llahut”. Por, ata, as nuk e kanë mbytur as nuk e kanë gozhduar (nuk e kanë kryqëzuar në gozhda), por iu ka përngjarë atyre (një person). Ata që bënë polemikë rreth çështjes së tij, ata me siguri gjenden në dyshim për të (Isanë) Ata nuk kanë ditur kurr gjë për të, por vetëm u janë mbështetur supozimeve. Ata, në të vërtetë, nuk e kanë mbytur, por All-llahu e ka ngritur pranë Vetes (në një vend ku nuk arrijnë njerëzit). Se All-llahu është i Plotfuqishëm, i Gjithëdijshëm. Të gjithë ithtarët e Librit, para se të vdesin, do t’i besojnë Isait (që është Pejgamber e jo Zot); e, në Ditën e Kiametit, ai (Isai) do të jetë dëshmitar kundër tyre” (En-Nisa’: 157-159)

Lexo Fjalët e All-llahut xhel-le shanuhu: ***“Por, ata, as nuk e kanë mbytur as nuk e kanë gozhduar, por iu ka përngjarë atyre.”*** Ibni Kethiri komenton Fjalët e All-llahut xhel-le shanuhu: ***“Të gjithë ithtarët e Librit, para se të vdesin, do t’i besojnë***

¹⁶² Transmeton Ibni Haxheri në Fet’hul Bari, 13: 89.

Isait.”, thotë: “Ibni Xheriri thotë: “Mendimi më i drejtë prej këtyre mendimeve është ai ku thuhet se nuk do të mbetet asnjëri nga ehli kitabët pas zbritjes së Isait alejhis-selam e të mos besojë në të para se të vdesë.” Dhe nuk ka dyshim se kjo që ka thënë Ibni Xheriri është e saktë, sepse plotësisht përshtatet me kontekstin e rrëfimit kur’anor për pavërtetësinë e thënieve të hebrenjve, se e kanë mbytur Isanë alejhis-selam dhe se e kanë gozhuar, e të cilëve u kanë besuar një pjesë e të krishterëve. All-llahu xhel-le shanuhu na informon se nuk ka ndodhur kështu, por se vetëm u është dukur atyre dhe se kanë mbytur një të ri që i përngjante Isait alejhis-selam, e ata as që kanë qenë të vetëdijshëm për këtë. Pastaj All-llahu xhel-le shanuhu e ka ngritur pranë Vetes dhe ai ka mbetur gjallë e do të zbresë para ardhjes së Ditës së Kiametit, për çka na flasin hadithet të cilat kanë arritur shkallën e tevaturit. Ai do ta mbysë Dexhhalin, do ta thyejë kryqin, do ta mbysë derrin dhe do t’i lirojë njerëzit nga xhizja (ngase nuk do të ketë më jobesimtarë). Ky ajet na informon se atij do t’i besojnë të gjithë hebrenjtë dhe të krishterët dhe se askush prej tyre nuk do të mbetet pa besuar.”¹⁶³

Nga hadithet që flasin për zbritjen e Isait alejhis-selam, është edhe hadithi që e transmetojnë Buhariu dhe Muslimi, se Ebu Hurejra radijAll-llahu anhu ka thënë: “Resulull-llahu alejhis-selam ka thënë: *“Pasha All-llahun, nuk është larg koha kur mes jush do të zbresë i biri i Merjemes e të gjykojë drejtësisht, pastaj do ta thyejë kryqin,*¹⁶⁴ *do ta mbysë derrin dhe do të lirojë nga xhizja,*¹⁶⁵ *atëherë do të shumëzohet pasuria*¹⁶⁶, *kështu që askush nuk do të dëshirojë ta pranojë atë. Atëherë një sexhde do të jetë me e vlefshme*¹⁶⁷ *se çdo gjë në këtë botë.*”¹⁶⁸

¹⁶³ Tefsir bin Kethir, 1: 577.

¹⁶⁴ Me këtë nënkuptohet se ai më në fund do ta rrezojë teorinë për kryqin dhe do ta përgënjestrojë madhërimin e tij nga ana e të krishterëve. Shih Ed-Dinul kalis, 1: 92.

¹⁶⁵ Isai alejhis-selam do ta anulojë xhizjen ndaj pasuesve të ehli kitabit dhe kjo nuk do të pranohet prej tyre, por vetëm Islami. E kjo nuk do të thotë se Isai alejhis-selam do ta anulojë një dispozitë të Sheriatit, por ky hadith tregon se pranimi i xhizjes nga ehli kitabët është caktuar deri në zbritjen e Isait alejhis-selam. Shih Ed Dinul kalis, 1: 92.

¹⁶⁶ Pasuria do të shtohet për shkak të drejtësisë që do të zbatohet Isait alejhis-selam.

¹⁶⁷ Me këtë tregohet se njerëzit shumë më pak do ta lakmojnë pasurinë, për shkak të të kuptuarit të tyre se Dita e Kiametit është afër, prandaj do të dëshirojnë të bëjnë sa më shumë vepra të mira.

Ekzistojnë edhe shumë hadithe të tjera që flasin për këtë.¹⁶⁹ Kadi Ijadi thotë: “Zbritja e Isait alejhis-selam dhe mbytja e Dexhxhalit nga ana e tij është e vërtetë dhe besimi në këtë prej Ehli Sunneti është korrekt për shkak të haditheve sahih që flasin për këtë dhe se nuk ekziston asgjë, as në arsye, as në Sheriat, që e konteston këtë, prandaj edhe ne jemi të obliguar ta pranojmë këtë. Disa mu’etezilë dhe ithtarët e tyre e refuzojnë këtë, duke konsideruar se këto hadithe i kundërshton ajeti kur’anor ku thuhet se Muhammedi alejhis-selam është Pejgamberi i fundit, që e ka vërtetuar edhe vetë Resulull-llahu alejhis-selam me fjalët: *“Pas meje më nuk ka Pejgamber.”* Me të vërtetë, pajtimi i plotë i të gjithë muslimanëve se pas Pejgamberit tonë alejhis-selam nuk do të ketë më Pejgamberë dhe se sheriat i tij do të jetë në fuqi gjersa ekziston kjo botë dhe se askush nuk mund ta zhvlerësojë atë, është tërësisht me vend. Mirëpo, të merret kjo si argument është tërësisht e pabazë, ngase hadithi nuk thotë se Isai a.s. do të zbrësë si Pejgamber me sheriat të ri. Kështu nuk mund të kuptohet nga hadithet e përmendura, e as nga hadithet e tjera që flasin për zbritjen e Isait alejhis-selam.

Përkundrazi, në këto hadithe theksohet se ai do të sundojë drejtësisht sipas sheriatit tonë dhe do t’i ringjallë të gjitha ato gjëra që i kanë lënë njerëzit pas dore nga ligjet e tij.”¹⁷⁰

d - Paraqitja e Je’xhuxhëve dh Me’xhuxhëve

Edhe për këtë parashenjë flitet në Kur’an. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Dhe ai përsëri shkoi (në një rrugë nga veriu). Kur arriti mes dy bjeshkësh gjeti afër tyre një popull, i cili, thuajse nuk kuptonte asnjë të folme. Ata thanë: “O Dhulkarnejn, me të vërtetë Je’xhuxhët dhe Me’xhuxhët bëjnë çrregullime në Tokë, a do të të japim dhuratë që të ndërtosh një mur mes nesh dhe atyre?” (Dhulkarnejni) tha: “Atë që më ka mundësuar Zoti im, është më e mirë (nga ajo që ofroni ju), por

¹⁶⁸ Muttefekun ‘alejhi. Shih El lu’lu’ vel merxhan, 1: 31.

¹⁶⁹ Sahihu-l-Buhari me’a Fet’hul Bari, 7: 302; Sahih Muslim bi sherhin Nevevi, 2: 189; Sahih Tirmidhi, 9: 76; Sunen bin Maxhe, vëllimi i dytë; El Fet’hur Rabani, 2: 143.

¹⁷⁰ Sherhun Nevevi ‘ala Sahih Muslim, 18: 75-76.

më ndihmoni ju mua sa të mundeni, e unë do të ndërtoj një mur ndërmjet jush. Më sillni copa të mëdha hekuri!” E, kur ai i rrafshoi dy anët e bjeshkëve, tha: “Fryjini zjarrit derisa hekuri të skuqet si zjarri!” Pastaj tha: “Më sillni bakër të shkrirë që ta hedh në të!” Dhe kështu, ata (Je’xhuxhët dhe Me’xhuxhët) nuk kanë mundur ta kapërcejnë as nuk kanë mundur ta zhbirojnë (pendën). (Dhulkarnejni) tha: ”Kjo është dhuntia e Zotit tim! E, kur të plotësohet premtimi i Zotit tim, (Ai) do ta rrafshojë atë (pendën) me tokë, e premtimet e Zotit tim janë të vërteta.” (El-Kehf: 92-98)¹⁷¹

---

¹⁷¹ Sejjid Kutbi rahimehullahu, duke komentuar këto ajete, thotë: ”Ne, me siguri, mund të konfirmojmë se vendi ku ka arritur Dhul-karnejni është ndërmjet dy kodrave, por cilat janë këto dy kodra, ne nuk mund ta dimë. E tërë ajo që mund të mësohet nga këto ajete është se ai ka vajtur në një vend i cili gjendet ndërmjet dy parmakëve natyrorë ose dy pendave artificiale, të cilat ndajnë kalimin në luginë dhe se aty ka hasur një popull të cilët mezi kuptoheshin mes vete. Kur e panë se ai ishte i fuqishëm dhe i drejtë, e lutën t’ua ndërtojë një pendë përpara Je’xhuxhit dhe Me’xhuxhit, të cilët vazhdimisht i sulmonin nga ato dy kodra përmes atij kalimi dhe u shkaktonin dëme të mëdha në njerëz dhe në pasuritë materiale, e ata nuk ishin në gjendje të mbroheshin prej tyre. Si kundërvlerë ata do t’ia paguanin një shumë të caktuar të hollash që do të mund t’i mblidhnin. Mirëpo, sunduesi i drejtë i mbetet konsekuent parimit të bamirësisë dhe luftës kundër padrejtësisë dhe çrregullimeve dhe pranon që vullnetarisht t’ua ndërtojë pendën duke refuzuar ofertën e tyre. Ai vëren se mënyra më e lehtë ishte ta mbyllte kalimin ndërmjet dy kodrave, andaj kërkoi prej tyre që ta ndihmojnë me mjete materiale dhe me fuqi punëtore. Ata mblodhën copa të mëdha hekuri, të cilat ai i vendosi ndërmjet dy parmakësh, dhe, kur e rrafshoi shtresën e hekurt, atëherë kërkoi prej tyre bakër të shkrirë të përzier me hekur, në mënyrë që ta derdhë atë mbi shtresën e hekurt e kështu ta përforcojë pendën. Sot në mënyrën më bashkëkohore përdoret i njëjti sistem për përforcimin e hekurit dhe është konstatuar se me shtimin e një sasive të bakrit në hekur, forcohet qëndrueshmëria dhe rezistenca e tij. All-llahu xhel-le shanuhu qysh atëherë e ka udhëzuar Dhulkarnejnin dhe e ka shënuar në Librin e Vet të amshueshëm duke i paraprirë kështu shkencës bashkëkohore njerëzore shekuj me radhë, numrin e të cilëve nuk e di askush përveç All-llahut xhel-le shanuhu Në këtë mënyrë u bashkuan tërësisht dy parmakët dhe u mbyll rruga e Je’xhuxhit dhe Me’xhuxhit, të cilët nuk ishin në gjendje as ta kapërcejnë e as ta zhbirojnë dhe iu bë e pamundshme që ta sulmojnë atë popull të pafajshëm dhe të prapambetur. Dhulkarnejni e shikoi projektin e madh të cilin e përfundoi vetë, por nuk e kaploi kryelartësia dhe madhështia, e as që e joshi fuqia dhe dijenia e vet, por e përkujtoi All-llahun xhel-le

“Dhe kur të hapet ajo (penda), e dalin Je’xhuxhët e Me’xhuxhët dhe lëshohen prej çdo lartësie duke shpejtuar dhe të afrohet premtimi i vërtetë (Dita e Kiametit), në atë çast shikimet e atyre që nuk kanë besuar, do të shtangen, (e do të thonë): “Të mjerët ne! Ne kemi qenë të pakujdesshëm ndaj kësaj. Jo, por ne vetes i kemi bërë zullum.” (El-Enbija: 96-97)

Buhariu dhe Muslimi transmetojnë nga Zejneb bint Xhahshi radijAll-llahu anhu, e cila thotë se një herë Resulull-llahu alejhis-selam kishte hyrë tek ajo shumë i shqetësuar duke thënë: *“La ilahe illallah, mjerë arabët nga fatkeqësia e cila tanimë u është afruar. Sot penda e Je’xhuxhëve dhe Me’xhuxhëve është hapur kaq”,* dhe e bëri një rreth me gishtin tregues dhe të madh. Zejnebja tha: *“O i Dërguari i All-llahut! A mos vallë, do të jemi të shkatërruar, e ndër ne ka njerëz të mirë?”* Tha: *“Po, nëse rritet e keqja.”*¹⁷²

Imam Muslimi transmeton nga Nuvas bin Sem’ane radijAll-llahu anhu një hadith, të cilin tanimë e kemi cituar, ku përmendet zbritja e Isait alejhis-selam dhe Je’xhuxhët e Me’xhuxhët, të cilët do të zbresin nga bregoret e tyre, e pjesa e parë e tyre do të kalojë pranë liqenit Tabarijje dhe do ta pijnë tërë ujën e saj, e kur të arrijnë ata të fundit do të thonë: *“Si duket, këtu më parë ka pasur ujë.”*¹⁷³

Ekzistojnë ende hadithe që flasin për Je’xhuxhët dhe Me’xhuxhët ndërsa tërësia e të gjitha ajeteve dhe haditheve që flasin për ta, na jep bindje të fuqishme se ky popull do të paraqitet duke bërë çrregullira në përfundim të kësaj bote. Prandaj çdo musliman është i obliguar të besojë në gjithë atë që thotë

---

shanuhu dhe e falënderoi Atë, duke ia përshkruar Atij këtë punë të madhe, të cilën ia mundësoi ta kryente me sukses. Ai tërësisht u rezervua nga fuqia e vet dhe këtë ia përshkruajti All-llahut xhel-le shanuhu, duke u shprehur se ai beson se të gjithë pendat dhe të gjitha malet do të thërrmohen tërësisht në Ditën e Kiametit dhe se Toka do të bëhet tërësisht e rrafshhtë dhe lakuriq. E, për sa i përket pyetjeve: Kush janë Je’xhuxhi dhe Me’xhuxhi? Ku janë ata tani? Ç’ka ndodhur me ta dhe çka do të ndodhë me ta? Të gjitha këtyre pyetjeve është tejet vështirë t’u përgjigjemi, sepse ne për ta nuk dimë asgjë më tepër se ç’na ka informuar Kur’ani dhe ndonjë hadith sahih lidhur me ta.” Fi Dhilali Kur’ani Kerim, 5: 411-413.

¹⁷² Sahihu-l-Buhari me’a Fet’hul Bari, 13: 91 e tutje.

¹⁷³ Sahih Muslim bi sherhin Nevevi, 18: 68.

Kur’ani dhe hadithet sahih lidhur me ta. E, për sa i përket përcaktimit të kohës se kur do të paraqiten, detajet se si duken e të ngjashme, ose për vendin se ku gjenden ata sot, të gjitha këto bëjnë pjesë në gajb, të cilin nuk e njeh askush përveç Allahut xhel-le shanuhu.

4 - Fillimi i Ditës së Gjykimit

Jemi të obliguar të besojmë se pas shfaqjes së ndodhive të përmendura do të ngjajë ajo që All-llahu xhel-le shanuhu na informon në Kur’an, e posaçërisht në suren Et-Tekvir dhe El-Infitar, ku shpjegohen ngjarjet e asaj dite dhe fillimi i jetës së ardhshme. Togu i ajeteve kur’anore për këtë temë na mëson se bota e ardhshme do të fillojë me ndërrime tejet të mëdha në gjithësi, se qielli do të çahet, yjet do të bien, planetët do të ndeshen, toka do të copëtohet dhe do të bëhet krejtësisht e rrafshtë dhe lakuriq, malet do të bëhen si lesh i lënurur, se gjithçka do të ndërrohet dhe çdo gjë që kanë njohur njerëzit në këtë botë do të shkatërohet. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Në ditën kur toka do të zëvendësohet me tokë tjetër, por edhe qiejt, e kur të gjithë dalin sheshazi para All-llahut, Një të Vetmit, të Plotfuqishmit.”
(Ibrahim, 48)

Kjo do të ndodhë pas fryrjes së parë në bori, që do ta bëjë Israfili, sipas urdhrit të Zotit të tij, kur do të vdesë gjithçka që gjendet në Tokë dhe në qiej, përveç atyre që All-llahu xhel-le shanuhu do t’i i shpëtojë me vullnetin e Vet.¹⁷⁴ All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Dhe do të fryhet në Sur (bori), dhe do të vdesin ata që gjenden në qiej dhe që gjenden në Tokë, do të mbesin vetëm ata që do All-llahu, pastaj do të fryhet për të dytën herë në Sur dhe ata përnjëherë do të ngjallen e do të presin (çka do të ndodhë).”
(Zumer: 68)

“E kur të fryhet një herë boria, e toka dhe malet të ngrihen e të copëtohen nga një shpërthim

¹⁷⁴ Sahihu-l-Buhari me’a Fet’hul Bari, 11: 313.

(eksplozim), atë ditë do të ngjajë Dita e Kiametit, dhe qielli do të çahet - atëherë do të jetë i thyeshëm, dhe engjëjt do të qëndrojnë në skajet e tij, e atë ditë, tetë (engjëj) do ta bartin Arshin e Zotit tënd.” (El-Hakka: 13-17)

Ebu Hurejra radijAll-llahu anhu transmeton se Resulull-llahu alejhis-selam ka thënë: “All-llahu do ta marrë Tokën, ndërsa qiejt do t’i mbështjellë me të djathtën e Vet, pastaj do të thotë: “Unë jam Sunduesi. Ku janë sunduesit e Tokës?”¹⁷⁵

5 - Ringjallja

Dhe besojmë se pas kësaj All-llahu xhel-le shanuhu do ta urdhërojë Israfilin që të fryjë për të dytën herë,¹⁷⁶ pas së cilës do t’u kthehet jeta të vdekurve. Dhe kjo është Dita e Ringjalljes, kur njerëzve do t’u kthehen shpirtrat dhe trupat e tyre, siç kanë qenë në jetën e kësaj bote (dynjallëk). Pastaj All-llahu xhel-le shanuhu do t’i nxjerrë njerëzit prej varreve të tyre, e jobesimtarët dhe munafikët do të thonë:

“...duke thënë: Të mjerët ne! Po kush na ngjalli (çoi) prej shtretërve tanë?” (U thuhet): “Ja, kjo është ajo që e ka premtuar Mëshiruesi i Madh, e Pejgamberët e kanë thënë të vërtetën.” (Ja Sin: 52)

Në hadithet autentike transmetohet se Muhammedi alejhis-selam do të jetë i pari që do të dalë nga varri i tij. Pejgamberi alejhis-selam ka thënë: “Të gjithë njerëzit do të vdesin atë Ditë, e unë do të jem i pari që do të çohet, e Musai do të jetë nën Arsh, e nuk e di se a ka vdekur fare me të tjerët.”¹⁷⁷

---

¹⁷⁵ Sahihu-l-Buhari me’a Fet’hul Bari, 11: 313.

¹⁷⁶ All-llahu xhel-le shanuhu na tregon për fryrjen e parë dhe të dytë në këto ajete: Ditën kur Toka do të dridhet nga tërmeti, pas të cilit pason tjetri.” (En-Nazi’at: 6-7) Er-raxhife do të thotë pas fryrjes së parë, kurse Er-radife pas fryrjes së dytë, siç na informon Ibni Abbasi radijAll-llahu anhu. Shih Sahihu-l-Buhari me’a Fet’hul Bari, 11: 310-311.

¹⁷⁷ Sahihu-l-Buhari me’a Fet’hul Bari, 11: 312.

6 - (El-Hashër) Tubimi i të gjithë njerëzve në një vend për dhënie të llogarisë

Gjithashtu besojmë se, pas ringjalljes dhe pas daljes nga varret, të gjithë njerëzit do të tubohen në një vend. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“(Kujtoju atyre) Ditën kur do t’i tubojmë të devotshmit tek i Gjithëmëshirshmi, si mysafirë të ftuar. Ndërsa mëkatarët i shtyjmë në Xhehenem (si grigjën e kafshëve të etshme nga burimi).” (Merjem: 85-86)

Hashër është tubimi i të gjithë njerëzve në një vend të caktuar, ku do të presin derisa të gjykojnë. Pas ringjalljes All-llahu xhel-le shanuhu do t’u urdhërojë engjëjve që t’i sjellin të gjithë njerëzit në atë vend. Ata do të jenë ashtu siç kanë lindur: të zbathur, të zhveshur dhe të pabërë synet.

Në një hadith sahih transmetohet nga Aishja radijAll-llahu anhu, se ka thënë: “E kam dëgjuar Resulull-llahun alejhis-selam duke thënë: “Në Ditën e Gjykimit njerëzit do të ringjallen të zbathur, të zhveshur dhe të pabërë synet.” Unë i thashë: “O i Dërguari i All-llahut, e meshkujt dhe femrat bashkë, të shikojnë te njëri-tjetri?” Tha: “Oj Aishe, gjendja (çështja) do të jetë aq e ashpër, saqë askujt nuk do t’i bjerë ndërmend ta shikojë tjetrin”. Sipas një transmetimi tjetër: “Çështja do të jetë më e rëndësishme sesa të shikojnë njëri-tjetrin.”

Transmetohet nga Ibni Abbasi radijAll-llahu anhu, i cili ka thënë: “I Dërguari i All-llahut alejhis-selam duke na këshilluar tha: “O njerëz, ju vërtet do të tuboheni tek All-llahu i Madhërishëm të zbathur, të zhveshur dhe të pabërë synet.” Pastaj tha: “Ashtu siç ju kemi krijuar herën e parë do të përsërisim atë (krijim) Ky është premtimi Ynë, Ne me të vërtetë do ta bëjmë këtë.” (El-Enbija: 104)¹⁷⁸ Pastaj tha: “Njeriu i parë që do të vishet në Ditën e Gjykimit është Ibrahim i alejhis-selam. Atëherë do të sillen disa njerëz të ummetit tim e do të dërgohen në anën e majtë, e unë do të them: “O Krijuesi im, këta janë shokët e mi!” Pastaj do të më thuhet: “Ti vërtet nuk e di çfarë kanë bërë ata pas teje”, kurse unë do të them siç ka thënë Robi i mirë (Isai alejhis-selam): ”Kam qenë dëshmitar

¹⁷⁸ El-Enbija: 104.

derisa isha në mesin e tyre, e pasi ma more shpirtin, mbete Ti mbikëqyrës i tyre. Dhe Ti je dëshmitar i çdo sendi. Nëse i dënon, i dënon robërit e Tu, e nëse ua fal, me të vërtetë Ti je i Fortë e i Urtë”¹⁷⁹. E pastaj do të më thuhet: “Ata vazhdimisht janë kthyer prapa (janë bërë murtedë), qëkur je ndarë prej tyre.”¹⁸⁰

Në vendin e pritjes njerëzit do t'i godasë një vështirësi e madhe. Nga Mikdad bin El-Esedi transmetohet se Resulull-llahu alejhisselam ka thënë: “Në Ditën e Kiametit Dielli do t'u afrohet njerëzve, dhe do të vijë në lartësi vetëm një milje,¹⁸¹ e njerëzit do të jenë në djersë në përshtatshmëri me veprat e tyre. Disa prej tyre do të jenë në djersë gjer te nyjet e këmbëve, disa gjer në gjunjë, disa gjer në fyt e disave do t'ua stërpikë gojën sikur të kenë frerë në gojë.” Resulull-llahu alejhisselam tregoi me dorë gojën e vet.”¹⁸² Gjatë asaj kohe, disa njerëz do të jenë nën hijen e All-llahut xhel-le shanuhu, siç na informon Resulull-llahu alejhisselam. Transmetohet nga Ebu Hurejra radijAll-llahu anhu dhe Ebu Se'idi radijAll-llahu anhu se Pejgamberi alejhisselam ka thënë: “Shtatë persona (lloje njerëzish) All-llahu do t'i vendosë nën hijen (mbrojtjen) e Tij atë Ditë kur nuk do të ketë tjetër përveç hijes së Tij. Ata janë: Imami (udhëheqësi) i drejtë; një i ri i cili është rritur në ibadet dhe respekt të All-llahut të Madhëruar; një njeri, zemra e të cilit është e lidhur me xhamitë; dy njerëz të cilët në emër të All-llahut duhen, janë shoqëruar dhe të tillë kanë mbetur gjer në ndarje (vdekje); një njeri të cilin e ka thirrur një grua autoritative dhe e bukur, kurse ai e refuzon duke i thënë se i frikësohet All-llahut; njeriu i cili ndan sadaka fshehurazi, saqë dora e majtë nuk e di çka bën (sa ndan) e djathta; dhe njeriu që në vetmi e përmend All-llahun dhe i mbushen sytë me lot.”¹⁸³

Kur njerëzit të mundohen dhe kur vështirësia e kësaj Dite të rëndë do t'u bëhet e padurueshme, ata do të kërkojnë nga Pej-

---

¹⁷⁹ El-Maide: 117-118.

¹⁸⁰ Sahihu-l-Buhari me'a Fet'hul Bari, 8: 230 dh 11: 322.

¹⁸¹ Selim bin 'Amiri - transmetues i hadithit nga Mikdadi - thotë: "Pasha All-llahun, unë nuk di se çka nënkuptonte me fjalën (milje), miljen tokësore apo Mil me të cilën stolisen sytë." Sahih Muslim bi sherhin Nevevi, 17: 196.

¹⁸² Sahih Muslim bi sherhin Nevevi, 17: 196.

¹⁸³ Sahihu-l-Buhari bi hashijetis Sindi, 1: 170; Sahih Muslim bi sherhin Nevevi, 7: 120-122; Es-sunenul kubra, 10-87; Sunenun Nesai, 8: 22-223.

gamberët që ta lusin All-llahun xhel-le shanuhu t'i shpëtojë nga këto vuajtje dhe të ngutet me gjykim, e çdo Pejgamber do t'u preferojë Pejgamberin pas tij, derisa vijnë te Pejgamberi ynë, Muhammedi alejhis-selam, e ky do të angazhohet për ta, e All-llahu xhel-le shanuhu do të pranojë ndërmjetësimin (shefa'atin) e tij dhe njerëzit do të drejtohen te gjykimi përfundimtar.

7 - Shpërblimi - ndëshkimi për veprat e bëra

Jemi të obliguar të besojmë se në Ditën e Gjykimit njerëzit do të jenë të shpërblyer ose të ndëshkuar për veprat që kanë bërë në këtë botë. All-llahu xhel-le shanuhu thotë: ***“Atë Ditë All-llahu do t’ua plotësojë dënimin e merituar, dhe do ta dinë ata se All-llahu është e vërteta e qartë.”*** (En-Nur: 25) ***“Kush bën një të mirë, për të ka shpërblim më të mirë (se atë që ka punuar). E, ai që bën një të keqe, ai dënohet vetëm aq sa e meriton vepra e tij.”*** (El-Kasas: 84)

All-llahu xhel-le shanuhu në një hadith kudsijj thotë: ***“O robër të Mi! Çdo gjë varet nga veprat tuaja, të cilat tek Unë janë të ruajtura dhe të llogaritura, për të cilat Unë do t’ju shpërblej. Kush gjen mirë, le ta falënderojë All-llahun, kurse kush gjen të kundërtën, mos ta fajësojë askënd përveç vetvetes.”***¹⁸⁴

8 - Parashtrimi i veprave njerëzore dhe gjykimi

Besojmë se shpërblimi ose ndëshkimi do të pasojnë pas gjykimit të drejtë në Ditën e Kiameti, kur çdo njeri do të vijë para Zotit të vet, me ç’rast do t’i paraqiten të gjitha veprat dhe do të lexojë librin e vet. Pra jemi të obliguar t’i besojmë parashtrimit të veprave, gjykimit dhe leximit të librit të veprave, sepse e tërë kjo është e vërteta e theksuar nga Kur’ani, Suneti dhe ulemaja muslimane njëzëri.

Argument për parashtrimin e veprave janë Fjalët e All-llahut xhel-le shanuhu:

“... atë ditë do të ngjajë Dita e Kiametit, dhe qielli do të çahet - atëherë do të jetë i thyeshëm, dhe engjëjt do të qëndrojnë në skajet e tij e atë ditë,

¹⁸⁴ Kjo është pjesë e një hadithi të gjatë që e shënon Muslimi. Shih Rijadus Salihin, 62-63 (në gjuhën shqipe f. 57)

tetë (engjëj) do ta bartin Arshin e Zotit tënd. Atë ditë do të pyeteni (paraqiteni ju), dhe asnjë fshehtësi juaja nuk do të mbetet e pazbuluar.” (El-Hakka: 15-18)

“Dhe ata do të sillen para Zotit tënd, të radhitur (e do t’u thuhet): “Ju Na keni ardhur ashtu siç ju kemi krijuar herën e parë. E, ju keni menduar se nuk do t’jua plotësojmë premtimin.” (El-Kehf: 48)

Prandaj, çdo musliman është i obliguar të besojë se secili njeri do të pyetet para All-llahu xhel-le shanuhu dhe se All-llahu xhel-le shanuhu do t’i drejtohet çdonjërit drejtpërdrejt pa ndër-mjetës.

Transmetohet nga Adijj ibën Hatimi se ka thënë: “I Dërguari i All-llahut alejhiss-selam ka thënë: “*Secilit nga ju Krijuesi i vet do t’i drejtohet drejtpërdrejt (me të folur-pyetje) pa përkthyes. Do të shikojë nga ana e tij e djathtë dhe nuk do të shohë tjetër gjë veçse veprat e tij (të mira). Pastaj do të shikojë nga ana e tij e majtë dhe nuk do të shohë tjetër gjë veçse veprat e tij (të këqija). Do të shikojë përpara vetes dhe nuk do të shohë tjetër veçse zjarrin (e Xhehenemit) para fytyrës së tij. Andaj, mbrohu-ni nga zjarri (i Xhehenemit), qoftë edhe me gjysmë hurme, e kush nuk e gjen këtë atëherë me fjalë të mirë.”¹⁸⁵*

Në parashtrimin e veprave bën pjesë edhe parashtrimi publik para të gjithë njerëzve të tjerë. Çdonjërit do t’i paraqiten veprat e tij, e nëse është njëri prej të shpëtuarve, atij do t’i jepet libri (i veprave) nga ana e djathtë dhe All-llahu xhel-le shanuhu do t’ia falë të gjitha mëkatet dhe nuk do ta pyesë detajisht. Pastaj do ta shpjerë në Xhenet dhe nuk do të ndëshkohet me zjarr. E atij, mëkatet e të cilit janë më të mëdha, libri do t’i jepet nga mbrapa dhe do të pyetet detajisht për çdo vepër që ka bërë, të vogël a të madhe. Transmetohet nga Aishja radijAll-llahu anhu, se Resulull-llahu alejhiss-selam ka thënë: “*Ka dësh-tuar çdonjëri veprat e të cilit do të shqyrtohen hollësisht në Di-tën e Kiametit.*” E unë thashë: “O i Dërguari i All-llahut, a nuk ka thënë All-llahu xh. sh: “*Ai të cilit do t’i jepet libri në dorën e djathtë të tij, lehtë do të japë llogari.*” Resulull-llahu alejhiss-

¹⁸⁵ Sahihu-l-Buhari me’a Fet’hul Bari, 11: 340.

selam tha: “Kjo ka të bëjë vetëm me parashtrimin e veprave, e kushdo që do të pyetet për veprat e tij në Ditën e Kiametit, ai do të jetë i ndëshkuar.”¹⁸⁶ Pra, ai që do të pyetet hollësisht për çdo vepër të tij, kjo do të jetë shenjë se nuk do të jetë i falur.¹⁸⁷

Pranimi dhe leximi i librit të veprave në Ditën e Kiametit nga ana e njerëzve është fakt i vërtetë, të cilin jemi të obliguar ta besojmë. Kush mohon këtë, bëhet jobesimtar. All-llahu xhel-le shanuhu thotë: “Çdo njeriu ia kemi varur në qafë punën e tij dhe Ne do t’i paraqesim atij në Ditën e Kiametit librin e hapur: (i thuhet): “Lexoje librin tënd, mjafton që ti sot vetë për veten të japësh llogari!” (El-Isra: 13-14)

Gjithashtu jemi të obliguar ta besojmë ç’është thënë për të nga All-llahu xhel-le shanuhu në këto ajete:

“Ti, o njeri, që përpiqesh shumë, mundin tënd do ta gjesh te Zoti yt: Atij që do t’i jepet libri i tij në dorën e djathtë, lehtë do të japë llogari dhe do të kthehet i gëzueshëm te të afërmit e tij; e atij që do t’i jepet libri i tij pas shpinës, e thërret shkatërrimi dhe do të digjet në zjarr, sepse, (në jetë) ka qenë i gëzueshëm me familjen e tij dhe ka menduar se kurrë nuk do të kthehet (ringjallet për të dhënë llogari). Po, po, do të kthehet te Zoti i tij, me të vërtetë, Ai i sheh të gjitha punët e tij!” (El-Inshikak: 6-15)

Me dhënien e librave, të cilët njerëzit do t’i lexojnë, nënkuptohen fletoret ku engjëjt kanë shkruar (shënuar) çdo gjë që ka punuar njeriu në këtë botë.¹⁸⁸ Tanimë ke mësuar se nga bazat e imanit është të besohet e tërë ajo që na ka informuar All-llahu xhel-le shanuhu lidhur me engjëjt dhe punët e tyre dhe se jemi të detyruar të besojmë se All-llahu xhel-le shanuhu i ka obliguar engjëjt e caktuar që t’i shkruajnë (shënojnë) të gjitha veprat dhe fjalët tona, e këta janë Kiramen katibin, për të cilit All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

---

¹⁸⁶ 186 Sahihu-l-Buhari, 11: 138.

¹⁸⁷ Fet’hul Bari, 11: 138.

¹⁸⁸ Sherhul Bejxhuri ‘ala xhevhereti teuhid, f. 212.

“Me të vërtetë, mbi ju vigjilojnë përcjellësit, që janë shkruar të nderuar te Ne. Ata dinë se çka punoni.” (El-Infitar: 10-12)

“Ky është Libri Ynë (shënimet e veprave tuaja) që do t’ju tregojë të vërtetën. Ne, me të vërtetë, i kemi urdhëruar (engjëjt) që të shkruhen (shënohen) të gjitha ç’keni bërë.” (El-Xhathije: 29)

Atë që shkruajnë engjëjt njerëzit do ta lexojnë në Ditën e Gjykimit. E, për sa i përket llogarisë (hisabit), me këtë nënkuptohet se All-llahu do t’u paraqesë njerëzve veprat, fjalët dhe bindjet e tyre, qofshin ato të mira a të këqija. Kjo do të ndodhë në vendin e tubimit, para se të nisen në vendet e caktuara të tyre, e pas pranimit të Librit. Atëherë, çdonjëri do ta kuptojë se ç’ka bërë nga të mirat dhe nga të këqijat. All-llahu ^{xhel-le shanuhu} thotë: ***“... Pastaj ata do të kthehen te Zoti i tyre, e Ai do t’i lajmërojë ata për atë që kanë punuar.” (El-En’am: 108)***

Njerëzit do të dallohen nga pikëpamja e llogarisë. Disa prej tyre do ta japin atë shumë lehtë dhe shpejt, kështu që All-llahu ^{xhel-le shanuhu} do t’ua tregojë të gjitha veprat e tyre dhe do t’i përkujtojë për mëkatet që i kanë bërë, porse këtë askush tjetër nuk do ta shohë. E pastaj do t’ua falë ato dhe do të urdhërojë që t’i dërgojnë në Xhenet. Kurse disa prej tyre do të pyeten hollësisht për çdo vepër të bërë, madje edhe për atë më të voglën, dhe do të pyeten për shkakun dhe arsyen, porse asnjëra nuk do t’u pranohet. Kështu që këta njerëz do të jenë të shkatërruar së bashku me ata që janë shkatërruar. All-llahu ^{xhel-le shanuhu} do t’i urdhërojë një engjëlli që veprat e tyre të këqija t’i parashtojë haptazi para njerëzve dhe kështu do të jenë të turpëruar dhe të poshtëruar para tyre.

Prandaj, besimtari është i obliguar që t’ia parashtojë përherë vetes llogarinë në mënyrë që të bëjë sa më shumë vepra të mira para se të bëhet vonë dhe ta besojë llogarinë e Ditës së Gjykimit dhe të përgatitet për të: ***“Dhe Ne, në Ditën e Kiametit, do të vendosim peshoja të sakta, e askujt nuk do t’i bëhet padrejtësi për asgjë, edhe nëse është fjala për peshë sa të një kokrrë hardalli (një lloj mëlme), Ne do ta sjellim atë (për llogari), e Ne jemi të mjaftueshëm për llogaritje.” (El-Enbija: 47)***

Resulull-llahu alejhis-selam thotë: *“Nuk do të lëvizin këmbët e njeriut në Ditën e Kiametit derisa të përgjigjet në pyetjet: “Si e ka kaluar jetën? Çfarë ka punuar? Si e ka fituar pasurinë dhe ku e ka harxhuar atë? Ku e ka dërrmuar trupin e vet?”*¹⁸⁹

Disa hadithe sahih na bëjnë me dije se një grupi besimtarësh All-llahu xhel-le shanuhu do t’u shprehë nderim të posaçëm dhe do t’i veçojë ata nga njerëzit e tjerë dhe do t’i shpjerë në Xhenet pa llogari dhe pa kurrfarë pyetjesh. Imam Muslimi shënon hadithin nga Ebu Hurejra radijAll-llahu anhu, i cili rrëfen se Resulull-llahu alejhis-selam ka thënë: *“Në Xhenet do të hyjnë 70 mijë njerëz nga ummeti im pa dhënë llogari.”*¹⁹⁰

Për sa i përket mënyrës së llogarisë, në besojmë gjithë atë që përmendin Kur’ani dhe hadithet e vërteta në lidhje me të dhe nuk shtojmë asgjë e as që mungojmë diçka, as që pyesim diçka që nuk është përmendur në to. Besojmë se All-llahu xhel-le shanuhu do ta përkujtojë çdo njeri për çdo gjë që ka bërë në këtë botë, qoftë nga të mirat a të këqijat dhe se kundër tij do të dëshmojë çdo gjë prej të cilit All-llahu xhel-le shanuhu kërkon që të dëshmojë,¹⁹¹ e do të dëshmojë edhe toka lidhur me atë që ka bërë njeriu në të. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Kur toka të dridhet me dridhjen e tmerrshme të saj, dhe kur ajo (toka) të nxjerrë atë që ka në brendinë e saj (barrën nga brenda) dhe njeriu të thërrasë: “Ç’ka ajo (që bën këtë dridhje)?!” Atë ditë, ajo i tregon lajmet e veta (veprat e mira e të këqija) që kanë ngjarë në të, sepse Zoti yt e ka urdhëruar atë. Atë ditë, njerëzit do të paraqiten grupe-grupe (të ndara), për t’ua treguar veprat e tyre: ai që ka punuar mirë, qoftë ajo e vogël madje sa thërrmia - do ta shohin atë, kurse ai që ka punuar të keqe,

---

¹⁸⁹ Transmeton Tirmidhiu dhe thotë se hadithi është hasen sahih. Shih Sahihut-Tirmidhi bi sherh ibnil Arabi, 9: 253.

¹⁹⁰ 190 Sahih Muslim bi sherhin Nevevi, 3: 88.

¹⁹¹ Mahmud Hattab es-Sebki thotë: ”Dije se atë Ditë madhështore kundër njeriut do të dëshmojnë njëmbëdhjetë dëshmitarë: gjuha, duart, këmbët, veshët, sytë, lëkura, toka, nata, dita, engjëjt shkrues dhe pasuria.” Pastaj, si argument për këtë, ka parashtuar disa ajete dhe hadithe. Shih Ed Dinul halis, 1: 105 e më tej.

qoftë madje sa thërrmia - do ta shohin atë.” (Ez-Zilzal: 1-8)

Transmetohet nga Ebu Hurejra radijAll-llahu anhu, se ka thënë: “Resulull-llahu alejhis-selam na mësonde: “***Atë ditë ajo do t’i tregojë lajmet e veta***”, e pastaj tha: “***A e dini se ç’janë lajmet e saj?***” As’habët u përgjigjën: “All-llahu dhe i Dërguari i Tij e dinë këtë më së miri.” Ai tha: “***Lajmet e saj janë se ajo do të dëshmojë për çdo vepër që kanë bërë në të meshkujt dhe femrat, kështu që do të thotë: “Atë ditë dhe atë ditë ka bërë këtë e këtë.”***”^{192,192}

Ne besojmë se gjatë dhënies së llogarisë do të dëshmojnë edhe pjesët e trupit: gjuha, duart, këmbët, lëkura dhe të tjera, për çdo gjë çka ka punuar njeriu, dhe se armiqtë e All-llahut do të grinden me organet veta, siç thotë All-llahu xhel-le shanuhu: “***(Kujtoju atyre) Ditën kur armiqtë e All-llahut do të tubohen te zjarri (në vendin e llogarisë), e do të tubohen duke u shtyrë me forcë (dhunë), dhe kur të vijnë tek ai (zjarri), kundër tyre do të dëshmojnë: veshët e tyre, sytë e tyre dhe lëkurat e tyre - për atë që kanë punuar. Ata u thonë lëkurave të tyre: “Pse dëshmuat kundër nesh?”***”, e ato do të përgjigjen: “***All-llahu na ka bërë që të flasim - ashtu siç i ka dhënë aftësinë e të folurit çdo sendi. Ai ju ka krijuar për të parën herë dhe tek Ai do të ktheheni.***” Ju nuk jeni fshehur (nga frika), që kundër jush të dëshmojnë veshët tuaj, dhe sytë tuaj dhe lëkura juaj, porse keni besuar se All-llahu nuk do t’i dijë ato që i keni punuar.” (Fussilet: 19-22)

Gjithashtu, besojmë se në Ditën e Gjykimit All-llahu xhel-le shanuhu do të jetë i mëshirshëm ndaj besimtarëve, përkundër jobesimtarëve, ngase për këtë na informon Resulull-llahu alejhis-selam. All-llahu xhel-le shanuhu do të veçohet me robin e Vet mu’minin dhe do t’ia përkujtojë mëkatet që i ka bërë, e pastaj do t’ia fshehë ato dhe nuk do ta pyesë hollësisht. Transmetohet se dikush i ka thënë Ibni Umerit radijAll-llahu anhu: “Çfarë ke dëgjuar se ka thënë Resulull-llahu alejhis-selam lidhur me pëshpëritjen e All-llahut xhel-le shanuhu me robin e vet mu’minin në Ditën e Gjykimit?” Tha: “***Dëgjova se tha: “Besimtari do t’i***

¹⁹² Transmeton Tirmidhiu dhe thotë se hadithi është hasen garib. Shih Sahihut-Tirmidhi bi sherh ibnil Arabi, 9: 260.

afrohet All-llahut derisa Ai ta vërë Dorën e Vet mbi të e i thotë: “A e ke bërë këtë dhe këtë? Ai do të përgjigjet: “Po, e kam bërë.” Atëherë do t’i thotë: “A e ke bërë këtë dhe këtë?” Ai do të përgjigjet: “Po, e kam bërë.” E pastaj do t’i thotë: “Unë t’i kam fshehur ato në dynjallëk, e sot po t’i fal.” Pastaj do t’i jepet libri i veprave të mira. E, për sa i përket jobesimtarëve, ata do të thirren para të gjithë njerëzve me fjalë: “Këta janë ata që kanë gënjyer për Zotin e tyre, le të jetë mallkimi i All-llahut mbi mizorët!”¹⁹³

9 - Haudi (burimi) i Resulull-llahut alejhis-selam

Jemi të obliguar të besojmë në tërë atë që na ka informuar Pejgamberi alejhis-selam për burimin e vet, të cilin All-llahu xhel-le shanuhu ia ka dhuruar atij dhe umetit të tij, ngase hadithet që flasin për këtë arrijnë gradën e teaturit dhe i transmetojnë më tepër se tridhjetë as’habë.¹⁹⁴

I pari që do të pijë nga ky burim do të jetë Muhammedi alejhis-selam, e pastaj umeti i tij, ndërkohë që jobesimtarët dhe mëkatarët që kanë bërë mëkate të mëdha¹⁹⁵ do të përzëhen nga ai. Kjo do të ngajë pas përfundimit të llogarisë, me të gjitha detajet e saj, siç janë: vështirësitë e ndryshme, peshimi i veprave, leximi i librave etj. Resulull-llahu alejhis-selam ka thënë: *“Unë do të jem para jush te burimi. Ai që arrin tek ai, do të ngopet. E, ai që pi nga ai, më kurrë nuk do të ketë etje. Atëherë do t’u ndalohej afrimi njerëzve që i njoh dhe më njohin, dhe do të pengohen të takohen me mua, e unë do të them: “Ata janë nga ummeti im!” Atëherë do të më thuhet: “Ti nuk e di se ç’kanë bërë ata pas teje.” E unë do të them: “Mjerë ai, mjerë ai që ka bërë ndërrime pas meje.”¹⁹⁶*

Transmetohet nga Ukbe b. Amiri radijAll-llahu anhu, se Resulull-llahu alejhis-selam doli një ditë dhe ua fali namazin e xhenazes luf-tëtarëve të vrarë në Uhud, pastaj hipi në minber e tha: *“Unë do*

¹⁹³ Muttefekun ‘alejhi. Shih Sahihu-l-Buhari me’a Fet’hul Bari, 13: 407-408.

¹⁹⁴ Sherhul ‘akidetit-Tahavijje, f. 25; Sherhun Nevevi ‘ala Sahih Muslim, 15:53; Sherhun ‘akidetil vasitijje li Muhammed Halil Herras, f. 115; Sherhul Bejxhuri ‘al Xhevhere, f. 223; Ed Dinul halis, 1:111.

¹⁹⁵ Ed Dinul halis, 1: 111.

¹⁹⁶ Muslim bi sherhin Nevevi, 15: 53-54; El lu’lu’ vel merxhan, f. 106.

të jem para jush (në burim) dhe unë jam udhëheqës dhe dëshmitar juaji. Pasha All-llahun, ja, mu tani po e shoh burimin tim. Mua më janë dhënë çelësat e të gjithë thesarëve të tokës. Pasha All-llahun, unë nuk frikësohem se ju, pas vdekjes sime, do t'i ktheheni idhujtarisë, por kam frikë se do të grindeni duke bërë gara se cili prej jush do të arrijë më tepër pasuri.”¹⁹⁷

Buhariu dhe Muslimi transmetojnë nga Esma, vajza e Ebu Bekrit radijAll-llahu anhu, se Resulull-llahu alejhis-selam ka thënë: “Unë do të jem te burimi dhe do të shikoj se cili prej jush do të më afrohet. Disa njerëz do të largohen, e unë do të them: “O Zoti im, ata janë prej meje dhe nga ummeti im!” E do të më thuhet: “A s’ke dëgjuar se ç’kanë bërë pas teje? Pasha All-llahun, pas teje ata kanë lënë fenë tërësisht.”¹⁹⁸

Ne i besojmë tërë asaj që ka thënë All-llahu xhel-le shanuhu për përshkrimet e tij dhe konsiderojmë se ai është i vërtetë. Kommentuesi i akaidës të Tahaviut thotë: “Nga hadithet që e përshkruajnë burimin mund të konkludohet se ai është burim shumë i madh, i cili mbushet nga Xheneti, nga lumi Keuther, dhe është më i bardhë se qumështi, më i ftohtë se akulli, më i ëmbël se mjalti dhe ka erë më të mirë se misku, se përfshin një sipërfaqe jashtëzakonisht të madhe, i gjerë sa edhe i gjatë, saqë largësia ndërmjet dy skajeve të tij është sa zgjat ecja në këmbë një muaj. Në disa hadithe qëndron se, sa më tepër të pihet nga ai, aq më tepër do të zmadhohet. I Gjithëmadhërisëm është Krijuesi që mund të bëjë çdo gjë!”¹⁹⁹

Nga hadithet që e përshkruajnë burimin është edhe hadithi që transmeton Buhariu nga Abdull-llah b. Amri radijAll-llahu anhu, i cili thotë se Resulull-llahu alejhis-selam ka thënë: “Gjatësia e burimit tim është sa një muaj ecje në këmbë, ujin e ka më të bardhë se qumështi, erën e ka më të mirë se era e miskut, ndërsa enët e tij janë sikurse yjet në qiell, kush pi prej tij, më kurrë nuk do të ketë etje.”²⁰⁰

---

¹⁹⁷ Muttefekun ‘alejhi. Shih Sahihu-l-Buhari - pjesa për xhenazen - kaptina për namazin e shehidit dhe Sahih Muslim bi sherhin Nevevi, 15: 75.

¹⁹⁸ Sahih Muslim bi sherhin Nevevi, 15: 55.

¹⁹⁹ Sherhul ‘akidetit-Tahavijje, f. 251.

²⁰⁰ Sahihu-l-Buhari me’a Fet’hul Bari, 13:396-398. Të njëjtin hadith e transmeton edhe Muslimi. Shih Sahih Muslim bi sherhin Nevevi, 15: 55.

Hadithet që flasin për burimin e Pejgamberit alejhis-selam e arrijnë gradën e teaturit, janë të shumta, prandaj besimi në to është pjesë e imanit. Kadi 'Ijadi, rahimehullahu te'ala, thotë: “Hadithet që flasin për burimin janë autentike, besimi në të është farz, konsiderimi i tij si i vërtetë është pjesë e imanit dhe ky është realitet tek Ehli Sunneti, nuk komentohet me alegori, e as që ekziston rreth këtij ndonjëfarë mospajtimi. Hadithet për të janë mutteuetir dhe i transmetojnë shumë as'habë. Muslimi i transmeton këto nga Ibni Amër b. El-Asi, Aishja, Ummu Selemja, Ukbe b. Amiri, Ibën Mes'udi, Hudhejfja, Harith b. Vehbi, El-Mustevridi, Ebu Dherri, Sevban, Enesi dhe Xhabir b. Sumeri. Të tjerët i transmetojnë nga Ebu Bekri, Zejd b. Erkame, Ebu Umame, Abdull-llah b. Zejdi, Ebu Berzete, Suvejd b. Hable, Abdull-llah b. Sanabihui, Bera' b. Adhibi, Esmā bint Ebu Bekri, Havle bint Kajsi e të tjerë. Me këto transmetime hadithet arrijnë gradën teatur.”²⁰¹

Në disa hadithe sahih transmetohet se çdo Pejgamber do ta ketë burimin e vet, ndërsa burimi i Pejgamberit tonë alejhis-selam është më i madhi dhe më i ëmbli dhe se prej tij do të pinë më shumë njerëz.²⁰²

10 - Peshorja (peshimi i veprave)

Jemi të obliguar të besojmë se Ditën e Gjykimit veprat e njerëzve do të peshohen me peshore, në mënyrë që të tregohet drejtësia e All-llahut xhel-le shanuhu, për çka na informojnë Kur'ani dhe hadithet autentike. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Dhe Ne, në Ditën e Kiametit, do të vendosim peshore të sakta e askujt nuk do t'i bëhet padrejtësi për asgjë, edhe nëse është fjala për peshë sa të një kokrrë hardalli (një lloj mëlmese). Ne do ta sjellim atë (për llogari), e Ne jemi të mjaftueshëm për llogaritje.” (El-Enbija: 47)

“Peshimi i veprave atë ditë do të jetë i drejtë: atij që i rëndohet peshorja me vepra të mira, ai do të jetë i lumtur; kurse atij që i lehtësohet peshorja me

²⁰¹ Transmeton Neveviu në komentin e vet të Sahih Muslimit, 15: 53.

²⁰² Sherhul 'akidetit-Tahavijje, f. 151; Sherhul Bejxhuri 'alel Xhevhëre, f. 223; Ed Dinul halis, 1:111.

vepra të mira, ai do ta humbë veten, për shkak se i ka mohuar argumentet Tona.” (El-A’raf: 8-9)

“Ai (njeriu), veprat e të cilit rëndojnë në peshore, do të jetë në jetën e kënaqur (në jetën e përhershme), e ai (njeriu) veprat e mira të të cilit nuk rëndojnë në peshore, vendbanimi i tij do të jetë gremina e skëterrës.” (El-Kari’a: 6-9)

Hadithet na bëjnë të ditur se kjo peshore është terezi e vërtetë; do të ketë dy krahë të barabartë dhe dy pjata dhe se All-llahu xhel-le shanuhu do t’i shndërrojë veprat e njerëzve në gjëra me peshë, prej të cilave veprat e mira do t’i vërë në një anë, ndërsa ato të këqijat në anën tjetër.²⁰³

Lidhur me këtë Ibnul Kajjimi ka thënë kasidën e njohur, ku thuhet: “A mos vallë nuk beson se veprat e njerëzve, në Ditën e Gjykimit, do të vihen në peshore? Kjo do të ndodhë, e nganjëherë do të rëndojë njëra pjatë, nganjëherë pjata tjetër, siç qëndron në Kur’an. Ajo do ta ketë edhe gjuhëzën, të cilën pjatat do ta lëvizin në të dhe do të shikojnë. Kjo nuk është imagjinatë, por njëmendësi, për atë që ka iman.”²⁰⁴

Peshimi i veprave do të bëhet pas kryerjes së llogarisë, sepse peshimi është për shkak të ndëshkimit, andaj do të ngjajë pas shqyrtimit të hollësishëm të të gjitha veprave. Me këtë do të tregohet drejtësia e gjykimit,²⁰⁵ por nuk do të peshohen veprat e Pejgamberëve dhe veprat e njerëzve që All-llahu xhel-le shanuhu i ka liruar nga dhënia e llogarisë.²⁰⁶

11 - Ura Sirat

Dhe besojmë se, pas dhënies së llogarisë dhe peshimit të veprave, njerëzit do të nisen nga ura Sirat, e cila është vënë përmbi Xhehenem.

Kalimi nëpër Urë i përfshin të gjithë njerëzit: Pejgamberët, besimtarët, jobesimtarët, edhe ata që kanë dhënë llogari edhe ata që

²⁰³ 203 Sherhul ‘akidetit-Tahavijje, f. 472; Sherhul ‘akidetil vasitijje, faqe 123; Ed Dinul halis, 1: 107.

²⁰⁴ Kasideti bin Kajjim - me komentin e tij, 2: 593.

²⁰⁵ Këtë e transmeton nga Kurtubi komentuesi i akaidës së Tahaviut, f. 472.

²⁰⁶ Sherhul Bejxhuri ‘alel Xhevhere, f. 215.

nuk kanë dhënë. Dhe, ai që i është mbajtur rrugës (siratit) së drejtë në këtë botë, ai me siguri do ta kalojë këtë Sirat (urë) Në disa hadithe sahih transmetohet se njerëzit do të kalojnë përmbi të dhe se lehtësia dhe shpejtësia e kalimit nëpër të do të varet nga veprat e mira në këtë botë. Ndër ta do të ketë të tillë që do ta kalojnë me shpejtësinë e derdhjes së yllit (dritës), disa do ta kalojnë me shpejtësinë e erës, disa me shpejtësinë e kapsallitjes së syrit, e disa duke vrapuar. Pra, ata do të kalojnë me shpejtësinë që i përgjigjet veprave të tyre, gjersa të kalojë besimtari i cili ka pasur pak vepra të mira, i cili me një këmbë do të bëjë një hap përpara, ndërsa me tjetrën do të pengohet, me një dorë do të kapet e tjetra do t'i shpëtojë. Atë do ta përcëllojë zjarri dhe kur të kalojë, do të thotë: “Qoftë i Lavdëruar All-llahu xhel-le shanuhu që na shpëtoi prej teje (zjarrit), pasi na tregoi atë. Me të vërtetë, All-llahu xhel-le shanuhu na ka dhuruar atë që nuk ia ka dhuruar askujt tjetër.”²⁰⁷

Për urën Sirat flasin disa hadithe, e ne do ta citojmë hadithin që transmetojnë Buhariu dhe Muslimi, nga Ebu Hurejra radijAll-llahu anhu:

“Disa njerëz e kanë pyetur Resulull-llahun s. a. v. s: - O i Dërguari i All-llahut, a do ta shohim Zotin tonë në Ditën e Gjykimit?

- *A e keni vështirë ta shihni Hënën e plotë në natën e kthjellët?* - pyeti Pejgamberi alejhis-selam. Jo, o i Dërguari i All-llahut - u përgjigjën ata. -*A e keni vështirë ta shihni Diellin, para të cilit nuk ka kurrfarë reje?* - pyeti Pejgamberi alejhis-selam. Jo, o i Dërguari i All-llahut - u përgjigjën ata. *Ja, pra, po kështu do ta shihni All-llahun. All-llahu xhel-le shanuhu do t'i tubojë njerëzit Ditën e Gjykimit e do të thotë: “Kush ka adhuruar diçka le ta ndjekë edhe tani!” Atëherë, ata që e kanë adhuruar Diellin, do të ndjekin Diellin, ata që e kanë adhuruar Hënën, do ta ndjekin Hënën, e kush i adhuron tagutët (tërë ajo që adhurohet përveç All-llahut xhel-le shanuhu), do t'i pasojë tagutët, e do të mbetet ky ummet me munafikët mes tyre.*²⁰⁸ *Pastaj do*

²⁰⁷ Sherhul ‘akidetit-Tahavijje, f. 470; Sherhul ‘akidetil vasitijje, faqe 126.

²⁰⁸ Ata kanë mbetur në mesin e grupit të besimtarëve ngase janë fshehur me iman në dynjallëk, e po ashtu edhe në ahiret do t'i përcjellin besimtarët dhe do të shkojnë pas nurit (dritës) së tyre, derisa All-llahu xhel-le shanuhu të vërë një mur mes tyre, me

t'u vijë All-llahu xhel-le shanuhu në pamjen që nuk e njohin ata, e do të thotë: "Unë jam Zoti juaj!" E, ata do të thonë: "Kërkojmë mbrojtje nga All-llahu prej teje,²⁰⁹ ky është vendi ynë dhe këtu do të qëndrojmë derisa të na vijë Zoti ynë. E kur të na vijë Ai, ne do ta njohim Atë." Atëherë, All-llahu do t'u vijë në pamjen që tanimë e njohin, e do t'u thotë: "Unë jam Zoti juaj!" Ata do të përgjigjen: "Ti je Zoti ynë." Pastaj do të nisen pas Tij. Atëherë do të vendoset ura Sirat mbi Xhehenemin e unë, së bashku me ummetin tim, do të jem i pari që do të kaloj. Atë Ditë do të flasin vetëm Pejgamberët alejhis-selam. Lutja (duaja) e tyre do të jetë: "O All-llahu im, shpëto, shpëto!" Mbi Urë do të ketë grremça të mëdhenj, si gjembat e sa'danit.²¹⁰ A e keni parë sa'danin? - Po, u përgjigjën ata. - Ja, pra, ata janë si gjembat e sa'danit, vetëm se madhësinë e tyre nuk e di askush përveç All-llahut xhel-le shanuhu. Ata do t'i rrëmbejnë njerëzit në përputhje me veprat e tyre të këqija. Ndër ta do të ketë edhe besimtarë të cilët, për shkak të mëkateve të tyre, do të mbesin në ta, e do të ketë të tillë të cilët megjithatë do të kalojnë e do të shpëtojnë."²¹¹

Me kalimin e Urës, lidhen në Fjalët e All-llahut xhel-le shanuhu: **"Dhe, nuk ka asnjë prej jush e që të mos arrijë tek Ai."** (Merjem: 71)

Tanimë kemi përmendur se të gjithë njerëzit do të kalojnë mbi të. Muslimi transmeton se Resulull-llahu alejhis-selam ka

---

ç' rast e humbasin nurin e besimtarëve. Dhe vendi i tyre do të jetë pjesa më e thellë e Xhehenemit. Shih Nevevi 'ala Sahih Muslim, 3:19)

²⁰⁹ Duke i komentuar këto fjalë, Kurtubi thotë: "Ky do të jetë akt i tmerrshëm, me të cilin All-llahu xhel-le shanuhu do t'i sprovtojë robërit e Vet e t'i ndajë të mirët nga të këqijtë. Pasi munafikët do të mbesin me besimtarët, duke pohuar se edhe ata janë besimtarë, dhe duke menduar se kjo është e lejuar edhe në ahiret, ashtu siç ka qenë në dynjallëk, All-llahu xhel-le shanuhu do t'i sprovtojë duke u ardhur me një pamje të posaçme e do t'u thotë: "Unë jam Zoti juaj!" Besimtarët do të përgjigjen negativisht, ngase ata e kanë njohur Atë dhe e dinë se një pamje e tillë nuk i përket All-llahut xhel-le shanuhu. Prandaj kanë thënë: "Kërkojmë mbrojtje nga All-llahu prej teje. Ne Atij nuk i përshkruajmë shok." Ibni Haxheri e transmeton këtë nga Kurtubi në Fet'hul Bari, 11: 380-381.

²¹⁰ Sa'adani është një lloj druri me gjemba jashtëzakonisht të mëdhenj.

²¹¹ Kjo është pjesë e një hadithi të gjatë, të cilin e transmetojnë Buhariu dhe Muslimi, e këto janë fjalët e Muslimit. Shih Sahihu-l-Buhari me'a Fet'hul Bari, 13: 367 dhe Sahih Muslim bi sherhin Nevevi, 3: 17.

thënë: *“Në Xhehenem nuk do të hyjë askush prej as’habëve të mi, që më janë zotuar nën lis.”* Atëherë Hafsa tha: *“Dhe secili prej jush do të arrijë tek ai?”* Resulull-llahu alejhiss-selam tha: *“All-llahu thotë: “Pastaj do t’i shpëtojmë ata që kanë besuar, e zullumqarët do t’i lëmë të gjunjëzuar në të.”* (Merjem: 72)²¹²

Me këtë hadith Pejgamberi alejhiss-selam na shpjegon se nuk do të thotë se secili që arrin tek Xhehenemi edhe do të hyjë në të.²¹³ Pra, çdonjëri do ta kalojë Urën përmbi Xhehenem, e All-llahu xhel-le shanuhu do t’i shpëtojë besimtarët, ndërsa jobesimtarët do t’i lërë të gjunjëzuar në të. Kur besimtarët e kalojnë Urën, do të ndalen mbi një bregore ndërmjet Xhehenemit dhe Xhenetit, ku do të pastrohen llogaritë mes tyre dhe, vetëm pasi të pastrohen tërësisht, do t’u lejohet të hyjnë në Xhenet.

Transmetohet nga Ebu Se’id el-Hudrij radijAll-llahu anhu, se Resulull-llahu alejhiss-selam ka thënë: *“Besimtarët do ta kalojnë rrezikun nga zjarri, pastaj do të ndalen në bregoren ndërmjet Xhenetit dhe Xhehenemit, ku do t’i pastrojnë të gjitha padrejtësitë që i kanë bërë njëri-tjetrit në dynjallëk, e kur të jenë tërësisht të pastruar dhe të gatshëm, do t’u lejohet të hyjnë në Xhenet. Pasha All-llahun, çdonjëri prej tyre do ta njohë vendin e vet në Xhenet më mirë sesa ka njohur shtëpinë e vet në dynjallëk.”*²¹⁴

12- Xheneti dhe Xhehenemi

Pas gjithë asaj që përmendëm, ne besojmë në ekzistimin e Xhenetit dhe të Xhehenemit dhe besojmë se janë krijime të All-llahut xhel-le shanuhu, që i ka përgatitur për shpërblimin ose për ndëshkimin e robërve të Vet. Besojmë se All-llahu i ka krijuar para se t’i krijojë krijesat e tjera, se ekzistojnë tani dhe do të ekzistojnë përgjithmonë e kurrë nuk do të zhduken. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“O ju që besoni! Ruajini veten dhe familjet tuaja nga zjarri, lëndë djegëse e të cilit do të jenë njerëzit dhe gurët, dhe të cilin do ta mbikëqyrin

²¹² Transmeton Muslimi. Shih Sahih Muslim bi sherhin Nevevi, 16: 57.

²¹³ Sherhul ‘akidetit-Tahavijje, f. 471.

²¹⁴ Sahihu-l-Buhari me’a Fet’hul Bari, 11: 386.

engjëjt e fuqishëm dhe të ashpër, të cilët nuk u kundërshtojnë urdhrave të All-llahut dhe të cilët punojnë për atë që urdhërohen.” (Et-Tahrim: 6)

“Ditën kur do ta pyesim Xhehenemin: “A je mbushur?” E ai përgjigjet: “A ka edhe më?” (Kaf: 30)

“A më e mirë është kjo gjendje, apo druri zekum? Ne, këtë sprovë e kemi bërë për zullumqarët. Njemend, ky dru del nga fundi i Xhehenemit. Fryti i saj është si koka e djajve. Me të vërtetë, ata do ta hanë këtë frut dhe do ta mbushin barkun. Pastaj ata do të kenë një përzierje me ujë të nxehtë (për të pirë).” (Es-Saffat: 62-67)

Resulull-llahu alejhis-selam, duke përshkruar Xhehenemin, ka thënë: “Zjarri juaj është vetëm një nga shtatëdhjetë pjesët e zjarrta të Xhehenemit.” Dikush tha: “O Dërguari i All-llahut, me të vërtetë, edhe kjo është e mjaftueshme.” Pejgamberi alejhis-selam tha: “Zjarri i Xhehenemit është më i fuqishëm se zjarri i dynjallëkut për 69 shkallë, e secila (shkallë) është e barabartë me temperaturën e zjarrit të kësaj bote.”²¹⁵

Duke i përshkruar ndëshkimet më të vogla (të buta) në Xhehenem, Resulull-llahu alejhis-selam thotë: “Me ndëshkim më të vogël (të butë) në Xhehenem, në Ditën e Kiametit, do të jetë njeriu të cilit do t’i vihet gaca e zjarrit nën shputën e tij, e nga ajo do t’i vlijë truri.”²¹⁶

E, për sa i përket Xhenetit, bukuritë e tij All-llahu xhel-le shanuhu i përmend shpeshherë në Kur’an:

“E ata që i druajnë All-llahut, me të vërtetë, do të jenë në vend të sigurt, në mes të kopshteve dhe burimeve; të veshur në petka (rroba) mëndafshi të hollë dhe të trashë, duke ndenjur ulur përballë njëri-tjetrit. Kështu (do të jenë të shpërblyer) dhe ne do t’i martojmë ata me hyri, sybukura. Aty do të kërkojnë çfarë pemësh dëshirojnë e do të kënaqen (duke qenë të sigurt). Në to (xhenete) nuk do ta

²¹⁵ Sahihu-l-Buhari me’a Fet’hul Bari, 6-256-257; El-Muvetta’ f. 614.

²¹⁶ Sahihu-l-Buhari me’a Fet’hul Bari, 11: 361.

shijojnë vdekjen, pos vdekjes së parë (në këtë botë) dhe i ruan (All-llahu) prej dënimit të Xhehenemit. Kjo do të jetë dhunti prej Zotit tënd. Ky, me të vërtetë, do të jetë sukses i madh!” (Ed-Duhan, 51-57)

“E, Xheneti do t’u afrohet besimtarëve, jo larg. Kjo i është premtuar çdokujt që është penduar dhe ruajtur (nga kalimi në kufër), i cili frikohet prej Mëshiruesit edhe atëherë kur nuk e sheh kush dhe i cili vjen me zemër të kthyer nga All-llahu. (U thuhet atyre) “Hyni në të (në Xhenet), në qetësi (e mirësi), kjo është Dita e Përhershme! ”Në të do të kenë çka të duan - e prej Nesh edhe më shumë.” (Kaf: 31-35)

“Me të vërtetë, ata që kanë besuar do të gjenden në kopshtet e Xhenetit dhe në lumturi, duke u kënaqur me atë që u ka dhënë Zoti i tyre. Zoti i tyre i ka ruajtur ata prej dënimit të Xhehenemit. (Atyre u thuhet): “Hani e pini me kënaqësi, për atë që keni punuar!” Të mbështetur në divane (kanape) të renditura, do t’i martojmë ata me hyri me sy të bukur. E, ata që kanë besuar dhe të cilëve pasardhësit u kanë shkuar pas në besim, atyre do t’u bashkojmë pasardhësit e tyre dhe nuk do t’u pakësojmë asgjë nga veprat e tyre - çdonjëri është peng (përgjegjës) për atë që ka punuar - dhe do t’ua zgjerojmë dhuntinë atyre me pemë dhe mish që u ka ënda; ia zgjasin njëri-tjetrit gotat e mbushura, aty nuk do të ketë biseda të kota, as mëkate, - e, do të sillen rreth tyre shërbyes (gilmanët) djelmoha të ngjashëm me margaritarë të ruajtur.” (Et-Tur: 17-24)

Resulull-llahu alejhis-selam thotë se Zoti i tij, duke përshkruar Xhenetin, i ka thënë: “Unë u kam përgatitur robërve të Mi të sinqertë çfarë sytë nuk kanë parë, veshët nuk kanë dëgjuar e çfarë dikujt as ndërmend nuk mund t’i ketë rënë.” Pastaj tha: “Lexoni, nëse doni: “Dhe askush nuk e di se çfarë gëzimesh të fshehta i presin si shpërblim për atë që kanë punuar.” (Es-Sexhde: 17)

Gjithashtu besojmë në polemikat dhe diskutimet që do të bëhen mes banorëve të Xhenetit dhe Xhehenemit. Shiko vetëm këtë skenë nga surja El-A'raf:

“Dhe banorët e Xhenetit u thonë banorëve të zjarrit: “Ne e kemi gjetur të vërtetën, atë që na është premtuar nga Zoti ynë. E ju, a e keni gjetur të vërtetën, atë që ju ka premtuar Zoti juaj?” Ata (banorët e zjarrit) thonë: “Po!” E, atëherë, një lajmëtar ndërmjet tyre thërret: “Me të vërtetë, mallkimi i All-llahut u takon zullumqarëve, të cilët i pengojnë të tjerët nga rruga e All-llahut dhe kërkojnë ta shtrembërojnë, e nuk besojnë në jetën tjetër!” (El-A'raf: 44-45)

“Banorët e zjarrit do t'u thonë banorëve të Xhenetit: “Derdhni pak ujë në ne, ose diçka nga ajo që ju ka dhuruar All-llahu!” Ata (në Xhenet) thonë: “Me të vërtetë, All-llahu këto i ka ndaluar për mohuesit.” (El-A'raf: 50)

Për sa i përket përjetësisë së Xhenetit dhe Xhehenemit dhe qëndrimit të përhershëm të besimtarëve në të parin, dhe jobesimtarëve në të dytin, flitet shpeshherë dhe kjo nënvizohet gati në çdo vend të Kur'anit ku përmendet Xheneti dhe Xhehenemi. Përkitazi me këtë Resulull-llahu alejhis-selam ka thënë: *“Kur të hyjnë xhenetlinjtë në xhenet, e xhehenemlinjtë në xhehenem, lajmëtari do të thërrasë: “O banorë të Xhenetit, nuk ka vdekje! O banorë të Xhehenemit, nuk ka vdekje!” Atëherë banorët e Xhenetit do të gëzohen edhe më shumë, ndërsa banorët e Xhehenemit do të pikëllohen edhe më shumë.”*²¹⁷

---

²¹⁷ Sahihu-l-Buhari me'a Fet'hul Bari, 11: 351.

PJESA E GJASHTË

BESIMI NË PËRCAKTIMIN E ALL-LLAHUT XHEL-LE SHANUHU

Besimi në përcaktimin e All-llahut xhel-le shanuhu është një nga bazat e akides dhe baza e gjashtë e imanit. Andaj, kush e mohon kaderin (përcaktimin e All-llahut xhel-le shanuhu), ai ka dalë nga feja e All-llahut xhel-le shanuhu.

Që në fillim e kemi cituar hadithin e Ibni Umerit r. a., prej të cilit transmetohet se Resulull-llahu alejhis-selam, kur e pati vizituar Xhibrili dhe e pati pyetur për imanin, ka thënë: *“Të besosh All-llahun, engjëjt e Tij, Librat e Tij, Pejgamberët e Tij, botën e ardhshme dhe se çdo gjë që ndodh (e mirë a e keqe), ndodh sipas përcaktimit të All-llahut.”*

PËRKUFIZIMI I KADAASË DHE I KADERIT

Dijetarët islamë kanë qëndrime divergjente lidhur me përkufizimin e kadaasë dhe të kaderit. Disa këto i konsiderojnë si sinonime për një gjë të njëjtë, kurse disa të tjerë kaderin e definojnë ndryshe nga kadaaja, duke thënë: *“Kaderi është dituria e All-llahut xhel-le shanuhu për atë se ç’do të bëjnë krijesat e Tij në të ardhmen,²¹⁸ ndërsa kadaa është krijimi i krijesave nga All-llahu xhel-le shanuhu në përputhje me diturinë dhe me vullnetin Tij.”*

---

²¹⁸ Tefsitul ‘akaidil islamijje li Hasan Ejjub, f. 79.

Disa të tjerë thonë të kundërtën, e përkufizimin e kadaasë ia veshin kaderit, kurse atë të kaderit kadaasë, gjë që është e mundur.²¹⁹

E disa i japin me përkufizim të njëjtë duke thënë: “Kadaaja dhe kaderi janë sistemi i përpiktë që All-llahu xhel-le shanuhu ka vendosur në këtë botë, ligjet dhe ligjshmëritë e përgjithshme (natyrore) me të cilat i ka ndërlidhur shkaqet dhe pasojat.”²²⁰ Këtë domethënie e përmend edhe Kur’ani, kur flet për kaderin, siç qëndron në këtë ajet:

“... Dhe, çdo gjë tek Ai është me masë.” (Er-Ra’d: 8)

“Nuk ekziston asnjë send, e që të mos gjendet ajo në thesarin Tonë, e nga ajo Ne japim vetëm aq sa është e nevojshme.” (El-Hixhër: 21)

“Ne çdo send kemi krijuar me masë të caktuar.” (Kamer: 49)

Sa bukur është përgjigjur imam Ahmedi, kur është pyetur për kaderin: “Kaderi është kudretur-Rrahman (fuqia e Mëshirëplotit)” Ibni Kajjimi në kasidën e vet thotë:

“E vërteta për kaderin, i cili shumë veta i ka hutuar, është se ai është kudretur-Rrahman.”

Ibni Akili e ka lavdëruar këtë fjalë, kur ka dëgjuar se e ka thënë Ahmedi, All-llahu qoftë i kënaqur me të. Definicioni i Ahmedit është, në të vërtetë, i tërësishëm dhe i mjaftueshëm, sepse kaderi do të thotë ajo që All-llahu xhel-le shanuhu konfirmon me fjalët:

“Thuaj (o Muhammed!): “Për të gjitha vendos vetëm All-llahu!” (Ali Imran: 154)

“Dhe çdo gjë kthehet tek Ai.” (Hud: 123)

“... Në duart e të Cilit është pushteti mbi çdo gjë!” (Ja Sin: 83)

“... S’ka ndërmjetës tek Ai, përpos me lejen e Tij.” (Junus: 3)

---

²¹⁹ Kubral jekinjatit kevnijje, f. 147.

²²⁰ Ela ‘akidul islamijje li Sejjid Sahik, f. 95.

Janë të shumta ajetet që flasin se në gjithësi nuk mund të ndodhë asgjë pa lejen dhe pa vullnetin e All-llahut xhel-le shanuhu.

Tema e kaderit bazohet në besimin e cilësive të përsosura të All-llahut xhel-le shanuhu dhe në emrat e Tij të bukur, siç janë dituria, fuqia dhe vullneti. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“... Ai di çdo gjë.” (El-Bekare: 29)

“Ai është më i dijsmi për çdo gjë.” (El-Hadid: 2)

“Ai punon çka dëshiron Vetë.” (El-Buruxh: 16)

Tahaviu thotë: “Çdo gjë zhvillohet sipas përcaktimit dhe dëshirës së Tij. Dëshira e Tij realizohet, e jo dëshira e njerëzve, përveç çka dëshiron Ai. Prandaj ajo që Ai u dëshiron, edhe do të ndodhë, e ajo që Ai nuk u dëshiron, as që do t’u ndodhë. Askush nuk është në gjendje t’i kundërvihet urdhrin të Tij, e as ta ndryshojë ose në çfarëdo mënyrë të ndikojë në të dhe askush nuk mund ta zmbarsë urdhrin e All-llahu xhel-le shanuhu me urdhrin e dikujt tjetër.”²²¹

DOMETHËNIA E IMANIT NË KADER

Çdo musliman është i obliguar të besojë në përcaktimin e All-llahut xhel-le shanuhu dhe se çdo gjë që ndodh, e mirë a e keqe, e këndshme a e hidhur, ndodh më përcaktimin e Tij. Me besimin në kader nënkuptohet besimi në diturinë e amshueshme të All-llahut xhel-le shanuhu, në vullnetin e All-llahut xhel-le shanuhu i cili realizohet, dhe në plotfuqinë e Tij të tërësishme. Duke sqaruar këtë, shejhul-islam Ibni Tejmije thotë: “Besimi në kader përfshin dy shkallë, e çdo shkallë përfshin nga dy gjëra:

Shkalla e parë:

Besimi se All-llahu xhel-le shanuhu, me diturinë e Tij origjinare, me të cilën është i stolitur përherë, e ka ditur se ç’do të bëjnë krijesat e Tij. Se i ka ditur të gjitha punët e tyre, veprat e mira dhe mëkatet, nafakën dhe çastin e vdekjes së tyre. Pastaj All-llahu xhel-le shanuhu i ka shkruar në Lehui Mahvudh përcaktimet e të gjitha krijesave. Së pari e ka krijuar penën (lapsin), e i ka

²²¹ Sherhul ‘akidetit-Tahavijje, f. 153.

thënë: “Shkruaj!” Pena pyeti: “Çka të shkruaj?” “Shkruaj çdo gjë që do të ndodhë gjer në Ditën e Kiametit!” Prandaj, çdo gjë që i ndodh njeriut, le ta dijë se assesi nuk ka mundur t’i ikë asaj, e çdoherë që i ka ikur diçkaje, le ta dijë se ajo assesi nuk ka mundur t’i ndodhë. Penat janë tharë, ndërsa librat janë mbyllur. Përkitazi me këtë, All-llahu xhel-le shanuhu, thotë:

“A nuk e di ti se All-llahut i është e njohur çdo gjë që gjendet në qiej e në Tokë? Të gjitha këto janë (shënuar) në Libër. Me të vërtetë, të gjitha këto, për All-llahun janë të lehta.” (El-Haxh: 70)

“S’ka mjerim (fatkeqësi) që e godet Tokën dhe ju, përveç asaj që është shënuar më parë në Libër (Lehui Mahvudh) - kjo për All-llahun, me të vërtetë, është lehtë!” (El-Hadid: 22)

Shkalla e dytë:

Besimi në vullnetin e All-llahut xhel-le shanuhu, i cili realizohet në tërësi dhe në plotfuqinë e pakufishme të Tij. Pra, besimi se çdo gjë ndodh sipas dëshirës së All-llahut xhel-le shanuhu, e ajo që nuk dëshiron Ai, as që mund të ndodhë. Dhe se çdo lëvizje, sado e vogël që të jetë ajo, në qiej a në Tokë, ose reshtja ndodh sipas vullnetit të All-llahut xhel-le shanuhu. Dhe se në mbretërinë e Tij nuk mund të ndodhë asgjë që nuk dëshiron Ai. Se All-llahu xhel-le shanuhu është i Plotfuqishëm të bëjë çdo gjë dhe se nuk ekziston asnjë krijesë, as në qiej, e as në Tokë, e që All-llahu xhel-le shanuhu të mos e ketë krijuar, sepse tjetër Krijues dhe Sundues nuk ekziston. Krahas të gjitha këtyre, All-llahu xhel-le shanuhu i ka urdhëruar njerëzit që t’i binden Atij dhe Pejgamberëve të Tij dhe ua ka ndaluar mëkatet. Ai i do mutekijët (të devotshmit), mirëbërësit dhe të drejtët. Është i kënaqur me ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira. Nuk i do jobesimtarët dhe nuk është i kënaqur me mëkatarët. Nuk urdhëron vepra të shëmtuara, e as që u lejon kufrin robërve të Vet dhe nuk i pëlqen trazirat (fesadin). Dhe njerëzit bëjnë vepra, por në realitet, All-llahu xhel-le shanuhu është Krijues i veprave të tyre. Njeriu është besimtar ose jobesimtar, i mirë ose i keq, ai fal namazin dhe agjëron, zotëron fuqinë me të cilën vepron dhe

zotëron edhe vullnet, por All-llahu xhel-le shanuhu i ka krijuar edhe ata, edhe fuqinë e tyre, edhe vullnetin e tyre.²²²

Nga fjalët e Ibni Tejmijes, rahimehullahu te'ala, arrihet në përfundim se kaderi përfshin katër shkallë:

Shkalla e parë: Besimi në diturinë origjinare të All-llahut xhel-le shanuhu dhe se Ai e ka ditur atë që bëjnë njerëzit para se të bëjnë diçka;

Shkalla e dytë: Shkrimi i të gjitha këtyre në Lehui Mahvudh;

Shkalla e tretë: Vullneti i All-llahut xhel-le shanuhu, i cili realizohet, dhe plotfuqia e tij e pakufishme;

Shkalla e katërt: Krijimi i të gjitha krijesave nga All-llahu xhel-le shanuhu dhe se Ai është Krijuesi i vetëm, e çdo gjë tjetër është e krijuar.

Ndarja e kaderit, të cilit jemi të obliguar t'i besojmë, në kader të mirë dhe në kader të keq, bëhet vetëm në raport të njeriut me krijesat e tjera, e, për sa i përket kaderit në raport me All-llahun xhel-le shanuhu, në tërësinë e tij, ai është vetëm kader i mirë, sepse e keqja nuk i mvishet All-llahut xhel-le shanuhu.²²³ Dituria e All-llahut xhel-le shanuhu, vullneti i Tij, shkruarja, krijimi i të gjitha krijesave dhe i të gjitha ngjarjeve - të gjitha këto janë urtësi, drejtësi, mëshirë dhe e mirë, sepse e keqja nuk bën pjesë në asnjë cilësi dhe vepër të All-llahut xhel-le shanuhu. Atij nuk mund t'i ngjajë asnjë mangësi a e keqe dhe është plotësisht i përkryer dhe i paarritshëm në Lartmadhërinë e Vet.²²⁴ Prandaj, nuk është e lejuar që vetë e keqja t'i mvishet All-llahut xhel-le shanuhu, por është e lejuar që e keqja të jetë në strukturën e tërësisë që i mvishet All-llahut xhel-le shanuhu, siç thotë All-llahu xhel-le shanuhu:

“All-llahu është Krijues i çdo gjëje.” (Ez-Zumer: 62)

Dhe është e lejuar që e keqja të lidhet me shkakun e saj, siç thotë All-llahu xhel-le shanuhu:

---

²²² Er revadetun nedijje sherhul 'akidetil vasijje, f. 252-253.

²²³ Mexhmu' fetava ibnu Tenijje, 8: 94-95; Sherhul 'akidetit-Tahavijje, f. 282; Er revdatin nedijje, f. 356.

²²⁴ El hasenetu ves-sejje li ibni Temijje, f. 190; Tejsirul 'Azizil Hamid, f. 625.

“Thuaj: “I mbështetem Zotit të agimit, prej dëmit të çdo krijese që Ai e krijoi.” (El-Felek: 1-2)

Dhe është e lejuar që e keqja të përmendet, por pa e emëruar bërësin e saj, siç thotë All-llahu xhel-le shanuhu se xhinët kanë thënë:

“Dhe ne nuk dimë se e keqja u është kushtuar atyre që janë në Tokë, apo Zoti i tyre do që t’i udhëzojë ata në rrugë të mirë.” (Xhin: 10)

Në realitet, All-llahu xhel-le shanuhu nuk ka krijuar të keqe të pastër që nuk përmban aspak të mirë, ngase urtësia e Tij nuk e lejon këtë. Nuk është e mundur që All-llahu xhel-le shanuhu, të dëshirojë diç ku ka të keqe totale dhe që në krijimtarinë e Tij të mos ketë kurrfarë dobie. Në duart e All-llahut xhel-le shanuhu janë të gjitha të mirat, kurse e keqja nuk i mvishet Atij, por e tërë ajo që i mvishet Atij është e mira. E keqja ndodh ngase kjo nuk i mvishet Atij, sepse sikur t’i ishte mveshur Atij, atëherë kjo nuk do të ishte e keqe. E t’i mveshet All-llahut xhel-le shanuhu e keqja sipas krijimit dhe lejimit nuk është e keqe.²²⁵

Sëmundja, bie fjala, për njeriun është mynxyrë momentale, por hajri, nëse shikojmë në ardhmëri dhe në raport me All-llahun xhel-le shanuhu, është gjithsesi hajr, duke pasur parasysh se si All-llahu xhel-le shanuhu i fal mëkatet dhe i pastron njerëzit me anë të sëmundjes. Gjithashtu burgosja e besimtarëve nga ana e armiqve të All-llahut xhel-le shanuhu, në shikim të parë, është e keqe, për shkak të dhembjeve dhe sprovimeve që e përcjellin atë, por kjo është pastrim i nefsit të njeriut, pastrim i radhëve të njerëzve dhe kultivim i shpirtit të njeriut, duke ia shtuar kësaj edhe shpërblimin e madh, mirësinë e pakufishme tek All-llahu xhel-le shanuhu. Krijimi i Iblisit, gjithashtu, mban në vetvete urtësi të dukshme: siç është pendimi i njerëzve pas gabimeve, realizimi i adhurimit ndaj All-llahut xhel-le shanuhu përmes luftës kundër shejtanit dhe ndihmësve të tij, mbështetja në All-llahun xhel-le shanuhu dhe kërkimi i mbrojtjes tek Ai.²²⁶

²²⁵ Ed Dinul halis, 1: 144; Er revdatun nedijje, f. 356.

²²⁶ Ibni Kajjim el-Xhevzije përmend shumë urtësi në krijimin e Iblisit. T’i përmendim disa prej tyre:

Çdo e keqe është relative, sepse në raport me veprat e All-llahut xhel-le shanuhu dhe me lejimin e Tij të saj është e mirë, ndërsa në raport me atë që me të vërtetë paraqet të keqe është e keqe. Pra, e keqja i ka dy anë, njëra prej tyre është e mira, e kjo është ana e cila ndërlihet me All-llahun xhel-le shanuhu, i Cili e ka krijuar dhe e ka lejuar atë për shkak të urtësisë së caktuar dhe dobisë së saj, të cilën vetëm Ai e di dhe i tregon kujt të dojë prej robërve të Vet.²²⁷

---

a - Që njerëzit të binden në fuqinë e All-llahut xhel-le shanuhu për krijimin e kundërshtive. Ai ka krijuar këtë krijesë, e cila është më e keqja nga krijesat e tjera dhe shkaktare e të gjitha të këqijave, kurse të kundërt nga ajo, ka krijuar Xhibrilin, i cili është një ndër krijesat më fisnike, më të pastra dhe më të ndershme dhe është shkaktar i të gjitha të mirave. Fuqia e All-llahut xhel-le shanuhu shfaqet edhe në krijimin e ditës dhe natës, sëmundjes dhe ilaçit, jetës dhe vdekjes, së bukurës dhe së shëmtuarës dhe me krijimin e shumë gjërave të tjera, që, në mënyrë të padyshimtë, udhëzojnë në plotfuqinë e Tij.

b - Shfaqja e shenjave të All-llahut xhel-le shanuhu, të emrave që udhëzojnë në plotfuqinë e Tij, siç janë: i Plotfuqishmi, Ai i Cili hakmerret ashpërsisht, Ai i Cili ashpërsisht ndëshkon, Ai i Cili i pastron shpejt llogaritë, Ai i Cili dënon me ndëshkim të ashpër, Ai i Cili e lartëson kë të dojë dhe poshtëron kë të dojë. Pra, duhet të ekzistojë diçka që do t'i ndërlihte të gjitha këta emra, e sikur njerëzit dhe xhinët ta kishin natyrën e engjëjve, atëherë këto pasoja nuk do të mund të shiheshin.

c - Realizimi i emrave dhe i cilësive të All-llahut xhel-le shanuhu, që në vetvete përmbajnë butësi, tolerim, ndjesë, mbulesë, falje për shkeljet që i bëhen të drejtave të Tij dhe lirim nga ndëshkimi për robërit e Vet. Sikur të mos i kishte krijuar mjetet dhe shkaqet me ndihmën e të cilave shprehen këto cilësi, atëherë nuk do të ekzistonin të gjitha këto dobi dhe urtësi.

d - Realizimi i emrave të urtësisë dhe diturisë, sepse All-llahu xhel-le shanuhu e lartëson kë të dojë dhe e poshtëron kë të dojë, dhe Ai e di më së miri se kujt do t'ia besojë Shpalljen dhe kush është i denjë ta pranojë atë dhe ta falënderojë Atë për këtë dhunti të Tij.

e - Sajimi dhe shfaqja e ibadeteve të llojeve të ndryshme, të cilat nuk do të ekzistonin sikur të mos ishte krijimi i Iblisit. Siç është xhihadi, shoqërimi dhe dashuria në emër të All-llahut, urrejtja në emër të All-llahut, urdhërimi në të mirë dhe ndalimi nga e keqja, pendimi ndaj All-llahut xhel-le shanuhu dhe kthimi tek Ai, kundërshtimi i armiqve të All-llahut dhe kërkimi i mbrojtjes prej tyre nga All-llahu xhel-le shanuhu, tërheqja e vërejtjes nga kryelartësia dhe mendjemadhësia dhe të ngjashme. Shih Mudarixhus salikin, 2: 194.

²²⁷ Er revadetun nedijje sherhul 'akidetil vasijje, f. 356.

ARSYETIMI I JOBESIMTARËVE ME KADER

Jobesimtarët do të dëshironin që mosbesimin e tyre ta arsyetojnë duke deklaruar se All-llahu xhel-le shanuhu ka dashur që ata të jenë jobesimtarë dhe se Ai e ka përcaktuar këtë, sepse, sikur të mos dëshironte, ata nuk do të mund të ishin të këtillë. All-llahu xhel-le shanuhu e përgënjeshton këtë arsyetim në këto ajete:

“Idhujtarët do të thonë: “Sikur të donte All-llahu, nuk do t’i bënim shok Atij, as ne, as baballarët tanë, dhe nuk do të punonim asgjë të ndaluar.” Kështu mohonin edhe ata para tyre, derisa e shijuan dënimin Tonë. Thuaj: “A keni ju ndonjë argument të na paraqitni? Ju mbështeteni vetëm në hamendje dhe jeni vetëm gënjeshtarë.” Thuaj: “All-llahu ka argument të qartë dhe po të donte Ai, të gjithëve do t’ju udhëzonte (me forcë) në rrugë të drejtë!” (El-En’am: 148-149)

Kjo është përgjigjja e All-llahut xhel-le shanuhu për atë që i arsyeton mëkatet e veta, e All-llahu xhel-le shanuhu zotëron argumentin më të fortë. Përgjigjja e All-llahut xhel-le shanuhu është plotësisht e qartë, sepse ajo bazohet në dy gjëra të ditura nga të gjithë dhe të pranuara nga të gjithë, në të cilat nuk ka aspak dyshim dhe për të cilat mund të polemizojë vetëm ai që ka zgjedhur lajthitjen dhe kështu i ka kontribuar shkatërrimit të vet. Këto dy gjëra janë:

E para: All-llahu xhel-le shanuhu jobesimtarët e mëhershëm i ka dënuar me ndëshkim të ashpër. Po qe se ata nuk do të kishin qenë të lirë për të zgjedhur atë që kanë bërë nga mëkatet, veprat e këqija, mohimi dhe shirku, atëherë Ai nuk do t’i kishtë dënuar ata, sepse All-llahu xhel-le shanuhu është i drejtë dhe askujt nuk i bën padrejtësi. Ai i cili mëkatet e veta dhe mosbesimin e vet e arsyeton me kader është njëri prej dy vetave: ose besimtar i All-llahut, ose mohues. E, nëse është besimtar, atëherë duhet të besojë në drejtësinë e All-llahut xhel-le shanuhu dhe në pastërtinë e qenies së Tij nga çdo padrejtësi, ngase padrejtësia është negativitet që nuk i ka hije Krijuesit, ndërsa All-llahu xhel-le shanuhu është larg çdo të mete nga çdo pikëpamje. S’ka dyshim se

ndëshkimi i atij që ka qenë i detyruar të bëjë diçka, është padrejtësi e madhe. Prandaj, arsyetimi i mëkatit me kader, edhe krahas ndëshkimit të mëkatarit, do të thotë t'i mvishet padrejtësi All-llahut xhel-le shanuhu, që gjithsesi është në kundërshtim me besimin e tij në Të. E, nëse njeriu që arsyetohet me kader është jobesimtar, atëherë arsyetimi i tij është kontradiktë dhe marrëzi e kulluar.

E dyta: Ai që mosbesimin dhe mëkatimin e vet e arsyeton me kader, ai për All-llahun flet pa kurrfarë dijenie dhe pa bazë. Si mund të ndodhë që jobesimtari a mëkatari të arsyetohet me kader para se ta bëjë mëkatin ose kufrin, duke qenë se përcaktimi i All-llahut, para se të ndodhë, është gajb të cilin askush nuk e di përveç All-llahut xhel-le shanuhu? E dimë se çdo njeriu, para se të niset të bëjë ndonjë mëkat a kufër, i është urdhëruar që t'i bindet All-llahut xhel-le shanuhu dhe t'i kryejë urdhrat e Tij. Thënë ndryshe: si mund të thotë njeriu: "All-llahu ka caktuar që unë të vjedh, prandaj unë vajta ta kryej përcaktimin e All-llahut?" A mos vallë, ai ka vështruar në Lehui Mahvudh dhe ka lexuar se çfarë shkruan në të, e në këtë mënyrë ka kuptuar se çfarë i është përcaktuar, përderisa njëkohësisht është i ftuar që të mos bëjë kurrë mëkat, vjedhje a diçka tjetër? Këtë përgjigje të qartë All-llahu xhel-le shanuhu ua kthen atyre që arsyetohen me kader edhe në disa vende në Kur'an:

"E kur të punojnë vepra të shëmtuara, thonë: "Ne i kemi gjetur prindërit tanë në to, por edhe All-llahu na ka urdhëruar me këtë." Thuaj: "All-llahu nuk urdhëron të punohen vepra të shëmtuara! Përse flisni për All-llahun atë që nuk e dini?" (El-Araf: 28)

Kjo metodë kur'anore e përgjigjes në deklarata të këtilla ka ardhur për të përmirësuar mënyrën e të menduarit dhe të analizimit njerëzor dhe t'u shpjegohet njerëzve se All-llahu xhel-le shanuhu kërkon prej tyre që t'i zbatojnë urdhrat e All-llahu xhel-le shanuhu dhe të shmangen nga ndalesat e Tij, e jo ta hulumtojnë gajbin e fshehur të Tij, që t'i përshtaten atij.

Profesor Sejjid Kutbi, duke komentuar ajetin e përmendur, thotë: "Pjesa e dytë e ajetit udhëzon në përmirësimin e mënyrës së mendimit dhe shqyrtimit njerëzor. All-llahu xhel-le shanuhu i ka obliguar ata me urdhra të caktuara, ua ka ndaluar

disa gjëra dhe ata me siguri mund të mësojnë për këtë. E, për sa i përket vullnetit dhe përcaktimit të All-llahut xhel-le shanuhu, kjo është gajb (fshehtësi) dhe ata nuk kanë kurrfarë mënyre që ta mësojnë këtë, e atëherë si mund ta perceptojnë këtë? E, nëse nuk e njohin, atëherë si mund të ftohen në të? Ekzistojnë urdhra dhe ndalesa të All-llahut xhel-le shanuhu tërësisht të njohura, atëherë përse ata i braktisin këto informata të sigurta dhe jepen pas supozimeve dhe hamendjeve në një fushë që aspak nuk e njohin?

Esenca e këtij problemi është kjo: All-llahu xhel-le shanuhu nuk i ka obliguar njerëzit që të dinë për vullnetin dhe kaderin (përcaktimin) e Tij, që ata t'u përshtaten atyre. Por i ka obliguar që t'i perceptojnë urdhëresat dhe ndalesat e All-llahut xhel-le shanuhu në mënyrë që të veprojnë sipas tyre. E, kur ata përpiqen që ta bëjnë këtë, atëherë All-llahu xhel-le shanuhu i udhëzon dhe ua zgjeron kraharorin që ta pranojnë Islamin. Dhe kjo u mjafton njerëzve për sa i përket kësaj teme, e cila, në këtë mënyrë, bëhet shumë e thjeshtë dhe e qartë, pa kurrfarë paqartësish që paraqiten gjatë diskutimeve të panevojshme lidhur me të.

All-llahu xhel-le shanuhu është në gjendje të krijojë njerëz që, sipas natyrës së tyre, të gjithë të bëhen besimtarë, ose t'i de-tyrojë që të gjithë të besojnë, ose të gjithëve t'ua fusë imanin në zemër dhe që të gjithë ta pranojnë Udhëzimin e Tij. Por, All-llahu xhel-le shanuhu ka dashur diçka krejtësisht tjetër. Ka dashur që t'i sprovtojë njerëzit duke i lënë plotësisht të lirë dhe u ka mundësuar ta pranojnë udhëzimin ose lajthitjen. Ai do ta ndihmojë atë që përcaktohet për udhëzim, ndërsa atë që përcaktohet për lajthitje do ta lërë që të devijojë edhe më shumë dhe të verbërohet. Dhe është bërë ashtu siç ka dashur All-llahu xhel-le shanuhu.

Pra, çështja është tërësisht e qartë dhe është paraqitur në mënyrën më të lehtë, të cilën mendja e njeriut mund ta kuptojë lehtë. E, për sa i përket diskutimit dhe polemizimit lidhur me këtë çështje, kjo është tërësisht e huaj për etikën dhe stilin e Islamit. Polemika në këtë temë, në cilëndo filozofi dhe religjion, nuk ka rezultuar me ndonjë zgjidhje të kënaqshme, ngase kjo polemikë merret me tematikë që assesi nuk mund t'i nënshtrohet polemizimit e as që i përgjigjet natyrës së saj.

Kjo fe ka ardhur në mënyrë që të krijojë një model të caktuar në shoqëri, të cilën e kufizojnë urdhëresat dhe ndalesat e qarta. Prandaj, të drejtuarit nga vullneti i panjohur paraqet labirint nëpër të cilin arsyeja e njeriut bredh pa kurrfarë orientimi dhe me humbje kohe, e cila përndryshe do të duhej të shpenzohej në punë pozitive dhe krijuese.”²²⁸

Prandaj, vëlla i dashur, dije se prej teje kërkohet që t’i kryesh urdhrat e All-llahut xhel-le shanuhu dhe të largohesh nga ndalesat e Tij, para se të bësh çkadoqoftë tjetër. E, pasi e ke bërë ndonjë vepër: nëse ke bërë diçka të mirë, me të cilën All-llahu xhel-le shanuhu është i kënaqur, je i obliguar që ta falënderosh Atë për udhëzimin që ta ka mundësuar, e nëse ke bërë ndonjë mëkat, je i obliguar të pendohesh e t’i kthehesh All-llahut xhel-le shanuhu, pastaj të mbështetesh në All-llahun xhel-le shanuhu duke shpresuar që do të të falë, i bindur në drejtësinë dhe urtësinë e Tij. Duhet ta urresh mëkatimin para se të mëkatosh, në mënyrë që të të shmangë nga mëkati, e nëse megjithatë bën ndonjë mëkat, kjo duhet të të inkurajojë të pendohesh dhe t’i kthehesh All-llahut xhel-le shanuhu. Dhe ta dish se urrejtja jote ndaj mëkateve nuk do të thotë edhe urrejtje e përcaktimit të All-llahut xhel-le shanuhu, por prej teje kërkohet që të urresh atë që urren All-llahu xhel-le shanuhu dhe të duash atë që do Ai. Të jesh i kënaqur me atë që është i kënaqur Zoti yt dhe të hidhërohesh për atë që hidhërohet edhe Ai. Dhe ta dish se All-llahu xhel-le shanuhu nuk e do kufirin, e as që ua lejon atë robërve të Vet dhe nuk e do mëkatin, e as që ua lejon këtë robërve të Vet. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Nëse ju e mohoni (Atë), me të vërtetë, All-llahu është i pavarur prej jush, por Ai nuk është i kënaqur me mohimin e robërve të Tij, e është i kënaqur me ju, nëse e falënderoni.” (Ez-Zumer: 7)

FSHEHTËSIA E PËRCAKTIMIT TË ALL-LLAHUT XHEL-LE SHANUHU DHE NDALIMI I POLEMIZIMIT RRETH TIJ

Kjo që thamë deri më tani është gjithçka që i mjafton besimtarit të dijë lidhur me kaderin. Atij i mjafton ta dijë

---

²²⁸ Fi Dhilalil Kur’anil Kerim, 8: 1227.

domethënien e tij, shkallët e tij dhe të besojë në të. Të besojë se All-llahu xhel-le shanuhu i di të gjitha, i ka krijuar të gjitha dhe se nuk mund të bëhet diçka që nuk e dëshiron Ai. Se Ai është i Drejtë dhe askujt nuk ia bën të padrejtën, se është i Mençur dhe se nuk i përket marrëzia. Kjo tematikë nuk kërkon nga besimtari asgjë më tepër. Sepse All-llahu xhel-le shanuhu na ka shpjeguar atë që e ka ditur se është e mjaftueshme për ne, e askujt nuk i është e lejuar të gjurmojë atë që All-llahu xhel-le shanuhu ka fshehur prej nesh, ngase atëherë do të përçaheshim dhe kështu do të shkatërroheshim. Arsyeja jonë është e kufizuar. All-llahu xhel-le shanuhu e ka krijuar atë në mënyrë që të udhëheqim në këtë botë, e jo që ta zbulojmë fshehtësinë (gajbin), të cilën nuk e di askush tjetër përveç All-llahut xhel-le shanuhu

Një nga këto (gajb) tema është edhe raporti ndërmjet krijimit të veprave njerëzore nga ana e All-llahut xhel-le shanuhu dhe vullnetit njerëzor në realizimin e atyre veprave. Kjo nuk është e vetmja temë e gajbit, esencën e së cilës arsyeja e njeriut nuk është në gjendje ta kuptojë. Ne mund të perceptojmë, bie fjala, vetëm shenjat e cilësive të All-llahut xhel-le shanuhu, e nuk jemi në gjendje të perceptojmë esencën e tyre, siç është rasti me qenien e All-llahut xhel-le shanuhu, të cilën arsyeja njerëzore nuk është në gjendje ta kuptojë.²²⁹

Për këtë arsye, Resulull-llahu alejhis-selam e ka ndaluar polemizimin rreth kaderit dhe shqyrtimin më të thellë të tij.

Imam Ahmedi transmeton, me senedin e vet, nga Amër b. Shu'ajbi, i cili transmeton nga babai i tij, e ky nga gjyshi i tij, i cili thotë: “Një ditë, Resulull-llahu kishte hasur njerëzit duke diskutuar rreth kaderit, e atij sikurse t’i kishte shpërthyer zjarri në fytyrë, aq tepër u skuq nga hidhërimi, e pastaj u tha: *“Ç’është kjo me ju? A mos vallë do të lejoni që një pjesë të Librit ta hidhni poshtë me pjesën tjetër? Për këtë shkak janë shkatërruar ata që kanë qenë para jush.”*²³⁰

Një njeri erdhi tek Aliu radijAll-llahu anhu dhe e pyeti për kaderin, e Aliu radijAll-llahu anhu u përgjigj: “Rrugë e errët, andaj mos u nis drejt asaj.” Ai e përsëriti pyetjen, e Aliu radijAll-llahu anhu u përgjigj: “Det i thellë, andaj mos hy në të.” Ai përsëri

²²⁹ Tebsitul ‘akaidul islamijje li Hasan Ejjub, f. 84.

²³⁰ El-Fet’hurrabbani, 1: 142; Sunen bin Maxhe, 1: 33.

pyeti, e Aliu radijAll-llahu anhu tha: “Fshetësi e All-llahut xhel-le shanuhu, andaj mos u mundo ta perceptosh atë.”²³¹

Sa të bukura janë fjalët e Tahaviut, i cili thotë: “Kaderi, në esencën e vet, është fshetësi e All-llahut xhel-le shanuhu në vetë krijesat e Tij, të cilën askush nuk është në gjendje ta perceptojë, as engjëlli më i zgjedhur, e as cilido nga Pejgamberët e All-llahut xhel-le shanuhu. Debatimi dhe shqyrtimi i tij është shkak i shkatërrimit, është punë e ndaluar dhe tejkalim i kufijve. Prandaj, ruhuni mirë nga çdo diskutim, meditim dhe pyetje rreth tij, ngase All-llahu xhel-le shanuhu e ka fshehur diturinë e kaderit nga krijesat e Veta dhe e ka ndaluar hulumtimin e tij. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Nuk do të pyetet (Ai) për atë që punon, e ata do të jenë të pyetur.” (El-Enbija: 23)

Prandaj, ai që pyet: Përse All-llahu xhel-le shanuhu ka bërë diçka?, ai i ka shkelur Fjalët e All-llahut xhel-le shanuhu. E kush e bën këtë, është bërë jobesimtar.

Ja, kjo është shkurtimisht e tërë ajo që i nevojitet robit të sinqertë të All-llahut xhel-le shanuhu, zemra e të cilit është e ndriçuar me nur. Kjo është grada e shumë të njohurve, ngase ekzistojnë dy lloj ilmesh (diturish): dituria që ekziston mes njerëzve dhe dituria që nuk ekziston mes tyre. Mohimi i diturisë që ekziston është kufër. Ndërsa konfirmimi, se njihet dituria që nuk ekziston, është po ashtu kufër. Dhe imani nuk do t'i pranohet askujt derisa ta pranojë diturinë ekzistuese dhe përderisa nuk flaket hulumtimi për diçka që nuk ekziston.”²³²

NDIKIMI I BESIMIT NË KADER NË JETËN E MUSLIMANIT

Feja islame bazohet në dorëzimin e plotë ndaj urtësisë së All-llahut xhel-le shanuhu dhe vullnetit të Tij dhe në pranimin e urdhrave dhe ndalesave të Tij, pa hulumtim të hollësishëm të mençurisë së All-llahut xhel-le shanuhu në tërë këtë. Pra, ashtu siç kanë vepruar as’habët e Resulull-llahut alejhis-selam, ngase Islami

²³¹ Tejsirul ‘Azizil Hamid, f. 620; El ‘akaidul islamijje, f. 99; Esh-sheria lil Axxhurri, f. 212.

²³² Sherhul ‘akidetit-Tahavijje, f. 276-292.

nuk mund të përforcohet me asgjë tjetër përveçse me devotshmëri. Shenja e parë e pranimit të diçkaje është besimi në të, e pastaj kalimi sa më shpejtë në zbatimin e saj.²³³

Të këtillë kanë qenë as'habët e Resulull-llahut alejhis-selam. Kanë pasur edukim të një shkalle jashtëzakonisht të lartë ndaj Zotit të tyre dhe ndaj Pejgamberit të Tij. Ibni Abbasi radijAll-llahu anhu thotë për ta: "Kurrë nuk kam parë njerëz më të mirë se as'habët e Resulull-llahut alejhis-selam. Ata kanë bërë vetëm trem-bëdhjetë pyetje gjatë jetës së tij."²³⁴

Lidhur me kaderin janë në pajtim të gjithë as'habët, tabi'inët dhe të gjithë pasuesit e Ehli Sunnetit dhe Hadithit. Janë në pajtim se çdo gjë që do të ndodhë deri në Ditën e Kiametit është e shkruar në Lehui Mahvudh.

Transmetohet se Ibni Dejlemi ka thënë: "Vajta tek Ubej bin Ka'bi e i thashë: "Unë po ndiej në vetvete diçka të pakëndshme rreth kaderit, andaj të lutem më thuaj diçka për të. Shpresoj se All-llahu xhel-le shanuhu do të bëjë që kjo ndjenjë ta braktisë zemrën time." Ai më tha: "Sikur të donte All-llahu xhel-le shanuhu që t'i ndëshkonte të gjithë banorët e Tokës dhe të qiejve, Ai këtë do ta bënte dhe askujt nuk do t'i shkaktonte padrejtësi, e nëse i mëshiron ata, mëshira e Tij do të jetë për ta më e mirë se veprat e tyre. Sikur të japësh për sadaka ar sa është kodra e Uhudit, All-llahu xhel-le shanuhu nuk do ta pranonte këtë derisa të besosh në kader dhe derisa të kuptosh se asaj që të ka ndodhur assesi nuk ke mundur t'i shmangesh. E, nëse vdes me çfarëdo bindje tjetër lidhur me këtë çështje, do të hysh në Xhehenem." Ibni Dejlemi thotë: "Pastaj vajta tek Ibni Mes'udi, e ai ma tha të njëjtën gjë. Pastaj vajta tek Zejd bin Thabiti, e ai ma tregoi hadithin e Resulull-llahut alejhis-selam me këtë kuptim."²³⁵

Transmetohet nga Ubade bin Samiti radijAll-llahu anhu se, para se të vdesë, i ka thënë birit të vet: "O biri im! Ti nuk do ta shijosh ëmbëlsinë e imanit të vërtetë derisa të dish se nuk ke

---

²³³ Sherhul 'akidetit-Tahavijje, f. 291.

²³⁴ I'lamil muveki'in, 1: 71.

²³⁵ Transmetojnë Ebu Davudi, Ibni Maxhe, Ahmedi, Taberani dhe Ibni Hibbani, e në senedin (zinxhirin e transmetuesve) gjendet Se'id bin Sinan esh-Shejbani, të cilin Ibni Me'ini e konsideron si të besueshëm, ndërsa për të polemizon Ahmedi dhe të tjerët.

mundur të shpëtosh nga ajo që të ka ndodhur dhe as që mund të të ndodhë diçka që të është shmangur. Unë e kam dëgjuar Resulull-llahun alejhis-selam duke thënë: *“Gjëja e parë që ka krijuar All-llahu xhel-le shanuhu ka qenë pena, së cilës i ka thënë: “Shkruaj!” Pena tha: “O Zoti im, çka të shkruaj?” “Shkruaj tërë atë që do të ndodhë gjer në Ditën e Kiametit”, - tha All-llahu.” O biri im, e kam dëgjuar Resulull-llahun alejhis-selam duke thënë: “Ai që vdes dhe nuk ka besuar në këtë, ai me mua nuk ka asgjë.”*²³⁶

Kjo bindje ka pasur ndikim të madh tek as’habët e Resulull-llahut alejhis-selam. Ata janë shpërndarë nëpër vise të ndryshme të tokës duke mbartur me vete besimin në kader, ashtu siç i ka mësuar Resulull-llahu alejhis-selam, i cili me një rast i pat thënë Ibni Abbasit radijAll-llahu anhu *“O djalosh! Ki kujdes për All-llahun e edhe Ai do të kujdeset për ty. Kujdesu për All-llahun, e do ta gjesh para vetes. Nëse do ta pyesësh dikë, pyete All-llahun, e nëse prej dikujt duhet të kërkosh ndihmë, kërkko prej All-llahut. Dhe dije mirë se, sikur e tërë bota do të mblidhej për të të ndihmuar, nuk do të mund të të ndihmonin, përveçse me atë që All-llahu xhel-le shanuhu tanimë ta ka caktuar. E sikur të mblidhe-shin për të të dëmtuar, nuk do të mund të të dëmtonin me asgjë tjetër, përveçse me atë që të ka caktuar All-llahu. Penat kanë mbaruar së shkruari dhe ngjyra tanimë është tharë.”*²³⁷

Kjo bindje i ka mbushur zemrat e tyre me qetësi dhe stabilitet dhe i ka edukuar në krenari. Prandaj, mendjet e tyre kanë qenë të matura ndërkohë që vizitonin vende të ndryshme të botës duke ia interpretuar këtë fe tërë njerëzimit. Ata i kanë konsideruar të parëndësishme dhe të pavlefshme të gjitha fuqitë botërore para imanit të tyre në përcaktimin e All-llahut xhel-le shanuhu. Selman El-Farisi është pyetur: *“Çfarë thonë njerëzit kur bëhen besimtarë për përcaktimin e së mirës dhe së keqes nga ana e All-llahut xhel-le shanuhu?”* Ai është përgjigjur: *“Kur të besosh në kader, bëhesh i vetëdijshëm se nuk ka mundur të të ndodhë ajo që të ka shpëtuar, e as të të shmanget ajo që të ka*

²³⁶ Transmeton Ebu Davudi. Shih Xhem'al Fevaid, 2: 328; Kitabish-sheri'a lil Axhurri, f. 211.

²³⁷ Transmeton Tirmidhiu, dhe thotë se hadithi është hasen sahih. Shih Xhem'al Fevaid, 2: 329.

ndodhur.”²³⁸ Këto nuk kanë qenë vetëm fjalët e Selmanit, por fjalët e të gjithë as’habëve të Resulull-llahut a.s.

Çfarë fatbardhësie i sjell njeriut kjo bindje dhe çfarë heroizmi përmbajnë zemrat që kanë besuar se çdo gjë gjendet në duart e All-llahut *xhel-le shanuhu*, ndërsa njerëzit nuk zotërojnë asgjë! Të gjitha fuqitë e kësaj bote nuk janë në gjendje ta ndalin një njeri që ka këtë bindje dhe këtë iman. Shikuar vetëm në këtë mënyrë, mund të arrijmë gjer te sqarimi i vërtetë për veprat kolosale që ka bërë imani përmes atij grupi të vogël njerëzish, që janë nisur për ta interpretuar këtë fe në botë. Këto janë vepra të cilat i ngjasojnë mrekullirave, por janë megjithatë të vërteta. Të gjitha këto vepra kolosale, të cilat i ka realizuar Resulull-llahu *alejhis-selam me as’habët* e tij fisnikë, janë fryt i imanit të tyre në All-llahun *xhel-le shanuhu*, në botën e ardhshme dhe në përcaktimin e All-llahut *xhel-le shanuhu*.

Vetëm njeriu që është i lumtur duke i besuar kaderit, i cili e di se nuk ka mundur të shpëtojë nga ajo që i ka ndodhur dhe e di se, edhe sikur e tërë bota të bashkohej, nuk do të mund të bënte asgjë përveç asaj që All-llahu *xhel-le shanuhu* ka caktuar, dhe ai që e di se asnjë njeri nuk do të vdesë derisa ta harxhojë tërësisht nafakën e vet dhe ditët e jetës së vet, me të vërtetë, vetëm një njeri i tillë lirohet tërësisht nga robëria ndaj njerëzve dhe kalon në robërimin ndaj Zotit të njerëzve. Sepse, si mund t’i përulet balli i tij çfarëdo fuqie qoftë në sipërfaqe të tokës duke e ditur se çdo gjë gjendet në duart e Krijuesit të qiejve dhe të Tokës dhe i çdo gjëje që gjendet në to dhe mes tyre? Si mund t’i nënshtrohet robit nga pluhuri? Ibni Rexhebi rahimehullahu te’ala thotë: “Ai i cili është bindur se çdo krijesë në tokë është pluhur (dhe), ai e di se edhe vetë është pluhur. Atëherë, si mund t’i japë përparësi atij i cili është nga pluhuri kundrejt Sunduesit të të gjithë sunduesve? Ose, si mund ta bëjë të kënaqur dikë tjetër në llogari të hidhërimit të Sunduesit të Gjithëmbarshtëm? Me të vërtetë, kjo është gjë tejet e çuditshme.”²³⁹

Kjo bindje çrrënjos çdo simptomë paburrërie (frike) nga zemra në të cilën gjendet kjo dhe pronarin e saj e inkurajon për xhihad kundër jobesimtarëve dhe zullumqarëve, pa marrë parasysh mjetet dhe metodat e tyre, çfarëdo që të jenë ato. E,

---

²³⁸ Esh-sheri’a lil Axhurri, f. 206.

²³⁹ Xhami’ul ‘ulum vel hikem, f. 385.

përse të lodhet duke menduar për ta, duke qenë se Krijuesi dhe Furnizuesi i tij i ka garantuar se do ta harxhojë çdo atom të nafakës së vet para se t'i vijë çasti? E, përse të frikohet kur është i vetëdijshëm se me siguri do t'i ndodhë ajo që i është caktuar, ndërsa ajo që nuk i është caktuar kurrë nuk do t'i ndodhë. Sa bukur e ka thënë këtë shkrimtari me këto fjalë:

“Prej cilës ditë të vdekjes sime të iki?

Nga dita që më është caktuar, apo nga dita që nuk më është caktuar?

Ditës që nuk më është caktuar nuk i frikësohem,

E përcaktimit nuk mund t'i ikë madje as njeriu më i kujdesshëm.”

Njeriu që beson në kaderin e All-llahut xhel-le shanuhu, gëzon edhe një dhunti, me të cilën nuk i janë të barabarta të gjitha dhuntitë e tjera të kësaj bote, e kjo është lumturia në të gjitha situatat. Ngase njeriu i tillë e di se përcaktimet e All-llahut xhel-le shanuhu zhvillohen sipas urdhrit të Tij, vullnetit dhe rregullit të Tij, se ngjarjet ndodhin si fryt i urtësisë dhe i dëshirës së Tij, e Ai e di e njerëzit nuk e dinë. All-llahu xhel-le shanuhu thotë: **“Mund ta urreni një gjë, por ajo është e mirë për ju; e mund ta doni një gjë, por ajo është e dëmshme për ju - All-llahu e di e ju nuk e dini.”** (El-Bekare: 216)

Pra, shpirti i mu'minit e di se Ai i Cili e ka caktuar të mirën dhe të keqen është i urtë dhe i mëshirshëm, prandaj nuk do të krenohet në mirëqenie as që do ta humbasë shpresën në vështirësi. Ai i është mirënjohës All-llahut xhel-le shanuhu në të mirë dhe i durueshëm në vështirësi, prandaj çdo gjë që i ndodh është e mirë për të. Siç na shpjegon Resulull-llahu alejhis-selam: **“Sa i çuditshëm është shembulli i besimtarit! Çdo situatë në të cilën gjendet është hajr për të, e ky nuk është rasti me askë tjetër vetëm se me besimtarin: Nëse i ndodh ndonjë gëzim, ai falënderon për të, andaj shpërblehet për këtë, e nëse ndodhet në ndonjë vështirësi, ai është i durueshëm, e edhe për këtë shpërblehet.”**²⁴⁰

---

²⁴⁰ Transmetojnë Muslimi dhe Ahmedi nga Suhejbi. Shih Rijadus salihin me'a Delilil falihin, 1: 147.

Besimtari e sheh vështirësinë dhe e di se ajo ka ardhur sipas përcaktimit të All-llahut xhel-le shanuhu, andaj qetësohet dhe e pranon atë, me kënaqësi, bëhet edhe më i njerëzishëm e as që i bie ndërmend që t'i ankohet Zotit dhe Krijuesit të vet. Shikon pasojat e vështirësisë dhe e di se do të jetë i shpërblyer për këtë, prandaj kënaqet me të dhe duron. Te Buhariu dhe Muslimi thuhet se Resulull-llahu alejhis-selam ka thënë: *“Në sprovimin më të madh me mynxyra janë Pejgamberët, e pastaj atë të cilët i pasojnë sipas cilësisë të tyre. Njeriu sprovohet në përputhje me imanin e tij. E, nëse e ka imanin e fortë, do të sprovohet varësisht nga fortësia e imanit të tij, e nëse ka iman të dobët, sprovimet do t'i ketë më të lehta. Në këtë mënyrë sprovimet do t'i vijnë njeriut pandërprerë derisa të pastrohet plotësisht dhe të ecë nëpër tokë pa kurrfarë mëkatesh.”*²⁴¹

Ibni Kajjumi e ka thënë këtë në mënyrë shumë të mirë:

“Nëse të ndodh ndonjë vështirësi, bëhu i durueshëm ndaj saj, Me durim të Bujarit, sepse Ai ndaj teje është edhe më bujar.

E nëse i ankohesh të birit të Ademit, atij që mëshirë nuk ka, je ankuar kundër Mëshiruesit.”

Alkame radijAll-llahu anhu i komenton Fjalët e All-llahut xhel-le shanuhu: **“Nuk ngjan kurrfarë fatkeqësie pa lejen e All-llahut, e ai që i beson All-llahut, Ai ia udhëzon (në rrugë të drejtë) zemrën e tij. All-llahu di mirë çdo gjë.”** (El-Tegabun: 11), e thotë: *“Ky është njeriu i cili, kur t'i ndodhë ndonjë fatkeqësi, e di se ajo është nga All-llahu xhel-le shanuhu, andaj është i kënaqur me të dhe i dorëzohet dëshirës së All-llahut xhel-le shanuhu.”*²⁴²

Ndërsa Ibni Abbasi thotë: *“All-llahu xhel-le shanuhu do t'ia udhëzojë zemrën atij në jekin (bindje të fuqishme), andaj do të kuptojë se nuk ka mundur t'i largohet ajo që i ka ndodhur, e as që nuk ka mundur t'i ndodhë ajo që i ka shpëtuar.”*²⁴³

Nën hijen e këtij konceptimi janë ngritur as'habët radijAll-llahu anhum, janë lartësuar shpirtat e tyre dhe është forcuar ndër-gjegjja e tyre, deri në ato përmasa, saqë tek ata është barazuar

²⁴¹ Muttefekun 'alejhi.

²⁴² Tefsir bin Kethir, 4: 275.

²⁴³ Tefsir bin Kethir, 4: 275.

fatkeqësia me gëzimin dhe se falënderimi (shukri) dhe durimi (sabri) janë bërë të njëjtë, siç thotë Umeri radijAll-llahu anhu: “Sikur sabri dhe shukri të ishin dy deve, unë assesi nuk do të mërzhitesha se në cilën do të hipja.” Ebu Muhammed El-Hariri thotë: “Sabri është të mos bësh dallim mes shpërblimit dhe sprovimit, me qetësi të plotë në të dy rastet.”

Imam Ahmedin e kanë pyetur se a mund të bëhet zahid njeriu me njëqind dinarë. E është përgjigjur: “Mundet, por me kusht që të mos gëzohet nëse ato i shtohen dhe që të mos hidhërohet nëse i pakësohen.” E njëri prej selefëve ka thënë: “Zahid është ai falënderimin (shukrin) e të cilit nuk mund ta kalojnë begatitë, e as mynxyrat durimin e tij.”²⁴⁴

Umer bin Hattabi radijAll-llahu anhu i ka shkruar letër Ebu Musa El-Esh’ariut, ku thuhej: “Dije se e tërë e mira është në kënaqësi. E nëse mundesh, bëhu i kënaqur, e nëse jo, atëherë bëhu i durueshëm.”²⁴⁵ Ibni Ata thotë: “Kënaqësia është qetësia e zemrës në atë që All-llahu xhel-le shanuhu që moti i ka zgjedhur robit të Vet dhe bindja se Ai ka zgjedhur për të më të mirën.”²⁴⁶

Sabri është vaxhib, sipas mendimit të ulemasë islame. E më shumë se kjo është kënaqësia me përcaktimin e All-llahut xhel-le shanuhu. Për kënaqësinë disa nga ulemaja thonë se është vaxhib, e disa të tjerë se është mustehabb, e të gjithë janë të një mendimi se nuk është nën mustehabb.²⁴⁷ Ndërsa themeli i kënaqësisë është besimi në përcaktimin e All-llahut xhel-le shanuhu dhe vetëdija për mëshirën e All-llahut xhel-le shanuhu ndaj njerëzve, siç kemi thënë edhe më parë. Abdul Vahid bin Zejdi thotë: “Kënaqësia (ridaluk) është porta më e madhe e All-llahut xhel-le shanuhu - xhenet i dynjallëkut dhe pushim. Pronarët e shkallëve të kënaqësisë përherë shikojnë shpërblimin e Atij që i sprovon ata dhe e dinë se Ai ua ka zgjedhur këtë dhe janë të sigurtë se është e pamundur që Ai të gjykojë padrejtësisht. Ndonjëherë, të kapluar nga kënaqësia me kaderin, as që e ndiejnë dhembjen e sprovimit të caktuar. Ndonjëherë i kaplon madhështia dhe lartësia e Atij që i sprovon ata dhe tërësisht zhyten në ato ndjenja, kështu

---

²⁴⁴ 244 Këto dhe proverbe të tjera lexoju në ‘Uddetus-sabrin, f. 90 dhe 226.

²⁴⁵ Medarixhus-salikin, 2: 177.

²⁴⁶ Medarixhus-salikin, 2: 175.

²⁴⁷ Medarixhus-salikin, 2: 117; Er revdatun nedijje, f. 489.

që nuk ndiejnë dhembje aspak. Përkundrazi, ndoshta edhe ndiejnë ëmbëlsi për shkak të vetëdijes së tyre, se ajo u ka ardhur nga Ai i Cili i do ata.”²⁴⁸

Dije se kënaqësia dhe durimi, që janë rezultat i imanit në kader, kanë të bëjnë me kënaqësinë ndaj mynxyrave dhe fatkeqësive që u ndodhin njerëzve dhe me durimin në kryerjen e urdhrave të All-llahut xhel-le shanuhu, pastaj me shmangien nga mëkatet dhe gjërat e tjera të qortuara.²⁴⁹ Këtu nuk mendohet për kënaqësinë në kufër dhe në mëkate, as për kthimin nga urdhrat e All-llahut xhel-le shanuhu, e as për sabrin në poshtërim dhe kob. Sepse, All-llahu xhel-le shanuhu nuk është i kënaqur me kufirin, me mëkatimin dhe me poshtërimin e robërve të Vet. Prandaj, kënaqësia jote le të jetë në harmoni me kënaqësinë e Zotit tënd, durimi yt në kryerjen e urdhrave të All-llahut xhel-le shanuhu dhe në flijimin në rrugën e Tij.

Kënaqësia me përcaktimin e All-llahut xhel-le shanuhu, durimi gjatë sprovimeve dhe bindja në drejtësinë e përcaktimit të All-llahut xhel-le shanuhu janë themelet më të rëndësishme ku bazohet lumturia njerëzore. Këto janë motivet më të fuqishme për lëvizjen e tërë fuqisë njerëzore në harmoni me dispozitat e All-llahut xhel-le shanuhu. Në këtë rast nuk ekziston kthimi mbrapa, nuk ekziston ngecja për shkak të pikëllimit dhe pendimit, e as “sikur të ishte kështu e kështu, do të bëhej kështu e kështu”, por “All-llahu xhel-le shanuhu e ka përcaktuar dhe ka bërë çka ka dashur Vetë”.

Në këtë bindje prehet qetësia e zemrës dhe rehatia e trupit, e shpirtit dhe e mendjes, zhdukja e brengave etj. Prandaj nuk ka thyerje psikike, tendosje nervash dhe skizofreni abnormale, por kënaqësi, qetësi, lumturi, pushim, ëmbëlsi të bindjes së fuqishme, shkarkim të ndërgjegjes, zemërgjerësi dhe siguri totale në mëshirën dhe drejtësinë e All-llahut xhel-le shanuhu, në diturinë dhe urtësinë e Tij të gjithëmbarshme, sepse Ai është mbrojtës, strehim dhe vetëm prej Tij kërkohet ndihmë nga dyshimet dhe mendimet e këqija.

---

²⁴⁸ Medarixhus-salikin, 2: 167; Er revdatun nedijje, f. 489; Xhami’ul ‘ulum vel hikem, f. 170.

²⁴⁹ Sherhun Nevevi ‘ala Sahih Muslim, 3: 101.

Besimi në kader nxjerr rezultate kolosale në jetën tokësore të njeriut.

Ato shoqëri që e kanë lënë pas dore këtë bindje nuk kanë iman në All-llahun xhel-le shanuhu dhe në udhëheqjen e Tij, lidhur me jetën dhe qeniet e gjalla, ato në ahiret do të jenë në zjarr të përherëshëm dhe në vuajtje të rënda ndërsa në këtë botë do të jenë me fat të humbur, me mendje të shkatërruara, me jetë plot brenga dhe gjithnjë të tendosur, siç e shpjegon këtë All-llahu xhel-le shanuhu ne ajetin vijues: “... *e kush e pason udhëzimin Tim, nuk do të humbë (në këtë botë) as që do të jetë fatkeq (në botën tjetër) E, ai që shmanget nga Libri Im, ai do të ketë jetë të vështirë dhe Ne në Ditën e Kiametit do ta ringjallim të verbër.*” (Ta Ha: 123-124)

BESIMI NË KADER NUK BIE NË KUNDËRSHTIM ME PUNËN E BAZUAR NË SHKAQE DHE NË PASOJA

Nuk guxojmë të harrojmë se jemi të urdhëruar që të punojmë në pajtim me ligjshmëritë e shkaqeve dhe pasojave, të cilat All-llahu xhel-le shanuhu i ka caktuar në botë, së bashku me teuekulin (mbështetjen) në All-llahun xhel-le shanuhu dhe me iman se çdo gjë është në duart e Tij, pastaj me bindje se shkaqet nuk japin pasoja, vetëm se me lejen e All-llahut xhel-le shanuhu. Ai i Cili i ka krijuar shkaqet, i ka krijuar edhe pasojat dhe rezultatet. Prandaj, ai i cili dëshiron pasardhës të edukuar është i detyruar të punojë sipas këtij plani dhe t’i zbatojë shkaqet që do të sjellin deri aty. Duhet të martohesh, e kjo martesë mund të sjellë pasardhës, por mund edhe të mos sjellë, në pajtim me vullnetin e të Gjithëfuqishmit e të Urtit dhe me dëshirën e Mëshirëplotit e të Gjithëdijshtimit: “*I All-llahut është pushteti mbi qiej dhe mbi Tokë. Ai krijon çka të dojë! Ai, i dhuron kujt të dojë vajza, e kujt të dojë i dhuron djem, ose u dhuron dy gjinitë: djem e vajza, e kë të dojë e bën steril Ai, në të vërtetë, është i Gjithëdijshtëm dhe i Pushtetshëm.*” (Esh-Shura: 49-50)

Prandaj muslimani e ka të ndaluar të mos e përfillë punën në pajtim me ligjshmëritë e shkaqeve dhe pasojave. Kështu, sikur njeriu ta linte pas dore punën për përfitimin e nafakës, do të ishte mëkatar, edhe pse nafaka është në dorën e All-llahut

xhel-le shanuhu. Resulull-llahu alejhis-selam shpjegon se shkaqet e lejuara gjithashtu janë nga kaderi, e kur i është thënë: “Ç’thua për këndimin e Kur’anit me qëllim shërimi dhe kurimit me mjekësi? A e ndërrojnë këta përcaktimin e All-llahut xhel-le shanuhu?” Ai është përgjigjur: “Ata janë pjesë të kaderit të All-llahut xhel-le shanuhu.”²⁵⁰ Prandaj, të merren parasysh vetëm shkaqet dhe të konsiderohet se vetëm ato ndikojnë në pasojat është shirk në teuhid, ndërsa mospërfillja e shkaqeve dhe mohimi se ato janë shkaqe është mangësi në mendje. Kurse, devijimi nga shkaqet, të cilat na janë të urdhëruara me sheriat, është përdhosje e sheriatit.²⁵¹

Prandaj, All-llahu xhel-le shanuhu e ka urdhëruar shërimin. Autorët e koleksioneve të hadithit (sunenit) transmetojnë nga Usame bin Sheriku se ka thënë: “Vajta te Resulull-llahu alejhis-selam, e me të ishin as’habët, të cilët dëgjonin aq me kujdes, sikur të kishin shpezë në koka (e frikohen që me lëvizje do t’i trembnin). Dhashë selam dhe u ula. Erdhën beduinët nga krahinat e ndryshme, e pyetën: “O i Dërguari i All-llahut, a duhet të mjekohemi?” Ai u përgjigj: “Mjekohuni, sepse All-llahu xhel-le shanuhu nuk e ka dhënë asnjë sëmundje e që për të të mos ketë dhënë edhe ilaçin, përveç një sëmundjeje - pleqërisë.”²⁵² Te Buhariu dhe Muslimi qëndron se Ebu Hurejra radijAll-llahu anhu ka thënë: “Resulull-llahu alejhis-selam ka thënë: “All-llahu xhel-le shanuhu nuk ka dhënë asnjë sëmundje, e që për të të mos ketë dhënë ilaç.”²⁵³ Duke u bazuar në këtë hadith, fakihët (njohësit e fikhut) islamë konsiderojnë se mjekimi është i dëshirueshëm (i preferuar), e disa konsiderojnë se është vaxhib. Komentuesi i akaidës së Tahaviut thotë: “Disa njerëz mendojnë se mbështetja në All-llahun xhel-le shanuhu bie në kundërshtim me përfitimin e nafakës dhe me hulumtimin e shkaqeve dhe se, nëse gjërat janë caktuar që më parë, atëherë nuk është nevoja të ketë shkaqe. Kjo gjithsesi është gabim, sepse puna është farz (detyrim), mustehabb (e rekomanduar), mubah (e lejuar) ose mekruh (e papëlqyer) dhe haram (e ndaluar). E, Resulull-llahu alejhis-selam,

²⁵⁰ Zatul me’ad, 3: 528.

²⁵¹ Mexhmu’ fetava ibnu Tejmijje, 8: 528.

²⁵² Transmetojnë që të katërt në sunenet e veta, e Tirmidhiu thotë se hadithi është hasen sahih. Shih Muhtesar Ebu Davud, f. 346.

²⁵³ Transmeton Buhariu në kaptinën për mjekësinë.

muteuakkili më i madh, e ka vënë helmetën gjatë luftës dhe ka vajtur në treg për të fituar diçka.”²⁵⁴

Në këtë mënyrë edhe as’habët e kanë kuptuar raportin ndërmjet kaderit dhe punës dhe se kjo e dyta hyn në besimin në kader, e nuk i kundërvihet atij, por kjo rezulton nga besimi në kader. Buhariu transmeton nga Umeri radijAll-llahu anhu, se gjatë hyrjes në Sham e kanë pritur paritë e krahinave dhe e kanë informuar se atje është paraqitur murtaja. Atëherë ai u konsultua me muhaxhirë dhe ensarë, e pastaj me muhaxhirët para çlirimit të Mekës dhe me disa kurejshitë dhe muhaxhirët u pajtuan që të kthehen, në mënyrë që të largohen nga murtaja, dhe Umeri kështu edhe urdhëroi. Atëherë Ebu Ubejde i tha: “A mos vallë duhet të ikim nga përcaktimi i All-llahut xhel-le shanuhu?” Umeri u përgjigj: “Eh..., sikur ta thoshte këtë dikush tjetër, o Ebu Ubejd! Të ikim nga përcaktimi i All-llahut në përcaktimin e All-llahut. Çfarë mendon, sikur ta kishe një grigjë devesh që ka arritur në një luginë me dy anë: njëra e plleshme, ndërsa tjetra e shkretë, e sikur ta kullotje në anën e plleshme a do ta bëje këtë sipas kaderit, apo sikur ta kullotje në anën e shkretë a do të punoje edhe tani sipas kaderit?”²⁵⁵ Gjithashtu Umeri radijAll-llahu anhu ka qortuar një grup njerëzish nga Jemeni, të cilët udhëtonin për në haxh pa ushqim. Mu’aviu bin Kurre thotë: “Umeri radijAll-llahu anhu i takoi njerëzit nga Jemeni dhe i pyeti: - Kush jeni ju? Ata u përgjigjën: - Ne jemi muteuakkilunë (të cilët mbështeten në All-llahun). Përkundrazi, ju jeni muteakilunë (ata që presin që t’i ushqejë dikush tjetër), kurse muteuakkil është ai i cili e mbjell farën në tokë e pastaj mbështet tek All-llahu.”²⁵⁶

Ibni Kajjum El-Xhevziu thotë: “Teuhidi i vërtetë nuk do të jetë i plotë te njeriu përderisa nuk punon duke u mbështetur në shkaqe të cilat i ka vënë All-llahu xhel-le shanuhu. Ndërsa mos-përfillja e tyre është shkelje e vet teuakulit. Kurse lënia pas dore e tyre është dobësi që i kundërvihet teuakulit islam, që do të thotë mbështetje me zemër në All-llahun xhel-le shanuhu për arritjen e asaj që do t’i bëjë dobi edhe në këtë botë, edhe në botën tjetër dhe që do ta mbrojë nga ai që i bën dëm fesë së tij

---

²⁵⁴ Sherhul ‘akidetit-Tahavijje, f. 301.

²⁵⁵ Fet’hul Bari, 10: 150-151; El Muvetta’, f. 557-558.

²⁵⁶ Xhami’ul ‘ulum vel hikem, f. 384.

dhe dynjallëkut. Krahas teuakulit puna është e domosdoshme, sepse, në të kundërtën, do të ndyhej urtësia All-llahut xhel-le shanuhu dhe Ligji (Sheriati) i tij. Prandaj njeriu dobësinë e vet nuk do ta bëjë teuakul, e as teuakulin dobësi.²⁵⁷ Ndërsa Sehël bin Abdull-llahu ka thënë: “Kush e mohon punën, e ka mohuar Sunetin, e kush e mohon teuakulin, e ka mohuar imanin. Sepse, teuakuli është ajkë e Resulull-llahut alejhis-selam, ndërsa puna është Suneti i tij, e kush punon sipas ajkës së tij, ai nuk e braktis Sunetin e tij.”²⁵⁸

---

²⁵⁷ Zadul me’ad, 3: 67.

²⁵⁸ Medarixhes salikin, 2: 116.

THELBI I IMANIT (I BESIMIT)

Në kapitullin e mëparshëm folëm për gjërat në të cilat jemi të obliguar të besojmë. Por, ç' do të thotë imani? Si është ai? Ç' është ajo së cilës me të vërtetë i përgjigjet ky emër?

Ulemaja islame lidhur me këtë çështje ka dy mendime:²⁵⁹

Mendimi i parë: Imani është emër me të cilin quhet deklarimi (shehadeti) me gjuhë, vërtetimi me zemër dhe zbatimi në praktikë me organet e tjera të trupit. Këtë mendim e mbështet shumica e Ehli Sunnetit.²⁶⁰

²⁵⁹ Ulemaja për këtë çështje ndahet në më tepër se dy mendime, por Ehli Sunneti ka vetëm dy mendime, ndërsa mendimet e tjera janë mendime të fraksioneve të ndryshme. Shumë libra të akides i kanë trajtuar detajisht të gjitha këto mendime, prandaj nuk është nevoja që t'i përmendim të gjitha ato, sepse pasaktësia e tyre është e qartë, ndërsa ulemaja e Ehli Sunnetit është në pajtueshmëri se ato janë larg së vërtetës që bazohet në Kur'an dhe Sunet. Më detajisht për këto mendime dhe përgjigjet mbi to, shih Sherhul 'akidetit-Tahavijje, f. 373 e më tej.

²⁶⁰ Imam Ibnul Kajjimi thotë: "Dhe thuaju atyre se imani i njeriut është të folurit, puna dhe vërtetimi me zemër." Komentuesi thotë: Qëndrimi i Ehli Sunnetit është se imani është vërtetim me zemër, praktikë me organe dhe shqiptim me gjuhë. Imam Shafi'u radijAll-llahu anhu në librin e vet të njohur El-Umm, thotë: "As'habët, tabi'inët dhe të tjerët pas tyre, të cilët i kemi hasur, kanë qenë të një mendimi dhe të gjithë thonin: "Imani është shqiptimi, zbatimi dhe nijeti, asnjëra prej këtyre të trijave nuk ka dobi pa dy të tjerat." Imam Ahmed bin Hambeli radijAll-llahu anhu thotë: "Për këtë shkak, fjalët e Ehli Sunnetit, se imani është shqiptimi dhe vepra, janë bërë një nga shenjat e Sunetit." Ebu Umer el-Talemanki transmeton me senedin e vet të njohur nga Musa bin Harun El-Hammali se ka thënë: "Is'hak bin Rahevejhi na ka diktuar se imani është fjalë dhe vepër, se zmadhohet dhe zvogëlohet, dhe nuk ka dyshim se kjo është ashtu siç na ka përshkruar ai. Ne e kemi kuptuar këtë nga burimet e sigurta, nga rregullat e përgjithshme të Islamit dhe nga fjalët e as'habëve të Resulull-llahut alejhis-selam, tabi'inëve dhe brezave të ilmit pas tyre. Të gjithë ata kanë qenë në pajtim lidhur me këtë çështje dhe assesi nuk janë kundërshtuar. E njëjta situatë ka qenë edhe në kohën e Evza'iut në Sham, të Sufjan Eth-Thevriut në Irak, Malik bin Enesit në Hixhaz dhe Mu'ammerit në Jemen, siç shpjeguem më parë, se

Mendimi i dytë: Imani është emër me të cilin emërtohet shqiptimi (i shehadetit) me gjuhë dhe vërtetimi me zemër, e këtu nuk hyjnë veprat. Por, ata thonë: “Kryerja e të gjitha gjërave që janë urdhëruar dhe janë shpjeguar në hadithe sahih të Resulull-llahut *alejhis-selam* është vaxhib për të gjithë besimtarët, emër që e kanë fituar me fjalë dhe me vërtetim.”²⁶¹

Edhe pse argumentet nga Kur’ani dhe Suneti janë më tepër në favor të mendimit të parë,²⁶² edhe pse të gjithë përpiqen që mendimet e veta t’i mbështesin me sa më shumë argumente, duket qartë se mospajtimi mes tyre është i karakterit teorik. Në të nuk bazohet kurrfarë dallimi në praktikë, edhe pse ndërtohen mospajttime të tjera, gjithashtu me karakter teorik. Komentuesi i Tahaviut thotë: “Mospajtimi ndërmjet Ebu Hanifes dhe imamëve të tjerë të Ehli Sunetit është me karakter formal. Sepse, konstatimi se veprimet e organeve, krahas imanit të zemrës, janë të domosdoshme ose janë një pjesë e vetë imanit, edhe krahas pajtimit se ai i cili bën mëkat të madh nuk del nga imani, por është nën vullnetin e All-llahut *xhel-le shanuhu* nëse do, do t’ia falë, e nëse nuk do, do ta ndëshkojë është mospajtim teorik, i cili nuk rezulton nga pasaktësia në akide.”²⁶³

Shkaku i kësaj është, e këtë All-llahu e di më së miri, se të dy palët janë në pajtim në çështjen e rëndësisë së veprës në Islam, edhe pse nuk pajtohen në definicionin e tij - a është pjesë e imanit a vetëm njëra nga shkaqet dhe rezultatet e domosdoshme të imanit. Prandaj, ata që e konsiderojnë këtë si pjesë të imanit nuk i japin shkallë të njëjtë sikurse shqiptimit me gjuhë dhe vërtetimit me zemër, ngase, sikur të mungonte

---

imani është fjalë dhe vepër dhe se zmadhohet dhe zvogëlohet.” Hafëz bin Abdul Berrai, në Tahmidin e vet, thotë: “Fakihët dhe muhaddisët janë të një mendimi se imani është fjalë dhe vepër, e nuk ka vepër pa nijet. Imani tek ata zmadhohet me ta’at e zvogëlohet me ma’sijet. Të gjitha veprat e pëlqyera nga All-llahu *xhel-le shanuhu*, tek ata, janë iman. Vetëm nga Ebu Hanifeja dhe pasuesit e tij përmendet se veprat e pëlqyera nga All-llahu *xhel-le shanuhu* nuk quhen iman. Ata thonë se imani është vërtetim (me zemër) dhe shqiptim (me gjuhë).” Shih Sherh kasideti Ibnul Kajjim, 2: 139-141.

²⁶¹ El-’Akidetut-Tahavijje me’ a sherhiha, f. 373; Kitabul irshad lil Xhuvajni, f. 399; El-Fikhul ekber ve Sherhuhu li Mulla Ali El-Kari, f. 87-88.

²⁶² Shih argumentet për përparësinë e mendimit të parë në: Sherhun Nevevi ‘ala Sahih Muslim, 3: 148 Dhe në: Ebu Ubejd El-Kasim bin Selam, f. 54.

²⁶³ Sherhul ‘akidetit-Tahavijje, f. 374

njëra prej këtyre dyjave, do të zhdukej edhe imani, që nuk është rasti me veprën. Ndërsa të tjerët, edhe pse nuk e konsiderojnë si pjesë të imanit, megjithatë konsiderojnë se ajo është e domosdoshme, ngase është pjesë e pandashme e imanit.

Për këtë shkak polemizimi dhe thellimi i hollësishëm në këtë shqyrtim është i panevojshëm dhe i pavlefshëm, ngase është më e nevojshme të merremi me çështje të tjera. Por, megjithatë, konsiderojmë se është e dobishme t'i sqarojmë disa rregulla që mund të nxirren nga një pjesë e definicionit ku pajtohen që të dy palët, e me ndihmën e të cilave mund caktojmë se cilët njerëz hyjnë nën emrin e imanit e cilët nuk hyjnë:

1 - Të dy palët janë të një mendimi se nuk hyjnë në iman ata të cilët publikisht e shqiptojnë shehadetin, por me zemër e mohojnë. Këta janë munafikë, për të cilët All-llahu xhel-le shanuhu na informon se do të jenë të ndëshkuar më ashpër se jobesimtarët dhe se ata do të jenë në fund të Xhehenemit.²⁶⁴

2 - Gjithashtu janë të një mendimi se pranimit me zemër nuk është i mjaftueshëm për realizimin e emrit iman, ngase krahas pranimit dhe vërtetimit me zemër është edhe i nevojshëm shqiptimi me gjuhë. Faraoni dhe populli i tij e kanë ditur vërtetësinë e Musait dhe Harunit alejhis-selam, por megjithatë kanë qenë jobesimtarë. All-llahu xhel-le shanuhu, duke na informuar se çfarë ka thënë Musai alejhis-selam, thotë:

“(Musai) tha: “Me të vërtetë, ti e di se këto mrekulli të qarta nuk i ka shpallur askush tjetër përpos Zotit të qiellit dhe të Tokës, dhe unë jam i bindur se ti je i hedhur (në humbje).” (El-Isra: 102)

“Dhe, ata i mohuan ato - duke qenë zullumqarë dhe mendjemëdhenj - por shpirti i tyre i besonte për të vërtetë. E, shiko se çfarë ka qenë fundi i ngatërrestarëve!” (En-Nemël: 14)

Ehli Kitabët e kanë ditur se Resulull-llahu alejhis-selam është i Dërguar, por nuk e kanë besuar. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Atyre që u kemi dhënë Librin, e njohin (Muhammedin), ashtu si i njohin fëmijët e tyre. E nuk do të

²⁶⁴ Sherhun Nevevi ‘ala Sahih Muslim, 3: 147.

besojnë ata që e kanë shkatërruar veten.” (El-En’am: 20)

Madje edhe Iblisi është i vetëdijshëm për Zotin e vet, mirëpo, edhe përkundër kësaj, ai është udhëheqës i jobesimtarëve.²⁶⁵

Pjesëtarët e Ehli Sunnetit janë të një mendimi se si besimtar, pjesëtar i kiblës sonë (musliman), i cili nuk do të mbetet përherë në Xhehenem, nuk mund të jetë vetëm se ai që me zemrën e vet fuqimisht ka pranuar fenë tonë, Islamin, pa kurrfarë dyshimi dhe ka shqiptuar kelimei shehadetin. Sepse, nëse kënaqet vetëm me njërën prej këtyre, ai nuk mund të konsiderohet si pjesëtar i kiblës sonë, vetëm nëse nuk ka mundur ta shqiptojë shehadetin me gjuhë për shkaqe të arsyeshme, të cilat nuk ka mundur t’i evitojë, siç është ai që nuk ka mundur ta shqiptojë shehadetin për shkak të të metës në gjuhë, ose për shkak se e ka hasur vdekja para se të ketë mundur ta shqiptojë shehadetin, ose dhuna e paevitueshme për shkak të së cilës ka qenë i detyruar që të mos e shqiptojë shehadetin.²⁶⁶

3 - Pjesëtarët e ehli Sunnetit janë të një mendimi se All-llahu xhel-le shanuhu nga njerëzit kërkon fjalë dhe vepra. Me fjalë nënkuptohen fjalët e zemrës - bindja dhe fjalët e gjuhës si vërtetim dhe manifestim publik i kësaj bindjeje. Ata ndahen në mendime vetëm rreth çështjes se ajo që kërkon All-llahu xhel-le shanuhu prej nesh a i takon në tërësi emrit iman apo jo: disa thonë se e tërë ajo, edhe fjalët edhe veprat i takojnë këtij emri, ndërsa të tjerët thonë se vetëm pjesa e parë hyn në iman, e pjesa e dytë është rezultat i obligueshëm i tij.²⁶⁷

4 - Gjithashtu, janë në pajtim se, nëse njeriu beson me zemër, e këtë e deklaron me gjuhë, por i lë pas dore veprat, është mëkatar ndaj All-llahut xhel-le shanuhu dhe të Dërguarit të Tij, dhe se meriton ndëshkimin që All-llahu xhel-le shanuhu përmend në Kur’an dhe Resulull-llahu alejhis-selam në hadithet e veta.²⁶⁸

---

²⁶⁵ Kitabul iman lil Kasim bin Selam, f. 102; Sherhul ‘akidetit-Tahavijje, f. 373-374.

²⁶⁶ Sherhun Nevevi ‘ala Sahih Muslim, 1: 149.

²⁶⁷ Sherhul ‘akidetit-Tahavijje, f. 374.

²⁶⁸ Sherhul ‘akidetit-Tahavijje, f. 374.

5 - Pajtohen se vepruesi i mëkatit të madh nuk del prej imanit derisa nuk e konsideron atë si të lejuar, edhe nëse vdes para pendimit. Shumica e ehli Sunetit, edhe pse veprat i konsiderojnë si pjesë përbërëse të imanit, nuk thonë se del prej imanit ai i cili beson me zemër dhe besimin e tij e deklaroi me gjuhë, por i lë pas dore veprat. Ndërsa hanefitë, edhe pse veprat i kanë larguar nga definicioni i imanit, konsiderojnë se veprat janë rezultat i pashmangshëm i imanit. Pra, të gjithë janë të një mendimi se me mungesën e veprave nuk dilet nga imani.²⁶⁹

6 - Gjithashtu, nuk ka mospajtim mes ehli Sunetit lidhur me atë që kemi thënë për definicionin e imanit - se aty bëjnë pjesë fjala, vërtetimi dhe vepra, dhe se e tërë kjo është në raport me All-llahun *xhel-le shanuhu* dhe me meritën e hyrjes në Xhenet dhe mosmbetjes përgjithmonë në Xhehenem. E, për sa i përket imanit në raport me dispozitat e kësaj bote, ai është vetëm shqiptimi i kelimeit shehadetit me gjuhë. Dhe, ai që e shqipton këtë, ndaj tij aplikohen të gjitha dispozitat e kësaj bote dhe prej tij kërkohet që t'u përmbahet atyre, ndërsa atij i sigurohen të drejtat të cilat i takojnë sipas tyre dhe nuk do të konsiderohet jobesimtar, vetëm nëse bën diçka (me fjalë do të veprë) që do ta anulonte kelimeit shehadetin e shqiptuar.²⁷⁰

Argument për këtë është hadithi i Usame bin Zejdit *radijAll-llahu anhu*, i cili thotë: “Resulull-llahu *alejhis-selam* na dërgoi në luf-të dhe na zuri agimi duke sulmuar fisin Xhuhejn. Unë e zura njërin prej tyre, i cili tha: “La ilahe il-*lAll-llah*”, e unë e vrava. Kjo filloi të më mendojë, prandaj i tregova Resulull-llahut *alejhis-selam* se ç’kishte ndodhur. Ai më tha: “*A mos vallë, e ke vrarë pasi ka thënë La ilahe il-*lAll-llah*?*” Dhe vazhdimisht ma përsëriste këtë, saqë dëshirova që pikërisht atëherë të kisha kaluar në Islam.”²⁷¹

Këto janë fjalët e Resulull-llahut *alejhis-selam*: “A mos ia ke hapur zemrën atij (e të bindesh se nuk ka qenë i singertë)? Ne jemi të obliguar të sillemi dhe të gjujkojmë sipas së jashtëm dhe sipas asaj që shqipton gjuha, sepse ne nuk kemi mundësi të dimë se çka gjendet në zemra.”

---

²⁶⁹ Sherhul ‘akidetit-Tahavijje, f. 375.

²⁷⁰ Fet’hul Bari, 1: 39-40.

²⁷¹ Sahih Muslim bi sherhin Nevevi, 2: 299.

Zmadhimi dhe zvogëlimi i imanit

Në bazë të mospajtimit në definicionin e imanit, ulemaja gjithashtu nuk janë të një mendimi edhe rreth çështjes së dytë, çështjes së zmadhimit dhe zvogëlimit të imanit. Grupi që veprat i klasifikon si pjesë përbërëse të imanit konsideron se ai zmadhohet dhe zvogëlohet, ndërsa ata që me iman nënkuptojnë vetëm bindjen me zemër dhe shqiptimin me gjuhë konfirmojnë të kundërtën. Tanimë kuptuam se mospajtimi rreth definicionit të imanit është vetëm nga ana teorike dhe formale, e i njëjti rast është edhe rreth kësaj çështjeje. Sepse, ata që konsiderojnë se imani nuk zmadhohet dhe nuk zvogëlohet, konfirmojnë se njerëzit dallohen sipas devotshmërisë dhe veprave të mira dhe se në përputhje me këtë do të shpërblehen ndryshe dhe do të kenë shkallën e caktuar tek All-llahu xhel-le shanuhu. Tahaviu, në veprën e vet të njohur El-'Akide, thotë: “Imani është një dhe bartësit e tij në esencë janë të njëjtë, ndërsa dallimet ndërmjet tyre prehen në devotshmëri, takvallëk, ruajtje nga pasionet dhe kryerje të asaj që është më e rëndësishme.”²⁷²

Ndërkaq, ajetet kur'anore dhe hadithet na mundësojnë të kuptojmë se imani zmadhohet dhe zvogëlohet. Ja disa prej këtyre ajeteve:

“Besimtarë të vërtetë janë vetëm ata zemrat e të cilëve, kur përmendet All-llahu, vërgëllojnë (nga frika dhe përulja), e kur t’u lexohen argumentet e Tij, u shtohet thellimi në besim dhe mbështeten vetëm te Zoti i tyre.” (El-Enfal: 2)

“E atyre të cilëve u thanë njerëzit: “Armiku është përgatitur kundër jush, frikohuni!”, kjo përkundrazi ua shtoi atyre besimin, e thanë: “Neve na mjafton All-llahu, dhe Ai është mbrojtës i mrekullueshëm!” (Ali Imran: 173)

“Ai është që sjell qetësi në zemrat e besimtarëve për t’ua forcuar (edhe më tepër) besimin, krahas besimit që kanë.” (Fet’h: 4)

---

²⁷² Sherhul ‘akidetit-Tahavijje, f. 375.

Ndërsa nga hadithet që e argumentojnë këtë është hadithi ku Resulull-llahu alejhisselam thotë: “Imani përbëhet prej shtatëdhjetë e ca pjesësh. Më e madhja prej tyre është maksima: La ilahe il-lAll-llah, ndërsa më e vogla është të largosh nga rruga diçka që pengon kalimtarët. E, edhe turpi është pjesë e imanit.”²⁷³ Gjithashtu hadithi: “Besimtari më i kompletuar me iman është ai që ka sjellje më të mira.”²⁷⁴ Pastaj hadithi: “Kush prej jush sheh ndonjë të keqe, le ta pengojë me dorën e vet, e nëse nuk është në gjendje, le ta bëjë këtë me fjalë, e nëse edhe kështu nuk është në gjendje, atëherë le ta urrejë këtë me zemrën e vet, e ky është imani më i dobët.”²⁷⁵ Transmetohet nga Abdull-llah bin Mes’udi radijAll-llahu anhu, se Resulull-llahu alejhisselam ka thënë: “*Secili Pejgamber, që ka dërguar All-llahu xhel-le shanuhu para meje, ka pasur pasues (havarijjunë) dhe shokë të vet, të cilët i zbatonin udhëzimet e tyre dhe ndiqnin shembullin e tyre. E, pastaj, pas tyre vinin gjenerata që flisnin atë që nuk e punonin dhe punonin atë që nuk ishin të urdhëruar. Andaj, kush prej jush lufton kundër tyre me dorë, ai është mu’min, e kush prej jush lufton kundër tyre me fjalë, edhe ai është mu’min, dhe kush prej jush lufton kundër tyre me urrejtje në zemrën e vet, edhe ai është mu’min, por pas kësaj më nuk ka iman as sa një kokërr sinapi (bimë barishtore që bën fara të vogla)*”²⁷⁶

Ndërsa, nga fjalët e as’habëve, që e konfirmojnë këtë, janë: Transmetohet se Ebu Derda radijAll-llahu anhu ka thënë: “Është e udhës që çdo njeri ta përtëritë imanin e vet kur zvogëlohet diçka prej tij, dhe është e udhës që ta dijë se a është duke iu zmadhuar a zvogëluar.” Umeri radijAll-llahu anhu e kishte zakon t’u thoshte as’habëve: “Hajde ta zmadhojmë imanin tonë”, pastaj i bënim dhikër All-llahut xhel-le shanuhu” Ekzistojnë edhe shumë ajete, hadithe dhe proverba (thënie) të as’habëve, të

²⁷³ Muttefekun ‘alejhi, e ky është transmetim i Muslimit. Shih Sahih Muslim bi sherhin Nevevi., 1: 6 dhe Sahihu-l-Buhari me’a Fet’hul Bari, 1: 44.

²⁷⁴ Transmeton Tirmidhiu, i cili thotë se hadithi është hasen, dhe Hakimi, i cili thotë se hadithi është sahih ‘ala shartihima. Shih Et-Ter-gib vet terbih, 3: 404.

²⁷⁵ Sahih Muslim bi sherhin Nevevi., 2: 22.

²⁷⁶ Sahih Muslim bi sherhin Nevevi., 2: 27.

cilat na bëjnë të kuptojmë zmadhimin ose zvogëlimin e imanit, varësisht nga veprat që bëjmë.²⁷⁷

E nëse ajetet dhe hadithet, sipas domethënieve të tyre parësore provojnë zmadhimin dhe zvogëlimin e imanit, atëherë nuk është nevoja që t'i shmangemi kësaj domethënieje, sidomos kur nuk kemi kurrfarë dobie nga komentimi alegorik (te'uili) dhe as nga kjo ndarje në mendime që rezulton prej këtu. Më e rëndësishmja është që njeriu vazhdimisht ta përtëritë imanin e vet dhe ta kontrollojë vetveten se a i është duke iu zmadhuar imani apo duke iu zvogëluar. E, pastaj t'i konstatojë shkaqet e zvogëlimit të tij, në mënyrë që t'i eliminojë ato dhe të largohet prej tyre, ose t'i hulumtojë shkaqet për zmadhimin dhe rritjen e imanit dhe këndelljes së zemrës së tij, ashtu siç kanë bërë as'habët radijAll-llahu anhu. Shkaqet më të rëndësishme për zmadhimin e imanit janë këto:

1 - Dituria: zmadhimi i diturisë shkakton rritje të bindjes dhe njohjes. Ibni Xhundubi, Ibni Umeri e të tjerë radijAll-llahu anhum kanë thënë: "E kemi mësuar imanin, pastaj e kemi mësuar Kur'anin, e na është shtuar imani."²⁷⁸ Me dituri nënkuptohet dijenia për All-llahun xhel-le shanuhu përmes emrave, cilësive, veçorive dhe veprave të Tij dhe dijenia për Resulull-llahun alejhis-selam dhe për udhëzimet e tij nga pikëpamja e moralit e të ngjashme dhe për parimet e ligjit. Njohja e mënyrës së kryerjes së ibadetit, xhihadit dhe punës. Dijenia për Librin e All-llahut xhel-le shanuhu dhe përmbajtjen e tij, për rrëfimet historike, për shembujt që parashtron ai, për proverbat e tij, për mësimet dhe sqarimet e tij.

Imani, në esencën e vet, është pranimi dhe njohja për të vërtetë se All-llahu xhel-le shanuhu është i Vetmi që meriton të adhurohet me të gjitha cilësitë që janë të denja për Të, pranimi i pejgamberllëkut të Muhammedit alejhis-selam dhe njohja për të vërtetë të tërë asaj që ka interpretuar ai nga Zoti i tij globalisht, gjë që dëshmohet me shehadet. Dhe ai që e shqipton këtë, duke besuar në atë që thotë, ai arrin themelin e Islamit, por ky nuk mund të krahasohet me atë që ka njohur domethënien e tij në hollësi dhe të gjërave që rezultojnë nga ai.

---

²⁷⁷ Sherhul 'akidetit-Tahavijje, f. 386.

²⁷⁸ Sherhu kasideti Ibnul Kajjim, 2: 141.

Sepse është e pamundur të barazohet në iman ai që i di detajet për të cilat ka folur Resulull-llahu alejhis-selam, lidhur me ndodhitë pas vdekjes, me engjëjt, me vuajtjet dhe kënaqësitë etj., me atë që nuk i di këto, edhe pse e tërë kjo globalisht hyn në dëshminë se Muhammedi alejhis-selam është i Dërguari i All-llahut xhel-le shanuhu. Gjithashtu nuk mund të barazohet ai i cili është i njohur me detajet për ahiretin dhe çka do t'i ndodhë atij, duke filluar nga ringjallja dhe tubimi, e gjer te parashtrimi dhe leximi i librit të veprave për dhënien e llogarisë. Pastaj për vështirësitë në të cilat do të gjenden njerëzit, për burimin e Resulull-llahut alejhis-selam, urën Sirat, Xhenetin dhe Xhehenemin. Ky nuk mund të barazohet me atë i cili ka besuar në botën e ardhshme përgjithësisht pa i ditur detajet për të. Gjithashtu nuk mund të barazohet ai që është njohur hollësisht me jetën e Resulull-llahut alejhis-selam dhe madhësitinë e tij me atë që nuk është njohur me këtë. Prandaj All-llahu xhel-le shanuhu ka thënë:

“... Me të vërtetë, All-llahut i druajnë vetëm të dijshmit prej robërve të Tij.” (Fatir: 28)

“... Thuaj: “A janë të barabartë ata që dinë dhe ata që nuk dinë?” (Zumer: 9)

2 - Veprat: Me rritjen e një numri të veprave të mira dhe me përluljen ndaj All-llahut xhel-le shanuhu zmadhohet jekini dhe forcohet imani. Ndërsa, me zvogëlimin e veprave dhe më zhytjen në pasione dhe në mëkate zvogëlohet imani. Disa njerëz mëkatimet e tyre të vazhdueshme i sjellin gjer te mohimi i dispozitave fetare dhe te konsiderimi për të lejueshëm diçka që është e ndaluar dhe gjer te mohimi i haditheve të Resulull-llahut alejhis-selam duke i asryetuar mëkatet e veta, e në këtë mënyrë dalin nga imani e futen në kufër. All-llahu na ruajttë nga ky kob! Sepse, siç thamë edhe më parë, bazë e imanit është pranimi dhe njohja për të vërtetë se All-llahu xhel-le shanuhu është i Vetmi që meriton të adhurohet dhe se vetëm Atij duhet T'i përulemi. E ky pranim dhe njohje është i dylllojshëm: pranimi teorik duke besuar dhe pranimi praktik me përlulje dhe me aplikim. Kush përkufizohet vetëm në mënyrën e parë, imani i tij në All-llahun xhel-le shanuhu është i mangët, jo i plotë, e sa më shumë që rritet përlulësia e tij aq më shumë rritet edhe imani i tij. Ndërsa për iman të plotë janë të nevojshme që të dy mënyrat.

3 - Dhikri dhe përsiatja: Me të parin mendohet ta kujtosh All-llahun xhel-le shanuhu me cilësitë e Tij dhe me atë që i përshtatet Madhërisë dhe Lartësisë së Tij dhe me këndim të Kur’anit (Fjalët dhe ajetet e Tij), ngase kjo përforcon lidhjen e zemrës me Krijuesin e saj, ndërsa zvogëlimi i kësaj shkakton harresën e All-llahut xhel-le shanuhu. Po përmendim thirrjen e Umerit radijAll-llahu anhu që i ka bërë as’habëve që ta zmadhojnë imanin e tyre duke përmendur All-llahun xhel-le shanuhu. Transmetohet nga Ebu Xha’feri, i cili transmeton nga gjyshi i tij, Umejr bin Habibi, as’hab i Resulull-llahut alejhis-selam, se ka thënë: *“Imani zmadhohet dhe zvogëlohet”*. I kanë thënë: *“Si zmadhohet dhe si zvogëlohet?”* Është përgjigjur: *“Kur e përmendim All-llahun dhe e falënderojmë Atë, atëherë imani na zmadhohet, e kur shkujdesemi dhe e harrojmë Atë, atëherë zvogëlohet imani.”* Ndërsa Abdull-llah bin Revaha e kishte zakon ta merrte përdore ndonjërin prej as’habëve e t’i thoshte: *“Eja të besojmë një orë (nu’minu sa’a), e pastaj të shkojmë e të rrimë në shoqëri ku përmendet All-llahu xhel-le shanuhu”*.²⁷⁹

Ndërsa All-llahu xhel-le shanuhu na informon se nga veçoritë e besimtarit është edhe se ai e përmend All-llahun duke qëndruar në këmbë, ulur dhe shtrirë:

“Për ata që e përmendin All-llahun duke qëndruar në këmbë, shtrirë dhe ndenjur.” (Ali Imran: 191)

Kurse me përsiatje mendohet që gjithnjë të bëjmë përpjekje që përherë të mendojmë për krijimin e All-llahut xhel-le shanuhu duke përsiatur për krijimet e Tij dhe duke i vështruar shenjat dhe mu’xhizet e Tij. Sepse, në iman bën pjesë edhe vetëdija për Madhërinë e All-llahut xhel-le shanuhu dhe Plotfuqinë e Tij, për cilësitë e lartësuar dhe veprat e përsosura të Tij. E kjo ndjenjë formohet duke i vështruar dhe duke i vëzhguar mbretëritë e All-llahut xhel-le shanuhu, duke përsiatur dhe duke marrë mësim nga çdo gjë që mund të shihet. A nuk po e vëren se bindja jote, që ndonjë njeri është mjeshtër i madh në zejen e tij, do të rritej sikur ta shihje me sytë e tu ndonjë vepër të tijën, pasi vetëm ke dëgjuar për të dhe për mjeshtirinë e tij nga njerëzit e tjerë. E, nëse do të shihje më tepër shembuj të mje-

²⁷⁹ Sherhu kasideti Ibnul Kajjim, 2: 140-141.

shtrisë së tij, me siguri se bindja jote do të ishte rritur edhe më. Dhe, gjithsesi kjo bindje do të rritej gjithnjë e më tepër sikur të kishe gjasa që më hollësisht t'i shikojë e t'i studiojë këta shembuj. Ndërsa cilësitë e All-llahut xhel-le shanuhu dhe veprat e Tij madhështore, janë të dukshme për çdonjërin në këtë gjithësi kolosale. Mirëpo, ekzistojnë njerëz që pranë këtyre shenjave kalojnë të shurdhër dhe të verbër dhe assesi nuk shkojnë më larg se kënaqësitë dhe pasionet që gjenden te ta. Këta janë jobesimtarë dhe besimtarë me iman të dobët. Ndërsa, ekzistojnë edhe të tillë që në to shohin madhësitinë e All-llahut dhe madhësitinë e mbretërisë së Tij, plotfuqinë dhe përcaktimin e Tij dhe për shkak të gjitha këtyre imani dhe jekini u rritet edhe më shumë. Të tillët janë ata që All-llahu xhel-le shanuhu i ka përshkruar në këto ajete:

“... dhe që mendojnë në krijimin e qiejve dhe të Tokës.” (Ali Imran: 191)

“Dhe ata të cilët kur përkujtohen me argumentet e Zotit të tyre, nuk binë para tyre, as të shurdhër e as të verbër (por dëgjojnë e meditojnë).” (El-Furkan: 73)

Ndërsa për të tjerët thotë:

“Ata (që janë zhytur në të këqija e bredhin andej e këndej) janë të ngjashëm me ata që ndezin zjarrin, i cili kur të ndriçojë rrethin e tyre, All-llahu ua merr dritën, i lë në errësi dhe ata nuk shohin asgjë! Ata janë të shurdhër, memecë e të verbër; prandaj nuk kthehen (nga e keqja në të mirë).” (El-Bekare: 17-18)

FJALËT DHE VEPRAT QË NXJERRIN NGA IMANI

FJALËT DHE VEPRAT QË NXJERRIN NGA IMANI

Në kapitujt e mëparshëm kuptuam se ç'është ajo që besimtari duhet të njohë dhe të pranojë e assesi të mohojë. Gjithashu njohëm edhe kuptimin e imanit, që duhet të jetë i ndërlidhur me ato gjëra.

Në këtë kapitull do të flasim për gjërat të cilat mohojnë imanin e njeriut dhe e nxjerrin atë nga rrethi i besimtarëve dhe e bëjnë atë pjesëtar të shoqërisë së jobesimtarëve. Mirëpo, sqarimi i kësaj kërkon prej nesh që ta japim fjalën hyrëse për parimet e imanit dhe të Islamit, për kufirin, deri tek i cili njeriu i moshës madhore duhet të arrijë që të konsiderohet si besimtar dhe musliman, e nëse nuk e arrin atë, atëherë bëhet jobesimtar. Kjo duhet bërë në mënyrë që të kemi një përkufizim më të qartë për kornizat e imanit dhe kornizat e kufrit, para se të fillojmë të flasim për atë që nxjerr nga e para dhe shpie në të dytën.

Për këtë arsye ky kapitull përbëhet prej dy pjesësh, pjesa e parë konsiderohet si hyrje në pjesën e dytë:

- e para është kur jobesimtari bëhet besimtar (si hyhet në fenë e All-llahut xhel-le shanuhu);
- e dyta është kur besimtari bëhet jobesimtar (gjërat që nxjerrin nga imani).

PJESA E PARË

KUR JOBESIMTARI BËHET BESIMTAR?

Si hyhet në fenë e All-llahut xhel-le shanuhu?

Nga shpjegimi i gjertanishëm mund të konkludojmë se bazat e imanit kanë domethëniet e veta të përgjithshme dhe të zgjeruara. E, ai që e koncepton domethënien e zgjeruar të këtyre bazave, ai beson në to dhe i kryen veprat që kërkohen prej tij dhe ai është prej atyre për të cilët All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Ata, pa dyshim, janë besimtarë të vërtetë. Për ata ka pozita te Zoti i tyre, falje dhe dhunti fisnike” (El-Enfal: 4)

Mirëpo, All-llahu xhel-le shanuhu me urtësinë e Tij ka dashur t’ua lehtësojë robërve të Vet, prandaj dyert përmes të cilave njerëzit hyjnë në iman i ka bërë shumë më të thjeshta sesa ato detaje të gjerësishme. Ai është kënaqur që ata ta njohin domethënien e përgjithshme ku hyjnë të gjitha ato detaje. Është kënaqur që, në fillim, vetëm me gjuhë e me zemër të pranojnë se All-llahu xhel-le shanuhu është Zot i tyre, se do ta adhurojnë Vetëm Atë, se Muhammedi alejhis-selam është i Dërguari i Tij dhe se e tërë ajo me çka ka ardhur ai nga Zoti i tij është e vërtetë dhe se e tërë kjo duhet të zbatohet në vepër. Tërë kësaj All-llahu xhel-le shanuhu i ka dhënë një titull, fjalën e njohur dhe të bukur - Shehadet: La ilahe il-lAll-llah Muhammedun Resulull-llah - Nuk ka Zot tjetër përveç All-llahut, Muhammedi është Pejgamber i All-llahut.

Prandaj, kush i shqipton këto fjalë me gjuhën e vet, beson në to me zemrën e tij dhe nuk bën asgjë nga veprat, fjalët dhe

bindjet që do t'ia asgjësonin këto, ai ka hyrë në fenë e All-llahut dhe e ka braktisur kufirin në të cilin ka qenë gjer në atë çast.²⁸⁰

Argumentet për pohimin e parashtruar

Se prej njerëzve kërkohet vetëm shqiptimi dhe pranimi i kelimeit shehadetit, pa veçantësitë e hollësishtme të bazave të imanit dhe të Islamit, e vërtetojnë shumë hadithe sahih. Në to, hyrja në iman e në Islam, hyrja në Xhenet dhe mosqëndrimi i përhershëm në zjarr, bazohet në bindjen se nuk ka zot tjetër përveç All-llahut xhel-le shanuhu dhe se Muhammedi është i Dërguar i All-llahut.

Gjithashtu, edhe shumë ngjarje nga jeta e Resulull-llahut alejhis-selam na bëjnë të ditur se Resulull-llahu alejhis-selam dhe as'habët të tij e kanë konsideruar si besimtar atë që shqiptonte kelimeit shehadetin, ndërsa prej tij, në fillim, nuk kërkonin asgjë më tepër se kjo. Do të citojmë disa hadithe që e vërtetojnë këtë, e pastaj do të përmendim disa ngjarje nga jetëshkrimi i Resulull-llahut s.a.v.s., të cilat gjithashtu e vërtetojnë këtë.

---

²⁸⁰ Ndoshta dikush do të thotë: Bazat e imanit, siç shihet nga hadithi i cituar, janë diçka shumë më shumë sesa është vetëm imani në All-llahun xhel-le shanuhu dhe në Pejgamberin e Tij, andaj si mund të jetë i mjaftueshëm vetëm shehadeti për të hyrë në iman? Përgjigjja në këtë pyetje është: Ekzistojnë dy lloj imanesh: imani i përgjithshëm dhe imani në kuptimin e tij më të gjerë. I pari është imani në All-llahun xhel-le shanuhu dhe në tërë atë me të cilën ka ardhur Resulull-llahu alejhis-selam, pa i përmendur detajet e tyre. Prandaj, kur njeriu dëshmon se nuk ka zot tjetër përveç All-llahut dhe se Muhammedi është i Dërguari i All-llahut, ai me këtë e njeh për të vërtetë tërë atë me çka ka ardhur Resulull-llahu alejhis-selam dhe na ka informuar ai, ku gjithsesi hyjnë edhe bazat e imanit dhe të Islamit, edhe pse ende nuk i di parçialisht. Sepse nga shehadeti i tij rrjedh se ai do të besojë dhe do të pranojë tërë atë që do të vijë tek ai nga i Dërguari i All-llahut. Mirëpo, ai, tek i cili kanë arritur të gjitha detajet e imanit, i beson atyre dhe punon sipas tyre, imani i tij gjithsesi është më i fortë dhe ai është në pozitë më të lartë tek All-llahu xhel-le shanuhu. Ai që beson përgjithësisht e pastaj tek ai arrin diçka që transmetohet nga Resulull-llahu alejhis-selam, e nuk i beson kësaj, ai me këtë mohon shehadetin të cilin më parë e ka shqiptuar, e me këtë ai bëhet renegat i fesë, për çka do të flasim më vonë. Shih El-furkan bejne evlijair-Rahman ve evlijaish-shejtan li ibni Tejmijje, në librin Muxhmu'atit-teuhid, f. 510; dhe Usulus-Serahsi, I, 203.

Hadithet:

1 - Resulull-llahu alejhis-selam ka thënë: “Dëshmoj se nuk ka zot tjetër përveç All-llahut dhe se unë jam i Dërguari i All-llahut. Çdo njeri tek i cili All-llahu xhel-le shanuhu në Ditën e Gjykimit has se i beson bindshëm këtyre fjalëve, pa kurrfarë dyshimi, do të hyjë në Xhenet.”²⁸¹ Në një rivajet tjetër qëndron: “Asnjë njeri tek i cili All-llahu xhel-le shanuhu në Ditën e Gjykimit has se i beson këtyre fjalëve fuqishëm, pa aspak dyshim, nuk do të mbetet mahrum nga Xheneti (d.m.th. nuk do t’i ndalohet Xheneti)”²⁸²

2 - Resulull-llahu alejhis-selam ka thënë: “Kush vdes duke ditur se nuk ka zot tjetër përveç All-llahut, do të hyjë në Xhenet.”²⁸³

3 - Transmetohet nga Ubade bin Samiti radijAll-llahu anhu se e ka dëgjuar Resulull-llahun alejhis-selam të thotë: “Kush dëshmon se nuk ka zot tjetër përveç All-llahut dhe se Muhammedi është i Dërguari i All-llahut, nuk do të hyjë në Xhehenem.”²⁸⁴

Hadithet të cilat kanë domethënie²⁸⁵ të njëjtë janë të shumta dhe të njohura dhe të gjitha ato na bëjnë të ditur se ai i cili vdes me teuhid dhe e takon All-llahun xhel-le shanuhu me kelime shahadet, do të hyjë në Xhenet dhe se nuk do të qëndrojë përherë në zjarr, edhe pse ndëshkohet me të për shkak të veprave të këqija dhe mëkateve që i ka bërë.

Shembujt nga praktika e Resulull-llahut alejhis-selam dhe nga ndodhitë gjatë jetës së tij

Nga praktika e Resulull-llahut alejhis-selam dhe nga disa raste gjatë jetës së tij, shohim se ai i ka konsideruar për besimtarë ata të cilët e kanë shqiptuar shahadetin.

1 - Muslimi, Ebu Maliku në Muvetta’ne e vet, Ebu Davudi dhe Nesaiu transmetojnë hadithin e Mu’avi bin Hekam Es-Sulemit, ku thotë se Resulull-llahu alejhis-selam i ka thënë robëreshës të cilën Mu’aviu kishte dashur ta lironte si keffaret (shpen-

²⁸¹ Sahih Muslim bi sherhin Nevevi., 1: 224.

²⁸² Sahih Muslim bi sherhin Nevevi., 1: 226.

²⁸³ Sahih Muslim bi sherhin Nevevi., 1: 218.

²⁸⁴ Sahih Muslim bi sherhin Nevevi., 1: 229.

²⁸⁵ Sahih Muslim bi sherhin Nevevi., 1: 218-240.

gim për mëkate): “*Ku është All-llahu?*” Ajo u përgjigj: “Në qiell.” Ai tha: “*Kush jam unë?*” Ajo tha: “Ti je i Dërguari i All-llahut.” Atëherë ai i tha Mu’aviut: “*Liroje!*”²⁸⁶

2 - Ebu Davudi dhe Nesaiu transmetojnë hadithin e Sherid bin Suvejd Eth-Thekafit, ku qëndron se Resulull-llahu alejhis-selam i ka thënë një robëreshe: “*Kush është Zoti yt?*” Ajo u përgjigj: “All-llahu.” Ai i tha: “*E kush jam unë?*” Ajo u përgjigj: “I Dërguari i All-llahut.” Atëherë ai tha: “*Liroje atë, ajo është besimtare.*”²⁸⁷

3 - Në sire thuhet se Ebu Bekri, me rastin e pranimit të Islamit, ka vajtur te Resulull-llahu alejhis-selam e i ka thënë: “A është e vërtetë ajo çka flasin kurejshitet, o Muhammed? Se ti i ke braktisur zotat tanë, se sjelljet tona i konsideron jonormale dhe se etërit tanë i konsideron jobesimtarë?” Resulull-llahu alejhis-selam është përgjigjur: “*Përkundrazi, unë jam i Dërguari i All-llahut dhe Lajmëtari i Tij. Më ka dërguar që ta dorëzoj porosinë e Tij. Unë të thërras, o Ebu Bekër, ta adhurosh vetëm All-llahun xhel-le shanuhu, që të mos i bësh ibadet askujt tjetër përveç Tij dhe të obligohesh me përlulësi ndaj Tij.*” Pastaj ia ka cituar disa fragmente nga Kur’ani. Atëherë Ebu Bekri e pranoi Islamit, e braktisi adhurimin e idhujve dhe zotave të tjerë të rrejshëm dhe e kuptoi vërtetësinë e Islamit. Pastaj u kthye në shtëpinë e vet si besimtar.²⁸⁸ E ajo në çka e ka thirrur Resulull-llahu alejhis-selam Ebu Bekrin, në realitet, është thirrje në kelimeit shehadet.

4 - Në sire transmetohet se Halid bin Se’idi, me rastin e pranimit të Islamit, e ka takuar Resulull-llahun alejhis-selam e i ka thënë: “O i Dërguari i All-llahut, o Muhammed, në çfarë po thërret ti?” Ai është përgjigjur: “*Të thërras ta besosh vetëm All-llahun dhe të mos i bësh Atij asnjë shok, dhe të dëshmosh se Muhammedi është rob dhe i Dërguari i Tij. Ta braktisësh adhurimin e gurëve, që nuk ndiejnë dhe nuk sjellin kurrfarë dobie, e as që mund të shkaktojnë dëm, e as që e dinë se kush i adhuron e kush jo.*” Atëherë Halidi tha: “Unë dëshmoj se nuk ka

²⁸⁶ El-Muvetta’, f. 485-486; Nejlul evtar, 7: 208.

²⁸⁷ Nejlul evtar, 7: 208.

²⁸⁸ Es-Siretu nebevije li ibni Kethir, 1: 433; Es-Siretul Helebije, 1: 444.

zot tjetër përveç All-llahut dhe se ti je i Dërguari i All-llahut.” Ndërsa Resulull-llahu alejhis-selam iu gëzua Islamit të tij.²⁸⁹

5 - Transmetohet se Ebi Dherr El-Gaffari, me rastin e pranimit të Islamit, ka thënë: “Kam qenë i katërti në Islam. Para meje e kishin pranuar Islamin tre veta, e unë isha i katërti. Erdha te Resulull-llahu alejhis-selam e i thashë: “Es-selamu ‘alejke ja Resulull-llah. Dëshmoj se nuk ka zot tjetër përveç All-llahut dhe se Muhammedi është i Dërguari i All-llahut.” Atëherë pashë gëzimin në fytyrën e Resulull-llahut alejhis-selam,²⁹⁰ Ky është versioni i shkurtër, ndërsa Buhariu e transmeton rastin e kalimit të Ebu Dherrit në tërësi, ku qëndron se Resulull-llahu alejhis-selam i ka thënë Ebu Dherrit pasi pranoi Islamin: “*Shko tek populli yt dhe informoje për këtë, gjersa nuk të vjen urdhri tjetër prej meje.*” Ai tha: “Pasha All-llahun, këto fjalë do t’i shqiptoj me zë të lartë para tyre.” Pastaj vajti para xhamisë dhe bërtiti me gjithë fuqinë që kishte: “Dëshmoj se nuk ka zot tjetër përveç All-llahut dhe se Muhammedi është i Dërguari i All-llahut.” Kur e dëgjuan këtë mushrikët, u ngritën dhe filluan ta rrahin derisa e rrëzuan për toke.”²⁹¹

Nga ky rivajet shihet qartë se as’habët hynin në Islam duke deklamuar kelimeit shehadetin.

6 - Për shkakun e kalimit në Islam të Tufejl bin Amrit radijAll-llahu anhu, për të cilin në sire thuhet se ka qenë ndër të parët njerëz autoritativë dhe e respektonin të gjithë në fisin Devs, qëndron se ai ka ardhur në Mekë, e para tij janë tubuar paria kurejshite, ia kanë tërhequr vërejtjen për Resulull-llahun alejhis-selam dhe ia kanë ndaluar të takohet me të ose të dëgjojë ligjërimin e tij. Tufejli thotë: “Aq tepër ishin këmbëngulës, sa që vendosa të mos bisedoja me të e as të mos e dëgjoja atë. Madje, edhe kur kaloja pranë mesxhidit, i mbyllja veshët me pambuk duke u frikësuar se do të dëgjoj diçka prej bisedës së tij dhe me të vërtetë nuk kisha dëshirë ta dëgjoja. Por një herë vajta në mesxhid dhe e pashë Resulull-llahun alejhis-selam duke u falur para Ka’bes. U ndala pranë tij, e All-llahu nuk më la të mos

---

²⁸⁹ Es-Siretu nebevijje li ibni Kethir, 1: 445.

²⁹⁰ Es-Siretu nebevijje li ibni Kethir, 1: 447.

²⁹¹ Sahihu-l-Buhari me’a Fet’hul Bari, 7: 139; Hajatus sahabe, 1: 290; Es-Siretul Helebije, 1: 451.

i dëgjoj disa nga fjalët e tij. Ligjërimi që dëgjova ishte i këndshëm. Andaj, i thashë vetes: “Vaj halli për ty, o Tufejl, se ç’do të gjejë! Pasha Zotin, unë jam poet i talentuar, e dalloj mirë ligjërimin e mirë nga i keqi, atëherë çfarë më pengon të dëgjoj ligjërimin e këtij njeriu? Nëse flet diçka mirë, do ta pranoj, e nëse jo, nuk do ta përfill atë.” Ndenja aty gjersa ai u nis për në shtëpi. E përçolla dhe, kur hyri në shtëpi, hyra edhe unë pas tij. Pastaj i thashë: “O Muhammed, populli yt më tha kështu e kështu (siç kishte dëgjuar edhe ai). Pasha All-llahun, vazhdimisht më frikësonin prej teje, derisa vendosa t’i mbyllja veshët e mi me pambuk. Por All-llahu ka dashur të kundërtën dhe unë dëgjova diçka nga fjalët e tua, të cilat i përjetova si fjalë të bukura, prandaj kërkoj prej teje që të më tregosh si qëndron puna me ty.” Ai ma paraqiti Islamin dhe këndoi nga Kur’ani. Pasha All-llahun, kurrë gjer atëherë nuk kisha dëgjuar diçka më të bukur e as më të drejtë se Islami. Sa ligjërim i mrekullueshëm që ishte! Menjëherë pranova Islamin, e shqiptova shehadetin e së vërtetës dhe i thashë: “Mua më dëgjon populli im, andaj po kthehem në vendin tim dhe do t’i thërras në Islam. Lute All-llahun të ma japë ndonjë shenjë.” Resulull-llahu alejhis-selam u lut.”²⁹² E shehadeti i së vërtetës është dëshmi se nuk ka zot tjetër përveç All-llahut dhe se Muhammedi është i Dërguar i All-llahut, siç është shpjeguar në disa rivajete.

7 - Për shkakun e pranimit të Islamit nga Halid bin Velidi radijAll-llahu anhu, në veprat e sires transmetohet se ai ka vajtur te Resulull-llahu alejhis-selam në Medinë, pasi i vëllai i kishte shkruar letër, me anë të së cilës e thërriste në Islam. Halidi rrëfen: “Vëllai më priti me mirëseardhje dhe më tha: “Shpejto, Resulull-llahu tanimë është informuar (me anë të Shpalljes) për kalimin tënd në Islam dhe i është gëzuar ardhjes sate dhe ai të pret. (Së bashku me të kanë qenë Amër bin A’si dhe Uthman bin Talha) Dhe shpejtuam gjersa nuk e pashë më. Derisa afroheshim, ai rrinte me buzë në gaz. Pastaj e përshëndeta si Pejgamberin. Ai me fytyrë të qeshur ma ktheu selamin, e unë i thashë: “Unë dëshmoj se nuk ka zot tjetër përveç All-llahut dhe se ti je i Dërguari i All-llahut.” Ai më tha: “Afrohu”, e pastaj më tha: “Qoftë falënderuar All-llahu që të udhëzoi. Unë e kam parë se ti ke

²⁹² Siretu Ibni Hisham, 1: 407-408.

*mendje dhe kam shpresuar se do të të shpjerë gjer tek e vërteta.*²⁹³

Në këtë mënyrë e ka pranuar Islamin një numër i madh i as'habëve para dhe pas hixhretit.²⁹⁴ Të gjitha ngjarjet dhe traditat gojore autentike tregojnë të njëjtën gjë, ku pjesëtarët e ehli Sunnetit pajtohen tërësisht, e kjo është se hyrja në fenë e All-llahut xhel-le shanuhu nuk mund të bëhet me asgjë tjetër vetëm se me kelimei shehadetin. Prandaj, askush nuk është në gjendje, pas këtyre argumenteve, të konfirmojë se dikush ka hyrë në Islam e të mos e shqiptojë me gjuhë dhe të vertetojë me zemër kelimei shehadetin. Gjithashtu, askush nuk është në gjendje ta konsiderojë jobesimtar atë që e ka shqiptuar kelimei shehadetin, nëse personi në fjalë nuk ka bërë diçka që e anulon shehadetin e tij.

Për hyrje në Islam nuk mjafton vetëm një pjesë e kelimei shehadetit, porse duhet të shqiptohen dhe të pranohen të dy pjesët e tij. Nëse dikush do të thoshte se nga disa hadithe të përmendura mund të kuptohet se është e mjaftueshme vetëm pjesa e parë e shehadetit (se nuk ka Zot tjetër përveç All-llahut), atij do t'i thuhet se edhe në to mendohet për të dy pjesët e shehadetit, ngase kjo është sqaruar në hadithe të tjera.²⁹⁵

Ulemaja islame janë në pajtim se shqiptimi i kelimei shehadetit dhe vërtetimi i tij me zemër nuk mjafton për hyrje në iman dhe në Islam, e as që arrihet me këtë shpëtimi nga zjarri i Xhehenemit nëse personi në fjalë bën diçka që e anulon atë, ose e anulon njërën nga të dy pjesët e tij. Kështu, nuk do të pranohet Islami i njeriut i cili, për shembull, thotë: Dëshmoj se nuk ka zot tjetër përveç All-llahut dhe se Muhammedi është i Dërguar i All-llahut, por nuk e pranoj për të detyrueshëm zekatin dhe haxhin, ose zinanë, kamatën, vrasjen dhe kështu me radhë nga regjistri i ndalesave që bazohet në Kur'an ose në

---

²⁹³ Es-Siretu nebevijje li ibni Kethir, 2: 520.

²⁹⁴ Shih për shembull: Rasti i kalimit në Islam i Ibnul 'As bin Rebi'as në Siretu Ibni Hisham, 2: 303-304; rasti i kalimit në Islam i Umer bin Hattabit në 'Ujnul Ether fi fununil megazi vesh-shemaili ves-sijer li Ibni Sejjidin nas, dhe rasti i kalimit në Islam i Hamzës në Es-Siretul Helebije, 1: 477.

²⁹⁵ Sherhun Nevevi 'ala Sahih Muslim, 1: 149, 219.

Sunetin e Resulull-llahut alejhis-selam e që janë të njohura përgjithësisht. Ose të thotë: Unë e pranoj pejgamberllëkun e Muhammedit alejhis-selam, por mendoj se ai i është dërguar një populli të caktuar, ose një kohe të caktuar, apo krahas shqiptimit të shehadetit parashtron komentimin e vet personal me të cilin e mohon teuhidin e All-llahut xhel-le shanuhu duke mohuar ndonjë cilësi a emër të Tij. Ose e shqipton shehadetin, por mohon diçka nga Kur’ani, madje edhe një ajet, një fjalë a një shkronjë të vetme. Të këtillit nuk i vlen shehadeti i tij, ngase ai vjen me diçka që i kundërvihet Kur’anit dhe Sunetit të Resulull-llahut alejhis-selam.

Gjithashtu, edhe për njeriun që ka ndjekur ndonjë ideologji të caktuar në kundërshtim me shqiptimin e shehadetit nuk është e mjaftueshme vetëm deklarimi i shehadetit, por është i obliguar që krahas shehadetit të precizojë në mënyrë të qartë se heq dorë nga bindja e mëparshme. E nëse, bie fjala, ndonjë njeri ka besuar në teuhid dhe thotë se Muhammedi alejhis-selam është i Dërguar i All-llahut, por vetëm për një popull të caktuar a për një kohë të caktuar, shqiptimi i shehadetit nuk do të jetë i mjaftueshëm për hyrje në Islam. Ngase pranimi i tij i pejgamberllëkut të Muhammedit alejhis-selam, nuk e mohon mendimin e tij se ai (Muhammedi alejhis-selam) i përket popullit të caktuar ose kohës së caktuar. Prandaj, krahas shehadetit të tij, ai është i obliguar që në mënyrë të qartë të vërtetojë se Muhammedi alejhis-selam është Pejgamber për të gjithë njerëzit.²⁹⁶ Një pjesë e ulemasë, lidhur me këtë çështje, përmend një rregull të përgjithshëm, e cila është: Nuk mund të pranohet Islami i ndonjë njeriu derisa shehadeti, që ai ka pranuar dhe ka shqiptuar, të jetë i mjaftueshëm për mohimin e të gjitha bindjeve të gabuara të mëparshme të tij. E nëse nuk mjafton shehadeti, atëherë është i obliguar që, përveç pranimin të shehadetit, të heqë dorë publikisht nga këto mendime dhe bindje të cilat nuk janë mohuar me shehadet.²⁹⁷

Këtu do të përmendnim se fjalët (La ilahe il-llah) mohojnë të gjitha besimet e gabuara lidhur me All-llahun xhel-le

---

²⁹⁶ Sherhun Nevevi ‘ala Sahih Muslim, 1: 149; Sherhus-sijere el-kebir, 1: 150; El-Mugni li Ibni Kudame, 9: 21; El-Muhedhdheb, 2: 223.

²⁹⁷ Sherhus-sijere el-kebir, 1: 150.

shanuhu, me krijimin dhe sundimin e Tij mbi çdo gjë, dhe me Njësinë (Unitetin) e Tij. Sepse, siç kemi kuptuar, ato (fjalë) kërkojnë veçimin e All-llahut xhel-le shanuhu në qenien e Tij, cilësitë e Tij, emrat e Tij veprat e Tij dhe i anulojnë të gjitha mendimet dhe bindjet e gabuara të mëparshme lidhur me Krijuesin, ndërsa me pjesën e dytë të shehadetit mohohen, në shumicën e rasteve, besimet e gabuara lidhur me Resulull-llahun alejhis-selam. Por, disa bindje, siç kemi përmendur, nuk i mohn. Prandaj, ai i cili ka pandehur se pejgamberllëku i Muhammedit alejhis-selam i përket vetëm një populli, është i obliguar që publikisht të vërtetojë se pejgamberllëku i tij i përket tërë njerëzimit.

E tërë kjo që thamë gjer më tani ka të bëjë me atë që ka qenë jobesimtar dhe më përpara nuk ka qenë pjesëtar i fesë së All-llahut xhel-le shanuhu. Kurse, për sa i përket renegatit nga feja, Islami i tij i sërishëm nuk do të pranohet derisa së pari të pranojë atë që ka mohuar nga Islami, e pastaj ta shqiptojë shehadetin. E, nëse ka mohuar uahdanijetin a pejgamberllëkun, atëherë për të është i mjaftueshëm vetëm shehadeti, por nëse është në pyetje diçka tjetër, atëherë duhet ta shqiptojë shehadetin dhe të pranojë atë që më parë ka mohuar.²⁹⁸ Personi i cili ka mohuar, për shembull, zekatin ose ndalesën e zinasë a të kamatës, ai nuk mund të kthehet në Islam, derisa të dëshmojë se nuk ka zot tjetër përveç All-llahut dhe se Muhammedi është i Dërguari i All-llahut dhe derisa të pranojë domosdoshmërinë a ndalesën e asaj që ka mohuar.

Gjithsesi është e dobishme që këtu të përsërisim atë që kemi thënë edhe gjatë shpjegimit të esencës së imanit, se ulemaja islame është në pajtim se shqiptimi i shehadetit është i mjaftueshëm që shqiptuesi të konsiderohet për musliman dhe mbi të që nga ai moment aplikohen të gjitha dispozitat ligjore e të ngjashme. Porse vetë shqiptimi i shehadetit nuk është i mjaftueshëm për shpëtim nga qëndrimi i përhershëm në zjarr, përderisa nuk përcillet me bindje të vërtetë në zemër. E, kush e shqipton kelimeit shehadetin me të gjitha kushtet e përmendura, ndaj tij duhet të silleni si ndaj të gjithë muslimanëve në botë, edhe në qoftë se ai në realitet është munafik. Ngase ne jemi të

---

²⁹⁸ El-Mugni li Ibni Kudame, 9: 21; Hashijetu Ibni 'Abidin, 3: 397.

obliguar t'i mbështesim gjykimet tona në këtë botë në bazë të dukurive të jashtme e të dukshme, ndërsa gjërat e brendshme e të fshehta duhet t'ia lëmë All-llahut ^{xhel-le shanuhu}, ngase askush tjetër nuk i di ato përveç Tij. Tanimë e kemi përmendur rastin kur Resulull-llahu e ka qortuar Usame bin Zejdin për shkak se nuk ka vepruar sipas asaj që ka parë dhe ka vrarë njeriun i cili ka shqiptuar: La ilahe il-lAll-llah, duke pandehur se ai nuk e ka bërë këtë sinqerisht.

PJESA E DYTË

KUR BËHET BESIMTARI JOBESIMTAR?

Nga kapitulli i parë kuptuam se si hyjnë njerëzit në fenë e All-llahut xhel-le shanuhu, mirëpo ata që hyjnë në iman dallojnë ndërmjet tyre. Midis tyre ka edhe të tillë të cilët All-llahu xhel-le shanuhu i përforcon në imanin e tyre dhe ata mbeten në të gjer në vdekje dhe vdesin duke qenë të bindur se nuk ka zot tjetër përveç All-llahut dhe se Muhammedi është i Dërguari i Tij. Por në mesin e tyre ka edhe të tillë që renegojnë për shkak të mohimit dhe kundërshtimit të tyre.

Në llojin e parë, përsëri, dallohen besimtarët: mes tyre ka muhsinë (të cilët janë në shkallën më të lart të besimit), ka edhe muktesidë (të cilët përkufizohen vetëm në obligime) dhe ka edhe të tillë që i bëjnë zullum vetvetes. Ndër ta ka të tillë që do të hyjnë në Xhenet pa dhënë llogari dhe ka edhe të tillë që do ta kalojnë lehtë dhënien e llogarisë. Por ka edhe të tillë që do të ndëshkohen me zjarr, derisa All-llahu xhel-le shanuhu ta shprehë mëshirën e Vet ndaj tyre dhe i shpëton nga zjarri me mirësinë e Vet tejet të madhe.

Për sa i përket shkaqeve që nxjerrin nga imani, pasi të hyhet në të, në vend të parë do ta përmendim një rregull të përgjithshme, rreth së cilës janë në pajtim të gjithë pjesëtarët e ehli Sunnetit, e pastaj do ta sqarojmë hollësisht.

Rregulla

Përkitazi me rregullën, sipas së cilës caktohet se cilat vepra, bindje a fjalë shpiejnë në kufër, parashtrojmë definicionin e imam Tahaviut radijAll-llahu anhu, i cili, në veprën e vet të njohur El-'Akidetut Tahavijje, thotë: “Ne të gjithë pjesëtarët e kiblës sonë i konsiderojmë si muslimanë, besimta-

rë, përderisa pranojnë atë me çka ka ardhur Pejgamberi alejhis-selam ynë dhe e besojnë për të vërtetë tërë atë që ka thënë dhe për çka na ka informuar. Dhe ne nuk themi për asnjërin pjesëtar të kiblës sonë se është jobesimtar për shkak të mëkatit që ka bërë, nëse nuk e konsideron të lejueshëm. Dhe ne nuk do të themi: Njeriut me iman nuk i bën dëm kurrfarë mëkati që e bën. Ndërsa njeriu nuk del prej imanit, vetëm nëse mohon atë me çka edhe ka hyrë në të.”²⁹⁹

Sqarimi i kësaj rregulle

Sheriati ka bërë një derë për hyrje në iman dhe në Islam dhe vetëm përmes saj mund të hyhet në të. Kjo derë është, siç e kemi kuptuar tanimë, shqiptimi dhe pranimi i kelimeit shehadetit. E, ai që hyn në Islam nëpër këtë derë, më nuk del, vetëm nëse prej tij rrjedh diçka nga fjalët, veprat a bindjet që e anulojnë deklaratën dhe bindjen e mëhershme. Siç kemi kuptuar gjer më tani, shehadeti - nuk ka zot tjetër përveç All-llahut dhe Muhammedi është i Dërguari i Tij - do të thotë të veçohet All-llahu si i Vetmi lidhur me krijimin dhe sundimin me gjithësinë, lidhur me emrat dhe cilësitë e Tij dhe lidhur me veprat e Tij. Gjithashtu e veçojmë vetëm Atë në lidhje me hyznizimin dhe çfarëdo lloji qoftë nga ibadetet ia drejtojmë vetëm Atij e askujt tjetër. Pastaj, shehadeti do të thotë pranimi dhe njohja për të vërtetë e tërë asaj me çka ka ardhur Muhammedi alejhis-selam dispozita, lajme për fshehtësinë (gajbin), dhe se e tërë kjo është nga Zoti i tij dhe pranimi i të gjitha veçorive të pejgamberllëkut që ka pasur ai, siç janë sinqeriteti, besnikëria, mendjemprehtësia, interpretimi besnik (i Shpalljes), pagabueshmëria etj.

Pas të gjitha këtyre, na bëhet e qartë se ai i cili bën ndonjë vepër ose shqipton ndonjë fjalë me të cilën mohon çkado qoftë nga gjërat e përmendura, me këtë akt ai e anulon deklaratën dhe pranimin e mëhershëm dhe del nga feja e All-llahut ^{xhel-le} shanuhu. E nëse fjala e tij, vepra a akti, i përgjigjen nijetit dhe bindjes së tij të vërtetë, ai bëhet jobesimtar edhe në këtë botë edhe në botën tjetër. Ai do të trajtohet sikurse edhe jobesimtarët e tjerë në këtë botë dhe tek ai do të zbatohen ligjet e

²⁹⁹ El-'Akidetut-Tahavijje me'a sherhiha, f. 350, 352, 357.

renegimit, prej të cilëve, më i rëndësishmi është kërkimi nga ai që të pendohet, e pastaj likuidimi nëse nuk pendohet. Dhe nëse ai vdes në këtë gjendje, mbetet përgjithmonë në zjarrin e Xhehenemit.

Nëse besimtari bën ndonjë mëkat, shqipton ndonjë fjalë a bën ndonjë vepër që sipas shariatit konsiderohet si mëkat ndaj All-llahut xhel-le shanuhu, vetë ky akt nuk mund të jetë argument i daljes së tij nga imani, edhe pse nuk pendohet për atë, por me kusht që ai akt nuk përmban diçka që e anulon kelimeit shehadetin ose një pjesë të tij. Njeriu i tillë mbetet në vullnetin e All-llahut xh. sh: nëse do, Ai do ta dënojë dhe do ta shpjerë në Xhehenem, e pastaj më në fund do të përfundojë në Xhenet. Ekziston një numër i madh hadithesh autentike që flasin se do të dalë nga Xhehenemi secili që në zemrën e tij ka iman madje edhe sa një kokërr. E nëse All-llahu dëshiron, do t'ia falë mëkatet dhe nuk do ta dënojë, por do ta shpjerë në Xhenet pa ndëshkim me zjarr. Sepse, All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“All-llahu, me të vërtetë, nuk e fal atë që i bën shok Atij, por ia fal të tjerat mëkate kujt të dojë (përveç këtij).” (En-Nisa: 116)

Llojet e gjërave që nxjerrin nga imani

Prej asaj që parashtruar më sipër, mund të konkludojmë se gjërat që nxjerrin nga feja e All-llahut xhel-le shanuhu ndahen në disa lloje, e të gjitha ato kthehen në rregullën e përgjithshme të porsapërmendur. Në çdonjërin prej këtyre llojeve bëjnë pjesë aspekte dhe shembuj të ndryshëm, të cilët është tejet vështirë të përmbledhen dhe të sqarohen që të gjithë. Mirëpo, të gjithë këto lloje ekzistuese mund t'i reduktojmë në katër:

1 - Lloji që përmban gjërat me të cilat mohohet ose pjesërisht cenohet rububijjeti i All-llahut xhel-le shanuhu.

2 - Lloji që përfshin gjërat me të cilat cenohet dinjiteti i emrave dhe i cilësive të All-llahut xhel-le shanuhu.

3 - Lloji që përmban gjërat me të cilat cenohet uluhijjeti (hyjnia dhe adhurimi) i All-llahut xhel-le shanuhu.

4 - Lloji që përfshin gjërat me të cilat njolloset Shpallja dhe interpretuesi i saj alejhis-selam.

Këto janë katër llojet dhe në çdonjëren prej tyre bën pjesë një numër i madh shembujsh të ndryshëm të fjalëve, bindjeve dhe veprave, të cilat ngërthejnë në vetvete diçka që anulon kelimet shehadetin, dhe bërësin e tyre e nxjerr nga imani, e All-llahu xhel-le shanuhu na ruajtë prej këtyre gjërave. Në faqet vijuese do të përpiqemi që t'i sqarojmë më hollësisht këto lloje, duke i mbështetur në shembuj adekuat.

Lloji i parë

Tanimë ke kuptuar se lloji i parë i teuhidit është teuhidur-rububijjeti uel mulk, që do të thotë bindja e fuqishme se All-llahu xhel-le shanuhu është Pronar dhe Sundues i çdo gjëje që ekziston, se të gjitha i ka krijuar Ai se të gjitha krijesat i furnizon Ai, dhe se Ai është i Vetmi që qeveris gjithësinë me vullnetin, me diturinë dhe me urtësinë e Vet. Prandaj çdo fjalë, vepër a bindje me të cilën mohohet çkado qoftë nga kjo është kufër dhe renegim nga feja. Këtu bën pjesë mohimi i ekzistimit të Krijuesit, mendimi se bota ekziston përgjithmonë dhe se nuk është krijuar, se materia është e përhershme, ose të pandehet se dikush tjetër përveç All-llahut xh. ah., krijon dhe sundon me gjithësinë, siç thuhet: rasti, natyra e të ngjashme, mohimi se All-llahu xhel-le shanuhu është Sundues i të gjitha krijesave, se dikush tjetër i furnizon ato përveç All-llahut xhel-le shanuhu, ose që këtë e bën edhe dikush tjetër krahas All-llahut. Gjithashtu, besimi se All-llahu xhel-le shanuhu i ka krijuar krijesat e pastaj i ka lënë pas dore, se Ai assesi nuk ndikon në to, nuk kujdeset për to, se Ai nuk rregullon asgjë lidhur me to etj., që vjen në kundërshtim me rububijjetin.

Gjithashtu konsiderohet kufër dhe riddet (renegim) nëse dikush i jep vetes cilëndo qoftë prej këtyre cilësive, dhe ia vesh vetvetes rububijjetin, siç ka bërë Faraoni kur ka thënë:

“Unë jam Zoti juaj më i lartë!” (En-Nazi’at: 24)

Ose, së paku, të konfirmojë se vetë zotëron dhe se vetë e jep nafakën (furnizon), se vetë cakton çka të dojë pa All-llahun xhel-le shanuhu. Gjithashtu bën kufër edhe ai që i beson këtij.

Lloji i dytë:

Në llojin e dytë bën pjesë e tëra ajo që bie në kundërshtim me shkallën e dytë të teuhidit - me besimin se vetëm All-llahu xhel-le shanuhu posedon emrat e bukur dhe cilësitë e përsosmërisë.

Vetë All-llahu xhel-le shanuhu ia ka caktuar Vetes emrat dhe atributet, siç e ka bërë këtë edhe Pejgamberi i Tij alejhis-selam, ndërsa i ka mohuar cilësitë të cilat ia atribuojnë Atij, të cilat i ka mohuar edhe Pejgamberi i Tij. Prandaj, kush mohon a njollos çkado qoftë nga cilësitë me të cilat All-llahu xhel-le shanuhu e ka përshkruar Vetën ose me të cilat e ka përshkruar Resulull-llahu alejhis-selam, ai ka bërë kufër. E njëjta gjë është edhe me atë i cili i atribuon All-llahut xhel-le shanuhu atë që ka mohuar Resulull-llahu alejhis-selam. Pra, për sa i përket cilësive të All-llahut xhel-le shanuhu ekzistojnë dy lloje të kufrit: kufri i mohimit dhe kufri i atribuiimit.

Në pjesën e parë bën pjesë mohimi i cilësdo qoftë nga cilësitë e All-llahut xh.sh., siç është për shembull mohimi i diturisë së Tij absolute, fuqisë së Tij, jetës së Tij, udhëheqjes së Tij me çdo gjë, të dëgjuarit dhe të parët e tij, ngritjen e Tij mbi Arsh, të folurit e Tij, mëshirën e Tij, madhëstsinë dhe fuqinë e Tij, a cilëndo qoftë cilësi tjetër që përmendet në Kur'an dhe në Sunet. Këtu hyn edhe komentimi alegorik i emrave dhe i cilësive të Tij (te'uili), që e zvogëlon vlerën e tyre. Siç është rasti me atë i cili pranon diturinë e All-llahut xhel-le shanuhu, por konsideron se ajo është e përgjithshme dhe se All-llahu xhel-le shanuhu nuk i di të gjitha detajet dhe hollësitë. Ose nëse dikush i krahason cilësitë e All-llahut xhel-le shanuhu me të njerëzve dhe konfirmon se All-llahu xhel-le shanuhu dëgjon ashtu siç dëgjojnë njerëzit, se shih siç shohin njerëzit dhe ngjashëm me këtë.

Ndërsa në pjesën e dytë bën pjesë atribuiimi i çfarëdo cilësie që Ai ka mohuar për Vete xhel-le shanuhu ose Pejgamberi i Tij, siç është të thuhet se ka djalë a vajza, bashkëshorte, t'i mvishet pafuqia, pagjumësia, gafleti apo vdekja, ose çfarëdo gjymtësie tjetër e që mund t'u ndodhë njerëzve.

Gjithashtu jobesimtar bëhet kushdo që i jep vetes a çfarëdo krijese tjetër cilëndo nga cilësitë e All-llahut xhel-le shanuhu, kurse jobesimtar bëhet edhe ai që i beson këtij. Si për shembull, sikur dikush të thoshte: "Unë di siç di edhe All-llahu xhel-le shanuhu, ose

filan filani ka dituri si All-llahu xhel-le shanuhu.” Ai që shqipton këto fjalë bëhet jobesimtar, gjithashtu edhe ai që i beson këtij. Sepse, t’i atribuosh All-llahut xhel-le shanuhu dikë të barabartë më Të është një trajtë e nënçmimit të All-llahut xhel-le shanuhu, e çdo nënçmim i All-llahut xhel-le shanuhu a i cilëso nga cilësitë e Tij është kufër.

Lloji i tretë

Këtu bën pjesë çdo fjalë, bindje a vepër që bie ndesh me llojin e tretë të teuhidit (teuhidul uluhijje) - me besimin se vetëm All-llahu xhel-le shanuhu meriton të adhurohet dhe se vetëm Atij mund t’i bëhet ibadet. E ai që e flet ndonjë fjalë, bën ndonjë vepër, beson në diçka me çka mohohet kjo e vërtetë për All-llahun xhel-le shanuhu, ose nënçmohet në çfarëdo mënyrë tjetër duke e përshkruar kështu dikë tjetër ose edhe pjesërisht, ai ka bërë kufër dhe ka dalë nga feja e All-llahut xhel-le shanuhu.

Rastet më të shpeshta të renegimit të njerëzve nga Islami dhe i mosbesimit të tyre janë të lidhura me këtë lloj, edhe pse shumica e njerëzve, në kohët e kaluara, e edhe sot, pranojnë ekzistimin e All-llahut xhel-le shanuhu si Krijues dhe shumica prej tyre i japin Atij atributet e rububijjetit, siç është fuqia, qeverisja, furnizimi, ringjallja, marrja e jetës etj. All-llahu xhel-le shanuhu në Librin e Vet përmend se mushrikët, të cilëve All-llahu xhel-le shanuhu ua ka dërguar Pejgamberin e Vet alejhis-selam, kanë besuar se All-llahu xhel-le shanuhu i ka krijuar ata:

“E, nëse ti i pyet ata kush i ka krijuar, ata, me siguri, do të thonë: “All-llahu!” (Ez-Zuruf: 87)

“Nëse ti i pyet ata: “Kush i ka krijuar qiejt dhe Tokën?” Ata me siguri do të thonë: “Ato i ka krijuar i Plotfuqishmi dhe i Gjithëdijshmi!” (Ez-Zuhruf: 9)

Pra, kufri te shumica e jobesimtarëve ka depërtuar për shkak të mohimit të tyre se vetëm All-llahu xhel-le shanuhu meriton t’i bëhet ibadet. Qoftë ky mohim me zemër (me besim), qoftë me fjalë dhe vepra që e vërtetojnë këtë besim. Ose për shkak të pohimit të tyre se përveç All-llahut xhel-le shanuhu edhe dikush tjetër e meriton këtë, qoftë ky pohim me anë të bindjes me zemër, me vepër a me fjalë. Ky lloj i kufrit, në realitet, i shpie

njerëzit edhe në dy llojet e tjera paraprahe, ngase ai që pranon se All-llahu xhel-le shanuhu është Krijues i çdo gjëje që ekziston, se Ai qeveris me të gjitha, se vetëm Ai meriton emrat e bukur dhe cilësitë e përsosmërisë për të cilat është i denjë Vetëm Ai, ky pranim kërkon prej tij njohjen absolute të hyjnisë së All-llahut xhel-le shanuhu dhe të konsiderojë se askush nuk meriton t'i bëhet ibadet përveç All-llahut xhel-le shanuhu. E nëse e mohon këtë dhe nëse adhuron dikë tjetër përveç All-llahut xhel-le shanuhu ose krahas me All-llahun xhel-le shanuhu adhuron edhe dikë tjetër, pranimi prej tij i All-llahut si Krijues është i parregullt dhe nuk ka kurrfarë vlere.

Es-San'ani thotë: “Ai që pranon teuhidin e All-llahut xhel-le shanuhu në rububijjet është i obliguar që vetëm Atij t'i bëjë ibadet, e kush nuk vepron kështu, pranimi i tij i parë bëhet i pavlefshëm.”³⁰⁰

Prandaj teuhidi i All-llahut në ibadet është bazë e sprovimit të njerëzve në këtë botë. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Xhinët dhe njerëzit i kam krijuar vetëm që të Më adhurojnë.” (Edh-Dharijat: 56)

Nga kjo shihet se, dëshminë “nuk ka zot tjetër përveç All-llahut”, e anulojnë dy gjëra:

E para: Mohimi se meritat për ibadet i takojnë All-llahut xhel-le shanuhu, çfarëdo lloji qofshin ato; dhe

E dyta: Pohimi se kushdo qoftë tjetër përveç All-llahut xhel-le shanuhu i meriton këto.

Prandaj, çdo vepër që përmban njërën nga këto dy gjëra e shpie bërësin në kufër dhe në renegim. Ndërsa ibadeti, të cilin nuk e meriton askush tjetër përveç All-llahut xh. sh., është pendimi, përlësia, dëgjesa dhe bindja Atij.

Këtu bën pjesë edhe dashuria, frika, kërkimi i ndihmës, duaaja, teuakuli, shpresa, ruku'ja, sexhdja, agjërimi, therja e kurbanit, tavafi etj.

Në bazë të gjitha këtyre, mund të konkludohet se, ai i cili me fjalë, me vepër a me bindje i mohon meritat e All-llahut për këto domethënie, ai bëhet jobesimtar. Pra, jobesimtar bëhet ai

---

³⁰⁰ Tathirul i'tikad, f. 9.

i cili ose beson se nuk duhet të ketë frikë nga All-llahu xhel-le shanuhu, se Atij nuk duhet t'i drejtohet lutja, se nuk duhet të kërkohet ndihmë prej Tij, se nuk duhet T'i bëhet ruku dhe sexhde, e as që duhet të shpresohet diçka prej Tij; ose e përqesh dhe e konsideron si jonormal dikë që adhuron All-llahun xhel-le shanuhu, që ia drejton lutjen Atij dhe kërkon ndihmë nga Ai, që i përkulet dhe i bën sexhde, që agjëron për Të dhe Atij ia përkushton tavafin ose që bën çfarëdo vepre që sheriati e konsideron si ibadet. Sepse përqeshja dhe tallja me këto gjëra, në mënyrë të pashmangshme, tregon sheshit se ai nuk e sheh të udhës që këto ibadete i meriton All-llahu xhel-le shanuhu. Gjithashtu jobesimtar bëhet edhe ai që i mohon meritat e All-llahut xhel-le shanuhu për kryerjen me përkushtim të urdhrave të Tij dhe respektimit të ndalesave të Tij. Sepse, All-llahu xh.sh. në Librin e Vet ka caktuar Ligj, të cilin ia ka shpallur Pejgamberit të Vet alejhis-selam, prandaj kushdo që konfirmon se çkado qoftë nga ai Ligj nuk meriton të zbatohet ose që nuk i përgjigjet kësaj kohe dhe të ngjashme, ai bëhet jobesimtar. Pasi, një nga veçoritë e hyjnisë është urdhri, pushteti dhe ligji. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“... Vendimi (pushteti) i përket vetëm All-llahut.”
(Jusuf: 40)

Domethënë, nga veçoritë e nënshtimit është kryerja e urdhrave dhe dëgjesa.

Jobesimtar bëhet edhe secili që çkado qoftë nga ibadetet ia përkushton dikujt tjetër përveç All-llahut xhel-le shanuhu. Jobesimtar bëhet edhe ai që konfirmon se ai është meritator t'i bëhet ibadet, ose i urdhëron njerëzit që t'i bëjnë atij ibadet, ose këtë ta bëjnë për shkak të tijin. Gjithashtu jobesimtar bëhet edhe ai që i beson fjalëve të tij dhe kryen ndonjë prej ibadeteve që urdhëron ai. I njëjti rast është edhe me atë që ka dëshirë të adhurohet, edhe pse nuk u ka urdhëruar njerëzve ta bëjnë këtë. Siç është shembulli i atij që ka dëshirë që dikush të frikësohet nga ai, që atij t'i drejtohet për ndihmë, që të mbështetet tek ai, të shpresojë diçka prej tij,³⁰¹ ose t'i bëhet sexhde dhe ruku,

---

³⁰¹ Me frikë, kërkim ndihme dhe shpresim nënkuptohen ato gjëra me të cilat nuk mundet askush që të ndihmojë dikë përveç All-llahut xhel-le shanuhu, siç është për

ose që njerëzit ndaj tij të kenë sjellje përluljeje dhe gjëra të tjera që nuk bën t'i kushtohen askujt tjetër përveç All-llahut xhel-le shanuhu.

Jobesimtar bëhet edhe ai që konfirmon se ka të drejtë të ligjësojë diçka që është e ndaluar nga All-llahu xhel-le shanuhu për shkak se ai gjendet në pushtet dhe në pozitë të lartë. Për shembull, thotë se ai ka të drejtë të lejojë të ndaluarën dhe të ndalojë të lejuarën. Shembulli për këtë është marrja dhe aplikimi i ligjit me të cilin lejohet zinaja dhe veshja e çoroditur (amorable), ose të ndërrohet ndëshkimi të cilin All-llahu xhel-le shanuhu e ka caktuar në Kur'an ose Resulull-llahu alejhis-selam në Sunet për ndonjë kundërvajtje, ose të bëhet ndërrimi i normave të shariatit lidhur me zekatin, me trashëgiminë, me keffaretin (shpengimin), me disa ibadete dhe me gjëra të tjera që janë caktuar me anë të Kur'anit dhe Sunetit. Jobesimtar bëhet edhe ai që beson në këta tagutë dhe pranon diçka nga cilësitë hyjnore, për të cilat ata konfirmojnë se kinse i posedojnë. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Ne çdo populli i kemi dërguar nga një Pejgamber. (Ata u thoshin atyre): “Adhuroni vetëm All-llahun, e shmanguni nga djalli (taguti)!” (En-Nahl: 36)

“... Ai që mohon tagutin (djallin) dhe beson në All-llahun - ai ka siguruar lidhjen më të fortë, e cila nuk këputet kurrë.” (El-Bekare: 256)

Lidhja më e fortë është shehadeti, se nuk ka zot tjetër përveç All-llahut, me të cilin mohohen të gjitha llojet e ibadetit kujdo qoftë tjetër përveç All-llahut xhel-le shanuhu dhe i kushtohen vetëm All-llahut xhel-le shanuhu, i Cili nuk ka shok.³⁰²

Nga kjo shihet qartë se sundimtari, i cili punon kundër së vërtetës duke caktuar ligje që janë në kundërshtim me Kur'anin

---

shembull frikërespekti etj. E, për sa i përket atyre gjërave që janë në mundësinë e njerëzve, me këto gjëra njeriu nuk del prej imanit, siç është, bie fjala, frika nga sunduesi i cili i kanoset se do ta burgosë, ose kërkimi i ndihmës nga shoku për kryerjen e ndonjë pune, ku ai me të vërtetë mund të ndihmojë, ose që njëri t'i thotë tjetrit: “Unë të lus të më ndihmosh ta bëj këtë dhe këtë,” - prej gjërave që mund t'i kryejnë njerëzit. Të gjitha këto nuk bëjnë pjesë në kufër dhe nuk ka kurrfarë ndalesash lidhur me këtë.

³⁰² Risaletu Muhammed bin Abdul Vehhab fi ma'na tagut el-Xhemi'ul Ferid, f. 266.

dhe Sunetin dhe lejon atë që ka ndaluar All-llahu xhel-le shanuhu ose ndalon atë që ka lejuar All-llahu xhel-le shanuhu, bëhet jobesimtar dhe renegat nga feja e All-llahut xhel-le shanuhu. Sepse ai me këtë konsideron se mund të dalë nga suazat e ligjit islam, duke caktuar ligje që dëshiron vetë, dhe e beson këtë, kështu ai bëhet jobesimtar.³⁰³

Mirëpo, kjo nuk ka të bëjë me atë që sjell ligje për të cilat nuk flitet në Kur'an e në Sunet, e as me ligjet të cilat mbështeten në ixhtihad dhe rreth të cilave ulemaja islame ka mendime të ndryshme.

E kush cakton ndonjë ligj me të cilin lejohet zinaja dhe kamata, a çkado qoftë tjetër nga mëkatet për të cilat dihet se janë të ndaluara me shariat, ai bëhet jobesimtar. Dhe jobesimtar bëhet çdonjëri që pranon me dëshirë të sillet një ligj i tillë. Mirëpo nuk bëhet jobesimtar ai që cakton një ligj me të cilin dëshirohet të rregullohet, të themi, komunikacioni, a diçka të ngjashëm, lidhur me çka sheriatu nuk ka folur, e as që e ka përmendur. Gjithashtu nuk bëhet jobesimtar ai që cakton një ligj duke dëshiruar që me të të rregullohet çështja e çmimeve në treg dhe nuk mund të thuhet se caktimi i çmimeve është haram për shkak se këtë nuk e lejojnë disa alimë, sepse kjo është çështje e ixhtihadit, ndërsa disa fakihë e lejojnë këtë.

Më sa parashtrua më lart, duket qartë se jobesimtarë bëhen njerëzit që tagutëve ua pranojnë këto të drejta dhe janë të kënaqur me to dhe në bazë të të cilave gjykojnë, edhe pse këto ligje janë në kundërshtim me Islamin dhe me parimet e gjithënjohura. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“A nuk i ke parë ti (o Muhammed!) ata që pohojnë se kanë besuar në atë që të është shpallur ty dhe në atë që është shpallur para teje, dëshirojnë që t’i gjykojë djalli (taguti), e ata janë urdhëruar që ta mohojnë atë (të keqin). Djalli, madje, dëshiron që t’ua humbë atyre krejtësisht udhën e drejtë.” (En-Nisa’: 60)

---

³⁰³ Nevakidul Islam li Muhammed bin Abdul Vehhab fi ma’na tagut el-Xhemi’ul Ferid, f. 278.

“Por ata kanë shokë të tjerë (udhëheqës të këqij), të cilët atyre u kanë përcaktuar në fe aso dispozita, çfarë nuk ka lejuar All-llahu.” (Esh-Shura: 21)

Lloji i katërt

Në këtë lloj bën pjesë çdo fjalë, vepër a bindje me të cilën njolloset Shpallja ose Resulull-llahu alejhis-selam, sepse me këtë anulohet shehadeti se Muhammedi është Pejgamber i All-llahut. Sepse ky shehadet do të thotë të besohet vërtetësia e tërë asaj që është interpretuar me besnikëri nga Pejgamberi i All-llahut dhe se All-llahu xhel-le shanuhu e ka përgatitur Muhammedin alejhis-selam për këtë detyrë dhe e ka pajisur me të gjitha cilësitë e duhura, në mënyrë që të jetë në gjendje t’ua kumtojë Shpalljen njerëzve në mënyrën më të mirë të mundshme. Prej këtu shihet se kjo pjesë e shehadetit anulohet në njërën nga dy mënyrat.

Mënyra e parë: Përçmimi i Muhammedit alejhis-selam, sido që të shfaqet kjo gjë.

Mënyra e dytë: Mohimi çkado qoftë prej asaj me të cilën ka ardhur Muhammedi alejhis-selam, ose përçmimi i saj.

Në mënyrën e parë hyn cilësimi i Pejgamberit të All-llahut me gjithçka që bie në kundërshtim me dekorimin e tij nga ana e All-llahut xhel-le shanuhu për t’ua komunikuar besnikërisht njerëzve Udhëzimin e Tij. Prandaj, jobesimtar bëhet kushdo që mohon sinqeritetin, dëlirësinë, mendjemprehtësinë dhe virtytet e tjera të Resulull-llahut alejhis-selam. Jobesimtar bëhet edhe ai që e shan Resulull-llahun alejhis-selam, ose tallet me të, ose me çfarëdo vepre të tij, që besnikërisht është transmetuar deri te ne.

Ndërsa, në mënyrën e dytë hyn mohimi i çkado qoftë prej asaj me të cilën ka ardhur ai, e që është e gjithënjohur si pjesë e fesë. Prandaj jobesimtar bëhet ai që mohon diçka nga ajo që na është interpretuar nga Resulull-llahu alejhis-selam për ringjalljen, llogainë, peshimin e veprave, urën Sirat, Xhenetin dhe Xhehenemin e për gjërat e tjera që i takojnë gajbit. Jobesimtar bëhet edhe ai që mohon çkado qoftë prej Kur’anit,³⁰⁴ ngase Resulull-llahu alejhis-selam na ka informuar se çdo ajet kur’anor është Fjalë e All-llahut xhel-le shanuhu, prandaj nëse mohon çkado

---

³⁰⁴ Sherh Mukka ‘All el-Kari ‘alel fikhil ekber, f. 167.

qoftë prej saj, ai konsideron se fjalët e Resulull-llahut alejhis-selam janë të rrejshme. Jobsimtar është edhe ai që mohon cilëndo nga dispozitat e Islamit, që janë të konstatuara me Kur'an a me Sunet. Prandaj jobsimtar bëhet secili që mohon obligueshmërinë e namazit ose të zekatit, ndalesën e zinasë a të kamatës dhe vjedhjes, ose ai që pandeh se cilitdo namaz duhet t'i shtohet edhe një rekat ose është e lejueshme falja pa abdest etj.

Mirëpo, i falet atij që mohon diçka që nuk është e njohur në fe, që e di vetëm një rreth i vogël i ulemasë së lartë. Gjithashtu, nuk bëhet jobsimtar edhe ai që mohon ndonjë dispozitë që bazohet në ixhtihad dhe për të cilën ulemaja nuk ka mendim unik.

Imam Neveviu thotë: “Rasti i njëjtë është edhe me atë që mohon nga feja diçka në të cilën pajtohet i tërë ummeti, nëse është e gjithënjohur, siç janë pesë namazet ditore, agjërimi i muajit Ramazan, larja pas xhunublëkut, ndalesa e zinallëkut, martesë me gra të cilat janë mehrem e të ngjashme. Vetëm nëse njeriu është prej atyre të cilët posa e kanë pranuar Islamit dhe mohon diçka prej këtyre duke mos e ditur se kjo është e fesë; me këtë ai nuk do të bëhet jobsimtar. E, për sa i përket gjërave për të cilat pajtimi i ummetit është i njohur vetëm për një rreth më të ngushtë njerëzish, siç është për shembull ndalesa e martesës me një grua së bashku me tezen e saj, se ai i cili vret qëllimisht dikë nuk gëzon të drejtën e trashëgimisë, se njërit i takon një e gjashta dhe të ngjashme me këtë, kush mohon diçka prej këtyre nuk bëhet jobsimtar, po i falet për shkak se këtu ka të bëjë në dispozitat që nuk i kanë të njohura shumica e njerëzve.”³⁰⁵

Jobsimtar bëhet edhe ai që mohon madje edhe një ajet nga Kur'ani, ose mohon diçka nga gajbi, ose e konsideron si të rrejshëm lajmin për ndodhitë në të kaluarën, ose për atë ç'do të ndodhë në të ardhmen e që përmendet në Kur'anin fisnik.

Jobsimtar bëhet edhe ai që i mohon Pejgamberët para Muhammedit alejhis-selam, ose mohon diçka nga ajo që interpretohen në Kur'an dhe në Sunet, në rrëfimet për ta dhe për popujt e tyre. Ose kush mohon mënyrën e fillimit të krijimit që All-llahu xhel-le shanuhu na ka sqaruar në Kur'an, pastaj kush mohon xhinët,

³⁰⁵ Sherhun Nevevi 'ala Sahih Muslim, 1: 205.

shejtanët, Arshin e All-llahut, Lehui Mahvudhin dhe penën (kalemin) Rasti i njëjtë është edhe me atë që mohon personalitetet historike që përmenden në Kur'an a që mohon pejgamberllëkun e atij që Kur'ani e cek, ose që e akuzon dikë prej tyre për diçka që nuk është e denjë për zgjedhjen e tyre nga ana e All-llahut xhel-le shanuhu, ose që mohon se All-llahu xhel-le shanuhu ka dërguar edhe Pejgamberë të tjerë përveç këtyre që nuk i ka përmendur me emra, ngase lidhur me këtë All-llahu xhel-le shanuhu na flet në mënyrë të qartë në shumë vende të Kur'anit. Jobsimtar bëhet edhe ai që mohon mbinatyshmërinë e Kur'anit, sepse për këtë na flet vetë Kur'ani. Po ashtu edhe ai që mëton se është pejgamber pas Muhammedit alejhis-selam, ose ai që i beson atij që mëton kështu, ngase Kur'ani na ka informuar se Muhammedi alejhis-selam është Pejgamberi i fundit.

KËNAQJA ME KUFËR DHE PAKËNAQËSIA ME ISLAM

Përsëri theksojmë se këta shembuj dhe detaje të mohimit të kelimeit shehadetit janë përmendur ndër shumë shembuj që ekzistojnë në realitet.

Këtu posaçërisht tërheqim vërejtjen në një gjë, për të cilën dikush do të mendojë se i takon gjërave të përmendura më parë, edhe pse kjo në esencën e vet e anulon kelimeit shehadetin dhe nënkupton mohimin e teuhidit dhe Shpalljes. Pra, këtu bëhet fjalë për kënaqësinë me kufër dhe pakënaqësinë me Islam.³⁰⁶ Ai i cili për shembull thotë: “Konsideroj se ka thënë të vërtetën ai që ka mohuar kelimeit shehadetin”, ose ai që thotë: “Konsideroj se nuk e ka thënë të vërtetën ai që ka shqiptuar kelimeit shehadetin”. Askush nuk duhet të dyshojë në kufirin e tij, madje edhe nëse këtë e ka thënë që t'i hyjë në hatër dikujt (në rastin e parë). Ekzistojnë edhe shumë lloj aspektesh të deklarimeve, veprave dhe bindjeve, të cilat kanë peshë të barabartë me shembujt e përmendur dhe të cilat nxjerrin nga imani. Ja disa prej tyre:

---

³⁰⁶ Sherh Mukka 'All el-Kari 'alel fikhil ekber, f. 165.

Shembulli i parë: aspektet e kënaqësisë me kufër

1 - Pohimi se jobesimtarët - ateistët, renegatët dhe mushrikët - nuk janë jobesimtarë, ose dyshimi në mosbesimin e tyre, ose të pranohet si i vërtetë cilido drejtim i tyre jobesimtar³⁰⁷

Ai i cili e di se personi i caktuar, organizata a pjesëtarët e fesë së caktuar, janë në kufër të qartë dhe nuk i konsideron ata si jobesimtarë a renegatë duke thënë se drejtimet e tyre janë korrekte, ai ka hyrë në kufër së bashku me ta dhe është bërë sikurse edhe ata.

Mirëpo, ky parim kërkon sqarim dhe kujdes të madh gjatë aplikimit të tij.

Nga shkakut se ai, për të cilin thuhet se në këtë rast është bërë renegat, e ka ditur realitetin e atyre që i ka konsideruar si muslimanë e jo kafirë. Mirëpo, nëse ai nuk e ka ditur saktësisht të vërtetën e bindjes së tyre dhe se ata njëmend janë në kufër, atëherë nuk është e lejuar që të konsiderohet renegat që në fillim, por do t'i shpjegohet në mënyrë të mirë realiteti i atyre jobesimtarëve, kështu që këtu të mos mbetet aspak dyshim, e nëse edhe pas kësaj ai përsëri mohon kufrin e tyre, atëherë do të konsiderohet renegat dhe kafir, sepse mohimi i kufrit të tyre, në realitet, paraqet pranimin e bindjes së tyre dhe pranimin e korrektësisë së tyre. Me kusht që duhet të kihet parasysh se kufri i disa sekteve është bërë i gjithënjohur mes njerëzve, siç janë hebrenjtë, të krishterët, mexhujët etj. Andaj bëhet jobesimtar çdonjëri që mohon kufrin e tyre.

E, për sa i përket sekteve dhe drejtimeve jobesimtare për të cilat dihet pak mes njerëzve, duhet të kihet kujdes kur shpalljet për jobesimtar personi që pjesëtarët e tyre nuk i konsideron si jobesimtarë, derisa atij t'i shpjegohen tërësisht detajet e atyre sekteve të cilat shpërndihen në kufër.³⁰⁸ Veçanërisht duke pasur parasysh se një pjesë e atyre sekteve e konsiderojnë veten pjesëtarë të Islamit dhe para njerëzve të thjeshtë tregohen dhe argumentojnë se ata nuk mohojnë asgjë nga Islami. Dhe fshehin

³⁰⁷ Nevakidul Islam li Muhammed bin Abdul Vehhab. Shih El-Xhemi'ul Ferid, f. 277.

³⁰⁸ Mexhmu'atut-teuhid, f. 126.

prej tyre, bile në fillim, atë që do të shkaktonte që ata të refuzojnë besimin e tyre, ku shihet qartë mohimi i çkado qoftë nga bazat e Islamit.

Kusht që ky lloj njerëzish të konsiderohet jobesimtar është edhe që pjesëtarët e sektit përkatës të jenë bërë jobesimtarë në gjërat rreth të cilave ulemaja është në pajtim se ai që i mohon del nga imani. E nëse këto janë gjëra për të cilat ulemaja e pranuar nuk kanë mendim unanim, disa mendojnë se ato nxjerrin nga imani e disa se nuk nxjerrin; në këtë rast nuk është e lejuar që të konsiderohen jobesimtarë ata të cilët këta pjesëtarë nuk i konsiderojnë jobesimtarë. Siç është rasti i konsiderimit të havarixhëve për jobesimtarë dhe i disa sekteve të tjera rreth riddetit të të cilëve ulemaja nuk ka mendim unanim. Këtu bën pjesë edhe ai që nuk e konsideron jobesimtar atë që qëllimisht nuk e kryen namazin, nëse nuk e ka mohuar obligueshmërinë e tij. Nëse plotësohen të gjitha këto kushte, e muslimani edhe përkundër tyre jobesimtarët nuk i konsideron për jobesimtarë dhe drejtimin e tyre e konsideron si drejtim të rregullt, ai atëherë është sikurse edhe vetë të kishte shqiptuar atë që i ka çuar ata në kufër, me çka e ka anuluar shehadetin e vet të deklamuar para kësaj. E nga ana tjetër ai i mohon ajetet dhe hadithet që i konsiderojnë të tillët për jobesimtarë dhe me mohimin e këtyre argumenteve edhe vetë bëhet jobesimtar.

2 - Miqësimi me jobesimtarët dhe shprehja e pajtimit me besimin e tyre

Tanimë ke kuptuar se një nga domethëniet e shehadetit, se nuk ka zot tjetër përveç All-llahut, mohon ekzistimin e çdo hyjnije tjetër që meriton t'i bëhet ibadet përveç All-llahut xhel-le shanuhu, krahas asaj që ai udhëzon në pranimin se këtë të drejtë e gëzon vetëm All-llahu xhel-le shanuhu. Këtë e vërtetojnë Fjalët e All-llahut xhel-le shanuhu:

“Adhuroni vetëm All-llahun, e shmanguni nga djalli (taguti)!” (En-Nahl: 36)

Prandaj, për realizimin e këtij shehadeti nuk mjafton që njeriu vetëm ta besojë All-llahun xhel-le shanuhu, por duhet të shmanget nga adhurimi i kujdo qoftë tjetër dhe të mohojë se kushdo qoftë tjetër meriton të adhurohet përveç All-llahut xhel-le shanuhu.

Përkitazi me këtë çështje ulemaja është në pajtim të plotë dhe rreth kësaj nuk ka diskutim. Gjithashtu, nuk është i diskutueshëm fakti se një nga karakteristikat më të shquara të jobesimtarëve është se ata nuk e adhurojnë All-llahun në mënyrë të drejtë, ngase ata në ibadet i shoqërojnë edhe të tjerët, duke i shtuar kësaj edhe atë se ata shpeshherë e mohojnë Shpalljen dhe e përçmojnë Resulull-llahun *alejhis-selam*, ose bëjnë gjërat që anulojnë kelimeit shehadetin. Edhe këtu është në pajtim e tërë ulemaja islame.

Në bazë të këtyre dy fakteve të pakontestueshme ne caktojmë qëndrimin tonë ndaj armiqve të All-llahut *xhel-le shanuhu* dhe armiqve të fesë së Tij, që përputhet me kelimeit shehadetin. Në mënyrë të qartë shohim kufirin të cilin muslimani nuk guxon ta kalojë assesi në marrëdhëniet dhe afarizmin e vet me jobesimtarët, në mënyrë që ta ruajë fenë dhe besimin e vet. Ky kufi nuk mund të shquhet tek ai që është i kënaqur me besimin e tyre dhe më kufirin e tyre. Prandaj, kur muslimani e kalon këtë kufi dhe u nënshtrohet jobesimtarëve duke konsideruar si të drejtë besimin e tyre të padrejtë, u ndihmon atyre me mundin e vet dhe materialisht dhe shoqërohet me ta, ndërkohë që nuk shoqërohet më me muslimanët dhe këta i flijon për ata, ky person është bërë njëri prej tyre, ka dalë nga feja e vet dhe është bërë jobesimtar, prej armiqve më të mëdhenj të All-llahut *xhel-le shanuhu* dhe Pejgamberit të Tij. Këtu bën përjashtim vetëm ai që është nën pushtetin jobesimtar dhe është i detyruar të veprojë kështu. Atij i urdhërojnë që të jetë i dëgjueshëm në kotësinë e tyre. E kërcënojnë se do ta vrasin nëse nuk i dëgjon dhe fillojnë ta torturojnë. Në këtë situatë i lejohet që ta shprehë me fjalë pajtimin me ta, por zemra e tij duhet të mbetet e sigurt në iman. Edhe pse kjo nënkuptohet nga kelimeit shehadeti, shumë ajete kur'anore i urdhërojnë muslimanët që të ndërpresin shoqërimin me jobesimtarët dhe i obligojnë të kenë që ndaj tyre qëndrim armiqësor në çështjet e fesë. Shumë prej këtyre ajeteve tregojnë sheshit se ai që nuk vepron kështu gjendet në kufër dhe në riddet. Prandaj, nëse merr në konsideratë domethënien që tregon kelimeit shehadeti dhe udhëzimet e qarta të ajeteve kur'anore, do të shohësh se ky realitet nuk duhet të komentohet në mënyrë figurative. Këtu do të përmendim vetëm disa nga ato ajete, ngase ato janë të

shumta edhe tejkalohen në numër vetëm ajetet nga që flasin për teuhidin dhe urdhrin për adhurimin e All-llahut xhel-le shanuhu:

a) “Besimtarët mos t’i marrin për miq kafirët (mohuesit), duke i lënë anash besimtarët. Ata që bëjnë këtë, nuk kanë çka të shpresojnë tek All-llahu. Këtë mund ta bëni vetëm për t’u ruajtur nga ata - All-llahu u bën vërejtje për pezmin e Tij. Dhe të gjithë do të ktheheni tek All-llahu.” (Ali Imran: 28)

Me këtë ajet All-llahu ua ndalon besimtarëve që t’i marrin për miq, shokë dhe as’habë jobesimtarët krahas besimtarëve dhe na informon se ai që megjithatë e bën këtë, ai nuk do të gjejë mbrojtje tek All-llahu xhel-le shanuhu. Ibni Xheriri, duke komentuar këtë ajet, thotë: “Kjo do të thotë: “O besimtarë, mos i merrni jobesimtarët për ndihmës dhe mbështetje tuajën, duke ua miratuar fenë dhe duke u ndihmuar kundër muslimanëve, përveç besimtarëve me të cilët mund të shoqëroheni, duke ua treguar atyre dobësitë që i kanë, sepse ai që vepron kështu nuk do të ketë kurrfarë ndihme nga All-llahu xhel-le shanuhu All-llahu xhel-le shanuhu ka hequr dorë prej tij dhe All-llahu nuk ka më asgjë me të, e as ai me All-llahun xhel-le shanuhu, ngase me këtë ka hequr dorë nga feja e vet dhe ka hyrë në kufër.”³⁰⁹

E për sa i përket fjalëve **“vetëm për t’u ruajtur nga ata”**, kjo është sqaruar me ajetin **“përpos atij që është i detyruar me forcë” (En-Nahl: 106)**, dhe kjo ka të bëjë me muslimanin që jeton në mesin e tyre i pafuqishëm t’u kundërvihet, andaj sa për sy e faqe ua bën me dije se është me ta, por zemra e tij është e mbushur me iman dhe me urrejtje ndaj kufrit dhe armiqve të All-llahut xhel-le shanuhu. Ibni Xheriri thotë: “Përveç që të ruheni prej tyre, por duke fshehur armiqësi, e jo duke marrë pjesë në kufirin e tyre dhe duke mos i ndihmuar në asnjë mënyrë kundër muslimanëve.”³¹⁰

Për kufijtë e dhunës, që merren parasysh në këtë rast, do të bëhet fjalë më vonë.

b) “O besimtarë! Mos i konsideroni për miq hebrenjtë dhe të krishterët! Ata janë miq të njëri-

³⁰⁹ Tefsirut-Taberi, 6: 313.

³¹⁰ Tefsirut-Taberi, 6: 313.

tjetrit. Kushdo që prej jush i konsideron ata për miq, ai është me ta. Me të vërtetë, All-llahu nuk i udhëzon në rrugë të drejtë zullumqarët. I sheh ti ata zemrat e të cilëve lëngojnë (nga hipokrizia) se si vrapojnë për të lidhur miqësi me ta duke thënë "Druajmë se mos po na godet ndonjë fatkeqësi". E, All-llahu do t'i sjellë fitoren ose diçka tjetër nga ana e Tij, e prandaj, për atë që kanë fshehur në veten e tyre do të pendohen." (El-Maide: 51-52)

Pra, All-llahu xh. sh. na ndalon të miqësohemi me hebrenjtë dhe me të krishterët dhe na tërheq vërejtjen se ai që miqësohet me ta bëhet njëri prej tyre. Andaj, kush miqësohet me hebrenjtë, ai është hebre, e kush miqësohet me të krishterët, ai është i krishterë. Gjithashtu, kush miqësohet me cilindo kafir qoftë, ai së bashku me të është në kufër. Sepse njeriu pranon prej atij me të cilin shoqërohet dhe është i kënaqur me gjendjen e mikut të tij, prandaj gjendet në kufër sikurse edhe ai. Ibni Hatimi transmeton nga Muhammed bin Sirini se ka thënë: "Abdull-llah bin Utbe ka thënë: "Çdonjëri prej jush le të ruhet që të mos bëhet hebre a i krishterë, e të mos jetë as i vetëdijshëm për këtë." Andaj kuptuam se ai mendon në këtë ajet."

Vetëm shikoje arsyetimin e atyre të cilët janë bërë jobesimtarë duke u miqësuar me hebrenjtë dhe me të krishterët, arsyetimin të cilin All-llahu xhel-le shanuhu nuk ua ka pranuar - frikën e tyre nga ehli kitabët dhe nga pushteti i tyre, për pozitat dhe pasuritë e veta, për dynjallëkun e vet. Të menduarit për këtë të jep të kuptosh se këtu kemi të bëjmë me dhunë që mund të merret parasysh dhe me dhunë që nuk merret parasysh, për të cilën kemi premtuar se do të flasim pas citimit të këtyre ajeteve.

c) "Ti i sheh shumicën nga ata që miqësohen me mohuesit. Me të vërtetë, e shëmtuar është ajo që i përgatisin ata vetes: që All-llahu të pezmatohet në ta dhe t'i dënojë përherë. Sikur t'i besonin ata All-llahut, Pejgamberit dhe asaj që i është shpallur atij, nuk do t'i merrnin ata (mohuesit) për miq. Por, shumica prej tyre janë mëkatarë". (El-Maide: 80-81)

Nga këto ajete shihet se miqësimi i tyre me ta patjetër rezulton në mosbesimin e tyre, ngase All-llahu xhel-le shanuhu u ka premtuar atyre që miqësohen me ta hidhërimin e Vet dhe dënimin e përhershëm dhe i ka informuar se besimtari nuk bën të miqësohet me ta, ngase jobesimtarët kanë sjellje armiqësore ndaj tyre.

Pastaj, shiko se si All-llahu xhel-le shanuhu mosmiqësimin me jobesimtarët e ka renditur si pjesë përbërëse të kelimeit shehadetit, duke folur për imanin në All-llahun, Pejgamberin dhe në atë që i është shpallur atij.

ç) “Lajmëroji (o Muhammed!) hipokritët për dënimin e mjerueshëm që i pret ata, të cilët miqësohen me mohuesit, e jo me besimtarët! A thua te ata kërkojnë fuqi, kur, me të vërtetë, e gjithë fuqia i përket vetëm All-llahut!” (En-Nisa’: 138-139)

Me këto ajete All-llahu xhel-le shanuhu miqësimin me jobesimtarë e konsideron si shenjën më të madhe të nifakut.

d) “Nuk gjen njerëz që besojnë në All-llahun dhe në Ditën e Kiametit, e të ushqejnë dashuri ndaj atyre të cilët kundërshtojnë All-llahun dhe të Dërguarin e Tij, madje qofshin ata (kundërshtarët) edhe etërit e tyre, ose bijtë e tyre, ose vëllezërit e tyre, ose farefisi i tyre.” (El-Muxhadele: 22)

Me këtë ajet, All-llahu xhel-le shanuhu na informon se nuk ka besimtar që e do jobesimtarin dhe se ai që e do jobesimtarin nuk është besimtar. Nëse All-llahu xhel-le shanuhu i ka quajtur jobesimtarë ata të cilët i duan etërit e tyre, vëllezërit dhe farefisin që janë jobesimtarë, gjithsesi më parë do të jetë jobesimtar ai i cili miqësohet me jobesimtarë të tjerë.

dh) “Me të vërtetë, ata që janë kthyer prapa (në mohim), pasi u është treguar rruga e drejtë, djalli i ka shpënë në mëkat dhe i ka ushqyer ata me shpresë të rrejshme. Kjo ngjet, ngase ata u thoshin atyre të cilët nuk e donin atë që e ka shpallur All-llahu: “Ne do t’ju përulemi juve në disa gjëra”, e All-llahu i di mirë fshehtësitë e tyre. E, (çka do të bëjnë) ata, kur

engjëjt do t'ua marrin shpirtin atyre, duke i rrahur ata nëpër fytyrat dhe shpinat e tyre? Kjo është ngase ata pasuan atë që shkakton pezmin e All-llahut dhe që urrenin kënaqësinë (mënyrë e vdekjes) e Tij; e Ai, ua ka shkatërruar veprat e tyre.”
(Muhammed: 25-28)

Me këto ajete All-llahu xhel-le shanuhu na shpjegon se shkak u riddetit dhe i kufrit të tyre është se u thonin jobesimtarëve: “Ne do t’ju përulemi juve në disa gjëra.” Prandaj nuk u ka sjellë kurrfarë dobie ajo që kanë ditur nga udhëzimi dhe e vërteta, pasi kanë thënë këto fjalë dhe u kanë premtuar armiqve të Islamit.

e) “Ai, juve, madje, jua ka shpallur në Libër (Kur’anin): kur të dëgjoni se mohohen argumentet e All-llahut dhe bëjnë tallje me to, atëherë mos rrini me ata, derisa të rrokin tjetër temë (përndryshe nëse rrini me ta), - ju atëherë jeni si ata. All-llahu do t’i tubojë në Xhehenem të gjithë hipokritët dhe mohuesit.” *(En-Nisa’: 140)*

All-llahu xhel-le shanuhu na tërheq vërejtjen se në Librin e Vet u ka shpallur besimtarëve që të mos rrinë në shoqëri me ata që mohojnë shenjat e All-llahut xhel-le shanuhu dhe tallen me to, derisa të fillojnë ndonjë bisedë tjetër dhe se ai që rri me jobesimtarët, gjersa ata tallen me shenjat e All-llahut xhel-le shanuhu dhe i mohojnë ato, është si ata. Kjo ka të bëjë me as’habët të cilët kanë qenë vetëm në një qytet të muslimanëve. Atëherë si qëndron puna me ata që sot jetojnë në shtet islam, ndërsa jobesimtarët që përqeshin All-llahun dhe shenjat e Tij thirren në shtetin e tyre dhe merren si miq, as’habë dhe këshilltarë duke dëgjuar kufirin e tyre dhe duke ua lejuar të gjitha këto?! E në të njëjtën kohë dijetarët islamë persekutohen nga atdheu i tyre!!! Kjo është njëra nga mënyrat e kënaqësisë me kufër, e cila vepruesin e vet e largon nga imani dhe e shpie në kufër. Sepse heshtja në vendin ku përmenden gjërat që paraqesin kufër është argument i mjaftueshëm se ai person është në pajtim me ta.

Prandaj, besimtari është i obliguar të ruhet prej kësaj ashtu siç ruhet nga kufri dhe është i obliguar t’i ikë ndejave të tilla,

në mënyrë që të shpëtojë nga ndëshkimi i All-llahut xhel-le shanuhu. Atë nuk do të duhej ta pengonte frika se kështu ndoshta do të humbte pasurinë, pozitën, ose çkado qoftë tjetër në këtë botë, ngase më me rëndësi është të ketë frikë nga All-llahu xhel-le shanuhu.

Ç' DO TË THOTË MIQËSIMI ME JOBESIMTARËT?

Këto janë vetëm disa prej ajeteve që tregojnë qartë renegimin e atyre që miqësohen me jobesimtarët dhe me mushrikët dhe nga të cilët shihet mospërputhja ndërmjet miqësismit me ta dhe kelimeit shehadetit. Dhe askush nuk ka të drejtë të thotë se domethënia e miqësismit me jobesimtarët nuk është shpjeguar, për shkak se në të ngërthehen shumë gjëra dhe se nuk jemi në gjendje të përcaktojmë se cilat prej tyre nxjerrin nga imani e cilat jo. All-llahu xhel-le shanuhu nuk ndalon diçka që nuk është definuar qartë dhe që nuk është e njohur dhe nuk thotë se është jobesimtar ai që ka hyrë në diçka të paqartë dhe të padefinuar. Sepse në këtë rast urdhri dhe ndalesa e Tij nuk do të kishin kuptim dhe nuk do të ishte e mundur të aplikohen, e ai që beson në All-llahun xhel-le shanuhu dhe në cilësitë e Tij të përsosmërisë, këtë nuk do ta thoshte kurrë.

E, nëse dikush pyet: “Ç’do të thotë miqësimi (muvala)?”

Dije se kjo fjalë është derivat i fjalës afërsi, intimitet dhe vilajet (miqësim). Miqësim do me thënë e kundërta e mosmiqësismit, ndërsa mik e kundërta e armikut. Besimtarët janë miq të All-llahut xhel-le shanuhu për shkak të afërsisë me All-llahun xhel-le shanuhu që arrihet me përrulje dhe me ibadet ndaj Tij, ndërsa armiqtë janë miq të tagutit dhe shejtanit për shkak të nënshtrimit urdhrave të tij dhe për shkak largimit të tyre nga All-llahu xhel-le shanuhu duke mëkatuar dhe duke i kundërshtuar urdhrat e Tij. Nga kjo kuptohet se miqësimi me jobesimtarët do të thotë afërsi me ta dhe shprehje e dashurisë ndaj tyre, me fjalë, me vepra dhe me nijet (qëllim). Ajetet kur’anore kanë nxjerrë sheshit shumë gjëra me të cilat njeriu hyn në miqësim me jobesimtarët, e disa prej tyre janë:

1 - Pasimi i qejfeve (epsheve) të tyre, e All-llahu xhel-le shanuhu e ka ndaluar të pasohen ato. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“As hebrenjtë, as të krishterët nuk do të jenë të kënaqur me ty, derisa të pranosh besimin e tyre. Thuaju: “Vetëm drejtimi i All-llahut është i drejtë!” E, në qoftë se pas asaj diturie që të ka zbritur ty, ti ndjek dëshirën e atyre, atëherë prej dënimit të All-llahut ti nuk do të kishe kurrfarë mbrojtësi as kurrfarë ndihmëtari.” (El-Bekare: 120)

2 - Nënshtrimi ndaj atyre në atë që urdhërojnë dhe që dëshirojnë ata. All-llahu xhel-le shanuhu thotë: ***“O besimtarë, nëse u nënshtroheni atyre që nuk besojnë, do t’ju kthejnë gjurmëve tuaja dhe do të jeni të humbur.” (Ali Imran: 149) “... Dhe mos dëgjo atë zemrën e të cilit ia kemi lënë të (shkujdesur ndaj Nesh)” (El-Kehf: 28)***

“... Me të vërtetë, djajtë i nxisin miqtë e vet që të polemizojnë me ju. E nëse ju u përuleni atyre, atëherë edhe ju, me të vërtetë, jeni idhujtarë.” (El-En’am: 121)

3- Dashamirësia ndaj tyre. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Dhe, mos anoni nga ata që bëjnë zullum, meqë do t’ju përcëllojë zjarri. Ju nuk keni mbrojtës tjetër përveç All-llahut dhe nuk do të jeni të ndihmuar.” (Hud: 113)

E animi nga ata do të thotë t’i simpatizosh ata dhe të jesh i kënaqur me atë që ata bëjnë kundër muslimanëve.

4 - Lajkatimi, miklimi dhe intimiteti me ta në llogari të fesë. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Ata dëshirojnë që ti të bësh lëshime, e të bëjnë (lëshime) edhe ata.” (El-Kalem: 9)

5 - Shprehja e dashurisë ndaj tyre. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Nuk gjen njerëz që besojnë në All-llahun dhe në Ditën e Kiametit, e të ushqejnë dashuri ndaj atyre të cilët kundërshtojnë All-llahun dhe të Dërguarin e Tij.” (El-Muxhadele: 2)

6 - Gostitja e jobesimtarëve dhe afërsia me ta, veçanërisht me sundimtarët e tyre.

7 - Këshillimi me ta për gjërat e rëndësishme.

8 - Marrja e jobesimtarit për mbrojtës, pranë besimtarit.

9 - T'u ndihmohet atyre në padrejtësi.

10 - Imitimi i jobesimtarëve në veprat, në adetet e tyre dhe në traditat e tyre.

11 - Nxitja e muslimanëve me metoda dhe me mjete të ndryshme që t'i imitojnë ata në mënyrën e jetës.

12 - Huazimi i ligjeve dhe metodologjisë së tyre, nga pikëpamjet e shoqërisë dhe edukimit të të rinjve.

13 - Bashkëpunimi me ta në punët e tyre të këqija, në realizimin e planeve të tyre, inkuadrimi në organizatat dhe blloqet e tyre, spiunimi për interes të tyre, t'u zbulohen atyre dobësitë dhe mangësitë e muslimanëve dhe fshehtësitë e popujve muslimanë dhe luftimi në anën e tyre.

14 - Garantimi për sigurinë e tyre, duke e ditur se All-llahu xhel-le shanuhu i ka braktisur ata. Besimi i funksioneve të larta njerëzve të tyre, e veçanërisht në ushtri dhe në institucione të rëndësishme shtetërore.

15 - Konsiderimi se janë të drejta dhe të bukura idetë, drejtimet dhe konceptimet e jetës së tyre, si dhe thirrja në to.

16 - Të konsiderohen dijetarët e tyre më të vlefshëm se ulemaja islame.

Ai tek i cili gjenden këto gjëra, a ndonjëra prej tyre, dhe kjo bëhet gjë e njohur dhe e zakonshme tek ai, ai vetë ka ardhur me argument se është i kënaqur me kufrin e jobesimtarëve, prandaj bëhet i njëjtë sikurse ata ose bëhet njëri prej tyre dhe asgjë nuk do të mund ta shpëtonte nga kufri, përveçse imani i sërishëm dhe ndërprerja e miqësisë me ta.

ÇFARË PRANOHET E ÇFARË NUK PRANOHET NGA ARSYETIMI NË KËTË SITUATË?

Ndoshta dikush prej atyre që miqësohet me jobesimtarët do të arsyetohet me atë se frikohet për pozitën e vet, për pasurinë e vet etj. Mirëpo, kjo nuk është arsye justifikuese, ngase All-llahu xhel-le shanuhu nuk e pranon këtë arsyetim, dhe nuk do ta shfajësojë këtë person. Të gjitha këto janë shkaqe të cilat i ka

sjellë shejtani duke i hijeshuar ato, shkaqe që shfaqin besnikërinë ndaj kësaj bote dhe lakminë ndaj stolive të saj. Sepse All-llahu xhel-le shanuhu prej asnjërit nuk ka pranuar kurrfarë arsyetimi për shoqërimin e tyre me jobesimtarët, përveçse një arsyetimi; dhuna. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Ai që mohon All-llahun, pasi që pat besuar - përpos atij që është i detyruar me forcë (që të mohojë), por zemra e tij është plotë besim, (për të nuk ka mëkat) - por për ata që e hapin zemrën për mohim, për ta ka zemërim nga All-llahu dhe për ta ka dënim të madh, sepse, ata e duan më shumë jetën e kësaj bote se jetën e botës tjetër, e All-llahu nuk i udhëzon në rrugë të drejtë mohuesit.” (En-Nahl: 106-107)

“Besimtarët mos t’i marrin për miq kafirët (mohuesit), duke i lënë anash besimtarët. Ata që bëjnë këtë, nuk kanë çka të shpresojnë te All-llahu. Këtë mund ta bëni vetëm për t’u ruajtur nga ata - All-llahu u bën vërejtje për pezmin e Tij. Dhe të gjithë do të ktheheni te All-llahu.” (Ali Imran: 28)

As detyrimi i dhunshëm nuk vlen (si arsyetim) kur është në pyetje kënaqësia e zemrës dhe lojaliteti i brendshëm ndaj jobesimtarëve. Kjo nuk është e lejuar. Sepse All-llahu xhel-le shanuhu thotë: ***“por zemra e tij është plot besim”***, ngase dhuna nuk ndikon në zemër, por arsyetimi pranohet nëse është i lidhur me shqiptimin me gjuhë dhe me zbatimin me vepra. Andaj, ai që ka në zemër miqësinë dhe besnikërinë ndaj jobesimtarëve, ai gjithsesi është jobesimtar. E nëse këtë miqësim e shpreh haptazi me fjalë dhe me vepra, ndaj tij do të praktikohet sjellja si ndaj jobesimtarit dhe në ahiret vendbanimi i tij i përhershëm do të jetë në zjarr. Por nëse këtë nuk e shpreh as me fjalë as me vepra dhe (publikisht) i përmbahet dispozitave islame, atëherë ai e ka ruajtur pasurinë e vet dhe jetën e vet, por ky është munafik dhe do të jetë në fund të Xhehenemit.

KUFIJTË E DHUNËS QË MERRET PARASYSH

Cilët janë kufijtë e dhunës për të cilën mendohet këtu?

Shejhul islam Ibni Tejmije radijAll-llahu anhu thotë: “I kam studiuar mendimet rreth dhunës (detyrimet të dhunshëm) dhe kam konstatuar se ato ndryshojnë varësisht nga dallimi i gjërave me të cilat ndërlidhet ajo dhunë. Sepse nuk është e njëjtë dhuna e cila të detyron të thuash fjalë që nxjerrin nga imani dhe detyrimi për të bërë kufër në rast të ofrimit të një dhurate ose pozite. Imam Ahmedi në mënyrë të qartë ka konfirmuar në shumë vende se detyrimi në kufër nuk mund të jetë vetemse me torturim përmes rrahjes dhe lidhjes, ndërsa kërcënimi vetëm me fjalë nuk është i mjaftueshëm. Gjithashtu ka thënë se gruaja e cila ia ka dhuruar mehrin burrit të vet, ka të drejtë ta kthejë atë, me kusht që ajo në esencë mos të ketë dhuruar mehrin e vet, por ta ketë dhënë nga frika se ai do ta shkurorëzojë, ose do të sillet keq ndaj saj. Edhe në këtë rast frika nga shkurorëzimi ose nga trajtimi i keq konsiderohet si dhunë. Mirëpo, ky rast dhe raste të tjera të ngjashme me këtë nuk mund të merren parasysh kur është në pyetje kufri. Prandaj, nëse i robëruari frikohet se armiku nuk do ta lejojë të martohet ose se do ta ndajë nga gruaja, në këtë rast nuk ka të drejtë të shqiptojë fjalë kufri.”³¹¹

Pra, imam Ahmed bin Hanbeli mendon, e me këtë është në pajtim edhe Ibn Tejmije, se detyrimi për t’u deklaruar si jobesimtar, qoftë me fjalë, qoftë duke u miqësuar me jobesimtarët, nuk merret si i vlefshëm derisa të arrijë shkallën e torturimit me goditje ose të përpjekjes për vrasje etj. E për sa i përket gjërave të tjera më të lehta se kjo, siç janë mundësia për të ardhur në pushtet, në ndonjë pozitë që do ta caktojë jobesimtarët, ose frika për pasurinë, familjen, atdheun etj., të tëra këto nuk janë të lejuara dhe nuk do të trajtohen si arsyetim. Këtë mendim e mbështesin ajetet të cilat tanimë i kemi cituar, e të cilat ua ndalojnë besimtarëve miqësimin me jobesimtarët dhe këtë e konsiderojnë si shkas për renegim dhe mosbesim. Në ajetin që pason All-llahu xhel-le shanuhu nënvizon se dashuria ndaj jetës së kësaj bote dhe sakrifikimi për të nuk do të jetë arsyetim para All-llahut xhel-le shanuhu, po që se ai shqipton diçka nga fjalët apo punon diçka me të cilën bëhet jobesimtar. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

---

³¹¹ Mexhmu’ atut-teuhid.

“Sepse, ata e duan më shumë jetën e kësaj bote se jetën e botës tjetër, e All-llahu nuk i udhëzon në rrugë të drejtë mohuesit.” (Nahl: 107)

Në një ajet tjetër All-llahu xhel-le shanuhu kërcënon me ndëshkim ate që për mbrojtës të vet merr babanë a vëllanë e vet jobesimtar, e thotë:

“O besimtarë! Mos e bëni mik babanë tuaj dhe vëllezërit tuaj, nëse ata më tepër e duan mohimin sesa besimin. Kushdo prej jush që i bën ata miq, është zullumqar.” (Et-Teube: 23)

Shih se si All-llahu xhel-le shanuhu nuk pranon që madje edhe farefisi më i afërt të jetë arsyetim për miqësim me jobesimtarët. E, nëse dashuria ndaj fëmijës nuk është arsyetim i mjaftueshëm për miqësim me armikun, atëherë si mund të jetë kjo dashuri ndaj pozitës, pasurisë dhe stolive të kësaj bote? All-llahu xhel-le shanuhu ka refuzuar arsyetimin me ato pretekste me të cilat njerëzit shpeshherë arsyetojnë lënien pas dore të asaj që All-llahu xhel-le shanuhu dhe i Dërguari i Tij kërkojnë prej tyre.

“Thuaj: “Nëse etërit tuaj, bijtë tuaj, vëllezërit tuaj, gratë tuaja, farefisi juaj, pasuria juaj, që e keni fituar, tregtia - për të cilën keni frikë se nuk do të shkojë mirë - dhe shtëpitë në të cilat e ndieni veten rehat, u janë më të dashura se All-llahu, se i Dërguari i Tij dhe se lufta në rrugën e Tij, atëherë pritni derisa ta sjellë vendimin All-llahu. E, All-llahu nuk do ta udhëzojë në rrugën e drejtë popullin e korruptuar.” (Et-Teube: 24)

Nuk ka dyshim se me miqësimin me jobesimtarët shprehet dashuria dhe simpatia ndaj tyre dhe se atyre u jepet përparësi kundruall dashurisë ndaj All-llahut xhel-le shanuhu, të Dërguarit të Tij dhe luftës në rrugën e Tij. Njësoj thuhet edhe në këtë ajet:

“Nuk gjen njerëz që besojnë në All-llahun dhe në Ditën e Kiametit, e të ushqejnë dashuri ndaj atyre të cilët kundërshtojnë All-llahun dhe të Dërguarin e Tij, madje qofshin ata (kundërshtarët) edhe etërit e

tyre, ose bijtë e tyre, ose vëllezërit e tyre, ose farefisi i tyre.” (El-Muxhadele: 22)

Pra, njeriu nuk ka arsyetim për miqësimin me jobesimtarët, nëse frikohet për pasurinë e vet, për fëmijët e vet, për gruan e vet, për familjen e vet etj., me çka arsyetohen shumica e njerëzve.

Shih se si ka e refuzuar All-llahu xhel-le shanuhu arsyetimin e atyre që janë miqësuar me hebrenjtë dhe me të krishterët kur patën thënë: ***“Druajmë se mos po na godet ndonjë fatkeqësi.”*** All-llahu xhel-le shanuhu ka thënë:

“O besimtarë! Mos i konsideroni për miq hebrenjtë dhe të krishterët! Ata janë miq të njëri-tjetrit. Kushdo që prej jush i konsideron ata për miq, ai është me ta. Me të vërtetë, All-llahu nuk i udhëzon në rrugë të drejtë zullumçarët. I sheh ti ata, zemrat e të cilëve lëngojnë (nga hipokrizia), se si vrapojnë për të lidhur miqësi me ta duke thënë: “Druajmë se mos po na godet ndonjë fatkeqësi”. E, All-llahu do t’i sjellë fitoren ose diçka tjetër nga ana e Tij, e prandaj, për atë që kanë fshehur në veten e tyre do të pendohen.” (El-Maide: 51-52)

Në situatë të tillë gjenden edhe sot shumë renegatë. Sa të ngjashme janë arsyetimet e jobesimtarëve të mëhershëm me arsyetimet e jobesimtarëve të sotëm! Do t’i gjesh këta duke u arsyetuar njësoj si edhe të parët e tyre dhe duke iu frikësuar fatkeqësive nga të cilat druheshin edhe të parët e tyre. Ata thonë: ***“Si të mos miqësohemi me jobesimtarët ose të mos kemi marrëdhënie të mira me këtë dhe më këtë njeri a me këtë e këtë parti, madje edhe në llogari të fesë, duke qenë se ajo ka mbështetje dhe mbrojtje nga fuqitë e mëdha, e ne nuk jemi në gjendje t’u kundërvihemi atyre?”*** Ose thonë: ***“Si të mos e përfillim dëshirën e asaj dhe asaj fuqie, ndonëse dëshira e tyre është që t’i mbysin muslimanët, t’ua prishin moralin, t’i largojnë ata nga feja e tyre, dhe nga atdheu i tyre, si mund të bëjmë këtë?! Edhe vetë e dini se nuk jemi në gjendje të ekzistojmë asnjë moment në vendin ku jemi, nëse nuk u nënshtrohe-***

mi dëshirave të tyre, ngase ne nuk jemi në gjendje t'i sakrifikojmë pozitat dhe privilegjet që gëzojmë!!!”

E kjo, pasha All-llahun, është frikë e palejuar, ngase frikë duhet të kihet vetëm atëherë kur është në pyetje All-llahu xhel-le shanuhu dhe feja e Tij. E, tanimë ke kuptuar se në kufër hyn ai i cili e miraton këtë frikë për tjetërkënd përveç All-llahut xhel-le shanuhu. Njerëzit e tillë bëjnë kufër të dyfishtë, duke u miqësuar me jobesimtarët dhe duke u bërë ibadet (shprehje frike) atyre, gjë që nuk është e lejuar t'i bëhet askujt tjetër përveç All-llahut xhel-le shanuhu

Këto ajete dhe të ngjashme me to janë argument i qartë se All-llahu xhel-le shanuhu askujt nuk do t'ia arsyetojë miqësimin me jobesimtarët, përveç atij i cili do të gjendet në ndonjë situatë si ka qenë Ammar bin Jasiri, për shkak të cilit All-llahu xhel-le shanuhu ka shpallur ajetin ku thuhet: **“përveç atij që është i detyruar me forcë (që të mohojë), por zemra e tij është plotë besim, (për të nuk ka mëkat)”** Pra, kjo nënkupton që ai, mbi të cilin ushtrohet dhuna, të jetë nën pushtetin e jobesimtarëve, të cilët janë në gjendje edhe ta vrasin, ndërsa lehtësimet për mëkate vlejné vetëm gjatë kohës së zgjatjes së këtyre dhunave. Dhe nuk është e lejuar që kjo të shfrytëzohet pas ndërprerjes së torturimit. E nëse përsëri fillojnë ta torturojnë, ai prapë mund ta përdorë këtë lehtësim. Transmetohet se Resulull-llahu alejhis-selam, pasi kishte kuptuar se në çfarë situatë gjendej Ammari, i ka thënë: **“E, nëse kthehet, edhe ti kthehu.”**

Ibni Kudame thotë: “E nëse konstatohet se ai i cili ka qenë nën dhunë nuk ka bërë kufër, menjëherë pas ndërprerjes së saj prej tij do të kërkohet që publikisht ta rrëfejë Islamin, e nëse e bën këtë, ai mbetet në Islamin e vet. E nëse me atë rast shfaq kufirin, ai do të konsiderohet jobesimtar që nga momenti kur i ka shqiptuar fjalët e kufirit. Ngase me këtë është konstatuar se ai është i kënaqur me kufër që nga momenti kur e ka shprehur këtë me dëshirën e vetë dhe pa kurrfarë dhune.”³¹²

Por, ai që është i shtyrë të bëjë kufër a të miqësohet me jobesimtarë gjithsesi është më mirë të durojë dhe të mos e bëjë këtë, madje edhe nëse kjo shkakton vdekjen e tij. Transmetohet nga Ebu Abdull-llah Habbab ibën el-Eret'ti radijAll-llahu anhu: “Iu

---

³¹² El-Mugni, 9: 24.

ankuam të Dërguarit të All-llahut alejhis-selam (për persekutimet nga mushrikët) derisa po rrinte i mbështetur nën hije të Ka'bës, e ne i thamë: “A nuk do të na ndihmohet, a nuk do të bësh lutje (dua)?” Ai na tha: “*Më parë (para jush), për shkak të fesë e merrnin njeriun, ia hapnin një gropë, e vendosnin në të, e pastaj e merrnin sharrën dhe ia vendosnin në kokë dhe e përgjysmonin, pastaj ia rrjepnin mishin dhe lëkurën me krehër hekuri, por as kjo nuk e largonte nga feja e tij. Pasha All-llahun, All-llahu do ta plotësojë këtë fe ashtu që kalorësi do të shkojë prej Sanasë deri në Hadrameu e nuk do të frikësohet prej askujt tjetër përveç prej All-llahut, dhe prej ujkut për kopenë e vet, mirëpo ju po nguteni-(nuk jeni durimtarë).*”³¹³

Këtë e vërteton edhe ngjarja me njerëzit e Uhdudit, e cila transmetohet nga Buhariu, e ku përmendet se ç'kanë bërë me besimtarët, por ata kanë duruar dhe kanë qëndruar fuqishëm në rrugën e All-llahut xhel-le shanuhu. Ata nuk i ka penguar hendeku i mbushur përplot me zjarr të flakëruar që ta ndjekin fenë e tyre, por kanë mbetur fuqimisht në të duke i sakrifikuar edhe jetët e tyre në këtë rrugë. Kjo që thamë është sqarim i Fjalëve të All-llahut xhel-le shanuhu:

“Mallkuar qofshin ata që hapën hendeqe dhe që i mbushën me zjarr, me gjithfarë lëndë djegëse, (mallkuar qofshin ata!) kur u ulën pranë tij, dhe ishin prezent të asaj (që u bënë besimtarëve)!” (Buruxh: 4-7)

Imam Kurtubi radijAll-llahu anhu thotë se ulemaja islame është në pajtim se nëse dikush është i shtyrë të bëjë kufër, e në vend të tij e zgjedh vdekjen, do të jetë më tepër i shpërblyer nga All-llahu xhel-le shanuhu se ai që e ka zgjedhur lehtësimin.”

DISA SHEMBUJ TË MOSKËNAQËSISË ME ISLAM

Do të përmendim vetëm dy shembuj të urrejtjes ndaj Islamit, bërësit e të cilëve hidhen në renegim dhe në kufër, përku ndër asaj se ata e kanë shqiptuar kelimei shehadetin dhe se veten e konsiderojnë si muslimanë.

---

³¹³ Transmeton Buhariu. Shih Rádijus Salihin, f. 32.

Shembulli i parë: tallja me çkado qoftë që është e gjithënjohur si pjesë e fesë islame. Këtu bën pjesë tallja me All-llahun xhel-le shanuhu, me Pejgamberin e Tij, me Librin e Tij, ose tallja me besimtarët për shkak të besimit të tyre etj. Kjo bazohet në Fjalët e All-llahut xhel-le shanuhu: **“E, nëse i pyet ata (përse tallen), do të përgjigjen: “Ne vetëm biseduam dhe u argëtuam.” Thuaj: “A mos vallë me All-llahun, me Librin e Tij e me Pejgamberin e Tij po talleni?” Mos u arsyetoni! Se, ju, mohuat fenë, pasi që patët besuar. Nëse Ne e falim një grup tuajin, do ta ndëshkojmë grupin tjetër, ngase ishin mëkatarë.”** (Teube: 65-66)

Këto ajete u shpallën kur dikush gjatë ekspeditës në Tebuk pat thënë: “Nuk kemi parë njerëz më lakmitarë për ushqim, gënjeshtarë më të mëdhenj në rrëfime dhe frikacakë më të mëdhenj gjatë ballafaqimit me armikun sesa mësuesit tanë”, duke menduar për Resulull-llahun alejhis-selam dhe as’habët e tij, mësuesit (karije) e Kur’anit. Malik bin Avfi i tha: “Gënjën, ti je munafik. Unë për këtë do ta informoj Resulull-llahun alejhis-selam” Avfi vajti tek Resulull-llahu alejhis-selam por e pa se Shpallja kishte qenë më e shpejtë se ai. Njeriu që i kishte thënë këto fjalë vajti te Resulull-llahu alejhis-selam duke kalëruar në devenë e vet e tha: “O i Dërguari i All-llahut, ne vetëm luanim dhe mahiteshim duke biseduar çkado qoftë vetëm për të na kaluar koha.” Ibni Umeri thotë: “Më bëhet se edhe tani e shoh se si e mbante për freri devenë e Resulull-llahut alejhis-selam, derisa gurët ia shtypnin këmbët e tij, e thoshte: “Ne vetëm biseduam dhe u argëtuam.” Ndërsa Resulull-llahu alejhis-selam iu përgjigj: **“A mos vallë, po talleni me All-llahun, me Fjalët e Tij dhe me Pejgamberin e Tij?”**, dhe assesi nuk u kthye nga ai e as që shtoi diçka tjetër.³¹⁴

Format e shpotitjeve janë të shumta dhe nuk mund të numërohen që të gjitha, por elementi i përbashkët për të gjitha ato është se tregojnë sheshit përcëimin e fesë dhe pakënaqësinë me të a çkado qoftë në të. Kjo mund të ndodhë me fjalë, me vepra ose me isharet, siç është isharetit me sy (mbyllja e syrit), nxjerrja e gjuhës, fryrja e buzëve, bërja shenjë me dorë gjatë dëgjimit të Kur’anit dhe hadithit të Resulull-llahut alejhis-

³¹⁴ Tefsir Ibni Kethir, 2: 367.

selam, a gjatë përmendjes së akides islame, apo diçka nga parimet e njohura të saj dhe të ngjashme me këtë.

Shembulli i dytë: shprehja e urrejtjes dhe e pezmit gjatë përmendjes së All-llahut ^{xhel-le shanuhu}, Pejgamberit të Tij, dëgjimit të Kur'anit, gjatë përmendjes së çfarëdo qoftë parimi të njohur islam a gjatë thirrjes në të. Sepse All-llahu ^{xhel-le shanuhu} thotë:

“E kur t’u lexohen atyre ajetet Tona të qarta, ti, do të vëresh në fytyrat e atyre që nuk besojnë - pakënaqësinë e madhe; ata duan t’u vërsulen atyre që i lexojnë ajetet Tona. Thuaj: “A doni t’ju tregoj juve se çka është më e keqe se kjo? Zjarri! All-llahu ua ka premtuar atyre që nuk besojnë. E, sa vendbanim i shëmtuar që është ai!” (El-Haxhxh: 72)

“Kjo është, ngase ata e urrejnë atë që e ka shpallur All-llahu, andaj Ai ua ka shkatërruar veprat e tyre.” (Muhammed: 9)

FJALË TË DISA ALIMËVE RRETH ASAJ QË ÇKA SHKAKTON RENEGIMIN NGA FEJA

Mendojmë se është e dobishme që në fund të këtij kapitulli të përmendim disa alimë, të cilët i kanë kualifikuar veprat, fjalët dhe bindjet të cilat e nxjerrin njeriun nga feja islame në mënyrë të përpiktë, që lexuesit të kenë njohuri më të qartë rreth kësaj e që të mos futen edhe vetë në to dhe të jenë në gjendje t’ua tërheqin vërejtjen vëllezërve të tyre e t’i pengojnë ata që të bëjnë diçka nga këto. Sepse, për shumë gjëra që i kanë përmendur këta alimë, ulemaja islame ka rënë në ujdi, ndërsa ajo rreth së cilës nuk janë të një mendimi, në shumicën e i takon fushës së mëkateve të mëdha.

1 - Imam Ibni Haxher El-Hajteme, në librin e tij të njohur “Ez-Zevaxhir ‘an iktirafil kebair”, thotë: “Në kufër bën pjesë edhe ajo që njeriu të vendosë të bëhet jobesimtar ose për vete thotë se do të bëhet jobesimtar nëse ndodh kjo dhe kjo, madje edhe në qoftë se kjo është e pamundshme të ndodhë. Që nga ai çast ai bëhet jobesimtar. Gjithashtu, nëse beson diçka që shpie në kufër, ose bën ndonjë vepër që nxjerr nga imani, ose shpreh

fjalë që tregojnë kufër, qofshin ato nga bindja e tij, inati apo në tallje e sipër. Si për shembull të besojë se kjo botë nuk është krijuar, porse ekziston gjithmonë. Ose mohon diçka për All-llahun, diçka që është e gjithënjohur në Islam për Atë. Si për shembull të mohojë diturinë e All-llahut *xhel-le shanuhu*, ose gjithëfuqinë e Tij, ose që All-llahu *xhel-le shanuhu* i di të gjitha hollësitë, ose t'i atribuojë All-llahut diçka që nuk mund t'i mvishet Atij, siç është për shembull - ngjyra.”

Pastaj, ai kalon në sqarimin e hollësishtëm të këtij rregulli, e thotë: “Këtu bën pjesë çdokush që bën ndonjë vepër për të cilën të gjithë muslimanët konfirmojnë se nuk mund të rezultojë nga besimtari, përveçse nga jobesimtari. Siç është shkuarja në kishë me të krishterët në rrobat e tyre ceremoniale. Të hedhë në pleh letra në të cilat ka diçka të shkruar nga Kur’ani ose emri i All-llahut *xhel-le shanuhu*. Të dyshojë në shpalljen e cilitdo Libër të All-llahut *xhel-le shanuhu*, siç është Teurati, Ungjilli, Zeburi i Davudit *alejhis-selam* dhe Fletushkat e Ibrahimit *alejhis-selam*. Të dyshojë në ndonjë ajet kur’anor. Të dyshojë në kufër të atij që shqipton diçka me çka dëshiron që ummeti islam të shkojë në lajthitje, ose ndonjërin prej as’habëve ta shpallë jobesimtar, a ta njollosë Mekën dhe Tempullin e Shenjtë, ose dëshiron që të ndryshojë mënyra e kryerjes së haxhit, agjërimit dhe namazit, ose me të dëshirohet të lejohet diçka që është haram, siç është namazi pa abdest, ose më atë lejohet ofendimi i muslimanëve apo i jobesimtarëve dhimmije (d.m.th. që jetojnë brenda një shteti islam) pa shkaqe të arsyetuara me sheriat, ose me çka ndalohet e lejuara, siç është tregtia dhe martesat, ose të thotë se Pejgamberi ynë ka qenë zezak (duke e poshtëruar), ose që ka vdekur para se t’i rritet mjekra, se nuk është kurejshit, se nuk është arab, ngase t’i vishet diçka Resulull-llahut *alejhis-selam* diçka që nuk është e vërtetë paraqet një formë të gënjeshtres për të. Gjithashtu është kufër edhe mohimi i cilësdo cilësi që me siguri i takon Resulull-llahut *alejhis-selam*, siç është, bie fjala, mundësia të vijë ndonjë Ppejgamber tjetër pas Resulull-llahut *alejhis-selam*, ose të thotë: “Nuk e di se a është ai i cili ka lindur në Mekë, e ka vdekur në Medinë, apo është dikush tjetër.” Ose të thotë se pejgamberllëku përfitohet (arrihet), ose të thotë se shkalla e tij arrihet me pastërtinë e zemrës, ose të thotë: “Evliaja është më i mirë se Pejgamberi”, ose të thotë për veten se është duke i

zbritur shpallja edhe pse nuk është peygamber, të konfirmojë për vete dhe për dikë tjetër se do të hyjë në Xhenet para se të vdesë, ose në çfarëdo mënyre qoftë e përçmon Pejgamberin tonë a cilindo nga as'habët e tij, ose ndonjë nga engjëjt. Ose ta shajë e ta mallkojë, ta përçmojë dhe ta përqeshë atë, t'ia veshë ndonjë të metë atij, origjinës së tij, fesë së tij, veprave të tij ose aludon në të, e përçmon duke ia zvogëluar vlerën, ose dëshiron t'i gjejë ndonjë mangësi ose i vesh diçka në kontekst negativ që nuk i përket dinjitetit të tij. Ose të bëjë shaka a shpotit në llogari të tij. Ose ta përçmojë për shkak të cilitdo sprovim që i ka ndodhur gjatë jetës së tij, ose e përçmon me gjërat që i kanë ndodhur e që mund t'i ndodhin çdo njeriu në këtë botë. E tërë ulemaja islame është në pajtim se ai i cili bën çkado qoftë prej këtyre, del nga imani dhe bëhet jobesimtar. Ai duhet të likuidohet dhe pendimi i tij nuk pranohet nga shumica e ulemasë. Halid bin Velidi e ka vrarë një njeri i cili i ka thënë: "Tek ai kolegu juaj.", ngase këtë shprehje e ka konsideruar si poshtëruese për Resulull-llahun alejhis-selam."

Pastaj Ibni Haxheri thotë: "Ose bëhet i kënaqur me kufër, madje qoftë edhe në mënyrë të tërthortë. Si për shembull, nëse në ndonjë mënyrë ia bën me dije jobesimtarit se nuk duhet ta pranojë Islamin, edhe pse ky as që e ka pyetur për këtë. Ose ia dëshiron kufirin tjetërkujt. Ose t'i thotë muslimanit: "O kafir", pa kurrfarë shkakut të qartë për këtë, sepse me këtë ai e ka quajtur Islamin kufr. Ose të tallet me ndonjë urdhër të All-llahut *xhel-le shanuhu*, me Pejgamberin e Tij ose me kërcënimet dhe premtimet e Tij. Për shembull të thotë: "Sikur të më urdhëronte këtë dhe këtë, unë nuk do ta bëja", ose: "Sikur ta kishte bërë kiblën në këtë anë, unë nuk do të falesha", ose: "Edhe sikur të ma jepte Xhenetin, unë në të nuk do të hyja", (prej inati a përçmimi), ose të thotë: "Nëse më ndëshkon për shkak se nuk jam duke u falur, edhe pranë sëmundjes sime kaq të madhe dhe vuajtjeve të mia, atëherë më ka bërë të padrejtë." Ose dikush të thotë: "Edhe sikur këtë ta dëshmonte Pejgamberi a ndonjë engjëll, unë këtë nuk do ta besoja." Ose thotë: "Sikurse filani të ishte peygamber, unë nuk do ta pasoja." Ose të thotë: "Nëse është e vërtetë ajo që thotë Pejgamberi, atëherë jemi të shpëtuar." Ose, atij që i thuhet se duhet t'i prejë thonjtë, ngase ky është sunet, e ai thotë se nuk do ta bëjë këtë edhe pse është

sunet, duke e përqeshur këtë. Ose të thotë: “Fjalët “La haule ue la kuuvete il-la bil-lah” nuk kanë kurrfarë dobie.” E njëjta gjë është edhe me duatë e tjera, të cilat i transmeton Resulull-llahu alejhis-selam. Ose të thotë: “Muezini gënjen”, ose zërin e tij e krahason me zërin e kumbanave të të krishterëve, apo në çfarëdo mënyre tjetër tallet me ezanin. Ose nga qesëndia e thotë besmelen gjatë fillimit të ndonjë pune haram. Apo duke u tallur thotë: “Unë nuk i frikohem Ditës së Kiametit.” Ose për All-llahun thotë se Ai nuk është në gjendje ta gjejë vjedhësin. Ose All-llahut *xhel-le shanuhu* ia atribuon padrejtësinë në dispozitat e Tij. Ose i vesh rrobat me të cilat shquhen jobesimtarët, duke shprehur me këtë simpatinë ndaj tyre dhe ndaj fesë së tyre. Ose të thotë: “Hebrenjtë janë më të mirë se muslimanët.” Ose, kur të pyetet se ç’është imani, të thotë: “Nuk e di”, duke u tallur me të. Ose ta mohojë suhbetin (të qenët sahabe) e Ebu Bekrit radijAll-llahu anhu, ose ta njollojë Aishen radijAll-llahu anhu, ngase me këtë ai gënjen për Kur’anin. Ose për veten të thotë se është All-llah, madje edhe në mahi e sipër, ose të thotë se nuk i pranon të drejtat e All-llahut ndaj nesh duke iu shmangur obligimeve. Ose të thotë duke u tallur: “Mjaft më me Kur’an, me namaz a me dhikër” dhe të ngjashme me këtë. Ose të thotë: “Ç’është Xhehenemi ose Mahsheri?” Ose të thotë: “Mallkimi i All-llahut qoftë mbi të gjithë alimët”, ngase këtu hyjnë edhe Pejgamberët dhe engjëjt. Ose duke u tallur thotë: “Ç’është me këtë sheriat?” Ose të thotë: “Nëse përnjëmend realizohet rububijeti, atëherë bie poshtë ubudijeti”, duke menduar në lirim nga dispozitat e shariatit. Ose të pandehë se ai ka kaluar nga cilësitë njerëzore në cilësi hyjnore. Ose të pandehë se haptazi është duke e parë All-llahun *xhel-le shanuhu* në dynjallëk. Ose të thotë se All-llahu *xhel-le shanuhu* i shfaqet atij në figurë të bukur. Ose të pandehë se është i liruar nga obligimet e shariatit. Ose pandeh se njeriu mund të arrijë tek All-llahu *xhel-le shanuhu* përmes ndonjë rruge tjetër, përveç rrugës së ubudijetit. Ose të thotë: “Shpirti është nga nuri i All-llahut *xhel-le shanuhu*, e kur të takohet nuri me nurin, ata bashkohen.”³¹⁵

³¹⁵ Kitabuz-zevaxhir an iktirafilkebair li Ibnî Haxher el-Mekki, 1: 28-30. Shih edhe tekstin të ngjashëm me këtë edhe në Mugnil muhtaxh, 4: 135-136; Hashijetul Buxhuri, 2: 257.

2 - Këtu po transmetojmë fjalët e Ibni Tejmijes radijAll-llahu anhu lidhur me domethënien e Fjalëve të All-llahut xhel-le shanuhu: **“E, ata që nuk gjykojnë sipas asaj që ka shpallur All-llahu, ata janë mohues të vërtetë.”** (El-Maide: 44) “S’ka dyshim se është jobesimtar ai i cili konsideron se nuk qëndron obligimi të mu’mini që të qeveriset sipas ligjeve të All-llahut xhel-le shanuhu, të cilat ia ka shpallur Pejgamberit të Tij. Sepse nuk ekziston asnjë popull që nuk dëshiron qeverisje të drejtë, e drejtësia tek ata mund të jetë ajo që parashohin prijësit e tyre. Madje edhe shumë njerëz të cilët konsiderohen si muslimanë gjykojnë sipas zakoneve të tyre që nuk kanë kurrfarë bazash në Librin e All-llahut xhel-le shanuhu, siç është rasti me disa doke të beduinëve. Ata konsiderojnë se ky është ligji sipas të cilit duhet të gjykojnë, përveç Kur’anit dhe Sunetit, e kjo gjithsesi është kufër. Shumë njerëz kanë pranuar Islamin, por gjykojnë sipas dokeve të ngulitura që urdhërojnë paritë e tyre. Ata, nëse kuptojnë se nuk u është lejuar të gjykojnë ndryshe vetëmse me Kur’an, e edhe më tej mbeten në të, me këtë ata konsiderojnë se kjo është e lejuar dhe bëhen jobesimtarë.”³¹⁶

Në lidhje me këtë temë, komentuesi i Tahaviut thotë: “Këtu duhet të theksohet një gjë, e kjo është se gjykimi dhe qeverisja sipas ligjeve të cilat nuk i ka shpallur All-llahu xhel-le shanuhu mund të jetë kufër që nxjerr nga imani dhe se varet nga situata në të cilën gjendet sundimtari. Nëse ai konsideron se gjykimi sipas ligjeve të cilat i ka shpallur All-llahu xhel-le shanuhu nuk është vaxhib dhe se ai mundet t’i përçmojë ato, ose nuk është i obliguar të gjykojë sipas tyre, edhe pse e di se janë nga All-llahu xhel-le shanuhu, atëherë e tërë kjo është kufër i madh (që nxjerr nga imani)”³¹⁷

Hafëz Ibni Kethiri, duke komentuar ajetin: **“A mos kërkojnë ata gjykimin e kohës së paganizmit?!”** (El-Maide: 50), thotë:

“All-llahu xhel-le shanuhu e qorton atë që e lë Ligjin e drejtë dhe të përsosur të All-llahut xhel-le shanuhu, i cili përmban çdo të mirë dhe pengon nga çdo e keqe dhe merr çkado qoftë tjetër nga mendimet dhe pasionet të cilat i kanë vënë njerëzit pa u bazuar në ligjin e All-llahut xhel-le shanuhu, ashtu siç kanë bërë

³¹⁶ Min menahixhis-sunne en-Nebevijje. Shih Mexhmuatut-teuhid, f. 193.

³¹⁷ Sherhul ‘akidetit-Tahavijje, f. 363-364.

edhe banorët e kohës së xhahilijetit (inJORANCËS), të cilët gJYKONIN me lloj-lloj lajthitjesh dhe me mosdije, që i kanë trilluar vetë, duke iu nënshtruar pasioneve të veta. Apo siç veprojnë tatarët me udhëheqjen e tyre mbretërore, të cilën e kanë marrë nga sundimtari i famshëm Xhenxhis-Kani, i cili ka shkruar El-Jasikun, librin ku ka përmbledhur një numër të caktuar ligjesh dhe dispozitash të marra nga ligjet e mëhershme të hebrenjve, të krishterëve, të Islamit etj. Shumicën e këtyre ligjeve i ka përpiluar vetë ai, sipas mendimit dhe tekeve të veta. Këto dispozita janë bërë ligj, me të cilin qeverisin pasardhësit e tij dhe të cilit i japin përparësi ndaj ligjit të Kur'anit dhe Sunetit, prandaj kush e bën këtë nga mesi i tyre, gjithsesi bëhet kafir. Kundër atij duhet të luftohet derisa t'i kthehet ligjit të Allahut xhel-le shanuhu dhe të Pejgamberit të Tij dhe derisa ta aplikojë atë në të gjitha sferat e jetës, si në ato të mëdhatë ashtu edhe në të imëtat.”³¹⁸

Sheh Ahmed Shakiri, në shënimin e vet për fjalët e Ibni Kethirit thotë: “A mos vallë, edhe pranë kësaj, në Islam është e lejuar që muslimanët të gJYKOJNË në shtetin e tyre sipas ligjeve të marrë nga ligjet evropiane pagane ateiste? Nga ligjet ku ngërthehen ide dhe pasione të llojllojshme të cilat janë të pabaza dhe ku, kurdoherë që dëshirojnë t'i ndryshojnë, e bëjnë këtë pa pasur kujdes a i përgjigjen ato dispozitave islame apo jo?

Muslimanët në tërë historinë e tyre nuk kanë qenë të sprovuar me këtë lloj sprove, derisa erdhën tatarët, periudha e të cilëve ka qenë periudha më e errët dhe më e vështirë në historinë e muslimanëve, mirëpo edhe atëherë nuk u janë nënshtruar këtyre ligjeve. Porse Islami i mposhti tatarët dhe në fund i ngërtheu në ligjet e veta, kur edhe u zhduk ajo që ata kishin sjellë me vete. E gjithë kjo është arritur me qëndrueshmërinë e muslimanëve në fenë e tyre dhe në ligjet e saj. Ky ligj i padrejtë ka qenë i imponuar nga pushteti i atëhershëm, mirëpo asnjë musliman nuk është pajtuar me të, nuk e ka mësuar e as që ua ka mësuar fëmijëve, prandaj për një kohë të shkurtër ndikimi i tij është zhdukur.

Shikoni vetëm këtë kritikë të ashpër të Ibni Kethirit në shekullin e tetë për këtë ligj joislam, të cilin e ka futur armiku i All-

---

³¹⁸ Tefsir Ibni Kethir, 2: 67.

llahut Xhinxhis-Kani! A nuk po e shihni se kjo kritikë tërësisht i përket gjendjes së sotme të muslimanëve, në shekullin njëzetë-enjëtë? Përveç një shekulli, që e përmendëm më herët dhe thamë se ai ka qenë i lidhur me një shtresë të caktuar njerëzish në atë pushtet që ishte paraqitur, i cili për një kohë të shkurtër është imponuar në umetin musliman dhe së tashmë nuk i ka mbetur asnjë gjurmë.

Pastaj, muslimanët e sotëm gjenden në situatë edhe më të vështirë, në fatkeqësi dhe në errësirë edhe më të madhe se ata të atëhershmit, ngase shumica e muslimanëve në botë gati janë përmbytur tërësisht dhe i kanë pranuar ligjet joislame, të cilat janë thuajse identike me atë të Jasikut, përpiluar nga një jobesimtar, kufri i të cilit ka qenë tërësisht i qartë. Këto ligje sot i përpilojnë dhe i ndërtojnë njerëzi të cilët e konsiderojnë veten për muslimanë dhe sot u mësohen fëmijëve muslimanë, me çka mburren edhe prindërit e tyre, dhe në fund edhe ata e pranojnë tërësisht këtë Jasik bashkëkohor duke i përqeshur ata të cilët nuk e pranojnë këtë. Ndërkohë, ndërsa ata që i thërrasin që t'i mbahen fesë së tyre dhe ligjit të saj i quajnë të prapambetur, të pakulturuar dhe me shprehje të tjera negative të ngjashme me këto. Madje, edhe më shumë se kaq, ata i përziejnë duart e tyre dhe në atë që pak ka mbetur nga ligjet e shariatit dhe dëshirojnë që edhe këto t'ia përshtatin Jasikut të tyre të ri, ndonjëherë gradualisht dhe ngadalë e ndonjëherë në mënyrë të poshtër dhe perfide, e shpeshherë me dhunën e pushtetit të tyre. Madje edhe haptas, pa kurrfarë turpi thonë se po e ndajnë fenë nga shteti!

A mos vallë, pas kësaj, muslimani e ka të lejuar ta pranojë këtë fe të tyre të re, këtë ligj të ri?!

A mos vallë është e lejuar që muslimani ta pranojë këtë gjyqtari nën hijen e “Jasikut bashkëkohor” dhe të sillet sipas tij, duke e braktisur shariatit e vet të qartë e të drejtë?

Mendoj se nuk ekziston ndonjë musliman, që njeht fenë e vet dhe i beson asaj me të gjitha hollësitë e saj, që beson se All-llahu xhel-le shanuhu ia ka shpallur Kur'anin Pejgamberit të Tij duke qenë i ruajtur në tërësi nga çfarëdo gabimi, se dëgjesa ndaj Tij dhe ndaj Pejgamberit, i cili ka ardhur me të, është obligim i rreptë në çdo situatë, që lirisht të mos konkludojë, pa

kurrfarë hamendje, se shërbimi me këtë ligj konsiderohet i parregullt dhe i pavlefshëm dhe ai nuk mund të pasohet e as të lejohet.

Çështja rreth këtyre ligjeve njerëzore (joislame) është tërësisht e qartë - ato shpiejnë në kufër të hapur në të cilin nuk ka aspak dyshim. Dhe askush, që i thotë vetes se i takon Islamit, nuk ka arsyetim nëse vepron sipas tyre, i nënshtrohet atyre dhe sillet sipas tyre. Dhe çdonjëri le të ruhet nga kjo, ngase çdonjëri do të përgjigjet për veprat e veta.”³¹⁹

3 - Shejh Ahmed Shekiri gjithashtu, lidhur me ata që mohojnë dënimin shariatik për vjedhje, thotë: “Kjo është dispozita e All-llahut xhel-le shanuhu për vjedhje dhe nuk ka aspak dyshim për vërtetësinë dhe domethënien e saj. Ndërsa Resulull-llahu alejhis-selam e ka vërtetuar këtë dispozitë duke e zbatuar në praktikë dhe duke iu nënshtuar kështu All-llahut xhel-le shanuhu dhe urdhrat të Tij. Vjedhësit, qoftë ai mashkull apo femër, i prehet dora dhe këtu nuk ka aspak dyshim, ngase Muhammedi alejhis-selam ka thënë: *“Betohem me All-llahun që, sikur të vidhte Fatimja, e bija e Muhammedit, unë sigurisht do t’ia preja dorën.”*

Shih se ç’kanë bërë me ne armiqtë tanë, misionarët e krishterë dhe kolonizatorët! Janë tallur me fenë tonë - duke na imponuar ligjet e veta pagane me të cilat e kanë abroguar ligjin e All-llahut xhel-le shanuhu dhe të Pejgamberit të Tij, e pastaj kanë arsimuar disa njerëz prej nesh, të cilët ende konsiderohen si të tanët, dhe zemrat e tyre i kanë mbushur me urrejtje ndaj këtij ligji dhe në gjuhën e tyre kanë vënë fjalën kufër: “Ky ligj është tejet i ashpër dhe nuk i përgjigjet kohës sonë bashkëkohore, kohës së civilizimit të shfrenuar.” Ata këtë dispozitë islame e kanë marrë si lëndë talljeje dhe poshtërimi, e kjo ka rezultuar me me qindra e mijëra vjedhës që mbushin burgjet vetëm në shtetin tonë, për shkak të ligjeve të tyre lidhur me vjedhjen, të cilat nuk e pengojnë këtë e as që do të arrijnë ta pengojnë ndonjëherë, e as që do të bëhen ilaç për këtë sëmundje të përhapur anembanë.

Pastaj në trurin e shtresës së njerëzve të arsimuar, e posaçërisht të atyre që janë përgjegjës për këto ligje pagane, kanë

---

³¹⁹ Umdetut-tefsir - ihtijar ve tahkik Ahmed Muhammed Shakir, tab’atu daril me’arif senete 1377/1957, 2: 171-172.

futur psikologjinë, siç e quajnë ata, e cila nuk është kurrfarë shkence e as që i përngjan asaj, por përbëhet nga epshet kontradiktore. Çdo kryetar, nga kryetarët e kufrit në këtë fushë, ka mendimin e vet me të cilin rrëzon mendimin e kundërshtarëve të tij.

Pastaj, gjatë aplikimit të ligjit në psikologji, kërkojnë arsytim për çdo vjedhës siç u levërdis atyre. Pastaj çështja është keqësuar edhe më shumë, vetë vjedhësit kanë filluar të shkruajnë libra me të cilat përpiqen t'i arsyetojnë krimet e veta, ndërsa të tjerët kanë filluar t'i mbrojnë ata, duke marrë kështu qëndrimin që do t'i shpjerë në zjarr të përhershëm. Ata e dinë se krimi është bërë, megjithatë as që orvaten ta kritikojnë dhe ta dënojnë këtë vepër, por përpiqen që ta zbusin duke studiuar gjendjen psikike të kriminelit dhe rrethanat nën të cilat e ka bërë këtë!!

Kam polemizuar me shumë njerëz të tyre të shquar dhe kam ardhur në përfundim se ata nuk kanë kurrfarë arsytimi, përveç asaj që thonë se dispozita kur'anore në lidhje me këtë çështje nuk i përgjigjet kohës së sotme!!! Thonë se vjedhësi është njeri i sëmurë i cili duhet shëruar e jo ndëshkuar, duke i harruar Fjalët e Allahut xhel-le shanuhu: ***“Vjedhësit dhe vjedhëses këputuani duart e tyre, për ndëshkim të asaj që kanë punuar - (kjo masë është) dënim nga All-llahu.”*** (El-Maide: 38)

All-llahu xhel-le shanuhu është Krijues i të gjitha krijesave dhe Ai më së miri i njeh ato. Ai është i Fuqishëm dhe i Urtë, prandaj këtë ndëshkim e jep si vërejtje dhe masë për ta frenuar vjedhjen. Ky është tekst i qartë kur'anor, e si mund të veprojnë ndryshe nga kjo? Kjo çështje, te ne muslimanët, bën pjesë në thelbin e akides dhe imanit. Ndërsa ata që konsiderohen muslimanë dhe mohojnë ndëshkimin që vjedhësit t'i prehet dora, do t'i pyetnim: A besoni ju në All-llahun xhel-le shanuhu dhe se Ai ka krijuar çdo gjë që ekziston? Ata do të përgjigjen: “Po!” A besoni ju se Ai e di se çka ka ndodhur përpara dhe çka do të ndodhë në të ardhmen, se Ai di më tepër për krijesat sesa ato për veten e tyre dhe e di se ç'është e dobishme për ta e çfarë e dëmshme? Ata do të përgjigjen: “Po!” A besoni ju se Ai e ka dërguar Pejgamberin e Tij, Muhammedin alejhisselam, me Udhëzim dhe me Fe të vërtetë dhe se atij ia ka shpallur Kur'anin si udhëzim dhe udhërrëfyes për njerëzit, se si ta rregullojnë jetën

e tyre edhe në fe edhe në dynjallëk? Do të thonë: “Po!” A besoni se ky ajet: **“Vjedhësit dhe vjedhëses këputuani duart e tyre”** (El-Maide: 38), është pjesë e Kur’anit? Do të thonë: “Po!” E, përse atëherë largoheni prej tij. Cilit ligj i përmbaheni kështu?!

E, për sa u përket atyre që veten e konsiderojnë muslimanë, dhe këtyre pyetjeve u përgjigjen negativisht, me ta kemi i kemni larë duart dhe e dimë se çfarë përfundimi do të kenë ata. Sepse, çdo musliman, qoftë i arsimuar ai a jo, është i vetëdijshëm se ai i cili i përgjigjet negativisht secilës prej këtyre pyetjeve, ka dalë nga Islami dhe ka rënë në abiset e renegimit nga feja. Ndërsa, me ata që nuk janë muslimanë dhe që nuk e konsiderojnë veten muslimanë, me ta nuk do të hyjmë në polemikë për këtë çështje dhe nuk do të jepemi pas përrallave të tyre, ngase ata nuk e besojnë atë që besojmë ne dhe ata nuk do të jenë të kënaqur me ne derisa nuk fillojmë të flasim njësoj si ata. E lusim All-llahun xhel-le shanuhu të na mbrojë nga kjo situatë!

Sikur ata që konsiderohen muslimanë të kishin pak mendje, do ta kuptonin se disa duar të prera për çdo vit do të ishin shpëtim për tërë shtetin nga pushtimi i hajnisë. E gjatë një viti do të ndodhnin vetëm disa vjedhje, që do të paraqiste rrallësi të madhe, ndërsa burgjet do të zbrazeshin nga qindra e mijëra njerëz, të cilët i kanë shndërruar këto vende në shkolla juridike për specializim në të gjitha llojet e krimeve. Sikur ta kuptonin këtë, ata do ta pranonin dhe do ta zbatonin në praktikë, por ata janë konsekuentë në kotësinë e tyre, në mënyrë që zotërinjtë dhe mësuesit e tyre të jenë të kënaqur. Mirëpo ata kurrë nuk do të jenë të kënaqur me ta.³²⁰

4 - Një nga fetvatë e rëndësishme mbi çështjet e sekteve që kanë reneguar nga feja islame është fetvaja e Ibni Tejmijes radijAll-llahu anhu, duke iu përgjigjur pyetjes për nusajrijët, ku thotë: “Qoftë i falënderuar All-llahu, Sunduesi i të gjithë botëve! Pjesëtarët e sektit nusajrij dhe grupet e tjera të karamitëve batinijë, janë në kufër më të madh sesa hebrenjtë dhe të krishterët, madje edhe se shumica e mushrikëve. Dëmi i tyre për ummetin e Muhammedit alejhis-selam është shumë më i madh sesa dëmi që shkaktojnë jobesimtarët, armiqtë tanë të

---

³²⁰ ‘Umudetut-tefsir, 4: 164-167.

hapur, siç janë kafirët nga mesi i tatarëve, i evropianëve etj. Ngase, këta prezantohen para muslimanëve të rëndomtë si adhurues të mëdhenj të ehli Bejtit, por ata aspak nuk e besojnë All-llahun xhel-le shanuhu, as Pejgamberin e Tij, as Librin e Tij, e as që i besojnë ndonjë urdhri apo ndalese të All-llahut xhel-le shanuhu, as ndëshkimit dhe shpërblimit, as Xhenetit dhe Xhehenemit as Pejgamberëve para Muhammedit alejhis-selam, e as ndonjë feje të përparshme. Ata i marrin Fjalët e All-llahut xhel-le shanuhu dhe të Pejgamberit të Tij, e pastaj i komentojnë ato në mënyrën e vetë arbitrare, duke u orvatur të argumentojnë korrektësinë e gjërave që i trillojnë vetë dhe konfirmojnë se ato janë nga ‘ilmul batini - nga gjërat esenciale. Ata, assesi nuk kanë kufij në kufirin me cilësitë e All-llahut xhel-le shanuhu dhe me ajetet e Tij, duke i shtrembëruar Fjalët e All-llahut xhel-le shanuhu dhe të Pejgamberit të Tij.” E pastaj ka thënë: “ E dimë se viset bregdetare të Shamit i kanë pushtuar të krishterët, të cilët janë gjithnjë të bashkuar me çdokënd që është armik i muslimanëve, dhe e dimë se nusajrijët i ndihmojnë ata kundër muslimanëve. Dhe e dimë se një prej anktheve më të mëdha për ta është fitorja e muslimanëve kundër tatarëve, ndërsa ndër festat më të mëdha të tyre janë ditët kur të krishterët pushtojnë ndonjë qytet kufitar të muslimanëve. Këta armiq të All-llahut xhel-le shanuhu dhe të Pejgamberit të Tij janë shumë në viset bregdetare, të cilat, menjëherë pas kësaj, u pushtuan nga armiqtë, e pastaj me sebebin e tyre ata pushtuan Kudsi Sherifin (Jerusalem) dhe qytetet e tjera. Është e njohur se ata kanë qenë shkaktarët kryesorë për tërë këtë. Pastaj All-llahu xhel-le shanuhu i dhuroi ummetit të Vet muxhahidë, siç janë shehidët Nuruddini dhe Salahuddini dhe pasuesit e tyre, të cilët i çliruan këto vise bregdetare nga të krishterët dhe nga nusajrijët të cilët ishin me ta. Pastaj e çliruan Egjiptin, pasi ata (nusajrijët) sunduan aty rreth 200 vjet në bashkëpunim të ngushtë me të krishterët, por muslimanët ndërmorën xhihad kundër tyre dhe i mposhën. Gjithashtu, është e njohur se tatarët kanë hyrë në Bagdad dhe e kanë mbytur kalifin dhe udhëheqësit e tjerë muslimanë, më së tepërmi fal ndihmës dhe mbështetjes së tyre.

Ata emërtohen me ofiqe të njohura prej nesh. Ndonjëherë i quajnë “melahidë” - ateistë, ndonjëherë karamitë, ndonjëherë batinijë, ndonjëherë isma’ilijë, ndonjëherë el-huremijë, e ndo-

njëherë el-muhammerë. Disa prej këtyre ofiqeve i përkasin të gjithë atyre, e disa i përkasin vetëm ndonjërit prej sektit të tyre. Dhe nuk ka dyshim se xihadi dhe aplikimi i Ligjit të All-llahut ndaj tyre është një ndër veprat më të dashura për All-llahun xhel-le shanuhu dhe një nga obligimet më të mëdha të çdo muslimani. Ky xihad është më i mirë se xihadi kundër mush-rikëve dhe kitabijëve, të cilët nuk luftojnë kundër muslimanëve. Sepse, xihadi kundër tyre është një lloj i xihadit kundër renegatëve të fesë. Ndërsa, Ebu Bekri radijAll-llahu anhu dhe të tjerët kanë bërë xihad kundër renegatëve para xihadit kundër jobesimtarëve nga kitabijët, ndërsa dëmi prej këtyre është shumë më i madh sesa dëmi nga të tjerët. Çdo musliman është i obliguar të ndërmarrë çkado që të mundet në këtë fushë. Askush nuk e ka të lejuar të fshehë diçka që di për ta, por është i obliguar që këtë t’ua tregojë muslimanëve të tjerë, në mënyrë që të gjithë ta dinë të vërtetën e pastër për ta. Dhe askujt nuk i është lejuar të heshtë nëse askush nuk lufton kundër tyre. E, ai që ndihmon në luftën kundër së keqes së tyre ose për udhëzimin e tyre, do të ketë shpërblim tek All-llahu xhel-le shanuhu atë që nuk e di askush përveç All-llahut xhel-le shanuhu.³²¹

KUJDESI GJATË SHPALLJES SË DISA PERSONAVE PËR KAFIRË

Komentuesi i akaidës së Tahaviut thotë:

“Përkitazi me fjalët e trilluara, të parregullta dhe të shtrembëruara, të cilat përmbajnë mohimin e asaj që ka pohuar All-llahu xhel-le shanuhu ose Pejgamberi i Tij, apo konfirmimin e asaj që ata kanë mohuar, urdhërimin e asaj që është e ndaluar, apo ndalimin e asaj që është urdhëruar, përkitazi me këto gjëra duhet të thuhet e vërteta dhe të afirmohet kërcënimi që vihet në pah nga Kur’ani ose Suneti. Duhet të sqarohet se ato janë kufër e të ngjashme. E, për sa i përket njeriut të caktuar, nëse bëhet pyetja se a është ai të cilit i përket ky kërcënim kafir, ne për të nuk mund të themi asgjë që është në kundërshtim me ke-limei shehadetin. Sepse, një prej mëkateve më të mëdha është të pohohet për një person të caktuar se All-llahu xhel-le shanuhu

---

³²¹ Mexhmu’u fetava Ibni Tejmijje, 25: 149 e tutje.

nuk do ta falë dhe nuk do ta mëshirojë, porse ai do të qëndrojë përgjithmonë në zjarr, ngase ky është gjykim i cili vlen për jobesimtarët pas vdekjes së tyre.³²² Sepse personi në fjalë mund të jetë muxhtehid që ka gabuar, por All-llahu xhel-le shanuhu ia ka falur. Mund të jetë njeri tek i cili nuk kanë arritur argumentet përkatëse, e mund të jetë edhe njeri me iman të fortë dhe që ka bërë mjaft vepra të mira, për të cilat All-llahu xhel-le shanuhu do t'ia falë, siç ia ka falur atij që ka thënë: “Kur të vdes, ju ma thërrmoni kufomën time dhe shkapërderdheni atë!”, e All-llahu xhel-le shanuhu ia ka falur për shkak të frikës së tij nga ndëshkimi.³²³

Mirëpo, ky kujdes yni rreth statusit të tij në ahiret nuk na pengon ta ndëshkojmë atë në këtë botë, në mënyrë që të pengohet risia (bid'ati) e tij dhe të kërkojmë prej tij pendesë. E nëse nuk dëshiron ta bëjë këtë, atëherë duhet ta mbysim. Nëse fjalët që ka shqiptuar vetvetiu paraqesin kufër, për to do të themi se janë kufër dhe se ai i cili i shqipton këto bëhet kafir nën kushtet e caktuara - nëse nuk ka arsyetim për ato.”³²⁴

Që këtej, shihet qartë se duhet të jemi të kujdesshëm kur shpallim për jobesimtar një person të caktuar. Këtu ekzistojnë disa gjëra të rëndësishme që duhet të merren parasysh kur bisedojmë për gjërat që nxjerrin nga imani:

1 - Ekzistojnë shumë gjëra që janë në kundërshtim me kelimeit shehadetin për arsye se ato janë të kundërta me imanin në All-llahun xhel-le shanuhu ose me besimin në Resulull-llahun alejhis-selam dhe me atë me çka ka ardhur ai. Çdo musliman, i cili kupton diçka nga këto gjëra, është i obliguar të tërheqë vërejtjen për këto dhe bëjë thirrje në argumentet e Kur'anit dhe të Hadithit, duke i shpjeguar rregullat dhe obligimet lidhur me çështjen e caktuar, kuptohet në kufijtë e dijenisë së tij dhe të aftësive të tij. Sepse kjo bën pjesë në interpretimin dhe sqarimin e fesë dhe në urdhërimin në vepra të mira dhe ndalimin nga të këqijat, kush e bën këtë, do të ketë shpërblim të madh tek All-llahu xhel-le shanuhu, po qe se e ka nijetin e pastër.

---

³²² Kjo është çështje të cilën e njeh vetëm All-llahu xhel-le shanuhu, e jo njerëzit.

³²³ Sahih Muslim bi sherhin Nevevi, 17: 72.

³²⁴ Sherhul 'akidetit-Tahavijje, f.. 357-358.

2 - Gjërat që nxjerrin nga imani dallohen sipas fuqisë se sa çojnë në kufër. Disa prej tyre çojnë drejtpërdrejt në kufër e disa tërthorazi, që jepet të kuptohet nga vetë fjalët. Lloji i dytë përfshin gjërat që vërehen shumë lehtë dhe ato që kërkojnë kujdes dhe shqyrtim më të madh. Ai që bën diçka nga grupi i parë, mund të quhet kafir dhe për këtë nuk ka arsyetim, përveçse në raste dhune, të cilën tanimë e kemi sqaruar, dhe me kusht që kjo të kufizohet vetëm në shqiptim me gjuhë, e as sesi edhe me zemër. Rasti i njëjtë është edhe me ato gjëra të cilat janë më afër llojit të dytë, siç është, bie fjala, që dikush të deklarojë për vete se është zot, ngase kjo do të thotë se ai i bën shok All-llahut xhel-le shanuhu, edhe pse nuk e ka mohuar hyjninë e All-llahut xhel-le shanuhu. Rasti i njëjtë është edhe me atë që i vesh vetes ndonjë cilësi të All-llahut xhel-le shanuhu, si për shembull dikush t’u ndalojë ose t’u lejojë diçka njerëzve (legjislacioni), ose të konsiderojë se materia është e përhershme (pa fillim e mbarim), prej nga rezulton se All-llahu xhel-le shanuhu nuk e ka krijuar atë, ngase kjo nuk mund të kuptohet ndryshe. Edhe kjo është, sipas fuqisë së vet, e barabartë me kufirin e hapur. Siç është, bie fjala, rasti i atij që i thotë dikujt që mohon ekzistimin e All-llahut xhel-le shanuhu: “Ke thënë të vërtetën”, ose “Kjo është e vërtetë”, ngase ky pajtim çon në kufër njësoj si fjalët e mohuesit. Ajo që çon në kufër mund të jetë edhe dukuria e veprave dhe fjalëve që përsëriten shpeshherë nga ana e një personi të caktuar, të cilat nxjerrin nga imani për shkak të ngulmimit në to. Këtu bën pjesë edhe ngulmimi i njeriut në miqësimin me jobesimtarët dhe shpeshësia e veprave që e tregojnë sheshit këtë. Dihet se është e pamundur të gjendet arsyetimi për atë që gjatë tërë jetës së vet bën vepra dhe shqipton fjalë të cilat shpiejnë në kufër ose tregojnë se është i kënaqur me të.

E, për sa i përket atij i cili hyn në kufër me diçka që nënkuptohet nga fjalët a nga veprat e tij, ose me diçka që është rrjedhojë e tyre, në këtë rast duhet pasur kujdes, kur i përkasin njeriut të caktuar. Kujdesi duhet të jetë gjithnjë e më i madh kur mundësia që kufri të rezultojë nga gjërat e bëra ose të thëna është e vogël ose më e largët.

Në këto raste do të merren parasysh të gjitha rrethanat e lidhura ngushtë me rastin përkatës.³²⁵ Këto raste mund t'i shqyrtojnë vetëm ata që janë përgjegjës për gjykim dhe pushtet në shtetet islame. Të japim një shembull:

Nëse dikush hedh në pleh (nexaset) çkadoqoftë nga Kur'ani, ky veprim i tij, pa marrë parasysh se kush e ka bërë, sipas mendimit të tërë ulemasë, personin e shpie në kufër. Ngase nga ky akt domosdo rezulton se ky njeri i ka përcëmuar Fjalët e All-llahut xhel-le shanu. Dhe ai që e sheh këtë ka të drejtë të thotë se kjo është vepër e kufirit, por nuk guxon ta shpallë njeriun kafir, përderisa nuk i kupton dy gjëra: a ka ditur ai se ajo që ka hedhur është pjesë e Kur'anit dhe a ka ditur se atë e ka gjuajtur në pleh? E nëse e kupton këtë, kështu që, bie fjala, personi në fjalë pohon se i di të gjitha, vetëm atëherë mund ta konsiderojë atë kafir. Por mund të ndodhë që ai njeri të jetë analfabet dhe nuk e ka ditur se çfarë ka hedhur dhe se nuk është i vetëdijshëm se në çfarë vendi e ka hedhur atë. Në këtë rast, ky do të ishte tregues i qartë se ky njeri nuk ka pasur për qëllim ta poshtërojë Kur'anin, prandaj këtij i falet ky mëkat. Prandaj, duhet të kihet kujdes gjatë shpalljes së ndonjë personi të caktuar kafir, vetem nëse bën diçka që është kufër i hapur e që nuk mund të komentohet ndryshe, porse qëndron obligimi që t'i tërhiqet vërejtja për të gjitha fjalët dhe veprat që bëhen pa ndonjë arsye të pranueshme e që shpiejnë në kufër.

3 - Ekzistojnë dy rregulla të rëndësishme që kanë të bëjnë me atë që bën kufër. Rregulli i parë i përket dynjallëkut: të aplikohen të gjitha dispozitat e ligjeve të shariatit në lidhje me çështjen e personit në fjalë, të cilat bazohen në atë që duket qartë nga veprat e personit, pa hulumtimin e asaj që fshihet në zemrën e tij. P.sh. ekzekutimi i renegatit, nëse nuk pendohet, shkurorezimi mes tij dhe gruas së tij, ndalimi i ngrënies së mishit nga kafsha që ther ai, ndalesa që të martohet ndonjë grua më të etj. Të gjitha këto janë të lidhura me rregullat njerëzore në këtë botë dhe aplikohen ndaj personit të caktuar. Disa prej këtyre rregullave bien nën kompetencën e imamëve (sundimtarëve islamë), siç është kërkimi i pendesës dhe ekzeku-

---

³²⁵ Ibni Haxher El-Hejtemi: Ez-Zevaxhir 'an iktirafil kebair, 1: 28.

timi. Rregulli i dytë i përket ahiretit: renegati nga feja meriton vuajtjen e përhershme ne zjarrin e Xhehenemit. Këtë vendim dhe zbatimin e tij ndaj personit që e meriton këtë mund ta marrë dhe mund ta lejojë vetëm All-llahu xhel-le shanuhu. E ne këtë nuk mund ta dimë në këtë botë, ngase kjo assesi nuk është në kompetencë të njerëzve. Prandaj, askush në botë nuk mund të konfirmojë se dikush e ka vendin në Xhenet a ne Xhehenem. Përveç atyre (Pejgamberëve), të cilëve All-llahu xhel-le shanuhu ua ka zbuluar diçka nga kjo, siç është rasti i Resulull-llahut alejhis-selam, që dhjetë vetë nga as'habët e tij i ka përgëzuar me Xhenet, ose janë ata për të cilët flet Kur'ani se janë banorë të Xhehenemit, dhe për të cilët ka thënë Resulull-llahu alejhis-selam. Shembulli për këtë është Ebu Lehebi, për të cilin flet edhe Kur'ani.

Ne kemi të drejtë të themi përgjithësisht: Kush e mohon All-llahun, ose del nga feja e tij, ai do të qëndrojë përgjithmonë në zjarr dhe atij i është ndaluar Xheneti. Këtu duhet të ndalet muslimani dhe nuk guxon të shkojë më tutje, ngase në të kundërtën do te kalojë kufirin dhe do të bëhet i padrejtë dhe zullumqar. Tanimë kemi përmendur se çka thotë lidhur me këtë komentuesi i akaidës së Tahaviut, ndërsa vetë Tahaviu radijAll-llahu anhu ka thënë: “Dhe për asnjërin prej tyre nuk themi se do të hyjë në Xhenet ose në Xhehenem.”³²⁶

---

³²⁶ El-Akidetut-Tahavijje me' a sherhiha, f. 466.

FJALA PËRFUNDIMTARE

QËNDRIMI ISLAM NDAJ MËKATARËVE

Vetë mëkati nuk nxjerr nga feja e All-llahut xhel-le shanuhu

Më herët kemi cituar fjalët e Tahaviut radijAll-llahu anhu: “Dhe ne nuk themi për asnjë pjesëtar të kiblës sonë se është jobesimtar për shkak të mëkatit që ka bërë, nëse ai nuk e konsideron këtë mëkat të lejuar. Dhe ne nuk do të themi: Njeriut me iman nuk i bën dëm kurrfarë mëkati.”

Imam Neveviu radijAll-llahu anhu thotë: “Dije mirë se qëndrimi i Ehli Sunetit dhe i dashmirëve të së vërtetës nga gjeneratat e mëparshme dhe të tanishme është se ai që vdes duke besuar All-llahun xhel-le shanuhu dhe duke mos i bërë Atij shok, me siguri dhe në çdo rast do të hyjë në Xhenet. E, nëse është i pastër nga mëkatet, siç janë i mituri, i çmenduri para moshës madhore, pendestari me teube të sinqertë nga shirku dhe mëkatet e tjera, nëse nuk bën më mëkate pas teubes së vet dhe ai të cilin All-llahu xhel-le shanuhu e ka dhuruar që assesi të mos bëjë mëkate - të gjithë këta do të hyjnë në Xhenet pa e shijuar Xhehenemin, me kusht që edhe ata do të kalojnë përmbi të, krahas mospajtimeve lidhur me këtë çështje. Ndërsa mendimi më i saktë është se ky kalim do të bëhet përmes urës që do të vihet përmbi Xhehenem, e All-llahun xhel-le shanuhu e lusim që të na mbrojë prej tij dhe prej mynxyrave të tjera. Ndërsa, për sa i përket atyre që kanë mëkate e vdesin para se të pendohen, ata do të jenë në mëshirën e All-llahut xhel-le shanuhu. Nëse dëshiron Ai do t’ua falë dhe menjëherë do t’i shpjerë në Xhenet, sikurse edhe të parët, e nëse dëshiron, do t’i ndëshkojë aq sa do Ai Vetë, në pajtim me mëkatet e tyre, dhe pastaj do t’i shpjerë në Xhenet. Pra, askush prej atyre që vdesin me teuhid nuk do të

qëndrojnë përgjithmonë në Xhehenem, sado qofshin mëkatet e tyre. Siç nuk do të hyjë në Xhenet ai i cili vdes si jobesimtar, sado vepra të mira të ketë. Ky është shkurtimisht qëndrimi i dashamirëve të së vërtetës në këtë çështje. Ekzistojnë shumë argumente nga Kur'ani dhe Suneti dhe nga pajtimi i ulemasë islame që konfirmojnë vërtetësinë e këtij parimi. Këto argumente të shumta nga Kur'ani dhe Suneti, të cilat janë transmetuar me teatur, janë burime të njohurisë së pakontestueshme në këtë çështje. Duke qenë se tashmë konfirmuam këtë parim, atëherë do ta marrim secilin hadith që ka të bëjë me këtë çështje si vërtetim të kësaj.³²⁷ E, nëse hasim në ndonjë hadith, i cili në shikim të parë do t'i kundërvihet këtij parimi, jemi të obliguar ta komentojmë në harmoni me këtë, në mënyrë që kështu t'i harmonizojmë argumentet shariatike.”³²⁸

Pra, ai cili vdes me iman, pasi ta ketë shqiptuar shehadetin me zemër të sinqertë, me siguri do të hyjë në Xhenet. Ai nuk do të qëndrojë përgjithmonë në zjarr, pa marrë parasysh se sa kanë qenë mëkatet e tij, nëse ato nuk i konsideron të lejuara, a nëse nuk mohon diçka nga gjërat e gjithënjohura, apo nëse nuk bën diçka që e anulon kelimeit shehadetin, për çka do të flasim hollësisht. Pra, vetë gabimi nuk është argument i anulimit të kelimeit shehadetit dhe nuk është shkak për qëndrimin e përhershëm në zjarrin e Xhehenemit.

Në këtë parim na udhëzojnë shumë hadithe që flasin se Xheneti është vendbanimi përfundimtar i të gjithë atyre që me zemër të sinqertë deklamojnë kelimeit shehadetin, ngase me këtë ata tregojnë se kanë pranuar teuhidin dhe Resulull-llahun alejhis-selam me tërë atë që çka sjellë ai. Disa prej këtyre haditheve tregojnë qartë se edhe mëkatet e mëdha vetvetiu nuk janë shkas për moshyrje në Xhenet, edhe nëse besimtari ndëshkohet për këtë.

Ja disa hadithe në lidhje me këtë:

---

³²⁷ Kësaj teme Neveviu i përkushton një kapitull të tërë me titull Bab: Ed-dellil ‘ala enne men mate ‘alet teuhidi dehalet xhenete kat’an.

³²⁸ Shih Sherhun Nevevi ‘ala Sahih Muslim, 1: 217-220; Gjithashtu edhe fjalët të ngjashme me këto në Lish shejh Ibni Tejmijje fil Furkan min mexhmu’atit teuhid, f. 506-507.

1 - Transmetohet nga Uthmani radijAll-llahu anhu, se Resulull-llahu alejhis-selam ka thënë: *“Kush vdes duke besuar se nuk ka zot tjetër përveç All-llahut, do të hyjë në Xhenet.”*³²⁹

2 - Transmetohet nga Ebu Hurejra radijAll-llahu anhu, se Resulull-llahu alejhis-selam ka thënë: *“Dëshmoj se nuk ka zot tjetër përveç All-llahut dhe se unë jam i Dërguari i All-llahut, janë fjalë të cilat çdonjërin do ta shpiejnë në Xhenet, nëse me to takohet me All-llahun xhel-le shanuhu duke mos dyshuar aspak në to.”*³³⁰

3 - Transmetohet nga Ubade b. Samiti se Resulull-llahu alejhis-selam ka thënë: *“Kush thotë: “Nuk ka zot tjetër përveç All-llahut, i Vetmi që nuk ka shok, dhe se Muhammedi është rob dhe i Dërguar i Tij, se Isai është rob, i biri i robëreshës së Tij dhe se është Fjalë e Tij që ia dërgoi Merjemes, dhe i frymëzoi jetën, dhe se Xheneti dhe Xhehenemi janë të vërtetë, All-llahu do ta fusë në Xhenet përmes cilës derë të dëshirojë vetë prej tetë dyerve të tij.” Në një rivajet tjetër qëndron: “Do ta futë në Xhenet, sado të vogla të jenë veprat e tij.”*³³¹

4 - Transmetohet nga El-Abbas b. Abdul-Muttalibi radijAll-llahu anhu, se e ka dëgjuar Resulull-llahun alejhis-selam duke thënë: *“Ëm-bëlsinë e imanit e ka shijuar ai i cili është i kënaqur me All-llahun si Zot të vet, me Islamin si fe të vet dhe me Muhammedin si me Pejgamber të vet.”*³³²

5 - Banorët e Xhenetit do të hyjnë në Xhenet, e banorët e Xhehenemit do të hyjnë në Xhehenem, pastaj All-llahu xhel-le shanuhu do të thotë: *“Nxirreni prej aty çdonjërin në zemrën e të cilit ka iman madje edhe sa një kokërr sinapi (bimë barishtore që bën fara të vogla).”*³³³

6 - Transmetohet nga Ma'rur b. Suvejdi, se ka thënë: *“E kam dëgjuar Ebu Dherrin duke transmetuar se e ka dëgjuar Resulull-llahun duke thënë: “Më erdhi Xhibrili dhe më sollti një*

---

³²⁹ Sahih Muslim me'a sherhin Nevevi., 1: 218.

³³⁰ Sahih Muslim me'a sherhin Nevevi., 1: 224.

³³¹ Sahih Muslim me'a sherhin Nevevi., 1: 227. E transmeton edhe Buhariu në kaptinën për Pejgamberët.

³³² Sahih Muslim me'a sherhin Nevevi, 2: 2.

³³³ Mutfekun alejhi, vel lafzu lil Buhari. Sahihu-l-Buhari, 1: 61; Sahih Muslim bi sherhin Nevevi, 3: 36.

lajm të gëzuar, duke thënë se kush vdes prej ummetit tënd duke mos i shoqëruar All-llahut asgjë, do të hyjë në Xhenet.” E unë i thashë: “Edhe nëse ka bërë prostitucion (zina) dhe nëse ka vjedhur?” Ai u përgjigj: “Edhe nëse ka bërë prostitucion dhe ka vjedhur.”³³⁴

Imam Nevevi duke komentuar këtë hadith thotë: “Për sa i përket thënies së Resulull-llahut alejhis-selam, se ai që vdes në shirk do të hyjë në Xhehenem, e ai që vdes duke mos bërë shirk do të hyjë në Xhenet, me këtë janë në pajtim të gjithë muslimanët. Për sa i përket hyrjes së mushrikëve në Xhehenem, kjo ka të bëjë me të gjithë mushrikët përgjithësisht - ata do të hyjnë në të, ku do të qëndrojnë përgjithmonë. Dhe këtu nuk ka dallim mes kitabijve, hebrenjve a të krishterëve dhe mes idhujtarëve dhe jobesimtarëve të tjerë. Dhe sipas dashamirëve të së vërtetës nuk ka dallim mes atij që beson nga inati dhe të tjerëve, e as ndërmjet atyre që janë në drejtim të kundërt të muslimanëve dhe atyre që deklarohen muslimanë, porse është konstatuar se ata kanë bërë kufër në çfarëdo mënyre qoftë. E për sa i përket hyrjes në Xhenet të atij që nuk ka bërë shirk, kjo është po ashtu gjë e paprekshme. Mirëpo, nëse ka bërë mëkate të mëdha dhe nuk ka vdekur me to, do të hyjë në Xhenet menjëherë, e nëse ka bërë mëkate të mëdha dhe ka vdekur me to para se të pendohet, ai do të jetë në mëshirën e All-llahut xhel-le shanuhu - nëse ia fal, do të hyjë në Xhenet, e nëse jo, do të jetë i ndëshkuar me zjarr, e pastaj do të nxirret nga ai e do të hyjë në Xhenet, ku do të qëndrojë përgjithmonë. E për sa i përket fjalëve të Resulull-llahut alejhis-selam: “Edhe nëse ka bërë prostitucion dhe ka vjedhur.” Këto janë argument për qëndrimin e ehli Sunnetit, se nuk mund të konfirmohet se mëkatarët doemos do të hyjnë në Xhehenem dhe nëse hyjnë, do të dalin prej aty dhe do të përfundojnë në Xhenet përgjithmonë.”³³⁵

E, për sa i përket haditheve për të cilat Nevevi ka thënë: “Nëse dëgjojmë ndonjë hadith në kundërshtim me parimin e përmendur, jemi të obliguar ta kumtojmë në dritën e atij parimi në mënyrë që t'i harmonizojmë argumentet shariatike”,

---

³³⁴ Mutfekun alejhi, vel lafzu lil Muslim,2: 94;Sahihu-l-Buhari, kaptina për xhe-nazen.

³³⁵ Sherhun Nevevi ‘ala Sahih Muslim, 2: 97.

ato mund të klasifikohen në disa lloje. Një numër prej tyre sipas domethënies origjinare tregojnë sheshit se njeriu i cili bën disa nga mëkatet e mëdha të caktuara del nga imani. Grupi tjetër i haditheve përmban heqjen dorë të Pejgamberit të All-llahut nga ai i cili bën ndonjë nga mëkatet e mëdha të caktuara dhe grupi i tretë i haditheve përmban disa mëkate që quhen kufër dhe shirk.³³⁶ Po përmendim disa prej këtyre haditheve:

1 - *"Sharja e muslimanit është fisk (mëkat), e lufta kundër tij është kufër."*³³⁷

2 - *"Pas meje mos u ktheni në kufër, duke mbytur njëri-tjetrin!"*³³⁸

3 - *"Kush betohet në diçka tjetër përveç All-llahut ka bërë shirk."*³³⁹

4 - *"Dy gjëra, nëse gjenden te njerëzit, do t'i shpiejnë në kufër (mosbesim): Përbuzja e dikujt për shkak të prejardhjes (origjinës) së tij dhe vajtimi për të vdekurin."*³⁴⁰

5 - *"Kur njeriu bën zina nuk është besimtar derisa gjendet në atë akt, kur vjedh, nuk është besimtar derisa gjendet në vjedhje, kur pi alkool nuk është besimtar derisa është duke pirë, e pastaj mund të pendohet."*³⁴¹

6 - *"Kush ngre armën kundër nesh, nuk është prej nesh, kush na mashtron, nuk është prej nesh."*³⁴²

7 - *"Nuk është prej nesh ai i cili rreh fytyrën (duke vajtuar për të vdekurin), i shqyen rrobat dhe thërret në çkadoqoftë nga xhahilijeti."*³⁴³

---

³³⁶ Risaletul iman li Ebu Ubejd el-Kasim bin Selam, metbu'atun me'a resaile uhra, f. 84.

³³⁷ Muttfequn alejhi. Shih: Sahihu-l-Buhari me'a Fet'hul Bari, 1: 96; Sahih Muslim me'a sherhin Nevevi, 2: 54.

³³⁸ Muttfequn alejhi. Shih: Sahihu-l-Buhari me'a Fet'hul Bari, 1: 175; Sahih Muslim me'a sherhin Nevevi, 2: 55.

³³⁹ Transmeton Ahmedi, Tirmidhiu dhe Hakimi në Mustedreku Ibni Umer. Shih: El Fet'hur rabbani, 14: 164; Sahihut-Tirmidhi bi sherh Ibnil 'Arebi, 3: 18; El-Mustedrek, 1: 18.

³⁴⁰ Sahih Muslim bi sherhin Nevevi, 1: 18.

³⁴¹ Muttfequn alejhi, vel lafzu lil Muslim, 2: 45; Sahihu-l-Buhari, kaptina për pijet; Sahih Muslim bi sherhin Nevevi, 2: 45.

³⁴² Sahih Muslim bi sherhin Nevevi, 2: 108.

Ekzistojnë edhe shumë hadithe të ngjashme me këto dhe këto askush nuk i ka kuptuar sipërfaqësisht përveç harixhijëve, të cilët bërësin e ndonjë mëkati të madh e konsiderojnë jobesimtar. Kurse, ehli Sunneti merr qëndrim se të gjitha këto hadithe duhet të komentohen në pajtim me parimin e përmendur.

Në këtë masë është në pajtim ulemaja e ehli Sunnetit, por ata ndahen në mendime në komentimin e këtyre haditheve: disa prej tyre mendojnë se me kufër në këto hadithe mendohet në kufrin ni'me (mohimi i dhuntisë së All-llahut xh.sh.), e jo në kufrin që nxjerr nga dini. Disa prej tyre mendojnë se me këto hadithe dëshirohet vetëm të tërhiqet vërejtja në madhësinë dhe rrezikun e mëkateve të përmendura, e disa të tjerë konsiderojnë se kufri në hadithet e përmendura ka të bëjë me ata që këto mëkate i konsiderojnë të lejuara. E, kush lejon çkadoqoftë prej tyre, ai bëhet renegat. Kurse në mesin e tyre ka edhe të atillë që shikojnë ndryshe dhe çdo hadith të përmendur e komentojnë në pajtim me parimin e përmendur tek ehli Sunneti (se bërësit e mëkateve të mëdha nuk do të qëndrojnë përgjithmonë në Xhehenem), dhe nuk i përmbahen një komentimi të përgjithshëm që do të vlente njësoj për të gjitha hadithet. E disa prej tyre konsiderojnë se me këto hadithe dëshirohet të theksohen veprat dhe fjalët të cilat janë rezultat i kufrit, e jo i imanit dhe se imani nuk i dëshiron ato, por përkundrazi kërkon largim prej tyre.³⁴⁴

Imam Ebu Ubejd el-Kasim bin Selami radijAll-llahu anhu, pasi ka përmendur disa nga komentimet e përmendura dhe dobësinë e tyre, thotë: “Ajo çfarë ne themi në këtë çështje është se mëkatet nuk e fshijnë imanin dhe nuk shpiejnë në kufër, por ato mohojnë rregullsinë dhe sinqeritetin e imanit, me të cilin All-llahu i ka përshkruar mu'minët dhe këtë e ka kushtëzuar në shumë vende në Kur'an. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“All-llahu, me të vërtetë, ka blerë nga besimtarët e Vet trupin dhe pasuritë e tyre, për t’u dhuruar

---

³⁴³ Mutfekun alejhi, vel lafzu lil Muslim, 2: 45; Sahihu-l-Buhari fi kitabil xhenaiz; Sahih Muslim bi sherhin Nevevi, 2: 109.

³⁴⁴ Sqarimin më të hollësishëm të këtyre komentimeve shih Risaletul iman li Ebu Ubejd el-Kasim bin Selam, metbu'atun me'a resaile uhra, f. 84 ve ma ba'deha.

Xhenetin atyre. Ata luftojnë në rrugën e All-llahut, vrasin dhe vriten. (Ky është) premtim i Tij i vërtetë në Teurat, në Inxhil edhe në Kur'an. E, kush është më i plotë (më konsekuent) se All-llahu në premtim? Andaj gëzojuni kësaj shitjeje, që e keni kontraktuar me Të, dhe kjo është fitore e madhe. (Këta janë ata) që pendohen (për mëkatet e tyre), që e adhurojnë (All-llahun), dhe e falënderojnë Atë, dhe agjërojnë dhe bëjnë ruku dhe sexhde (falin namazin), urdhërojnë me vepra të mira, e pengojnë prej të këqijave dhe të cilët i ruajnë dispozitat e All-llahut. E sihariqoji besimtarët!” (Et-Teube: 111-112)

“Me të vërtetë, shpëtuan besimtarët, të cilët në namazin e tyre janë të përlshëm, të cilët shmangen nga kotësitë, të cilët japin zekatin dhe të cilët i ruajnë organet e veta gjenitale, përpos (në martesë) me gratë e tyre ose me robëreshat e tyre, (për këto) ata nuk janë të qortuar. E, kush kërkon (kënaqësi) përpos këtyre, të atillët - me të vërtetë, janë kundërvajtës. (Të shpëtuar janë) edhe ata që i ruajnë amanetet dhe obligimet (e marra përsipër), dhe ata që ruajnë namazin e tyre (prej mungesave), ata janë trashëgimtarë të denjë, të cilët do ta trashëgojnë (Xhenetin) Firdevsin. Ata do të banojnë përherë në të.” (El-Mu'minin: 1-11)

“Besimtarë të vërtetë janë vetëm ata zemrat e të cilëve, kur përmendet All-llahu, vërgëllojnë (nga frika dhe përlja), e kur t'u lexohen argumentet e Tij, u shtohet thellimi në besim dhe mbështeten vetëm te Zoti i tyre, ata që kryejnë namazin dhe japin nga pjesa e saj që ua kemi dhënë Ne. Ata, pa dyshim, janë besimtarë të vërtetë. Për ata ka pozita te Zoti i tyre, falje dhe dhunti fisnike” (El-Enfal: 2-4)

Ebu Ubejde thotë: “Këto ajete shpjegojnë dhe i sqarojnë hollësisht cilësitë e imanit që kërkohen prej besimtarëve dhe mohojnë mëkatet lidhur me iman. Pastaj hadithet që flasin për virtytet e besimtarit edhe më tepër i sqarojnë këto ajete. Duke

qenë se mëkatet janë të përziëra me imanin që ndërlidhet me gjëra të tjera, e jo me to, atëherë mund të thuhet se këto nuk janë kushtet që ua ka vënë All-llahu *xhel-le shanuhu* besimtarëve e as që janë shenja të cilat i karakterizojnë besimtarët, prandaj atyre u mohohet imani i vërtetë (tërësisht i pastër), por nuk u mohohet emri (mumin ose musliman). E nëse dikush pyet: “Si është e mundur të themi për dikë se nuk është besimtar, por emri iman të mbetet me të?” Do t’i përgjigjemi se kjo është e njohur në gjuhën arabe dhe nuk është kurrfarë çudie të mohohet puna e atij që e ka bërë atë, nëse ajo punë nuk është si duhet të jetë. A mos ke dëgjuar se ata i thonë dikujt që e ka bërë një punë dobët dhe jo në mënyrë profesionale: a ti nuk ke punuar asgjë, e as që ke bërë diçka. Pra, në këtë rast mohohet cilësia e punës dhe jo edhe vetë puna. Pra, ky person është vetëm punëtor formal (sipas emrit), e jo punëtor sipas cilësisë. Arabët e kanë zakon të thonë edhe më tepër se kaq, siç është rasti me atë që është i padëgjueshëm ndaj pridërve të tij dhe që madje edhe i fyen ata, për të thonë se nuk është fëmijë (i prindërve të tyre), edhe pse e dinë se ai është i tyre. Kështu thonë edhe për vëllanë dhe gruan.” Pastaj Ebu Ubejde thotë: “Rast i njëjtë është edhe me hadithet në të cilat Resulull-llahu heq dorë nga disa mëkatarë të caktuar. Ata janë sikurse fjalët e atij që thotë: “Kush bën këtë dhe këtë, nuk është prej nesh.” Dhe konsiderojmë se nuk ekziston mëkat që do të ishte shkas për ta distancuar dikë nga Resulull-llahu *alejhis-selam* dhe nga umeti i tij. Por, kjo, tek ne, do të thotë se personi (mëkatari) përkatës nuk është i bindur ndaj nesh, nuk merr shembull prej nesh dhe as që i respekton ligjet tona.

Për sa i përket haditheve ku përmenden shirku dhe kufri dhe mëkatet që shpiejnë në to, ato nuk kanë domethënie se këto mëkate nuk rezultojnë me kufër dhe me shirk që e anulojnë imanin e njeriut, porse me këtë do të thotë se mëkatet e përmendura janë karakteristikë dhe veti e jobesimtarëve dhe mushrikëve.”³⁴⁵

---

³⁴⁵ Risaletul iman li Ebu Ubejd el-Kasim bin Selam, metbu’atun me’a resaile uhra, f. 89 ve ma ba’deha.

Ekzistojnë edhe disa argumente të pakontestueshme dhe tregues të shariatit të cilat na udhëzojnë se është nevoja për komentimin alegorik të këtyre haditheve:

Një: Ekzistojnë shumë hadithe që në mënyrë të drejt-përdrejtë tregojnë se mëkatarët nuk do të mbeten përherë në Xhehenem, porse fundi i tyre do të jetë në Xhenet, qoftë pas ndonjë vuajtjeje të përkohshme, qoftë pas faljes nga ana e të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit, e disa prej këtyre haditheve i kemi përmendur. Në disa të tjera përmenden mëkatet të cilat, sipas realitetit të tyre, janë më të mëdha sesa veprat që në disa hadithe të tjera quhen kufër. Zinjaja dhe vjedhja janë mëkate më të mëdha sesa sharja e besimtarit, a hedhja e fallit, ose vajtimi për të vdekurin, që gjithashtu quhen kufër.

Dy: Po që se ato gjëra që përmenden në këto hadithe do të ishin kufër dhe shkas për renegim, atëherë ndaj vepruesve të tyre do të aplikoheshin dispozitat, me të cilën janë në pajtim të gjithë muslimanët, e për të cilët Resulull-llahu *xhelhis-selam në një hadith sahih ka thënë: “Kush e ndërron fenë e vet, vriteni!”*³⁴⁶ Gjithashtu, gjejmë se All-llahu *xhel-le shanuhu* ka paraparë prerjen e dorës për vjedhësit, ndërsa për lavirin apo laviren dhe për atë që shpif për muslimanin a muslimanen, se ka bërë kurvëri, rrahje me kamxhik, e sikur vepruesit e veprave të përmendura do të bëheshin jobesimtarë, atëherë për ta nuk do të kishte ndëshkim tjetër veçse të likuidoheshin dhe nuk do të pranohej falja e vrasësit nga familja e të vvarit, ngase renegatit nuk i pranohet falja në këtë botë. Ndërsa argumentet nga Kur’ani, Suneti dhe pajtimi i ulemasë islame tregojnë se laviri - lavirja, vjedhësi dhe ai që ka shpifur për dikë nuk vriten, por ndaj tyre aplikohen dispozitat e përmendura shariatike, që tregon se ata nuk kanë reneguar nga feja.³⁴⁷

Së treti: Në Kur’an gjejmë ajete në të cilat All-llahu *xhel-le shanuhu* bërësit e mëkateve të mëdha i klasifikon në besimtarë

---

³⁴⁶ Transmeton Buhariu nga Ibni Abbasi në kaptinën për xhihadin.

³⁴⁷ Risaletul iman li Ebu Ubejd el-Kasim bin Selam, metbu’atun me’a resaile uhra, f. 89; Sherhul ‘akidetit-Tahavijje, f. 361.

dhe ua përshkruan cilësitë e imanit dhe vëllezërisë sipas emrit.³⁴⁸

“O besimtarë! Është bërë obligim për ju ndëshkimi për vrasje: i liri për të lirin, rob për robin, femra për femrën; e atij që ia falet diçka nga vallai i vet, atëherë ajo le të përcillet njerëzishëm (me mirësi për dëmshpërblim) dhe le të zbatohet dëmshpërblimi me të mirë. Kjo (falje) është një lehtësi dhe mëshirë nga ana e Zotit. E kushdo që pas kësaj (faljes) e kapërcen kufirin, për atë ka dënim të rreptë.” (El-Bekare: 178)

Pra, All-llahu xhel-le shanuhu me këtë ajet nuk e konsideron vrasësin jashtë grupit të besimtarëve dhe e bën vëlla të farefisit të të vrarit, e padyshim se këtu mendohet për vëllezërim për nga feja.³⁴⁹

Gjithashtu, All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Nëse dy grupe muslimanësh luftojnë ndërmjet vete, pajtoni ata, e nëse njëra prej tyre sulmon atë tjetrën, atëherë luftoni kundër sulmuesit, përderisa të mos kthehet në dispozitat e All-llahut. E nëse kthehet, atëherë pajtoni ata mes tyre, me të drejtë dhe bëhuni të drejtë. All-llahu njëmend i do të drejtët. Me të vërtetë, muslimanët janë vëllezër, andaj pajtoni vëllezërit tuaj ndërmjet vete dhe druajuni All-llahut, për t’ju mëshiruar ju.” (El-Huxhurat: 9-10)

PJESËTARËT E EHLI SUNNETIT PRANOJNË NDËSHKIMET QË JANË PËRMENDUR PËR MËKATE TË CAKTUARA

Edhe pse pjesëtarë e ehli Sunnetit konsiderojnë se mëkatet e mëdha nuk e shpiejnë bërësin në kufër, nëse nuk janë të përcjella me ndonjë nga shkaqet e tyre të vërteta, ata, në të njëjtën kohë, nuk thonë se këto nuk i bëjnë dëm imanit, siç

---

³⁴⁸ Sherhul ‘akidetit-Tahavijje, f. 361; Sherhun ‘akidetil vasitijje li Muhammed Halil Herras, f. 138-139.

³⁴⁹ Sherhul ‘akidetit-Tahavijje, f. 361.

konfirmon sektin murxhijë. Këta konsiderojnë se mëkati assesi nuk i bën dëm bërësit të tij, nëse është besimtar. Ky qëndrim është në kundërshtim me Kur'anin dhe Sunetin e Resulull-llahut *alejhis-selam*, ngase All-llahu *xhel-le shanuhu* na ka informuar për ndëshkimet në këtë botë për shumë mëkate dhe vepra të ndaluara.

Pjesëtarët e ehli Sunnetit konsiderojnë se mëkatet shkaktojnë ndëshkimin dhe vuajtjen me të cilën All-llahu *xhel-le shanuhu* bërësit në Kur'an dhe përmes Pejgamberit të Tij i kërcënon. Ato ndikojnë në iman, në forcimin a në dobësimin e tij, e jo në ekzistimin ose shuarjen e tij, e mund të ndodhë që njeriu që gabon vazhdimisht këto mëkate ta shpiejnë në kufër dhe në riddet, nëse personi në fjalë mohon çkadoqoftë nga ajo me të cilën ka ardhur Resulull-llahu *alejhis-selam* në mënyrë që të arsyetojë lakmitë dhe pasionet e veta. E edhe për shkak se pasimi i epsheve dhe mëkatimi i vijueshëm në masë të madhe e molis zemrën, gjersa nuk e sjell deri te konsiderimi se mëkatet janë të lejuara dhe në këtë mënyrë e shpien në kufër, e All-llahu *xhel-le shanuhu* na mbrojtë prej kësaj.

Murxhijë, përkitazi me këtë çështje, mbështeten në hadithet e përmendura, në të cilat thuhet se ai i cili vdes me teuhid do të hyjë në Xhenet, siç është hadithi: *“Kush vdes dhe e di se nuk ka zot tjetër përveç All-llahut, do të hyjë në Xhenet.”*³⁵⁰, në bazë të cilit kanë konkluduar se hyrja e tij në Xhenet do të thotë se nuk do të jetë i ndëshkuar. Mirëpo, këto dy gjëra nuk varen prej njëra-tjetrës, ngase All-llahu *xhel-le shanuhu* mund ta ndëshkojë besimtarin aq sa dëshiron ta ndëshkojë, e pastaj ta shpjerë në Xhenet.³⁵¹

Ndoshta mbështeten në Fjalët e All-llahut *xhel-le shanuhu*:

“Ata që besuan dhe bënë punë të mira nuk kanë mëkat për atë kanë ngrënë (para ndalimit), derisa ata të ruhen (nga ndalimet), të kenë besuar e të kenë bërë vepra të mira; të ruhen e të besojnë; dhe të ruhen e të bëjnë vepra të mira (vijimisht). E, All-llahu i do mirëbërësit.” (El-Maide: 93)

³⁵⁰ Sahih Muslim bi sherhin Nevevi, 1: 218.

³⁵¹ Sherhun Nevevi ‘ala Sahih Muslim, 1: 219.

Dihet se ky ajet është shpallur për as’habët që kanë vdekur para ndalimit të alkoolit, siç është transmetuar për shkakun e shpalljes së këtij ajeti. Transmetohet se Abdull-llah bin Kudame dhe disa të tjerë kanë pirë alkool edhe pas ndalimit të tij, duke u arsyetuar me këtë ajet. Kur e kuptoi këtë Umeri radijAll-llahu anhu, ai u pajtua me mendimin e Aliut radijAll-llahu anhu dhe të as’habëve të tjerë, që ata, po qe se pranojnë se alkooli është i ndaluar, të rrihen me kamxhik, e nëse jo, të vriten. Andaj Umeri i tha Kudames: “Sikur të besoje përnjëmend, të ruhesh nga mëkatet dhe të punoje vepra të mira, nuk do të pije alkool. Ngase ky ajet është shpallur pasi disa nga as’habët, pas Betejës së Uhudit dhe pas ndalimit të alkoolit, kanë pyetur: “Ç’do të bëhet me shokët tanë të cilët kanë vdekur e kanë pirë alkool?” E, All-llahu xhel-le shanuhu shpalli këtë ajet, me të cilin na informon se ata që kanë bërë diçka nga veprat e ndaluara para ndalesës së tyre nuk do të jenë të ndëshkuar, nëse kanë qenë besimtarë muttekijë, që bëjnë vepra të mira.”³⁵²

MËKATET E MËDHA

Ky është qëndrimi islam ndaj mëkateve, të vogla apo të mëdha: All-llahu xhel-le shanuhu dhe Pejgamberi i tij na tërheqin vërejtjen që të ruhemi prej tyre, ngase besimtari është i obliguar që gjithnjë ta forcojë takuallëkun e vet dhe ta ndërtojë sa ma shumë atë, në mënyrë që t’u shmanget gjërave që ka ndaluar All-llahu xhel-le shanuhu dhe që të mos shkujdeset duke e quajtur: imtësi. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“Puna nuk qëndron ashtu, as sipas dëshirës suaj e as sipas dëshirës së ithtarëve të Librit. Por është, se kushdo që të bëjë një të keqe, do të ndëshkohet për atë dhe nuk do të gjejë as mbrojtës as ndihmës përveç All-llahut.” (En-Nisa’: 123)

Ndërsa Resulull-llahu alejhis-selam ka thënë: “Kur mëkatari bën ndonjë mëkat, ai i lë në zemër një pikë të zezë, e nëse pendohet dhe kërkon ndjesë, zemra e tij pastrohet, e nëse nuk

---

³⁵² Tefsirul Kurtubi, 6: 293; Sherhul ‘akidetit-Tahavijje, f. 364-365.

pendohet, ajo rritet gjersa ia mbulon zemrën tërësisht.”³⁵³ Kjo pikë e zehtë e mbulon dhe e mbyll të tërën dhe kjo është shtresa për të cilën flet All-llahu xhel-le shanuhu në Kur’an, kur thotë:

“E, nuk është ashtu! Por, veprat e tyre (të këqija) i kanë mbuluar zemrat e tyre (i kanë nxirë).” (El-Mutafifin: 14)

Dikush prej ulemasë ka thënë: “Mos shiko në parëndësinë e mëkatit, por shiko ndaj kujt bën mëkat!” Hasan Basriu ka thënë: “Shmangia nga mëkatet është më e lehtë sesa të kërkosh ndjesë.”³⁵⁴ Këtë e vërtetojnë edhe fjalët e Resulull-llahut alejhis-selam në një hadith sahih: “Kur t’ju ndaloj prej diçkaje, largohuni prej saj, ndërsa kur t’ju urdhëroj për diçka, atë përmbusheni sa të keni mundësi.”³⁵⁵

Shiko se si Resulull-llahu alejhis-selam kryerjen e urdhrin e ka kushtëzuar me mundësi, por nuk e ka bërë këtë për ndalesat, duke treguar se ato fshehin rreziqe të mëdha dhe padenjësine e atij që i bën këto dhe se duhet të bëhen përpjekje të shumta në mënyrë që t’u shmangemi atyre. Fudajl bin Ijadi thotë: “Në masë të njëjtë sa të duket ty ndonjë mëkat i parëndësishëm, ai bëhet i madh tek All-llahu xhel-le shanuhu, e nëse te ti rritet vetëdija për rrezikun e tij, në masë të njëjtë ai zvogëlohet tek All-llahu xhel-le shanuhu.” As’habët kishin zakon të thoshin: “Mëkatet janë derë e kufrit.”³⁵⁶ Sepse shumë mëkate e ashpërsojnë zemrën dhe nxjerrin nga ajo çdo të mirë që ka, kështu që njeriu atëherë bën ç’të dëshirojë dhe çfarë t’i bjerë në mend, duke e marrë shejtanin për mik përveç All-llahut xhel-le shanuhu. Shejtani e mashtron dhe e shpien në të keqe, ndërkohë e pengon nga e mira dhe nuk do të jetë i kënaqur me të derisa ta shpjerë në kufër, nëse është në gjendje ta bëjë këtë.

All-llahu xhel-le shanuhu posaçërisht na ka tërhequr vërejtjen për rrezikun e disa mëkateve dhe ka kërcënuar me ndëshkimin

---

³⁵³ Transmetojnë Ibni Xheriri, Tirmidhiu, Nesaiu dhe Ibni Maxhe. Shih Sahihut-Tirmidhi bi sherhi Ibnil ‘Arebi, 12: 234. Tirmidhiu thotë se ky hadith është hasen sahih; Sunen Ibni Maxhe, 2: 1418.

³⁵⁴ Ez-Zevaxhir ‘an iktirafil kebair, 1: 12.

³⁵⁵ Shënon Buhariu dhe Muslimi: Fet’hul Bari, 17: 21; matbe’atul Halebi ve Sahih Muslim bi sherhin Nevevi, 5: 19.

³⁵⁶ Ez-Zevaxhir ‘an iktirafil kebair, 1: 12.

më të madh ata që i bëjnë këto. Gjithashtu, edhe Pejgamberi alejhis-selam na ka informuar për disa mëkate që bëjnë pjesë në mubikat - mëkate të mëdha, të cilat shpiejnë në shkatërrim, e që i ka përmendur në disa hadithe sahih, duke i quajtur ato mëkate të mëdha. Ja disa prej tyre:

1 - Transmetohet nga Ebu Bekrete Nufejl ibën el-Harithi radijAll-llahu anhu, se i Dërguari i All-llahut alejhis-selam ka thënë: *“A doni t’ju njoftoj për mëkatet më të mëdha?”* - tri herë. Ne i thamë: *“Gjithsesi, o i Dërguari i All-llahut!”* Tha: *“Nëse All-llahut i bëhet shok (shirk) dhe mosdëgjimi i prindërve.”* Ishte (ulur) i mbështetur, pastaj u drejtua e tha: *“Vini re, edhe dëshmia e rrejshme, edhe dëshmia e rrejshme”, dhe vazhdimisht e përsëriste këtë, saqë thamë: “Ah, sikur të heshtte!”*³⁵⁷

2 - Nga Ebu Hurejra radijAll-llahu anhu transmetohet se Pejgamberi alejhis-selam ka thënë: *“Ruhuni nga shtatë të këqija të mëdha!”* (As’habët) kanë thënë: *“O i Dërguari All-llahut, cilat janë ato mëkate?”* Ka thënë: *“T’i bëhet All-llahut shirk, sehiri, mbytja e dikujt që All-llahu e ka ndaluar (të mbytet), përveç me të drejtë, ngrënia e kamatës, e pasurisë së bonjakut, ikja nga fushëbeteja dhe shpifja për moral të besimtares së devotshme dhe të ndershme.”*³⁵⁸

3 - Nga Abdull-llah bin Amër bin A’s radijAll-llahu anhu transmetohet se Pejgamberi alejhis-selam ka thënë: *“Në mëkatet e mëdha bën pjesë edhe sharja e prindërve të tu.”* Dikush pyeti: *“O i Dërguari All-llahut, a mos vallë ekziston dikush që i shan prindërit e vet?”* Ai u përgjigj: *“Po. Nëse dikush ia shan dikujt babanë, e ai ia shan këtij njësoj dhe nëse dikujt ia shan nënën, e ai ia shan këtij njësoj.”*³⁵⁹

Edhe në shumë hadithe të tjera përmenden mëkate të cilat kategorizohen në mëkate të mëdha. Mirëpo, me të gjitha këto hadithe nuk dëshirohet që numri i tyre të shpihet në numrin e përmendur.³⁶⁰ Dhe arsyeja që numri i tyre nuk caktohet

---

³⁵⁷ Sahih Muslim me’a sherhin Nevevi, 2: 81-82; Ahrexhel Buhari nahvehu ab Enes fi kitabid dijat.

³⁵⁸ Sahih Muslim bi sherhin Nevevi, 2: 82-83; Buhari fi kitabul vesaja.

³⁵⁹ Muttfekekun alejhi, vel lafzu li Muslim. Shih Sahih Muslim bi sherhin Nevevi, 2: 82-83.

³⁶⁰ Sherhun Nevevi ‘ala Sahih Muslim, 2: 84.

saktësisht me siguri është se njerëzit duhen të ruhen dhe të shmangen nga të gjitha mëkatet, duke u frikësuar se ndoshta ndonjëri prej tyre bën pjesë në mëkate të mëdha. Por, shumica e ulemasë së mëhershme dhe të tanishme bën dallim mes mëkateve të vogla dhe të mëdha, pa pasur dyshim se çdo mëkat është në kundërshtim me urdhrin e All-llahut xhel-le shanuhu ose me ndalesën e Tij. Por të punohet kundër urdhrin të All-llahut xhel-le shanuhu është gjë tejet e shëmtuar duke pasur parasysh madhërinë e Tij, por disa mëkate janë më të mëdha se të tjerat.

PËRKUFIZIMI I MËKATIT TË MADH DHE KRITERI I TIJ

Ulemaja ndahet në mendim rreth përkufizimit të mëkatit të madh dhe mënyrës së dallimit të tij nga mëkati i vogël.³⁶¹ Mirëpo, shumica prej tyre i jep përparësi qëndrimit se mëkat i madh është çdo mëkat i cili shkakton ndëshkimin shariatik, kërcënimin me zjarr, apo mallkimin dhe hidhërimin. Ky mendim transmetohet nga Ibni Abbasi radijAll-llahu anhu dhe Hasan El-Basriu radijAll-llahu anhu.³⁶² Ndërsa Ebu Hamid El-Gazaliu radijAll-llahu anhu thotë: “Çdo mëkat që njeriu e bën pa ndjenjë frike, pa brejtje të ndërgjegjës dhe pa kërkim ndjese, siç është rasti me personin që këtë e bën me lehtësi dhe të cilit mëkatet i janë bërë shprehi është mëkat i madh. Nëse kjo ka të bëjë me gabimin në shprehje ose në sjellje në çastet e dobësisë së devotshmërisë, por e është e përcjellë me pendim që zvogëlon ëmbëlsinë e mëkatit, në këtë rast kjo nuk e trazon nderin e njeriut dhe nuk bën pjesë në mëkatet e mëdha.”³⁶³

Konsiderojmë si të udhës se lexuesit duhet t’ia transmetojmë fjalët e bukura, rreth çështjes së mëkateve të vogla dhe të mëdha, të imamit të famshëm El-Izz bin Abdus- Selamit nga libri i tij “El-Kuva’id”, ku thotë:

---

³⁶¹ Shih këto definicione në: Ez-Zevaxhir ‘an iktirafil kebair, 1: 4 e tutje; Sherhun Nevevi ‘ala Sahih Muslim, 2: 85 e tutje.

³⁶² Sherhul ‘akidetit-Tahavijje, f. 418; Sherhun Nevevi ‘ala Sahih Muslim, 2: 85.

³⁶³ Këtë transmeton En-Neveviu nga Gazaliu në komentarin e vet të Sahih Muslimit. 2: 85.

“Nëse dëshiron ta kuptosh dallimin mes mëkateve të vogla dhe të mëdha, atëherë krahaso pasojat e mëkatit të bërë me mëkatet që janë klasifikuar në mëkate të mëdha, e nëse pasojat janë më të vogla se mëkati më i vogël i kësaj kategorie, atëherë ai bën pjesë në mëkatet e vogla, e nëse barazohen me pasojat e mëkatit më të vogël të kategorisë së të mëdhave, ose janë më të mëdha se ai, atëherë mëkati i bërë bën pjesë në mëkatet e mëdha. Andaj, kush e shan All-llahun ose Pejgamberin, ose i përçmon Pejgamberët, ose mohon cilindo prej tyre, ose e hedh musafin në pleh, kjo bën pjesë në mëkatet e mëdha, edhe pse sheriati nuk i ka përmendur në mënyrë të hapur këto raste. Rasti i njëjtë është sikur, bie fjala, dikush ta mbyllte diku gruan muslimane dhe t’ia mundësonte dikujt që të bëjë zina me të, ose ta mbyllte muslimanin e t’ia mundësonte dikujt që ta vriste atë, ngase s’ka dyshim se pasojat në këto raste do të ishin shumë më të mëdha sesa pasojat lidhur me shpenzimin e pasurisë së bonjakut, e cila është numëruar në mëkatet e mëdha. Rasti i njëjtë është kur dikush ia zbulon jobesimtarëve dobësitë e muslimanëve, duke e ditur se do t’i vrasin pas kësaj, do t’ua plaçkisin pasurinë dhe do t’ua rrënojnë shtëpitë. Pasojat e të gjitha këtyre janë shumë më të mëdha sesa pasojat që do të rezultonin nga ikja e tij prej fushëbetejës, edhe pse ky është vërtet mëkat i madh. Dëshminë e rrejshme dhe shpenzimin e pasurisë së bonjakut sheriati i klasifikon si mëkate të mëdha. Nëse kemi të bëjmë me sasi të madhe, kjo është e qartë. Mirëpo, nëse kemi të bëjmë me sasi të parëndësishme, përsëri mund të konsiderohet si mëkat i madh, në mënyrë që të pengohen këto lloje mëkatesh. Nëse është haram të pihet alkooli, atëherë është haram të pihet madje edhe një pikë prej tij, edhe pse kjo pikë nuk do të shkaktonte kurrfarë dëmi. Ndërsa krahasimi i fesadeve që shkaktojnë mëkatet, është gjë delikate dhe këtë mund ta bëjë vetëm ai që e ka ndihmën e All-llahut *xhel-le shanuhu*. Të konstatohet barazia është shumë më vështirë sesa të konstatohet dallimi dhe kjo mund të caktohet vetëm përafërsisht.”³⁶⁴ Pastaj thotë: “Një pjesë e ulemasë mëkatin e madh e përkufizon në këtë mënyrë: Çdo mëkat që shoqërohet me kërcënim (të All-llahut *xhel-le shanuhu*) ose me

³⁶⁴ Kava’idul Ahkam, 1: 23-24.

ndëshkim të caktuar, ose me mallkim, bën pjesë në mëkatet e mëdha. Prandaj, vrasja e besimtarit është mëkat i madh, ngase ndiqet me kërcënim dhe me mallkim. Sulmimi i udhëtarit, zinaja, vjedhja dhe shpifja janë mëkate të mëdha, ngase këto shkaktojnë ndëshkimin e caktuar me shariat. Gjithashtu, çdo mëkat, dëmi i të cilit i përgjigjet mëkatit të madh e që shoqërohet më kërcënim, me mallkim apo me ndëshkim të caktuar, apo e tejkalon këtë, konsiderohet mëkat i madh.”³⁶⁵

Disa shembuj të mëkateve të mëdha

Lexues i dashur! Me sa u tha deri tani, po e sheh se kriteret me ndihmën e të cilëve i dallojmë mëkatet e mëdha dhe të vogla janë vetëm të përafërta dhe se në ajete kur’anore dhe në hadithe përmenden disa mëkate të mëdha e disa të vogla. Mirëpo ekzistojnë edhe shumë mëkate të mëdha e të vogla prej të cilave duhet të shmangemi, e posaçërisht duhet të bëjmë përpjekje të mëdha që t’u shmangemi atyre të cilat në shariat janë definuar në mënyrë të qartë si mëkate të mëdha. Dhe kurrë mos e konsidero ndonjë mëkat si të parëndësishëm dhe mos ngulmo në mëkat sado i vogël të duket ai, ngase ulemaja islame ka thënë në mënyrë të prerë se ngulmimi në mëkate të vogla i përgjigjet mëkatit të madh. Ngulmimi në mëkate të vogla nxjerr sheshit kuptimin e papërgjegjshëm të fesë dhe thyerjen e papërfilltë të urdhreve të All-llahut xhel-le shanuhu.

Këtu do të përmendim disa nga mëkatet e mëdha, që Ibni Haxher El-Hutejme i numëron në veprën e vet të vlefshme *Ez-Zevaxhir ‘an iktirafil kebair*:

Shirku i madh, All-llahu na ruajttë nga ai, shirku i vogël - hipokrizia, hidhërimi për shkak të batilit, urrejtja dhe zilia, kibri, shtirja, mendjemadhësia, mashtrimi, nifaku, largimi nga njerëzit për shkak të mendjemadhësisë dhe nënçmimit të tyre, lakmia, hidhërimi në përcaktimet e All-llahut xhel-le shanuhu, imitimi i të pasurve dhe madhërimi i tyre për shkak të pasurisë së tyre, përqeshja e të varfërve për shkak të varfërisë së tyre, vrapimi pas pasurive të kësaj bote dhe mburrja me to, stolisja e krijesave me atë që nuk është e lejuar të stolisën, lajkatimi,

---

³⁶⁵ Kava’idul Ahkam, 1: 23-24.

kënaqësia në lavdërim për atë që nuk e ka bërë, hidhërimi për shkak të gjërave të tjera dhe jo për fenë e All-llahut ^{xhel-le shanuhu}, papërgjegjësia ndaj obligimeve të All-llahut ^{xhel-le shanuhu} dhe ndaj urdhrave të Tij, pasimi i epsheve dhe shmangia nga e vërteta, dyshimet e këqija ndaj muslimanëve, mospranimi i së vërtetës, edhe nëse vjen me diçka që nuk i përgjigjet dëshirave dhe aspiratave njerëzore, ose sjell diçka që ai nuk e do, gëzimi gjatë kryerjes së ndonjë mëkati dhe ngulmimi në të, harresa e All-llahut ^{xhel-le shanuhu} dhe e botës së ardhshme, ndjenja e sigurisë nga ndëshkimi i All-llahut ^{xhel-le shanuhu}, zhytja në mëkate, mendimi i keq ndaj All-llahut ^{xhel-le shanuhu}, humbja e shpresës në mëshirën e Tij, fitimi i diturisë për shkak të dobive të kësaj bote, fshehja e diturisë, mosveprimi sipas dijenisë, gënjimi me qëllim për All-llahun ^{xhel-le shanuhu} ose për Pejgamberin e Tij, futja e zakoneve të këqija mes njerëzve, mospërfillja e Sunetit të Resulull-llahut ^{alejhis-selam}, mosplotësimi i premtimit, dashuria dhe simpatia ndaj zullumqarëve dhe mëkatarëve, urrejtja e njerëzve të mirë dhe shqetësimi i tyre, shqiptimi dhe përhapja e fjalëve që shkaktojnë fesad dhe dëm, e që e hidhërojnë All-llahun ^{xhel-le shanuhu}, kënaqësia me mëkat të madh dhe ndihmesa në kryerjen e tij, kryerja e veprave të këqija dhe të prishura në mënyrë që t'i frikësohen njerëzit, harresa e Kur'anit (nga ai që e ka ditur përmendsh), zënka dhe grindja, përpjekja që të ngadhënjehet Kur'ani dhe feja, mospastrimi (tahreti) pas nevojës së vogël dhe mosmënjanimi i urinës nga trupi dhe nga rrobat, zbulimi i organeve të turpshme të trupit, përveç gjatë nevojës, marrëdhënia me gruan kur është me të përmuajshmet, lënia e namazit me qëllim, shtyrja e vetëdijshme e namazit pas kohës së tij të vërtetë ose kryerja e tij para se të hyjë koha pa ndonjë shkak të arsyeshëm, siç është udhëtimi dhe sëmundja, ta udhëheqësh xhematin e njerëzve për të cilët e di se nuk të duan, ndarja e safit në namaz dhe mosdrejtimi i tij, të jesh më i shpejtë se imami në namaz, falja në varreza, nderja e qirinjve mbi ta dhe prekja e tyre, udhëtimi i gruas pa mehrem, shtyrja e udhëtimit a e kthimit nga udhëtimi për shkak të fallit, lënia e namazit të xhumasë pa shkaqe të arsyeshme sipas sheriatit, shtyrja në safa në xhami gjatë kohës së xhumasë, veshja e mëndafshit nga meshkujt pa ndonjë arsye dhe stolisja me ar apo me argjend, përveç unazës, imitimi i

grave në atë që është karakteristike për gra, qoftë në të folur, në të veshur, në ecje dhe në kundërta, ecja krenare, e rrëmbyeshme, goditja e fytyrës (për të vdekurin)), shqyerja e rrobave dhe vajtimi, mallkimi, ankimi gjatë, fatkeqësive, mosdhënia e zekatit ose shtyrja e tij pasi ka arritur obligimi, pa shkaqe të arsyeshme nga sheriati, koprracia ndaj borxhliut, edhe pse e di se është në situatë të keqe materiale, përmendja e vijueshme për sadakanë e dhënë, ndalimi i ujit që ka tepruar atij që ka nevojë për të dhe është në shtrëngesë, lënia e agjërimin në cilëndo ditë të Ramazanit, prishja e agjërimin të Ramazanit pa shkaqe të arsyeshme nga sheriati, siç është udhëtimi dhe sëmundja, agjërimi gjatë kohës së dy bajramave dhe tri ditë pas Arafatit, moskryerja e haxhit, edhe pse ekzistojnë kushtet, pirja apo ngrënia e asaj që deh, e alkoolit, e hashashit, e opiumit e të ngjashme, ngrënia e mishit të derrit dhe e ngordhësirave, marrja ose dhënia e kamatës ose pjesëmarrja në të në çfarëdo mënyre qoftë (shkruarjen e saj, të dëshmuarit për të, të ndihmuarit për të etj.), fitimi i pasurisë me tregti të palejuar dhe aspektet e tjera të fitimit të palejuar, deponimi i mallrave në sasira të mëdha në mënyrë që t'u rritet çmimi, mashtrimi gjatë shitjes, shpërndarja (shitja) e mallit me betim të rrejshëm, pakësimi në peshore e të ngjashme, shtyrja e paarsyeshme e borxhit nga ana e atij që është në gjendje ta kthejë atë, shpenzimi i pasurisë në gjërat që janë haram, ndërtimi i panevojshëm - vetëm për shkak të sedrës dhe kryelartësisë, mashtrimi i partnerit në punë, rrëmbimi i padrejtë i pasurisë së huaj, vonimi i pagesës së rrogave të punëtorëve, apo refuzimi i pagesës pas punës së kryer e të kontraktuar, përvetësimi i pasurisë së përbashkët dhe ndalesa që ajo të shfrytëzohet nga udhëtarët mysafirë, mohimi i amaneteve që janë dhënë në ruajtje a në shërbim me qira, etj.

Ibni Hishami ka përmendur edhe shumë gjëra të tjera, prandaj ju sugjerojmë të lexoni librin e tij.³⁶⁶

---

³⁶⁶ Ez-Zevaxhir 'an iktirafil kebair elxhduz' ul evvel ves-sani. Në lidhje me këtë temë imam Zehebi ka shkruar dhe i ka numëruar llojet e mëkateve të mëdha dhe argumentet për to në veprën e vet "El-Kebair", si dhe Muhammed bin Abdul Vehhabi gjithashtu në veprën "El-Kebair".

SHKAQET E LIRIMIT NGA NDËSHKIMI PËR MËKATE

Nëse njeriu besimtar bie në mëkat, All-llahu xhel-le shanuhu ia ka hapur atij dyert e mëshirës së Vet, në mënyrë që të shpëtojë nga këto mëkate, nëse pendohet dhe i frikësohet singerisht All-llahut xhel-le shanuhu.

Disa alimë i kanë mbledhur të gjitha ajetet dhe hadithet në të cilat flitet për mënyrën e liritimit nga ndëshkimi për mëkate, ndërsa ne do të përmendim këtu shkurtimisht rezultatin e kësaj sipas komentuesit të Akidës së Tahaviut, i cili thotë: “Bërësi i mëkateve në afro dhjetë raste lirohet nga ndëshkimi i Xhehenemit, të cilat i kemi kuptuar nga Kur’ani dhe Suneti.” Pastaj i përmend:

Shkaku i parë: Pendimi, ngase All-llahu xhel-le shanuhu ka thënë:

“E, pas tyre, erdhën breznitë (e shëmtuara), të cilët braktisën namazin dhe ndoqën epsheet e veta. Ata do të hasin në të keqe (në humnerën e skëterrës), përpos atyre që pendohen, që besojnë dhe bëjnë (vepër) të mirë! Këta do të hyjnë në Xhenet dhe nuk do t’u bëhet kurrfarë dëmi.” (Merjem: 59-60)

***“E nuk mallkohen vetëm ata që pendohen dhe përmi-
rësohen dhe haptazi e shfaqin këtë, se Unë jam pra-
nues i pendimeve dhe Mëshirues.” (El-Bekare; 160)***

Teubeja që i fshin mëkatet është teube e singertë, e cila buron nga zemra, e jo teube e cila vetëm se shqiptohet me gjuhë. Dhe atë e përcjell pendesa e thellë për mëkatet e bëra dhe vendimi i fuqishëm që të mos kthehet më në të krahas kryerjes së veprave të mira.

I tërë umeti musliman është në pajtim se pendesa është shkak për falje dhe për fshirjen e ndëshkimit dhe se asgjë tjetër nuk mund të jetë shkak për faljen e të gjitha mëkateve, përveç teubes (pendimi). All-llahu xhel-le shanuhu thotë: ***“O robërit e Mi, që i keni bërë keq vetvetes! Mos e humbni shpresën në mëshirën e All-llahut. All-llahu, me siguri, i fal të gjitha mëkatet. Ai, me të vërtetë, është Falës dhe Përdëllimtar.” (Zumer: 53)***

Shkaku i dytë: Kërkimi i faljes (istigfari), ngase All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“All-llahu ata nuk i dënonte, sepse ishe ti në mesin e tyre, dhe ata All-llahu nuk i dënon derisa luten për falje”. (El-Enfal: 33)

Istigfari, në realitet, hyn në rëndësinë e teubes, ngase istigfari është kërkim faljeje për mëkatet e njeriut, që hyn në pendesë të asaj ai që ka bërë, ngase kërkimi i faljes është argumenti më i madh i pendesës së tij. Por teubeja ka rëndësi më të madhe se istigfari, ngase përmban edhe vendimin e fuqishëm për mosmëkatim në të ardhmen.

Shkaku i tretë: Kryerja e veprave të mira, ngase All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“... S’ka dyshim se veprat e mira i shlyejnë të këqijat.” (Hud: 114)

Shkaku i katërt: Mynxyrat e dynjallëkut që e godasin njeriun, ngase Resulull-llahu alejhis-selam, ka thënë: “Çkado që e godet muslimanin, qoftë lodhja, pikëllimi, brenga, hidhërimi, mundimi nga sëmundja a fatkeqësia, madje edhe shpuarja e ferrës, me secilën prej këtyre Allahu ia shlyen mëkatet atij.”³⁶⁷

Ta dish se falja e mëkatit ndodh për shkak të vetë sprovimit me ndonjë mynxyrë, e nëse njeriu është i durueshëm gjatë këtyre mynxyrave, do të arrijë edhe shpërblime të tjera përveç faljes së mëkateve, e nëse pezmatohet, do të fitojë mëkat të ri, por mbetet falja e mëkatit për shkak mynxyrës që e ka goditur.

Shkaku i pestë: Vuajtja në kabur.

Shkaku i gjashtë: Tmerret dhe vështirësitë e Ditës së Kiametit.

Shkaku i shtatë: Ndërmjetësimi i atyre që All-llahu xhel-le shanuhu do t’u lejojë të ndërmjetësojnë Ditën e Kiametit.

Shkaku i tetë: Falja e të Gjithëmëshirshmit pa ndërmjetësimin e askujt. All-llahu xhel-le shanuhu thotë:

“... por ia fal të tjerat mëkate kujt të dojë.” (En-Nisa’: 48 dhe 116)

³⁶⁷ Muteffekun ‘alejhi - shih: Radijus Salihin f. 31

Shkaku i nëntë: Duaja e besimtarit dhe kërkimi i faljes derisa është gjallë dhe pasi të vdesë.

Shkaku i dhjetë: Sevabet e sadakasë, leximi i Kur'anit, haxhi etj., që i dhurohen të vdekurit, ngase pjesëtarët e ehli Sunetit janë në pajtim se të vdekurit kanë dobi nga veprat e të gjallëve në dy raste:

Rasti i parë është kur njeriu lë pas diçka që prej saj ka dobi edhe pas vdekjes së tij. Në një hadith sahih thuhet: *“Kur vdes njeriu, sevabet pushojnë së arrituri tek ai, përveç në tri raste: sadakasë së përhershme, shkencës prej së cilës ka dobi njerëzia dhe fëmijës së mirë i cili lutet për të.”*³⁶⁸

Rasti i dytë është duaja e besimtarit dhe kërkimi i faljes për të, sadakaja dhe haxhi. Ndërsa dijetarët ndahen në mendime për sa i përket ibadeteve trupore, siç janë agjërimi, leximi i Kur'anit dhe dhikri.

Ebu Hanife, Ahmedi dhe shumica e selefëve konsiderojnë se edhe prej tyre arrijnë sevabet deri tek i vdekuri, ndërsa Shafiu dhe Maliku konsiderojnë se nuk arrijnë.

Argument se të vdekurit kanë dobi nga veprat që nuk i ka bërë ai janë Fjalët e All-llahut xhel-le shanuhu:

“Edhe ata që vijnë pas tyre - thonë: “O Zoti ynë, falna neve dhe vëllezërit tanë, të cilët kanë besuar para nesh.” (El-Hashër: 10)

Me këtë ajet All-llahu xhel-le shanuhu i lavdëron besimtarët të cilët kërkajnë falje për besimtarët që kanë qenë para tyre, që është argument se ata (të vdekurit) kanë dobi nga istigfari i të gjallëve.

Argument se të vdekurit kanë dobi nga duatë e të gjallëve është edhe ajo se i tërë umeti është i një mendimi lidhur me Kunut duanë të vdekurve në namazet e përbashkëta, kurse duatë që transmetohen në hadithe për të vdekurin gjithashtu janë të njohura për të gjithë, si dhe duaja për të vdekurin pas varrimit të tij. Ndërsa Resulull-llahu alejhis-selam i mësonte as'habët që, kur t'i vizitojnë varrezat, të thonë: *“Es-selamu alejkum ehled dijari minel mu'mnine vel muslimine, ve inna in shaellahu*

---

³⁶⁸ Transmeton Muslimi nga Ebu Hurejre në Sahihun e vet dhe Buhariu në Edeb.

bikum lahukun, nes'elullahe lena ve lekumul 'afije.” -Es-selamu alejkum banorëve të këtyre varreve, mu'minëve dhe muslimanëve, edhe ne, dhëntë All-llahu, do t'ju bashkohemi. E lusim All-llahun xhel-le shanuhu të na shpëtojë edhe ju edhe ne!”³⁶⁹

Argument se shpërblimi i sadakasë që është ndarë në emër të të vdekurit i arrin edhe atij është hadithi që e transmetojnë Buhariu dhe Muslimi nga Aishja radijAll-llahu anhu, e cila tregon se një njeri i ka thënë Pejgamberit alejhis-selam: *“Vërtet, nëna ime ka ndërruar jetë dhe kam parë se sikurse të mund të fliste do të më urdhëronte të jap sadaka (lëmoshë) për të. A do të ketë ajo dobi nëse unë jap sadaka për të?”* Pejgamberi alejhis-selam u përgjigj: *“Po!”³⁷⁰*

Lidhur me këtë temë flasin edhe disa hadithe të tjera.

Se shpërblimi për agjërime gjithashtu u arrin të vdekurve, argument është hadithi që e transmetojnë Buhariu dhe Muslimi nga Aishja radijAll-llahu anhu, e cila thotë se Resulull-llahu alejhis-selam ka thënë: *“Kush vdes e ka mbetur borxh diçka nga agjërimi, për të do të agjërojë trashëguesi i tij.”³⁷¹*

Ndërsa argument, se shpërblimi i haxhit i cili bëhet në emër të të vdekurit arrin gjer tek ai, është hadithi që e transmeton Buhariu nga Ibni Abbasi radijAll-llahu anhu, i cili thotë se një grua nga fisi Xhuhejne ka ardhur te Resulull-llahu alejhis-selam dhe ka thënë: *“Nëna ime është betuar se do ta kryejë haxhin, por ka vdekur para se ta bënte këtë. A ta kryej haxhin për të?”* Ai u përgjigj: *“Kryej haxhin për të, a mos vallë nuk do ta paguaje borxhin e nënës sate po ta linte pas vetes? Andaj kthejani borxhin All-llahut, ngase All-llahu është më i pari ndaj të Cilit realizohen premtimet e dhëna.”³⁷²*

Kjo nuk bie në kundërshtim me Fjalët e All-llahut xhel-le shanuhu:

“Dhe që njeriu do të ketë vetëm atë që është marrë me të (punuar atë).” (En-Nexhm: 39)

---

³⁶⁹ Transmeton Muslimi. Shih Sahih Muslim bi sherhin Nevevi, 7: 89.

³⁷⁰ Muttefekun alejhi, vel lafzu li Muslim. Shih Sahih Muslim bi sherhin Nevevi, 7: 89.

³⁷¹ Muttefekun alejhi. Shih: Sahihu-l-Buhar - kaptina për agjërimin (kush vdes e ka mbetur borxh diç nga agjërimi)

³⁷² Transmeton Buhariu. Shih Sahihu-l-Buhari me' a Fet'hul Bari, 4: 52.

“... Në dobi të tij është e mira që bën.” (El-Bekare: 286)

“... Dhe ju do të shpërbleheni vetëm për atë që keni punuar.” (Ja Sin: 54)

Sepse njeriu me pranimin e Islamit hyn në lidhje vëllazërore islame me vëllezërit e vet muslimanë, prandaj sjellja e pëlqyeshme e tij ndaj tyre, udhëzimi i tij në të mirë dhe shprehja e dashurisë ndaj tyre bëhen shkak që ata të luten për të edhe pas vdekjes së tij, të kërkojnë falje për mëkatet e tij dhe t’ia falin sevabet e disa ibadeteve. Andaj edhe kjo nënkupton një pjesë të angazhimit të tij. Pra, mendimi se i vdekuri ka dobi nga ajo që ia dhurojnë të gjallët nuk është në kundërshtim me këto ajete kur’anore, ngase këto janë ajete të qarta dhe shquajnë drejtësinë e All-llahut *xhel-le shanuhu*, se Ai nuk do ta ndëshkojë askë për shkak të mëkateve të tjetërkujt, e as që do ta bartë përgjegjësinë për mëkatet e tjetrit, siç bëjnë sunduesit në këtë botë. Dhe nënkuptohet se askush nuk do të jetë i shpëtuar vetëm se me veprat e veta, në mënyrë që të ndërpritet çdo shpresë e atij që mbështetet në veprat e paraardhësve të tij, prindërve të tij dhe shehlerëve.

Mirëpo, këtu duhet të theksohet se janë paraqitur dhe janë përhapur shumë risi (bid’ate), të cilat nuk bëjnë pjesë në këtë që thamë dhe nuk ekzistojnë argumente shariatike për to, madje nuk i ka lejuar ato cilido qoftë nga ulemaja e pranuar. Siç është, bie fjala, pagesa e dikujt që të lexojë Kur’an për të vdekurin, pagesa e atyre të cilët falin namaz dhe agjërojnë, e këtë ia falin të vdekurve etj. Nuk ka dyshim se kjo nuk është e lejuar. Ajo që i takon asaj që thamë gjer më tani është se leximi i Kur’anit dhe dhurimi i sevabit të këtij leximi të vdekurve duhet të bëhet vullnetarisht dhe pa kurrfarë kompensimi.

Lutja e jonë e fundit është:

Falënderimi i përket All-llahut, Zotit të botëve!³⁷³

---

³⁷³ Autori në origjinal ka shkruar 95 vepra eminente nga fusha e akidës dhe të tjera që i kanë shërbyer si burim për këtë punim të vetin. Por, ne, për shkak të gjatësisë së tekstit dhe mosnjohjes së gjuhës arabe nga ana e lexuesve tanë, nuk do t’i numërojmë. Ai që dëshiron të njihet me to mund t’i gjejë në veprën origjinale në gjuhën arabe. (sh. p.)

SHËNIM PËR AUTORIN

Emri i plotë i autorit është Muhammed Naim Abdus-Selam Jasin. U lind në Jordani, më 11.6.1943. Fakultetin e Sheriatit e kreu në Universitetin e Damaskut, ndërsa në vitin 1965 Fakultetin e Drejtësisë në të njëjtin universitet. Punimin e magjistraturës në fikhun komparativ e kreu në vitin 1968 në El-Ezher. Në të njëjtin vit kreu magjistraturën në drejtësi në Universitetin e Kairos. Doktoratën e përfundoi në El-Ezher në vitin 1972, po ashtu nga fusha e fikhut komparativ. Në vitin 1972 emërohet mësimëdhënës në Universitetin e Jordanisë, ndërsa nga viti 1978 gjer në vitin 1992 ligjëron edhe në Universitetin e Kuvajtit. Nga viti 1992 gjer më sot ligjëron vetëm në Universitetin e Jordanisë. Një kohë ligjëroi vetëm në Universitetin e Jordanisë. Ka udhëhequr katedrën e fikhut komparativ në Universitetin e Kuvajtit dhe është njëri nga themeluesit e Fakultetit të Sheriatit në këtë universitet. Ka qenë anëtar i Komisionit Shkencor për Enciklopedinë kuvajtjane të Fikhut. Ka marrë pjesë aktivisht në përpilimin e programit të fikhut në fakultet dhe mbetet për një kohë të gjatë anëtar i Komisionit Profesional për Fetva në Jordan! Merr pjesë në komisionet për përpilimin e ekonomisë bashkëkohore islamike. Është bërë anëtar i kolegjiutit redaktues për botimin e punimeve shkencore të Universitetit të Jordanisë, në të cilin vepron edhe sot. Ka botuar një numër të madh punimesh shkencore nga fikhu dhe më gjerë. Deri tani ka botuar dhjetë libra, prej të cilave dy janë nga fusha e fikhut e tri për xhihadin. Këto shënime i kemi marrë nga dosja e tij në Universitetin e Jordanisë dhe ka shprehur gëzim dhe kënaqësi të madhe kur kuptoi se kjo vepër e tij do të botohet edhe në gjuhën boshnjake dhe shqipe.

PËRMBAJTJA